

JAN KŘESADLO

RUSTICALIA

Městská knihovna v Praze

e-kniha • Praha • 2026

Rusticalia

Variace na cizí themata

Jan Křesadlo

Znění tohoto textu vychází z díla [Rusticalia](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Jan Jandourek – Tartaros v Praze v roce 2006.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Jan Křesadlo: Rusticalia), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 11. 9. 2026.

OBSAH

Předmluva.....	7
I.....	10
II.....	17
III.....	25
IV.....	31
V.....	37
VI.....	41
VII.....	47
VIII.....	56
IX.....	66
X.....	81
XI.....	92
XII.....	100
XIII.....	107
XIV.....	119
XV.....	126
XVI.....	130
XVII.....	138
XVIII.....	144
XIX.....	153
XX.....	158
XXI.....	162
XXII.....	167
XXIII.....	171
XXIV.....	175
XXV.....	184
XXVI.....	190
XXVII.....	196

XXVIII	203
XXIX.....	207
XXX	222
XXXI.....	226
Epilog.....	234
 Ediční poznámka.....	 239

Tuto knihu věnuji panu N., případně jeho památce, protože možná teď už nežije. Nedovedu si dobře spočítat, kolik by mu teď bylo, byl-li v době, kdy jsem ho znával, už padesátník, nebo jen čtyřicátník, či snad dokonce sešlejší třicátník, ale i tak by mu teď už bylo hodně. Kromě toho, že vypadal jako W. Somerset Maugham, jak ho vyportrétoval Francis Bacon (a jinak než Maughamovy fotografie), a měl situs viscerum inversus totalis, vyznačoval se pan N. zejména tím, že miloval sedláky, dobytek obojího pohlaví a obecné selské prostředí, včetně obligátního hnoje. Z toho důvodu ho zde označuji pouze jako N. Tyto své sklony si pan N. neuměl vysvětlit a domníval se, že na něho působí astrální tělo zemřelého sedláka, který tak jeho prostřednictvím projevuje svou vášnivou lásku k rodné hroudě.

Myslím si proto, že by pana N. mohlo bavit číst tuto knížku, a tudíž mu ji jaksi věnuji.

Auktor

P. S. Pana N. jsem si pochopitelně nevymyslel. Takhle divná je skutečnost, a kdo to nechce vidět, je normální zbabělec.

Předmluva

Idea napsat tento druh knihy mi vyvstala někdy loni či předloni, když jsem připravoval přednášku o české literatuře pro jednu větev čili podskupinu londýnského PEN klubu, sestávající z několika Litevců, Lotyšů a redaktora BBC Milana Kocourka. Probíral jsem se tehdy těmi různými Mrštíky, Holečky, Karolínami Světlými, Sofiemi Podlipskými, Herbeny, Jany Vrby atd., až po ty Morávky, A. C. Nory a Jany Čepy.

Rustikální tematika se mi tak začala jaksi zajídat a popouzela mne k parodii. Kromě jiného také proto, že přes spoustu našich často velmi kvalitních výtvorů tohoto rurikolně obecného typu dostal Nobelovu cenu za svůj zolovský plagiát Polák Stanislav Reymont, a ne např. Alois a Vilém Mrštíkovi, kteří by si to, podle mne, zasloužili nejmíň stejným právem. Tím ještě ta celá snaha vypadá jaksi zbytečně a pro nic za nic, což je jakoby k vzteku. To je ostatně naše stará bolest. Např. Solženicyn dostal také Nobelovu cenu, a kdo v zahraničí zná našeho Karla Pecku? Atd.

Tento citový a představový komplex jsem se rozhodl si odregovat knihou, již máte nyní před sebou. Trvalo ovšem ještě nějaký čas, než to ve mně uzrálo a než jsem se tomu mohl věnovat.

Pablo Picasso, na stará kolena, se bavil tím, že maloval jakési parodie na obrazy slavných starých mistrů: Velázqueze, El Greca, Lucase Cranacha atd., tak jako obvykle transformoval skutečné postavy a předměty objektivního, nenamalovaného světa.

Tuto knihu lze pokládat za jakousi literární analogii této malířské metody Picassovy.

Sčtější čtenáři (sečtější je prý špatně) a snad i někteří literární teoretici by měli poznat, koho všeho jsem tady přejínačil, ale upozorňovat na to explicitně nebudu, jednak proto, že by to umožňovalo příliš snadnou anticipaci děje, jednak by se tím příliš pomohlo některým zasvěceným odborníkům v jejich přezíravých snahách.

Náhodou totiž, právě co jsem začal tuto knihu psát, přišla mi do rukou kritika, kde jakýsi vševědný budulínek zasvěceně tvrdí, že všechno, co jsem napsal, je pastiche z něčeho, co už tu bylo. Tento názor je velice objevený, protože předtím naopak všichni chválili mou originalitu, např. taky Josef Škvorecký, profesor literatury a sám ovšem nikoliv nepatrný spisovatel. Leč není na světě člověk ten, aby se zachoval lidem všem.

Dověděl jsem se například, že *Mrchopěvci* jsou vlastně *Honzlová*, kterou mimochodem soudruh hurvínek označuje jako „jiný lidový román“. Asi proto, že jsem sám na určité vzdálené afinity ironicky upozornil, totiž v tom smyslu, že nějaký kritik by v tom mohl vidět jakousi podobnost „jako mezi člověkem a koněm, protože mají oba hlavu“. (Str. 130 torontského, str. 37–38 pražského salátového vydání.)

Toho se soudruh chytil a objevený princip tvořivě rozšířil i na další moje dvě či tři knihy, které snad četl, ale o těch už nenapsal, z čeho jsem to opsal, protože to neví a protože jsem mu nenapověděl, což bych ovšem ani nemohl, neboť o něčem takovém ani nevím sám.

Tato kniha je však naopak skutečně záměrná a bezostyšná parodie či transformace českého vesnického románu všeobecně a několika jeho konkrétních instancí zvláště. Bylo by zajímavé zjistit, do jaké míry by to soudruh budulín byl schopen rozeznat, ovšem nelze zkontrolovat, co pozná sám a co mu někdo zase napoví. Beztoho se

mi zdá, že dělá jen hlásnou troubu někomu staršímu a opatrnému, protože na člověka, který je tak mladý, že už nepamatuje pořádné školy, a neví tudíž, co to znamená „na druhou“, má kupodivu usedlé, petrifikované a kryptosoudružské názory. Avšak již dosti o něm, neboť za to nestojí.

Tuto knihu též nelze chápat tak, že bych ji takhle napsal schválně a na truc čili na potvoru zmíněnému soudruhu: Začal jsem ji psát nezávisle na něm, a ovšem jen kvůli němu bych se neobtěžoval.

*Jan Křesadlo,
srpen 1992*

I

Jak utěšený jsi, podtuřínský kraji, skrytá ty plastická mapo mé duše!

Jak krásná jsou tvá pole, lesy, louky a vody, tvé vesničky, obývané rázovitým podtuřínským lidem!

Vidím tě jasně před svým vnitřním zrakem, jako by se má duše nad tebou vznášela, jak se přede mnou rozkládáš, vrouben horskými masivy Tuřích hřbetů, jimž vévodí v mračnech se ztrácející „Rozeklaný Tuřín“, Τουρῖνος Πολυδειράς, jak jej kdysi nazval místní humanistický básník Gendricus Gortulanus (1550–1608), jehož polychromovaná socha v dobovém úboru s varhánkovým ohrdlíkem dosud klečí pod renesančním baldachýnem na svém náhrobku ve farním kostele svatého Pafnucia v Golcově Gradci, tvé to metropoli, kde býval městským syndikem.

Tak, ve shodě s tradicí a přáním místních krajových vlastenců, chci nazývat tvé hlavní město a tvého učeného řecko-latinského básníka, byť i cizácké oficiální dokumenty a mapy mají dnes opět *Holcův Hradec* a jméno na zmíněném náhrobku bylo s restaurátorskou pečlivostí opět navráceno do své původní podoby: Hendricus Hortulanus.

Tak uvádějí jeho jméno i novější příručky, ba některé jdou v neuctě k místním citům a názorům dokonce tak daleko, že uvádějí i původní, nelatinskou formu jména jako Jindřich Zahradník, ačkoliv všichni uvědoměli Podtuříňané zovou svého básníka Jindrychem Zagradyňkem.

Zde se čtenář zajisté diví, co že to, i musím nyní opustit tvou hymnickou oslavu, ó Podtuřínsko, a zabývat se suchým, věcným výkladem.

Místní podtuřínský dialekt se totiž ve srovnání se spisovnou i obecnou češtinou vyznačuje některými zvláštními rysy, takže básník Gubert Gubený (1815–1850) jej prohlásil za zvláštní jazyk a pouze poměrná nečetnost podtuřínského kmene zatím způsobila, že tento názor nebyl oficiálně uznán ani filology, ani vládou, ať byla jakákoliv.

Obyvatelé Podtuřínska jsou na svůj rázovitý jazyk, jež odmítají uznat za pouhý dialekt, patřičně hrdí a těžce nesou, že se jim nyní ve školách, na úřadech a ve sdělovacích prostředcích vnucuje spisovná čeština, ač ovšem mají také svou, byť nepřiliš bohatou literaturu ve vlastním idiomu či idiomatu.

Tím zajímavější je zjištění, že tento idiom (abychom se vyhnuli rozporným slovům „jazyk“ a naopak „dialekt“ či „nářečí“) byl vytvořen uměle!

Stručný nástin dějin vzniku podtuříňštiny byl již uveden v mé trilogii *Obětina*, a to v subrománu *Pangerach*, pokládám však za doporučitelné zopakovat základní fakta nezávisle i zde.

Podtuřínsko bývalo majetkem hrabat von Lapicki-Boose (vyslov: fon Lapiki Bóze), kteří měli na obyvatelstvo značný vliv ještě dlouho po zrušení nevolnictví Josefem II. roku 1781 i po zrušení roboty roku 1848, ba i po celý zbytek Rakouska, a i za první republiky.

Co se týče jména Lapicki-Boose, uvedme zde přímo v textu, nikoliv tedy jen v poznámce, že jméno Lapicki vzniklo z původního Chlapčický normální germanisací analogicky jako jméno Kinsky z původního Vchýňský apod.

Zakladatelem rodu von Boose byl původně irský lancknecht ze třicetileté války, který si získal pozornost, popularitu a posléze i šlechtický titul svou neobyčejnou tolerancí vůči alkoholickým nápojům. (Na adresu anglistů připomínám, že v 17. století nebyl dosud ustálen anglický pravopis, takže psaní „boose“ bylo pouze jednou z několika variant, spolu s nynějším standardním „booze“.)

Praděd Patrick von Boose si z válečných kořistí a sázek, že vypije tolik a tolik, dosti nahrabal, takže mohl výhodně investovat do přiřazení se do starého rodu Chlapčických, jejichž majetek silně utrpěl tvrdohlavostí některých jeho členů, kteří se dost rychle a elasticky neobrátili na katolicismus. Tím Patrick založil nový mocný rod von Lapicki-Boose.

Koncem osmnáctého století se tehdy vládnoucí hrabě Joachim von Lapicki-Boose počal národnostně uvědomovat a přál si pracovat na zlepšení hmotného blahobytu i mravního charakteru svých českých poddaných, kteří byli od Bílé hory ve stále pokračujícím úpadku. Přistoupil tedy na návrh zámeckého písaře a filosofa Leopolda Klimeše¹, že jestliže je jazyk odrazem duše národa, je tomu i naopak, a tudíž, změní-li se jazyk, změní se i národní charakter – k lepšímu či horšímu, podle změn v jazyku. Proto, dovozoval Klimeš, je za účelem zlepšení českého národního charakteru třeba odstranit z češtiny přílišné měkkosti – infinitivy na -ti, jakož i vůbec všechna d', t', n'. Dále, nahradit změkčilé h původním g, pokud možno zredukovat šeplavou ž, š, č, a také odstranit zbytečnou hlásku ř, která ostatně mizí již na východní Moravě.

Dále je třeba odstranit i přílišné tvrdosti a shluky souhlásek, slova jako zhltl, zhrdl, ztvrdl, smrskl, smršť, prst', prst apod., a vložit v ně eufonizující vokály.

Ze syntaktického hlediska pak je třeba odstranit některé vazby, jako např. genitiv záporu, vyjadřující slovanskou nedůslednost a polovičatost, na rozdíl od germánské rozhodnosti. Atd.

---

1 Ve skutečnosti hlásal tyto bláznivé názory Ladislav Klíma (1878–1928), a to ve stati „Vředy na českém jazyce“. Vyšlo v souboru *Vteřina a věčnost*, Aventinum 1927, Pohořelý 1948.

Tuto teorii Klimeš soustavně vyložil v latinském traktátu:

DE EMENDATIONE NATURAE BOHEMORUM
per
EORUM LINGVAE REFORMATIONEM,

jejíž jednu krasopisnou kopii věnoval hraběti Joachimmu von Lapicki-Boose, svému chleboďárci.

Ten neuměl ovšem česky ani dost latinsky, aby se v tom vyznal, nicméně zhruba, z hovorů, postřehl, co Klimeš asi myslí, a dal mu volnou ruku, aby jazyk na jeho panství zreformoval.

Klimeš postupoval soustavně a radikálně.

Mimo jiné vytvořil těleso fízlů, takzvaných suskultátorů, kteří měli naslouchat hovorům lidu a prohřešky proti nové mluvě donášet. Dále zavedl za porušení nové řeči tělesné tresty, odstupňované podle věku a pohlaví, později změněné na peněžité pokuty pro dostatečně solventní přestupníky, jak je to podrobněji vylíčeno v *Pangerachu*.

Nevolnictví bylo sice už dávno zrušeno, ale do zapadlého Podtuříni se tato zvěst dostala až mnohem později, neboť hrabě Lapicki a jeho úředníci dbali na to, aby jejich poddaní nebyli vystaveni zhoubnému vlivu vnějšího světa (podobně jako venkovští papaláškové v létech 60. a opět 80.).

Neuplynulo tak ani padesáte let od zavedení jazykové reformy a podtuřínská řeč byla pevně zakořeněna po celém panství.

Zda to mělo kýžený vliv na charakter, neodvažujeme se posoudit, ale asi ne, nicméně Podtuříňané byli na svůj nový jazyk hrdí, pokládali ho za starobyle věkovitý a sami přísně trestali každého, kdo by se proti němu prohřešil upadnutím do normální češtiny.

Jejich horlivost šla tak daleko, že falšovali i české nápisy z doby před reformou a jaksi je překládali do nového jazyka (podobně jako to teď dělají Slováci s básněmi Jana Kolára a se spisy svých jiných probuzenců, kteří ovšem všichni psali česky).

Přitom docházelo i k tzv. hyperkorektnosti, jak jsme viděli na příkladě pomníku humanistického básníka Hendrica Hortulana, který byl předělán na Gendrica Gortulana, ačkoli šlo o latinu. Později ovšem tlak od vrchnosti přestal, ve školách se začala učit normální čeština, takže situace tu byla v podstatě stejná jako v jiných krajích, kde se dnes mluví dialektem, ba je nutno uznat, že vliv okolí začal čistotu podtuřínštiny opět kazit.

Ovšem, protože Leopold Klimeš již na samém počátku definoval rysy podtuřínštiny pouze negativně – tj. co se říkat *nesmí*, existovala v podtuřínském idiomu již od počátku určitá nejednotnost.

Pravidlo o odstranění ř a o nahrazení hlásky h původním g bylo jednoznačné, a vedlo k uniformnímu výsledku, ale např. pravidlo o odstranění hlásek d', t', ň vedlo k různým typům řešení.

Jeden způsob řešení, jehož zastáncem byl také několikrát již zmíněný Gubert Gubený, spočíval v nahrazení koncovek a vůbec tvarů, kde by bylo d', t', ň, jinými, např. pamětenka místo paměť (mě se na Podtuřínsku vyslovuje vždy jako „mje“), atd., což nebylo ani zcela konsistentní, např. od slova voda byl dativ vodovici, aby se zabránilo tvaru vodě. Tyto alternativní tvary se vytvářely víceméně ad hoc, jak kdo mluvil.

Tento způsob se dodnes zachoval pouze u tzv. Horských blouznivců, pastevců, žijících v nejnepřístupnějších částech tuřínského masivu, kteří, mimo jiné zvláštnosti, mají i svéráznou náboženskou sektu, blížící se svými způsoby původnímu židovskému náboženství, neboť pokládají také většinu nařízení Starého zákona za závaznou.

Podobná nekonsistence panovala také v zachování pravidla o vkládání eufonických vokálů. Nejdále vyvinul tento princip básník Gubený, který psal např. i solovo místo slovo, nicméně tento způsob se nikdy plně neuchytil, ač jazyk Horských blouznivců má k němu opět určité náběhy.

Běžná či standardní podtuřínština, jakou se hovoří ve většině vsí v dané oblasti, má – kromě všeobecného odstranění h a zavedení g – tyto rysy:

Princip odstraňování d', t', ň se zde realizuje jednoduše pomocí zrušení těchto zvuků v řeči, což se v písmu projeví nahrazením liter ě, i, í literami e, y, ý před případným odstraněním háčků nad pojednávanými souhláskovými písmeny. Tento lidovější způsob je nejen méně krkolomný, ale vyžaduje i menší jazykovou pohotovost než nahrazování tvarů, a proto se stal populárnějším. Také zde odpadá potřeba nahrazovat někdy celá slova jinými, jako v případě slova kniha, kdy Gubeného škola je nahrazovala slovem bychle nebo liber, neboť stačí vyslovovat a psát knyga. Tím se podhorská podtuřínština podobá ukrajinštině a některým slovenským dialektům.

Eufonický princip se omezuje na slabičné r, l, před něž se vsouvá e – tj. stverdel, smerskel, perst, smert atd., kdežto jiné souhláskové shluky se tolerují.

Podhorská podtuřínština má však dále ještě dvě subvarianty: Jedna je omezena pouze na vesnici Holousy, místně Golúsy, kde jednak přetrvalo původní ú, jednak zde zřejmě v předreformní době přiráželi hlásku h před náslovné samohlásky. Důslednou aplikací pravidla o nahrazení h hláskou g vzniká zde svérázné podřečí, kde slyšíme např.: gukázat, gu nás, gújezd, Gadam, Geva, gale (ale) apod.

Další subvarianta, kterou se hovoří dále v rovině a zejména v městečku Golcův Gradec a městysi Gančí, ignoruje pravidlo

o zrušení *d', t', n'*, takže se od běžné češtiny liší jen odstraněním *ř*, substitucí *g* za *h* a vsouváním *e* za slabičné *r*, *l*. Tato subvarianta se nyní začíná uchytávat i v jiných lokalitách, zejména u mladších generací. Dělí se tedy podtuřínština na horskou a podhorskou, kde podhorská má opět tři varianty: standardní, golússkou a tzv. městskou.

Je pravděpodobné, že také horská podtuřínština má svá podřečí, to však zatím nebylo prozkoumáno pro obtížnost přístupu a nepohostinnou povahu obyvatel.

Sluší se snad ještě podotknout, že další Klimešovo pravidlo, totiž odstranění šepavek *ž, š, č*, bylo opuštěno ještě za jeho života jako neproveditelné. (Srovnej např. *ves – veš, moc – moč, zelí – želí* apod.)

Tuto filologickou exkursi jsme viděli nuceni podniknout, neboť jaký by to byl rustikální román, kdyby v něm postavy nemluvily dialektem, ale existující dialekt by se nám z různých důvodů žádný nehodil. Bylo tedy nutno se v tomto ohledu zachovat tvořivě, a to s sebou přineslo nutnost učeného výkladu, za nějž se žádným kritikům vůbec neomlouvám.

Tím jsme také přišli o počáteční hymnickou chválu či apotheosu Podtuříní, jakou regionální venkovské romány zhusta začínají, protože po jazykové přednášce už na ni nelze dobře znovu navázat.

Ale to snad nevádí. Strpení, děj začne hned v příští kapitole.

II

Bylo někdy v minulém století, jak bývá v českých vesnických (dosud nebudovatelských) románech převážně zvykem.

„Gospodári,“ hlásila děvečka Ganka, „pote se podývat do chlíva! Ten novej ovibos je nákej špatnej. Nechce žrát a jazyk mu visí z guby. Aby nám ešte nezagynul!“

Sedlák Ríga, sedící u stolu ve velké senci a snídající lžící zelňačku (jinde zelňačku) s chlebem z velkého květovaného kafáče, zvedl polekaně hlavu.

„A gergot,“ zamumlal, „to je nadelený! – Počkej, gned du s tebou, zen co si nazuju dreváky.“

Rychle vypil přímo z hrnku zbytek polévky a vzpřímil se za natřeným dubovým stolem. Byl to urostlý, ramenatý čtyřicátník, pravý to syn jadrného podtuřínského lidu, jak už tak sedláci ve vesnických románech bývají. Za ním pospíchala do chléva i jeho žena Gáta a šestnáctiletá dcera Gelenka.

Zpráva děvečky byla povážlivá:

Teprve před čtrnácti dny koupil Ríga od nynějšího hraběte von Lapicki-Booseho plemenného ovibose, či správněji asi ovibova, a doufal, že se mu stane nejen platným pomocníkem ve vlastním hospodářství, ale i zdrojem příjmů za připouštění ke kravám a javovicím sousedů i vzdálenějších Podtuříňanů.

Hrabě Ferdinand von Lapicki-Boose byl věren osvětové tradici svých předků a staral se pečlivě o blaho svého lidu, ačkoliv mu tento již více nepatřil, ba ani pro něho nemusel robotovat.

Podtuřínský ovibos

Byl to osvětlený muž a věnoval mnoho duševní energie a peněz na vylepšování zemědělských metod a pěstování užitek-
nějších ras jak zemědělských plodin, tak i hospodářských zvířat.

Jedním z triumfů jeho pěstitelských snah bylo vytvoření ovibosů či ovibovů, hovězího to dobytka, který dával vlnu, přičemž krávy byly též vynikající dojnice, a nadto šlo o skot zároveň i značně žírný. Kromě toho se podařilo hraběti Ferdinandovi odpěstovat z ovibových býků obvyklou býčí agresivitu, takže je bylo možno s výhodou použít i do tahu, místo slabších volů.

Tato nově vypěstovaná hovězí rasa byla tedy dárce-
m jak masa, mléka, tak i vlny a pracovní síly, kromě ovšem hnoje, kůže a rohoviny. Byla universálním téměř domácím zvířetem, velice vhodným pro drobná hospodářství podtuřínských polohoralů.

Hrabě Lapicki byl ovšem více praktickým zemědělským inženýrem než akademickým učencem, a tak vytvořil název pro svou vlnodárnou dobytčí rasu sice jazykově správně, nicméně vědecky ne zcela patřičně, neboť, jak zoologové vědí, ovibos je již zavedeným

vědeckým názvem pro rod pižmoňů, který obsahuje jen jediný recentní druh *Ovibos moschatus*, tj. pižmoň jako takový, kdežto Lapického ovibos byl vlastně jenom rasa *Bos domesticus*, řekněme varianta *ulophorus*.

To jen mimochodem. Mnohem důležitější ovšem je, že Lapicki prodal Rígovi plemenného ovibovího býka pod cenou, za pouhých tisíc šajnů², aby tak umožnil Podtuříňanům vypěstovat si zvolna, bez přílišných nákladů, ovibovy zpětným křížením kříženců svých vlastních krav a Rígovým býkem.

Kdyby mu nyní vzácný ovibos zahynul, měl by Ríga nejen citelnou finanční ztrátu, ale mohl by si i pohněvat dodnes mocného a důležitého hraběte, že se o vzácného buvola dostatečně nestaral, takže ten by mu třeba mohl odmítnout prodat dalšího ovibova či jiné výdobytky svých pěstitelských snah.

Proto spěchal Ríga starostlivě za děvečkou do chlěva, následován i svou rodinou. Sotva sklonil hlavu a prošel nízkými dveřmi dovnitř, viděl sedlák, že je zle. Zvíře stálo podivně rozkročeno, jako by se mu podlamovaly nohy, obracelo žalně nyvé dobytčí oko po příchozích a z huby mu bezvládně visel zmodralý jazyk. Došlo zde asi k nějakému ochrnutí svalstva tlamy a jazyka, což ovšem Ríga takto nevnímal.

„Mordydy, bejku,“ oslovil hospodář ovibova rozpačitě, škrábaje se v týle, „cák sis to, járkú, na mne vymyslel? Tysíc šajnůch sem za tebe dal a ty chceš íčko zgebnout. Tos mne teda dográl!“

Býk na tuto výčitku ovšem nereagoval.

---

2 Bývaly snad kdysi za Rakouska jakési šajny, že ano, ale i kdyby tehdy už nebyly, ať se jimi platí na Podtuřínsku. Třeba taky místní obyvatelstvo říkalo ze setrvačnosti šajn některé jiné oficiální denominaci, jako se u nás dodnes mluví o grešlích, čtyřácích, pětkách a v USA o pencích. Protože mně se šajn líbí, že má patřičnou selsko-starosvětskou příchut.

„Táto,“ ozvala se selka, „nemjeli bysme poslat pro doktora govado?³ Je to přece jen graběcí bejk, a taky godne stál. Tech pár šajnuůch navíc už nás nevytergne.“

„Nevytergne, nevytergne!“ vztekal se sedlák. „Jenže kde je vzít? – Já už mám ve šrajtofli govno a doktor nepočká – ešte by nám nechal zfindovat strechu nad hlavou! Bejk nebejk, kde nyc neny any smert nebere.“

„Gospodári,“ omočila si děvečka, „tak k nemu zavolejte cigána. – Ten starej cigán Jóžo tomu taky rozumí – cigány se v dobytku vyznaj – kolikrát lepší než doktor. – Dáte mu jen pár vajec nebo náký gadry – starý kalgoty nebo neco – a máte to jako nogu.“

„No, to bysme snad zkusit mohli,“ chytal se stébľa Ríga, „ale kde vony teď sou ty cigány? – Treba vodtágli do kraje...“

„Já myslím, že tady sou,“ řekla zase děvečka, „já se, esli chcete, pudu zeptat k ševcoj, ten bude vědet, kde sou.“

„No tak dy,“ souhlasil sedlák, „to bude asi nejlepší – ale, poudám, raci vopaterne, ať te nevidý Dodla!“

Na ta slova se všichni krátce zasmáli, načež děvečka na svých bosých nohách odběhla.

Sedlák se ještě chvíli ve chlévě rozpačitě kýval, přešlapoval z nohy na nohu, škrábal se na hlavě a tiše klel, načež pak vyšel ven, kam ho už předtím předešly též žena a dcera.

Cikán Jožo Zeleňák, románe návěha, tj. cikánským jménem Ďoduš Predžalibnaskero, přišel s děvečkou hned dopoledne, protože, jak všichni předpokládali, švec věděl, kde teď cikáni táboří. Důvodem k této znalosti byla Jožova dcera Lóli, která teď přišla do statku spolu s otcem.

---

3 Termínem „doktor hovado“, zde govado, označuje náš lid, jak známo, zvěrolékaře.

Cikán se dal zavést do chléva, pohlédl na ovibova melancholickým okem a zavrtěl hlavou. Zeptal se pak, jestli byl nový kus včera na pastvě s ostatními, a když Gelena přisvědčila, zkoumal dále, kde to bylo. Když mu vyličila lokalitu, zvedl ruce vzhůru jako v údivu a duševním bolu a zavrtěl hlavou znova.

Poté přistoupil k ovibovi, sáhl mu na břicho a někam na krk a zase zavrtěl hlavou.

Poté vyhlásil sedlákovi svou diagnosu a prognosu:

Na místě, kde se včera ovibos pásal, roste prý, jak my cikáni říkáme, „belávi čár“, modrá tráva, a ten bujákos se jí zřejmě nažral. Ta je ale jedovatá, a tak, jak to vypadá, pomoc už mu není. Bude nejlepší ho porazit – bohužel –, aby se využila alespoň kůže, rohy a paznehty. Maso, býkovina, není dobré, ale cikáni by byli ochotni si je vzít, což Jožo může prohlásit za ně jako jejich „čhibálo“, mluvčí aneb starší.

Ale Ríga byl nedůvěřivý a myslel si, že ho chce cikán podvést a přijít tak zadarmo k masu, i když jen býčímu, a že vážnost situace přehání. Dal mu tedy za odměnu starou čepici a laskavě ho propustil.

Později se zjistilo, že ze šňůry na prádlo zmizela též nějaká spodnička – zřejmě Lóli.

Druhý den však byl ráno poprask, když se zjistilo, že ovibos posel. Ríga, celkem zbytečně, si odreagoval frustraci na Geleně, kterou seřezal řemenem, protože před dvěma dny pásala dobytek a připustila, aby ovibos sežral modrou travu, ačkoliv o ní předtím nikdy neslyšela, a neslyšel o její existenci ani sám sedlák.

Poté, zatímco Gelena ještě hlasitě řvala, poslal zase děvečku k cikánům, aby si mršinu odvezli.

Cikáni přijeli s kobyolkou a vozíkem, vyvlekli drahou mršinu na dvůr, stáhli, rozčtvrtili, naložili a odvezli, zanechavše na místě

kůži, rohy a paznehty, dle dřívější dohody. Nabízeli Rígovi jako hospodáři dle tradice býčí varlata, která mu na misce přinesla Lóli s významným úsměvem, ale sedlák ji s tím vyhodil, a tak je asi zkonзумoval Jožo jako stařešina rodu.

Záležitost s drahým ovibovem dopadla tedy mrzce a tragicky a Ríga se mrzutě škrábal na hlavě:

Nejen, že utratil značnou sumu tisíce šajnů pro nic za nic a přišel o předpokládaný výdělek za připouštění, jakož i o dárce vlny stejně vydatného jako stádečko pěti ovcí.

Ztratil také býkovu pracovní sílu, kterou bude potřebovat zejména při žních, jak jsme již vysvětlili.

Aby získal peníze na výhodnou, jak se zdálo, oviboví investici, sáhl Ríga na své úspory a prodal také předtím pár dosud dobře výkonných kamelidů, protože byl opakovaně panským šafářem ujištěn, že oviboví býk jejich práci sám pohodlně zastane.

Zde musíme zase odbočit a vysvětlit, co to byli kamelidi, neboť se dnes již více nepěstují.

Byl to výsledek dalšího pěstitelského experimentu hraběte Lapickiho, jehož původním účelem mělo být poskytnout obyvatelům Tuřích hřbetů, tj. vlastního Tuřínska, vhodnou zvířecí pracovní sílu, neboť na jejich příkrých, skalnatých stráních se dařilo pouze kozám a ovcím, kdežto hovězí dobytek se ve vyšších polohách pro obtížnost terénu již pěstovat nemohl, a jako zvířata jízdních a pracovních používali kromě koz ještě pouze oslů miniaturní horské rasy.

Ferdinand von Lapicki-Boose pro ně vypěstoval silného a spolehlivého horského nosiče a tahouna, a to složitým křížením lam a velbloudů různých ras, což byl experiment nejen časově, ale i finančně velmi náročný.

Vzniklého křížence, který se podobal menšímu bezhrbému velbloudu či lamě velikosti asi středního koně, nazval učený aris-

tokrat kamelidem. (Jaký je vztah těchto pozemských kamelidů ke kamelidům mentálně kosmickým, vyskytujícím se ve fiktivní geomimské Bohémii v mysli Huberta Elaphida v knize *Fuga trium*, neodvažujeme se rozhodnout ani o tom spekulovat.) Tento kříženec spojoval velikost, sílu a vytrvalost velblouda s adaptací na horské podmínky vlastní lamám, a byl tedy ideálním pracovním zvířetem pro vyšší polohy Tuřínska.

Jaké však bylo zklamání lidumilného hraběte, když ke svému žalu zjistil, že tuříňští Horští blouznivci kamelidy odmítají, neboť pokládají všechny křížence za nepřírozené a vzniklé proti vůli Boží.

Kamelidi byli pak po nějakou dobu prodáváni, či spíše vnučování venkovanům podtuřínským, kde se do jisté míry uchytili pro svou skromnost a nenáročnost při značné pracovní výkonnosti, nicméně podhorské klima jim již tak nevyhovovalo, a proto často chřadli a záhy hynuli. K jejich poměrné nepopulárnosti přispívalo ovšem i to, že je nebylo možno doma rozmnožovat: Byli, jako mezdruhoví kříženci, sterilní, a tudíž je bylo stále třeba dokupovat z hraběcí plemenné stanice, kde vznikali opakovaným pářením vhodných velbloudů a lam. Proto chov kamelidů po čase zanikl. Nicméně, v době našeho příběhu byl dosud v plném rozkvětu, neboť venkované se snažili vyhovět přáním hraběte lidumila.

Nuže, to bylo třeba předeslat o povaze či podstatě páru nezvyklých zvířat, která Ríga prodal, aby získal ovibova.

Nyní však, když už slibný, universální kus dobytka záhadně zhynul, prý otravou z modré trávy, neměl Ríga vlastně vhodný potah pro nastávající sklizně všeho druhu.

Zapráhnout pár nebo i jen jednu ze svých mlékařských krav by za nic nemohl pro selskou pýchu, a také by ho lidé ve vsi pomluvíli, že hamoní – potřeboval zvíře či zvířata tažná! Bylo pro něho

životně nutné, aby si nějaký potah přednostně opatřil, ale neměl dosti hotových peněz.

Jeho situace by byla tzv. prekérní, kdyby nevěděl, že má snadné řešení. I tak však byly starosti s tím vším spojené značně protivné, nehledě k utrpění finanční ztrátě...

III

Sedlák Ríga přecházel rozpačitě po senci a pohlížel co chvíli oknem směrem ke Kybernátův statku.

Již čtyři roky uplynuly od smrti Ríгова otce a starý Kybernát se, jak se zdálo, neměl k placení. A přece ještě na smrtelné posteli otec Rígu důtklivě upozorňoval na Kybernátův dluh a aby na něj nezapomněl a nenechal si peníze ujít. Šloť o sumu ne menší než plných pět set šajnů!

Jen za část této sumy by si mohl Ríga pořídit pár tažných volů nebo kamelidů, ba mohl by snad i přemluvit hraběcího správce, aby mu prodal nového ovibovího býka na splátky, za počinek poloviny ceny v hotovosti. Bylo by i možno si vyžádat audienci u lidumilného aristokrata, vylíčit mu situaci a požádat ho, zda by mu neprodal nového ovibova za poloviční cenu. Tato taktika měla naději na úspěch, jak sedlák znal povahu pana hraběte – ale na to by potřeboval asi těch pět set šajnů! Bylo by ovšem možno si vypůjčit v Golcově Gradci v záložně – Rígovi by jistě půjčili, neměl na statku dluhů –, ale tato možnost se hrdému Podtuříňanu přičila, zejména proto, že na vsi se nikdy nic neutají a že venkované se dívají na dělání dluhů zcela jinak než měšťáci, nebo aspoň se jinak dívali v Rígově době. Také se Rígovi zdálo hloupé být dlužníkem, když již byl věřitelem!

Nejsnazší řešení by bylo požádat o splacení Kybernáta – chyba byla v tom, že o půjčce zřejmě neexistoval žádný záznam a Rígovi se nechtělo jednat se žlučovitým starcem o zaplacení, neboť věci toho druhu jsou vždy jaksi trapné. Dlouho přešlapoval, až pak se přece jen rozhodl: Vyšel ven, zavolal děvečku a poslal ji ke Ky-

bernátovi se vzkazem, že za ním v neděli odpoledne přijde. Tím se mu trochu ulevilo, že se již ve věci něco děje, i vyšel, poněkud uspokojen, po své práci.

* * *

Potok Bystrenyce protéká údolím, které se táhne za humny vsi Gavranyc (kde se odehrává tč. náš příběh), a to z její levé strany, pohlížíme-li „z kraje“, tj. z roviny směrem na Tuřínský masiv. Na druhé straně potoka se tyčí nízký horský hřbet, zřejmě výběžek Tuřínského pohoří, částečně skalnatý, ale částečně povlovného svahu a pokrytý travou. Na tento pahorek zvaný Gůrka vyhánějí gavranyčtí vesničané večer dobytek na pastvu, kdežto ve vlastní Bystrenyci se máchají jejich husy a kachny.

Toho času plavalo po Bystrenyci hejno Rígových hus v čele s chocholatým houserem a za nimi se vodou brouzdala jejich pasáčka, Rígova dcera Gelenka. Tyto husy byly opět poněkud zvláštní, neboť byly také výsledkem křížení v pokusné stanici hraběte von Lapicki-Booseho: Šlo o hybridy mezi normální domácí husou *Anser anser domesticus* a čínskou domácí husou *Cygnopsis cygnoides*, což je, milý čtenáři, určitá biologická kuriosita, protože zde jde o úspěšné křížení dvou druhů z různých rodů. Je zvláštní, že to vůbec někdo zkoušel udělat, ale v Lapickiho stanici se takové věci zkoušely, protože genetika tehdy ještě žádná nebyla: Články Řehoře Mendela snad už sice vyšly v tom německém zahrádkářském časopise v Brně, ale nikdo si jich nevšiml, včetně hraběte von Lapickiho. Nevědělo se tehdy vůbec, co je možné a co nemožné zkřížit, ale v případě těch hus to náhodou vyšlo...

Gelenka se brouzdala za husami mělkou vodou Bystrenyce s vrbovým prutem v ruce, a občas, ve vhodných místech a chví-

lích, kde ji nikdo nemohl pozorovat, vyhrnovala si sukni a sedala do vody, neboť byla dosud bolavá a oteklá po tatíkově zoufalém pedagogickém výbuchu kvůli chcípnutí ovíbova, za které vůbec nemohla.

Tímto způsobem se dostala po vodě až k zadní straně Kybernátův čili Kybernátovic statku, tam, kde končil jejich sad, proti vodě ohrazený napůl vyvráceným laťkovým plotem. Potok se zde poněkud zatačel, takže na druhé, odlehlejší straně, pod skalou, byla hlubší tůňka. Gelena se právě chystala opakovat svůj terapeutický manévr, když tu si všimla, že pod větvemi mohutné smuteční vrby, stínící potok z Kybernátovic strany, se něco bělá. Spustila rychle vykasanou sukni a pohlédla znovu ostřeji pod svislé větve. Byly to rukávy košile Gonzy, mladšího z obou synů starého Kybernáta, který zde stál opřen o plot a pohlížel do vody, resp. na Geleniny husy a na Gелenu.

„Á, Gonzo, ty si mne polekal!“ zvolala v přátelském smíchu. „Copak tu děláš?“

„Tatýk mne sem poslal spravit plot,“ vysvětloval Gonza, „ale ešte sem nezačal, nechce se mi nák do toho... A copa to u vás včera bylo, že si tak revala?“ tázal se náhle zvědavě.

Gelena se zapálila.

„Táta mi natrískal remenem,“ svěřovala se, „byl zurivej, že nám chcíp ten graběcí bejk, co dává taky velnu. – Dal za nej tisíc šajnů a von mu chcíp. Predtým k nemu zavola cigána a ten poudal, že se nažral prej jedovatý náký modrý trávy a že mu už pomoc neny. A do drugýgo dne taky chcíp. Já sem s ným byla dva dny predtým na pastvě, tak táta na mne vzal remen, že za to jako mogu... Byl steklej, tak si to schladyl na mne.“

Tento druh rustikální justice ovšem Gonzu nijak nepřekvapil, neboť až zcela donedávna, a jistě v minulém století, se všude hod-

ně řezalo, to až v nejposlednější dnešní době zavládla aspoň jakás takás humanita, aspoň někde a částečně. Sám Gonza býval bit někdy ještě teď, jako dospělý, protože starý Kybernát byl tzv. prudina (podtuřínsky prudyna) a zacházel se svou rodinou vždy s tradiční patriarchální surovostí, přičemž Gonzovi zabraňovala úcta k otci, aby se bránil. Proto se Gonza nad sděleným faktem nijak nepozastavil. Místo toho bloudily jeho myšlenky zřejmě jiným směrem, neboť jeho rustikální tvář začala nabývat jakéhosi oplzle mlsného výrazu.

„A to te rezal na golou?“ tázal se se zájmem.

„Na golou, to von dycky,“ pýřila se Gelena.

„A videl te pri tom taky Tomeš?“ ptal se Gonza, vyvaluje bulvy téměř jako zesnulý ovibos. (Tomeš byl Rígův čeledín.)

„Ne, ten byl v Gradci pro dobytčí sůl,“ informovala Gelena.

Gonza se odmlčel, jakoby v rozpacích, ale pak se jaksí odhodlal.

„A máš godne jelit?“ pravil jakýmsi změněným, roztlemeným hlasem.

„No mám,“ přiznávala dívka.

„Ukaž mi je!“ osmělil se Gonza k přímé dotěrnosti.

„Ty bys toho chtel, ty sprostáku!“ zlobila se Gelena, ale kupodivu, ačkoliv mohla konversaci kdykoliv přerušit a odejít pryč, zvláště, když husy se už zatoulaly dosti daleko, nějak jí to nenapadlo nebo napadnout nechtělo.

„Dyž mi je ukážeš, dám ty půl šajnu,“ vyjednával hoch.

„Ty bys toho chtel!“

„Tak teda celej – celej šajn,“ chroptěl Gonza, „dyž mi ukážeš, jak máš jelita, dám ty celej šajn!“

Šajn měl tehdy dosti značnou kupní hodnotu, Gonzova nabídka byla neobyčejně štědrá. Gelena se ulakomila: Celej šajn...!

Nakonec, co je na tom, uvažovala, v graběcím zámku sou sochy a vobrazy, ty maj taky nagý perdele, i ženský – vlastne hlavne ženský. A nykdo nerekne, že je to neslušný, any pan farár... Nagý vobrazy bejvaj i v kostele – i když ne tak úpelne nagý, ale skoro... Kdybych se vobrátyla zády a stála rovne s nogama u sebe, vydel by porád jen tu perdel – jako může každej v graběcím zámku u tech soch – a mjela bych šajn...!

Nahlas však pravila: „Dyt go any nemáš.“

„Japa bych nemjel – tady v kapse go mám...“

„Tak mi go ukaž!“

„Tak pod blíž...“

Gelena se tedy přebrodila přes potok ke Kybernátovic plotu, pod baldachýn smuteční vrby. Gonza sáhl do kapsy – a skutečně jí ukázal na dlani lesklý šajn! Geleniny oči se rozšířily chtivostí. Zvedla ruku, aby se mince zmocnila, ale Gonza ucukl.

„Túgle – až potom, až mi ukážeš...“

Gelena teď váhala.

Větve smuteční vrby sice poskytovaly ochranu před nepovolanými zraky, ale Gonza byl teď moc blízko! Kdyby měl něco v úmyslu, kdyby ho pohled rozdivočil – měl ji tzv. na dosah ruky. Naopak – dál v potoce by byla vystavena možným pozorovatelům a pro šajn by si pak k namlsanému Gonzovi musela stejně...

Dívčí cudnost a strach z mužského se v ní praly s chtivostí peněz. Nakonec však chtivost zvítězila. Obrátila se zády ke Gonzovi a chopila se okrajů sukně.

„Copa to taky děláš, Gonzo,“ ozval se vtom za nimi mladý hlas.

Oba sebou cukli, Gelena se rychle otočila zpět tváří k plotu a pustila sukni. Po sadě k nim přicházel Gonzův starší bratr Regor. Když viděl, že se Gonza baví s Gelenou, stojící v potoce, jaksi se zachmuřil. Ale Gonza ho ihned zase rozveselil: „Gelena mi tady

chce ukázat jelita, co jí včera nadelal strejček Ríga,“ oznamoval bratrovi, „slíbil sem jí šajn.“

„Dyž mi dáš taky šajn, můžete se dývat vobá,“ kula Gelena komerčně železo ve stavu akutní žhavosti.

„Mordydygimbajs!“ radoval se Regor. „Takovou podývanou si nemogu nechat ujít.“ – Vytáhl z kapsy také šajn a ukazoval ho Geleně.

„Jeden šajn napřed, drugej potom,“ nařizovala si Gelena.

„Tak teda tumáš!“

Poté se obrátila zády k plotu a Kybernátovi hoši vydechli úžasem.

IV

Táhlo na třetí hodinu odpolední, když sedlák Ríga oblékal sváteční kabát a chystal se ke Kybernátovi. Byl celkově oděn svátečně. Pod kabátem měl škrobenou košili s „nadoudanými“ rukávy, asi taky nějak vyšívanou u ramen a na prsou, počítám, jak taky jinak, že ano, a přes ni vestičku. Jako poměrně zámožný „Podgoran“ (tak se Podtuříňané mezi sebou nazývají) měl tuto vestičku koženou, z módní kůže kamelida, místo starší teletiny. Chalupníci a podruhové nosili vesty látkové.

Ve starých dobách, kdy Podgorané měli dosud svobodné právo honitby v lesích Tuřínska, bývala tato tradiční vesta z jelenice. Když však, po bělohorské katastrofě, byla privilegia Podtuříňanů za trest zrušena, neboť to tehdy byli tvrdošíjní protestanti, trestala vrchnost přísně nošení jelenicových vest, byť i by nebyly získány z kůže vysoké zvěře, ulovené samotnými poddanými, a tak po čase vystřídala jelenici teletina. Nyní, zásluhou hraběte Ferdinanda, přicházely do módy vesty z kůže kamelidů. Pod vestou byl Ríga opásán jakýmsi modrým látkovým pasem, kterému se na Podtuřínsku říkalo „pupek“. Spodek jeho těla vězel v tzv. poctivicích (místně poctyvicích), ať už to znamená, co chce, ale nejspíš to budou asi koženky, počítám, řekněme, že z vepřovice. Poctivice byly pod koleny staženy řemínky, z nichž na konci visely ozdobné bambulky, zvané „dudky“. Dále měl Ríga modré punčochy z domácí vlny a střevíce s mosaznými přázkami.

Byl tedy oděn přesně tak, jak to popisuje podtuřínská píseň:

*V tej gavránskej gospode
muzika tam graje,
pote se tam podývat,
kdo to tam tancuje.*

*Tancujou tam sedláci,
mají modrý pupky,
vyšívaný košile,
u kolenouch dudky.*

Jeho žena Gáta se kolem něho otáčela s košťátkem a kabát mu ometala; byla tak pečlivá, že se sedlák stal netrpělivým a dosti hrubě ji okřikl, aby toho už nechala.

Byl zřejmě ze své mise nervosní a chtěl by ji mít už za sebou. Gáta ustrašeně přestala a podávala muži ještě klobouk. Tento klobouk měl všeobecný tvar cylindru, byl však nízký, s úzkým dýnkem, černé barvy, vyrobený z překližky potažené hrubou plstí. Za stuhou klobouku měl sedlák zastrčený ocas černého kohouta, na znamení, že jest hospodářem. Svobodní chlapci nosili „kosárky“ buď bílé, anebo i všelijaké vymyšlenosti, jako umělé kytky nebo paví pera. Chalupník, pokud nosil též klobouk, směl mít za ním pero jen jedno, kdežto čeledín a podruzi neměli žádného opeření. Proto dávali přednost nošení čepic, které se tříděně nelišily. Tato pravidla, ač nepsaná, byla diktována tradicí a udržována tlakem veřejného mínění. Mimochodem, cylindrický tvar podtuřínského klobouku je doložen už z 15. století, např. na miniaturách v iluminovaném brevíři opata Malachiáše, uloženém v městském museu v Golcově Gradci, kde jsou symboly měsíců roku doplněny obrázky zemědělských prací v té které době.

Dokončiv obřadně důstojné odívání, vyšel Ríga ke Kybernátovu statku.

Kráčel zvolna, nechtělo se mu. Měl pocit, že neuspěje, ale nutnost ho poháněla.

Zastal Kybernáta ve statku samotného. Byl to vdovec a jeho synové i děvečka Manda byli někde pryč mezi mládeží.

Kybernát stál u kotce s králíky, něžně s nimi hovořil a krmil je z hrnce zvláště upravenou mrkví, po které dostávali neobyčejně hustou lesklou srst a mladí dobře rostli.

Recept na tuto úpravu mrkve byl Kybernátovým tajemstvím, které nikomu neprozradil, ani vlastním synům. Byltě Kybernát králíkářem na slovo vzatým, pěstoval nejružnější rasy, angoráky, belgičáky, české strakáče a jak se všichni jmenují, a také již několikrát vyhrál cenu Podtuřínského svazu králíkářů, na což byl velmi pyšný.

Vida Rígu, usmál se svým lišáckým způsobem, utřel si pravici od mrkve o své poctivice (zase ty poctivice!) a podával ji příchozímu.

„Mordydy,“ laškoval, „kampa to napsat, že mladej Ríga k nám taky trefil na kus говору. – No, pod dál, pod do sence,“ pobízel pohostinně.

Vevnitř odložil Ríga klobouk a rozepnul kabát, ale neodložil ho. Kybernát, po starodávném slovanském obyčeji, nabídl nyní Rígovi pecen chleba a podal mu slánku a nůž.

Ríga byl jako na trní. Věděl, že je nutno uvítacím obřadem projít, ale bylo mu to zatěžko, neboť chtěl mít vlastní účel návštěvy už za sebou a vědět, na čem je. Čím více se díval do tváře Kybernátovy, čím více do sebe vsával jeho celé prostředí, tím více měl pocit, že se na návštěvu připravoval asi marně.

Nicméně, jak se slušelo, přezehnal nožem nenačatý pecen tak, že udělal na jeho spodní straně tři křížky: Ve jménu Otce i Syna

i Ducha svatého, amen – a pak si ukrojil skývu, posolil a začal ji zvolna žvýkat.

Jeho ruka se trochu třásla rozčilením, což zřejmě neušlo Kybernátovi, neboť rozpačitě zakašlal. Tón tohoto zakašlání či co však napověděl Rígovi, že Kybernát ví, proč on přišel, a že mu nebude chtít vyhovět. Zvolna žvýkal chléb a připravoval se na nastávající střetnutí. Kybernát se pokoušel cosi žertovně žvatlat, ale pak stoupající napětí přemohlo i jeho a nastalo ticho, pouze jakoby podtrhávané kdákáním slepic na dvoře.

Konečně Ríga dojedl, oprášil si poctivice na klíně modrým šátkem a děkoval Kybernátovi obřadně za pohostinství.

Oči starcovy měly vyčkávací a vychytralý výraz, který se Rígovi nijak nelíbil. Cítil nyní sám škrábání v hrdle a potřebu odkašlat. Toto odkašlání jen akcentovalo vzniklé napětí a tíseň ve světnici.

Konečně přerušil ticho starý Kybernát. „A copa te privedlo dnes k nám, Rígo, copa by si rád?“ otázal se zpříma a jaksi vyzývavě.

Ale celá situace již Rígovi napověděla, že Kybernát určitě ví, proč přišel, a že se staví hloupým naschvál, aby tak zahájil neochotu a vytáčení.

„Ale, jen se nedejte,“ vykál uctivě staršímu muži, vrstevníku svého otce, nicméně útočným tónem, „nedejte se, že to nevíte. Táta je už čtyry roky pogrobenej a vy porád nyc... Už sem vám čekal dost dlouho a íčko ty penýze potřebuju.“

Kybernát otevřel bezzubá ústa v dobře hraném údivu.

Předtím se prozrazoval asi z nedostatku pozornosti, ale teď, když šlo do tuhého, ukázal se prvotřídním hercem: „Ale dyz – kakragolte! – To myslíš jako tech... pět set šajnůch? Gdypa sem je já už tvému nebogýmu tatýkovi splatyl? – A ty teď zčista jasna a zgurta – jako na nejakýgo... pamatuj se, Rígo, co říkáš!?“

Ríga zůstal, jako když ho opaří. Jeho pomalá selská povaha, torpidní a flegmatická, se rozbíhala k výbuchu vášnivého hněvu. Před očima se mu dělaly mžitky a měl pocit, že celá Kybernátova sence se točí dokola. Proto se chytil svýma velkýma, upracovanýma rukama okraje stolu.

Očekával výmluvy, vytáčky, rozpaky, ale že by mu Kybernát takto sprostě zapřel dluh do očí, to přesáhlo všechno Rígovo očekávání. Bylo to pro něj jako rána palicí mezi oči. Zejména však ho hnětlo, že Kybernát dělá lháře vlastně i z jeho zesnulého otce. Když záchvat závratě pominul, přejel si Ríga vyschlé, bledé rty jazykem a pravil zvolna roztřeseným, jakoby prosebným hlasem: „Upamatujte se dobře, Kybernáte, neberte si na svědomí takovej grích...! Tatýk byl na smertelný posteli, dyž mi to poudal, že mu dlužíte a kolik. Čekal sem vám štyry roky, ale dyl nemogu, potrebuju íčko ty penýze. Nevím, kolik máte gotovýho, ale zaplatte teda aspon neco, aspon dyl dlugu a negrešte.“

„A dyby gned na to umrel, neny to prauda!“ vykřikl Kybernát. „Byl na smert, mátna se mu pamjet! Mušel si to poplíst, mordydy, mušel. Já sem mu prece zaplatyl toho samýgo roku na svatýgo Gavla! – Byli sme si kvit, poudám ty, mušelo se mu to poplíst!“

Odmlčel se a pohlížel se zrudlou tváří na bledého Rígu, věrný to obraz uražené nevinnosti. Pak se jaksí suše uchechtl a dodal urážlivě: „A esli jen kvůli tomugle, Rígo, to si sem taky chodyt nemušel.“

Ríga zbledl ještě víc a třesoucí se rukou hmátl po klobouku. Pokoušel se zapnout knoflíky svátečního kabátu, ale prsty se mu klepaly a neposlouchaly ho.

„Dyž teda tagle, tak dobre,“ drtil namáhavě. „Dyž teda chceš mít grích, tak budeš mít porádnej! Šak ty mi to, Kybernáte, povíš ešte jednou pred samotným Bogem Gospodynem, kerej šechno vidý a spravedlivě soudý!“

Nato se Ríga obrátil ke Kybernátovi zády a jaksi slavnostně napřímen odcházel ze světnice.

„Ale povím, povím třeba tisíckrát!“ volal za ním Kybernát náhle jakýmsi veselým, téměř uličnickým hlasem.

Právě tento tón utvrdil Rígu v přesvědčení, že Kybernát mu dluh upřel a že se raduje z toho, jak ho převezl, u vědomí, že není světské moci, která by mu legálním způsobem mohla jeho kořist vyrvat. Na prsa mu padla nesmírná tíha, ale zároveň pocit jakéhosi slavnostního rozhodnutí.

V

Sedlák Ríga se spokojeně vracel z Golcova Gradce do Gavranyč. Kráčel pěšky, jak bylo zvykem – ty časy, kdy Podgorané jezdívali hrdě na koni, byly už dávno pryč, a ačkoliv byli dnes již dlouho zase osobně svobodní, jejich panské zvyky zanikly zároveň se zrušením privilegií a dosud se neobnovily.

V kapse svátečního kabátu měl pět set šajnů a tzv. dlužní knížku. Jednání v záložně proběhlo, přes sedlákovy obavy, klidně a důstojně, nikdo ho tam neponižoval ani se tam nesetkal s někým známým. Vypůjčování peněz platilo totiž u podtuřinských sedláků za cosi téměř nečestného, degradujícího. Jednak samo o sobě, jednak proto, že zahrnovalo jakési panské „gejble“ (tj. hejble) s dlužními knížkami a úroky atd., čemuž sedláci dobře nerozuměli, a proto jim to bylo jaksi celkově nepříjemné jakožto ústupek panskému jednání a nazírání.

Proto také nešel Ríga do záložny v městysi Gančí, kde ho každý znal, ale raději vážil poměrně dlouhou cestu do Gradce.

Nicméně, záležitost proběhla úspěšně a bez osobních nepříjemností, a tak byl sedlák poměrně spokojen. Věc sama o sobě byla ovšem mrzutá, a také ho hnětlo pomyšlení na proradnost starého Kybernáta. Této chvíli však o ní neuvažoval, nýbrž se zabýval úvahami, jak naložit nejlépe s vypůjčenou „pětystoukou“. Zda by snad měl zakoupit nového ovibova a pokračovat v původním plánu používat ho jako plemeníka, kromě do tahu a na vlnu, anebo za stávajících okolností tento plán ještě odložit? Do standardní ceny stanovené hrabětem chybělo Rígovi pět set šajnů. Musel by se buď dodatečně zadlužit u hraběte na zbytek ceny, anebo lidumilného

šlechtice umluvit, aby mu dal ovibova za polovinu. Do obojího se však Rígovi nechtělo: Měl selskou hrůzu z dluhů, a zároveň selskou pýchu. Nechtělo se mu ponížovat se před pánem. Kromě toho měl s penězi vypůjčenými ze záložny částečně jiné plány, vynořivší se opět nečekaně vývojem událostí. Rozhodl se tedy, že si do tahu koupí na hraběcím dvoře pár kamelidů a zbytku peněz použije na zaplacení advokáta a případné soudní výdaje.

Při své návštěvě v Golcově Gradci se totiž Ríga stavil v kanceláři právníka.

Šedovlasý jurista, sedící v klenuté jizbě svého starého, středověkého domu, kde se všude kupily fascikly spisů a tlusté knihy, naslouchal se zájmem rozváznému rozkladu sedlákovu.

„A, pane Řího,“ otázal se pak, „měl pan otec o té půjčce nějaký záznam, nějaký dlužní úpis s podpisem pana Hibernáta, pokud možno též stvrzený podpisy svědků?“

Právník, který pocházel sám z Podtuřínska, mluvil ovšem spisovně česky, ale protože mu to nebylo přirozené, měl určitý sklon k tzv. hyperkorektnosti, tj. občas dělal zpátky h a někdy i v případech, kdy mělo být g i ve standardním jazyce. Jméno Gubernát nebo Gibernát je na Podtuřínsku dosti časté. Pochází prý z kuchyňské latiny panských úředníků, kteří v různých seznamech u křestních jmen sedláků často uváděli gubernatus, tj. ovládaný či běžně česky poddaný (z latinského gubernare = vládnout; srovnej naopak gubernátor a guvernér = ten, kdo řídí, vládne), což se pak později stalo rodovým jménem některých Podgoranů.

Jméno Kybernát vzniklo zřejmě jako varianta z Gubernát, protože kybernetika začala až někdy ve čtyřicátých až padesátých létech dvacátého století. Ale nahluchlý advokát slyšel špatně Gibernát a hyperkorektně si z toho udělal Hibernát, protože jako tehdejší vzdělanec uměl latinsky, a slovo mu tak dávalo smysl: hibernatus

= „uzimněný“, tj. snad na zimu připravený, schystaný. Ríga proti tomu nijak neprotestoval, jako ani proti tomu, když mu advokát říkal „pane Řího“, neboť to byl panský způsob výslovnosti.

„Máte nějaký dlužní úpis s podpisem pana Hibernáta?“ ptal se tedy právník a Ríga musel přiznat, že nic takového není.

„A máte snad, pane Řího, nějaké svědky, kteří by o té transakci – tedy míním půjčení těch peněz – kteří by o tom věděli či toho byli nejlépe přímými svědky, když váš pan otec panu Hibernátovi ty peníze předával?“ – Ríga zavrtěl hlavou.

„Ale snad – máte alespoň svědky, kteří by dosvědčili, že se o té půjčce jednalo?“ – Ríga též nevěděl.

„Inu, milý pane Řího,“ vykvikl advokát svým vysokým tenorem netrpělivě a rozhodil ruce do výšky. „Tak to tedy nemáme vůbec naději na výhru! Jestliže pan Hibernát odpřisáhne, že peníze vrátil, nedá se vůbec nic dělat! A, s prominutím – jsem též zdejší rodák – jak znám naše krajany, pochybuju, že by to neudělal...! A já vás musím, jako právník znalý profesionální éthiky, před takovým krokem varovat, ovšem jak se rozhodnete, to je pochopitelně na vás!“

„Už sem se rozgod,“ řekl Ríga pevně. „Rozgod jsem se, že go k soudu vemu! Rozgod sem se, že go k tý krivý přísaze donutým! – Protože to von udelá – ale potom už to nebude věc lidská, potom už s ným pojedná sám Pán Bůh – a na to já ty penýze milerád utratým! Podejte na nego žalobu, pane dochtor, dyž se vyhnul světský spravedelnosti, naženeme go pred tu Boží!“

Advokát povážlivě pokývl hlavou. Rozuměl sedlákovi dobře, jeho vlastní krev se v něm ozvala a provalila se přes tenkou kůru popanštění a školometské sofistické.

Cítil, že pro tohoto podhorského venkovana je Bůh živou, hmatatelnou skutečností, tak jako jeho vlastní rodina, jeho sousedé, jeho dobytek. Se selskou vychytralostí zde sedlák čelil stejné vy-

chytralosti člověka, jenž ho podvedl: jako šachista, který vynucuje tah protivníkův, hnal Říha Hibernáta (tak jim ovšem i v duchu říkal advokát) do konfliktu se samotným Bohem!

Co však nejvíc působilo, byla sedláková zřejmě neochvějná víra v reálnost této nejvyšší instance a v nepochybnou účinnost této bizarní taktiky.

Advokáta až zamrazilo: Jako pravý syn svého věku byl osvícenec, pragmatik a agnostik, i když navenek se choval konformně katolicky, ale právě proto pociťoval těžce nedostatek Boha ve svém životě. Neochvějné přesvědčení sedlákovo mu však víru jeho dětství alespoň na okamžik vrátilo a advokát to pozoroval s jakýmsi mrazením metafysické hrůznosti. Bůh, kterého zde Říha provokoval k akci, byl jiný, hmatatelnější než ten, jehož právník tušil v přírodě či v akordech hudby: byl konkrétní, osobní, podobný židovskému Jahvemu, který navštěvoval patriarchy a mluvil skrze proroky. Měl jakousi hutnou, téměř hmotnou podstatu, a šla z něj hrůza.

Advokát si vzpomněl, co se vykládá o Horských blouznivcích – že prý dosud přinášejí Bohu zápalné oběti na svých horách a že k nim Bůh sestupuje v podobě člověka a pojídá připálené maso obětních hověd... Nevěřil tomu ovšem, ale přesto ho znovu zamrazilo... Jakkoliv byl předtím rozhodnut, že sedlákovi nesmyslnou litigaci rozmluví, náhle se vynořivší metafysický aspekt věci změnil jeho názor.

Když Ríga opustil kancelář, stál advokát dlouho u okna a sledoval ramenatou postavu sedlákovu, až zmizela v postranní uličce.

VI

„Darebák je to, darebák,“ dumal švec Bakulík. „Privandruje si čert ví z jaký perdele – a bude se nám tady roztagovat!“

„A ty lidy – jako blázny! Jak tam na tom jeho krámku videj ty cizácký nápisy, gernou se za ným jako pomínutý. Vsadým se, vo co chcete, že von any porádne boty delat neumí. Ale já to porád říkám! Každěj bejvalej emigrant, kerej zase prilez, by se mjel kopnout do perdele a vygodyt ze zemje! At si de vodkud prišel – a govno! – Togle je naše zemje – no nemám praudu!“

Tato samomluva ševcova se odbývala v jeho chalupě na břehu Bystrenyce. Byla to nízká podlouhlá stavba a připomínala poněkud loď. Vzhledem k tomu, že stála na břehu potoka, který při vysokém stavu vody dosahoval až téměř k jejím dřevěným stěnám, takže se do domku mohlo vcházet jen po lávce přes potok, říkali jí gavranyčtí sousedé posměšně „šíf“ a ševci Bakulíkovi „Šífar“.

Neodvažovali se mu to ovšem říkat do očí, neboť švec byl, v rámci tradice vesnického románu a svého řemesla, velice vzteklý a tak říkajíc od rány – proto mu šli Gavranyčané raději z cesty.

Vyhýbali se mu však i z jiných důvodů. Bakulík byl též, rovněž v rámci tradice, hloubal a filosof, a ve svém dumání na verpánku se dobral pravd, které mu sousedé z těch i oněch důvodů měli za zlé, ba přímo se jich hrozili.

Ve svém hloubání byl Bakulík podporován též četbou.

Byltě Bakulík písmákem a měl více knih než gavranycký pan učitel, ba prý více než sám pan farář a pan kaplan v Gančí dohromady.

Snad měl mezi svými knihami i nějaké anarchistické anebo marxistické, to je docela dobře možné a časově to vychází (Karl Marx: 1818–1883, Michail Bakunin: 1814–1876), jest však možné též, že k pobuřujícím názorům dospěl z valné části i vlastním hloubáním.

Byl přesvědčen, že není Boha, že nemá býti vrchnosti ani soukromého majetku, že náboženství jest opiem lidu atd. atd., jak to zatím všichni známe z různých kursů marxismu jako jedinou absolutní pravdu, v legračním kontrastu se skutečným uspořádáním tzv. socialistické společnosti. V době ševce Bakulíka šlo ovšem dosud o budoucnost.

Tyto názory hlásal švec Bakulík v hospodě tak dlouho, až se tím sousedům zprotivil a začali se mu vyhýbat. Byli ochotni přijmout ševcovy názory na vrchnost a vůbec pány – ale když přišlo na soukromý majetek, naježili se ohroženě, neboť jak známo, venkované na svém majetku velmi silně lpějí.

Podobně narazil švec, i co se týkalo neexistence Boha: Podtuříňané jsou sice známi svým ideologickým nonkonformismem (až do bělohorské pohromy to byli protestanti – náboženství Horských blouznivců je dodnes značně svérázné se starozákonními prvky), avšak ateisté se mezi nimi nevyskytují.

Jak jsme viděli např. v předchozí kapitole V, projevil sedlák Říha či Ríga u advokáta tak silnou víru ve zcela konkrétního a téměř hmatatelného Boha, že to až otráslu intelektuální skepsí právníkovou, takže se mu rozhodl vyhovět v podání prakticky předem prohrané žaloby, neboť věděl, jaký je vlastní účel této akce, a alespoň v té chvíli věřil či cítil, že jde o postup zcela logický a reálný.

Podobně cítili prakticky všichni Podtuříňané.

Zde bychom mohli uvést úvahu, že je k tomu vedla již sama velebná příroda, v jejímž středu žili. Tento druh spekulace se nám

však zdá přece jen příliš banální i na poněkud parodující imitaci venkovského románu – a proto ji vynecháme.

Ať již si Boha představovali jakkoliv, ať již měli – veřejně či skrytě – jakékoliv názory na správnou formu jeho uctívání, nebylo mezi nimi pochybovačů o jeho vlastní existenci, a švec, když nad holbou piva rozvíjel své theorie, se jim tím naprosto zprotivoval, ba budil v nich i jakousi hrůzu.

To se ovšem odráželo také a zejména na jeho řemesle, které už dávno nemělo žádné zlaté dno: Už sám nápad ševcovat na vesnici nebyl příliš inteligentní, protože obyvatelé nosili boty jen v neděli do kostela nebo při jiných slavnostních příležitostech a jinak chodili bosí nebo v dřevákách.

Bakulík sice dlabal také dřeváky nebo vyráběl polodřeváky z kůže s dřevěnou podrážkou, ale ani na ty neměl dost odbytu.

Podgorané si totiž vyráběli dřeváky většinou sami po domácku, což se dělalo hlavně v zimě. Jednou vyrobeny, dřeváky obvykle nezničitelně dlouho vydržely, takže nebylo možno se jimi pro lokální odběratele živit.

Podobně vydržely vesničanům dlouho i boty, protože je zpravidla nosili jen jednou týdně chvíli a patřičně dbali na jejich udržování, takže se často dědily i z otce na syna.

Nadto však se zákazníci ševcovi záměrně vyhýbali jako „nezna-bogovi“ a nosili své správký i nové zakázky raději dál a k dražším obuvníkům, než aby riskovali, že jim do atheistických bot udeří blesk nebo něco na ten způsob.

Vyhýbali se mu ovšem i ti, kteří nosili boty často a pořád, jako učitelé, kněží a panští zaměstnanci, ne-li ze skutečné hrůzy před atheistou, tedy aby společensky nenarazili, přestože Bakulík pracoval dobře a lacino. Co se týče vyšších obutců, jako vlastních panských úředníků a samotné bývalé vrchnosti – ti si dávali vždy

dělat boty jinde, hrabě a jeho rodina asi až v Praze, nebo možná ve Vídni.

Bakulík se tak svým řemeslem vlastně už dlouho neživil. Měl ovšem malé políčko, jednu krávu a na dvoře drůbež, ale hlavně ho živila jeho žena Dodla, která chodila pracovat do panského dvora, kde byla i slavná hraběcí pokusná plemenná stanice. Co se týče dětí, tedy Bakulík zde byl ševcovsky netypický v tom, že měl jen tři: syny, nyní již dospělé a jinde ve světě.

Bakulík měl tak sice víc času na své hloubání a jiné zábavy, nicméně ho jeho postavení občas hnětlo, jako právě teď.

Toto konkrétní hnětení bylo způsobeno tím, že při své nedávné návštěvě Golcova Gradce narazil zde švec na nový ševcovský krámk, na kterém stály velkými písmeny cizácké nápisy: FOOTWEAR, CHAUSSURE, SCHUHZEUG, CALZADO, OBUV, a visela tam veliká atrapa ženské holínky s vysokým podpatkem a sexuálně vykrouceným lýtkem. Na dotazy zjistil vlastenecký švec, že nový obuvnický podnik si zařídil navrátilivší se emigrant Novák, který kdysi opustil vlast za neutěšených poměrů po roce 1848 a za nynějších, nepatrně utěšenějších poměrů se opět vrátil.

Lid, fascinován cizokrajnými nápisy, se do dílny Novákovy jen hrnul, což právě hnětlo Bakulíka, takže na navrátilivšího se odrodilce často myslel a neschvaloval ho, což se projevilo i samomluvou, při níž jsme ho zastihli na počátku této kapitoly.

Ukončiv tuto mentální tirádu, pohlédl Bakulík z okna a viděl, že se slunce již naklání k západu.

Zároveň pocítil silnou chuť na kořalku, a tím i nutkání vydat se do Gavelovy Legoty do kořalny. Kromě kořalky ho ponoukala i naděje, že se tam nejspíš setká s cikánkou Lóli.

Dodla nebyla dosud doma – pravděpodobně se zdržela ve dvoře asistováním při nějakém dalším hybridačním experimentu

hraběte Ferdinanda. Ačkoliv tento fakt ovlivňoval ševcovu naději na večeři, byl naopak výhodný vzhledem k exkursi do kořalny. Bakulík věděl, kde žena schovává peníze. Na prádelníku stála pod skleněným poklopem keramická soška Panny Marie Poskokovické, replika to známé zázračné poutní Madonny. Ačkoliv Bakulík byl ateista, nemohl dobře, ve svém postavení, bránit Dodle v jejích náboženských projevech, a tak sošku mlčky toleroval. To asi přivedlo Dodlu na nápad schovávat peníze do Panenky Marie, která byla dutá, protože předpokládala, že muž, který se náboženských artefaktů vyloženě štítil, o ni nezavadí ani okem, neřkuli aby ho napadlo, že by se mohla stát úkrytem peněz. Snad i poroučela tímto způsobem své skromné výdělky do ochrany Bohorodičky.

Ale zde se Dodla mylila: Bakulík se totiž jednou v noci probudil, když žena tajně při světle svíce plnila Madonnu, a od té doby si do sošky chodil pro hotové – ovšem opatrně a po kouskách, aby ne- vzbudil podezření a aby se s ním žena nevadila či snad jen mlčky nepřenesla finance jinam.

Přistoupil teď k sošce, odstranil poklop a vysypal mince na prádelník. Probíral je prstem a pak si vzal lesklý čtvrtšajn, který vstrčil do kapsy. Tato suma mu vystačila na několik sklenic kořalky – podle druhu a ceny –, dost na to, aby se mírně rozveselil (šajn byl dosti tvrdá valuta – tím větší význam, čtenáři, má rozhazovačnost Regora a Gonzy z kapitoly III!), přičemž zmizení pouhého čtvrtšajnu může snadno ujít pozornosti Dodly – může si myslet, že se při posledním počítání spletla.

Nasypal peníze zase do sošky, uvedl vše do původního stavu, nazul si boty, na hlavu posadil chalupnickou čepici a rázně vykročil směrem ke Gavelově Legotě. Byl již přes lávku, když si na něco vzpomněl. Vrátil se a povolil psu Vorechovi řetěz, aby dosáhl přes celý dvorek a hlavně ke dveřím do chalupy. Jak jsme zjistili již

v kapitole II, byli zde na scéně cikáni, a opatrnosti tedy tak zvaně nezbyvalo. Bakulík byl sice s cikány na dobré noze, ale cikáni jsou cikáni, „čordenas mek the pal o Del e rízi“ – ukradli by i Bohu řízu, jak sami říkají. Nebyl si sice jist, že by je Vorech zarazil, ale konejšil si tím aspoň svědomí, že opustil nehlídaný svůj skromný majetek kvůli hrubým materiálním požitkům. Poté definitivně vykročil.

VII

Majitel kořalny v Gavelově Legotě byl Armén.

Já vím, že u nás Arméni normálně nejsou a že majitelé krčem a kořalen v selských románech jsou tradičně – ale když ono jaksi – že ano.

„Pane kolego, pane kolego, abychom nenarazili,“ jak říkával bla-hé paměti akademik Chmelař, pokud se nepletu, jediný profesor psychologie u nás, který to na akademika dotáhl – zřejmě díky této polymorfní prozíravosti, protože pokud vím, v psychologii vůbec nic nevytvořil.

Mohl bych sice odkázat na jiné, povýtce kladné postavy svých knih, třeba Salomona Wagenknechta z *Fugy* nebo na doktora Dreilichta z *Vara guru* – mohl bych rovněž upozornit potenciálně indig-novaného čtenáře na své fotografické portréty, které zdobí zadní strany mých knih, případně pochvalné i utrhačné novinové články o mně... Například by se v tomto kontextu dobře hodilo to brněnské vydání *Fugy*, jak se tam na zadní straně tak typicky šklebím proti slunci... Ale na druhé straně byla naše rodina, pokud paměť sahá, vždycky katolická, i když spíš jen matrikově, a jméno máme taky zcela české, takže kdoví, jak to vlastně je. A tak tedy radši Armén, že ano.

Arméni vypadají stejně a mají i podobnou povahu, včetně smyslu pro humor, ale není jich u nás dost, aby měli nějaký vliv, kdekoliv, včetně literárního kšeftu... No, a když tam mohou být ovibovové místo krav a kamelidi místo snad koní a i jiná divná zvířata, jak možná ještě uvidíme, nerozmyslím-li si to, tak ať taky Arméni místo občanů – eh – jaksi – račte prominout!

A koneckonců, když u nás mohli být v padesátých letech zčistajasna kulaci, jako v Rusku...

Armén to byl, Armén – a je to!

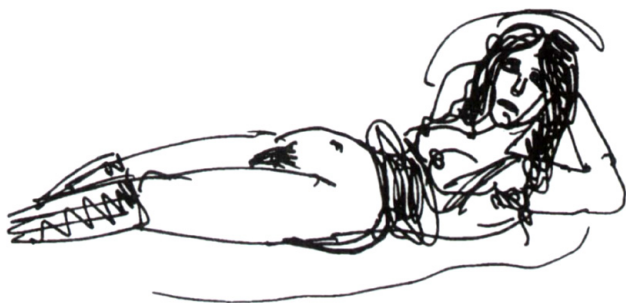
Tento Armén se toho času čile otáčel za nálevním pultem své kořalny Na Vyhlídce, až mu na hubených nohou pleskaly pantofle. Měl dobrou náladu, neboť obchod se točil a byl, tak říkajíc, brysknní. Zakouřená místnost byla nabitá. Stahovali se sem zejména sezónní lesní dělníci, kteří se necítili dobře v sousedských hospodách podtuřínských vesnic, a jiná různá zpustlá a marginální individua, jako všelijací vandráci; a ten v minulé kapitole uvedený švec Bakulík. Atmosféra kořalny byla jaksi trucovitě melancholická, či jak bych to řekl, měla příchut' zpustlosti, degradace a jakési negativní blaženosti z toho, rozkoš negace, jako by duše pijáků těchto barevných ohnivých vod vystrkovaly z jejich těl k nebi průhledné zadnice, rouhající se Bohu a jeho řádu a drze žádající své zatracení.

V mlze smrdutého tabákového dýmu plavaly zlé, tupé a zlotřilé hlavy a kořalna huhlala hovorem hrubých hlasů. Kdesi v tomto smrdutém nimbu vyhrávala diatonická tahací harmonika jakousi sprostou odrhovačku, jejíž slova nemelodicky vyřvávalo několik krákoravých zpěváků.

Tyto všechny vjemy dopadaly do nitra Bakulíkova jen jaksi jako pod závojem, neboť byl již obluzen říznou kořalicí. Trpkost svého nepovedeného života již zahnal plamenem ohnivé vody a ta se nyní změnila v jakousi hořkou sladkost. Jeho život se již nacyloval a celkem vzato k ničemu moc nebyl. Bakulík se sice rozmnožil, jak nařizuje všem tvorům mocný reprodukční instinkt, měl střechu nad hlavou a nehladověl, ale jinak nic moc. Nevycházel z údivu, jestli tohle jako má být život, neboť nebyl tak naivní, aby neviděl, že větší hmotný blahobyť by na jeho základní situaci nic nezměnil. Kdyby

byl nějakým způsobem zbožný, upnul by se teď Bakulík na hmotný svět μετὰ τὰ φυσικά , ale to nemohl, a z hlediska svého přijatého světového názoru vlastně ani nesměl: Ve svých knihách čítal o „metafysice“ vždy jako o něčem nesprávném, směšném, ba obscénním. Zbývala tedy revoluční změna světa, ale ta se nezdála přicházet, ba v tomto zapadlém koutě se i jevila jaksi absurdní. Proto se Bakulík utíkal ke kořalce a celému tomuto prostředí negativní blaženosti, výraznějšímu než v sousedských hospodách. Kromě toho měla kořalna a její prostředí příchutí vzpoury proti společnosti a jejím hodnotám, a byla tedy alespoň částečně čímsi revolučním. Kromě toho přitahovala Bakulíka do kořalny ještě jiná věc:

Jak tak seděl, popíjel z tlusté skleničky svůj jed a naslouchal kořalním zvukům, zvedaly se v jeho nitru či duši ještě další pocity, doprovázející základní melancholickou rozkoš alkoholické degradace. Předmětem těchto citů či pocitů byla ženská bytost – ale nešlo zde o obyčejnou smyslnost čili chtíč. Jakýsi slastný hrot pronikal duší ševcovou a tlačil a zraňoval, ale s přízvukem intenzivní rozkoše. Melancholie kořalné zatracenosti a vlastní pocity končícího života jako by k této bolné slasti poskytovaly harmonický doprovod... Bakulík byl zřejmě zamilován, jako už mnohokrát předtím, neboť měl už takovou povahu.

K Dodle už dávno necítil nic, kromě jakéhosi přátelství či partnerství, jaké se vyvine i mezi člověkem a domácím zvířetem, psem, kočkou, koněm, a podobně. Nikdy si s ní stejně pořádně nerozuměl – byla na něho vždy příliš věcná a normální – a okolnost, že ho vlastně živila, ševce proti ní naopak popouzela. Ačkoliv mu tímto způsobem sloužila jako otrok či tažné zvíře, jež by pronajímal na práci zájemcům, ačkoliv byla ochotna mu sloužit bez reptání i jinak, přece ho zároveň ovládala a svým způsobem komandovala.

Například by se nemohl dost dobře odvážit ji požádat o čtvrtšajn na útratu v krčmě – i kdyby mu nakonec vyhověla, neobešlo by se to bez kázání a lamentací o zbytečném utrácení, špatné společnosti atd., což by mu pak zcela zkazilo chuť na kořalečný výlet.

Možná, že by ani nahlas nic neřekla, ale švec by věděl, co si myslí, snad by to bylo možno vyčíst i z její tváře.

Za těchto okolností byl jaksi nucen k tomu krást peníze jako malý kluk, což ho degradovalo ve vlastních očích a dodatečně popouzelo vůči Dodle.

Před faktem, že se do této situace dostal sám svou výdělečnou neschopností, Bakulík jaksi zavíral násilně oči. Tím více však pociťoval nechut k Dodle. Čím však se ženě víc odcizoval, tím více v něm planul oheň nové lásky, a i ten měl pitvornou stránku, jakoby polymorfně ostudnou: Čím však Bakulík si tuto stránku víc uvědomoval a čím více tímto vědomím trpěl, tím více se v něm stupňovala i jedovatá slast toto utrpení doprovázející. Bakulík byl tudíž jakýmsi mučedníkem lásky.

Konečně to Bakulík již více nevydržel a poněkud již vrávoravě přistoupil k nálevnímu pultu. Chvilku musel čekat, než se úslužný Armén dostal až k němu, a když se tak konečně stalo, zeptal se ho šeptem, zda je zde již Lóli. Armén odpověděl, že dosud ne – byl

patříčně mazaný: Místo aby řekl po pravdě, že ano, ale že teď není volná, postřehl zřejmě v ševcově oku nyvý, zamilovaný výraz, a je-likož v něm věřil možný konflikt, pohotově zalhal.

Bakulík se tedy opět odebral na své místo. A zde, milý čtenáři, vidíš důvod, proč se Bakulík ve své lásce tak zmítal. Nešlo pouze o lásku starého již muže, ženatého, k nepatříčně mladé dívce (a nezapomeňme, že jsme v minulém století a na vesnici!), ale nadto ještě k cikánce a prostitutce!

Lóli ovšem nebyla u Arména zaměstnána stále – pouze tam docházela, a to ještě hlavně jen tehdy, když cikáni neměli co jíst – nicméně tak zvaně patřila všem, kdo si zaplatili, což ovšem Bakulíka hluboce hnětlo. Armén, vědom si přitažlivosti tohoto zařízení pro svůj podnik i sociálního složení svého zákaznictva, vybíral na Lóli pouze jakési velice lidové vstupné a ponechával cikánce, aby svůj podnik provozovala jako soukromý. To sice vedlo někdy k problémům, protože někteří mysleli, že když už zaplatili Arménovi, nemusejí nic víc cikánce, ale obecně byla spokojenost na všech stranách. Zapomněli jsme poznamenat, že Armén poskytoval Lóli též provozovnu, což byla zadní místnost, obsahující železnou postel, která při vlastní transakci mohutně rachotila a vrzala. Toho času však byl u Lóli Gonza, mladší z obou synů starého Kybernáta.

Sotva se totiž setmělo, vešel Gonza do kořalny, zatahal Arména za rukáv a cosi s ním tiše vyjednával. Armén zavolal svého syna, asi patnáctiletého výrostka, aby se staral o pult, opustil nálevnu zadními dveřmi a odemkl v zadním traktu jakési další, aniž by však rozsvítil. Pokynul k lesu a na to vylezli z roští Regor a Gonza a táhli těžce něco do těchto dalších dveří. – Zapomněli jsme poznamenat, že kořalna Na Vyhlídce stála na samém okraji Gavelovy Legoty, na jakémsi vršku zvaném Vyhlídka (odtud „Na Vyhlídce“) a opírala se zády jaksi o les.

Armén pospíšíl za mladíky, zavřel dveře a zapálil v místnosti (byla to jakási spíž) svíčku. Poté mladíci vzali pytel, který tak obtížně vlekli do dveří, za jeho spodní, sešitý konec a vytřepali jeho obsah na podlahu.

Armén se sklonil a pečlivě ho zkoumal.

Byl to kus zvěřiny, zřejmě uškrcený chycením do srnčího oka, neboť měl na krku vidět zadřený pruh a z huby mu visel jazyk.

Tudy na to! Regor a Gonza byli pytláci a Armén v kořalně překupník! A vy jste se nad kapitolou III divili, odkud vzali selští synové, nota bene synové lakomého Kybernáta, každý po šajnu!

Kus upytlačené zvěře byl veliký asi jako daněk, ale daněk to nebyl. Měl sice zhruba rudohnědou barvu vysoké zvěře, ale žádné skvrny, a hlavně: místo parohů měl rohy, asi 20 cm dlouhé, rovné a poněkud se zatáčející do spirály.

„Ajvaj!“ zvolal Armén, po způsobu všech – ehm – Arménů z českých selských románů, dále však pokračoval, za účelem rasové tolerance v této knize, již normální češtinou: „Co jste mi to pánové přinesli? Vždyť to je antilopa jelení, *Antilope cervicapra*, které tady vysadil pan hrabě! Slyšel jsem, že se jim tu úplně nedaří, že kozy kladly zpočátku po několik let mláďata v zimě, takže jim vždy zmrzla, a teprve po čase začaly klásti v dubnu aneb květnu a červnu, takže se jim daří již lépe a zvěř ta počala se množit. Nelze však mluvit o dokonalém aklimatisování, neboť antilopy zde vylíhly pravidelně 3. aneb 4. rok zacházejí na tuberkulosu. Nejvyšší stav, jež jsme zde měli, obnášel 18 kusů. Rohy kozlů dosáhly asi 35 cm délky.⁴

---

4 Viz *Brehmův život zvířat*, J. Otto, 1928, Savci, 4. svazek, str. 702–703, Zpráva o chovu různých exotických kopytníků v poděbradské oboře, laskavostí pana lesního správce Neugebauera.

Vsadím se, že je má pan hrabě spočítané – a potom, pánové: srnec jako srnec, jelen jako jelen, daněk jako daněk – ale antilopa jelení?! Ta nemůže bejt odjinud než od pana hraběte – ajvaj! – pánové, co jste mi to udělali!?”

Trojice pohlížela chvíli mlčky na pytláckou kořist. Dovolíme si ještě poznamenat, že šlo o mladého jelena či kozla, takže, kromě toho, že jeho rohy byly dosud jen 30 cm dlouhé, měl také normální, jelenovitou barvu. Antilopa jelení má totiž tu vlastnost, že vedoucí samec stáda nabude černé barvy, jakmile dosáhne dominantního postavení, a když ho pak vystřídá nový vládce, zčerná opět ten. Odtud se této antilopě, domácí na území dnešní Indie a Pákistánu a která se v sanskrtu nazývá „mrgala“, dostalo od anglických kolonistů jména blackbuck. Leč dosti poučných digresí, aby se Čulíci nečulili.

Chlapci však se nedali Arménovou lamentací zmást. Věděli, že lamentuje hlavně proto, aby srazil cenu nebo, bylo-li by to možno, dostal zvěřinu zcela zadarmo, a nehodlali mu povolit.

„Co se vám porád nezdá“, vyjel si Regor, „chtel ste zverinu, tak ji máte! Esli to je takový nebo makový, to je jedno, nemůžeme napřed vědet, co se nám chytý. Dyž ste nechtel antilopu, tak ste to mjel říct – ted už se nedá nyc delat – prinesli sme ten kus a chceme svý penýze!“

Armén chtěl ještě něco namítat, ale mladíci k němu výhružně přistoupili. Arménovy oči těkaly úzkostně po místnosti, jak uvažoval, co má dělat. Kdyby ho hranatí selští pacholci napadli, stěží by se ubránit a beze svědků by si na nich těžko něco vzal či vysoudil, zvláště vezmeme-li v úvahu tradiční nechuť Podtuříňanů vůči Arménům, jakož i pytlácký kontext, ve kterém by se útok udál.

Naopak by ho mohli třeba i nadosmrtní zmrzačit, připravit poraněním hlavy o rozum, nebo i zabít, jak toho znal příklady.

Rozhodl se tedy, že ustoupí a vyplatí mladíkům předem smluvených deset šajnů.

Nicméně se ještě nevzdával: „Ale já, pánové, nemohu teď dobře postrádat těch deset šajnů na hotovosti. – A já bych vám něco navrhl: Já vám dám tady ty peníze k dobru, budete je moct utratit, poveselit se – až do výše těch deseti šajnů – tady si to zapíšeme a bude – že ano?“

Na to mladíci v podstatě přistoupili, ale chtěli, aby jim Armén vyplatil alespoň každému dva šajny – a že zbývajících šest budou u něho mít k dobru. Armén pokýval hlavou – rozuměl jim dobře – chtěli mít nějaké hotové peníze na Lóli, která, podle dohody, provozovala svůj podnik soukromě, pouze pod jeho střechou a za vstupné, které Armén vybíral – jak už jsme to předtím vyložili.

Armén sice nebyl s tímto uspořádáním zcela spokojen, ale bál se cikánů, kteří by ho mohli v osamělé krčmě snadno přepadnout. Nechtěl si ale selské synky poplašit a hlavně popudit. Proto přikývl, že souhlasí. Poté zpacifikovaní Kybernáti dle jeho instrukcí odšoupli ve spíži z podlahy nějaké sudy a bedny, takže se ukázal poklop do sklepa, kam antilopu hodili a vše zase upravili jako předtím.

Pak jim Armén vyhotovil do zvláštního sešitu, jak se domnívali, kreditní záznam:

Pan Jan Kybernát.....3 šj

Pan Řehoř Kybernát.....3 šj

a navrhl, aby správnost záznamu stvrdili svým podpisem.

Hloupí burani to udělali. Armén si typickým arménským způsobem zamnul ruce a zastrčil záznam do svých šatů.

Pak jim z kasy v šenkovně vyplatil každému po dvou šajnech a nalil jim na zdárně uzavřený obchod každému sklenici světlušky – za předpokladu, že světluška už tehdy byla.

Poté se Gonza odebral k Lóli. Regor čekal, až zmizí v chodbě k zadní místnosti, a pak se z kořalny vytratil.

Švec Bakulík trpělivě čekal, až na něj přijde řada.

VIII

Asi ve stejné době, co probíhaly vylíčené události v Arménově kořalně, rozprádala se dosti vášnivá debata v „gospodě“ v Gavranycích. Jakkoliv na vesnicích, a tudíž i ve vesnických románech, bývají obvykle hospody dvě, horní a dolní, v Gavranycích tomu tak nebylo, ať již z jakýchkoli důvodů.

Shromáždění sousedé zde přetřásali poslední události, počínaje chcípnutím Rígova ovibova, a rozhovor se chvíli točil kolem pěstiteckých snah hraběte Ferdinanda, výhod i nevýhod jeho novotářských zvířat a zda to přece jen není proti Pánubohu, jak tvrdí Horští blouznivci.

Poté, zcela logicky, přešla řeč na nový pár kamelidů, který si Ríga koupil v hraběcím dvoře do tahu, a pak k události, která se k tomu vázala: k otázce Kybernátova dluhu vůči Rígovu otci, a to, že ho Rígovi upřel. To totiž neopomněl sousedům sdělit sám Ríga, i když ovšem zatajil podrobnost, že ty peníze nutně potřeboval na nákup potahu. Ani tato souvislost však gavranyckým sousedům neunikla, protože na vesnici se, jak známo, nic neutají, z kteréhožto důvodu se také profesionálně kriminální individua stahují spíše do měst: Tím vzniká v naivních myslích legenda o ryzí, přírodní povaze venkovanů, v našich poměrech ještě všelijak kombinovaná s vlastenectvím a všeslovanstvím a vůbec takovým tím herderovským romantismem, později v jakoby zkalendářovatělé podobě. Na tento postoj soudné veřejnosti těžce doplatila např. Gabriela Preissová, kterou budulínkovská kritika tak seřezala za *Její pastorkyňu*, že se z toho do smrti nevzpamatovala a psala pak zbytečně krotce. Na někoho to ovšem tak nepůsobí. Kam se na nás bolševici!

Ve skutečnosti jsou na vesnici stejné povahy jako ve městech, zdá se, že snad dokonce zarytě vášnivější, a tím případně i zločinnější.

Rozdíl proti městu je právě v tom, že, jak už jsem řekl, se na vesnici nic neutají, takže výbuchy vášní končí častěji dramaticky a tragicky, avšak také v tom, že některé neřestnosti se jaksi všeobecně přehlížejí a pokrytecky nevidí, takže to pro vnějšího pozorovatele může vypadat, jako by nebyly. Jde nejen o věci z hlediska osvícenější etiky vlastně nedůležité či zcela irrelevantní a povážlivé jen pod zorným úhlem tradiční venkovské náboženské morálky – např. sexuální chování mládeže nebo zřejmý fakt, že sedláci, ač u nás většinou katolíci, měli obvykle zcela únosný malý počet dětí, a to jistě ne proto, že by žili se svými ženami v andělské abstinenci. Míním zde spíše věci jako hamonění, ubližování výměnkářům a podruhům, surovost k vlastním rodinám, týrání zvířat a jiné záležitosti na tento způsob. Konec digrese. Protože se však na vesnici nic neutají, všimli si lidé, že Ríga se odebral jednoho dne do Golcova Gradce, ve všední den a bez rozeznatelné příčiny, a zakrátko nato si koupil pár kamelidů – závěr, že si na ně půjčil v záložně, byl ovšem nabíledni.

Tím se Ríga vystavil jakési škodolibé pozornosti, nikoli však skutečné sociální degradaci či ostrakismu, protože v obdobné situaci byli tehdy či onehdy prakticky všichni sousedé.

Ted' právě se zase od Rígových kamelidů stočila řeč na záležitost dluhu a sedláci ji přetřásali, potřásajíce hlavami a dýmkami. Nebylo to poprvé, co sousedé debatovali o této závažné otázce. Ríga byl sice přítomen, avšak nikoliv starý Kybernát, a to jim dodávalo určitou volnost v projevech, protože kdyby byli v hospodě přítomni oba sokové, nebylo by záhodno předmět vůbec přetřásat. Kybernát však do hospody téměř nechodil, neboť byl velice lako-

mý a nechtěl utrácet ani za pivo. Představa, že by mu snad někdo pivo zaplatil a že on by musel na oplátku zase jemu, naháněla mu téměř husí kůže, a tak se takové možnosti pečlivě vyhýbal.

Jako obvykle, rozdělilo se sousedstvo na dva tábory pro a proti. Větší část vesničanů měla za to, že Kybernát je nevinný a že starý Ríga, když sděloval synovi, že má u souseda pohledávku, se již předsmrtně mátl. Druhá parta však byla přesvědčena o starcově vině.

Záležitost měla jakýsi politický podtón, neboť na straně Rígově byl také starosta Štalerák, který se již většinou vesnice zprotivil svou důležitou všetečností. Štalerák byl zvolen za starostu proto, že tvrdil, že si to přeje hrabě Ferdinand, který je s ním v přátelských vztazích, a že tedy bude moci pro obec vykonat mnoho dobrého. Podařilo se mu pak dokonce na hraběti vymámit dopis či prohlášení, ve kterém obecní radě Štaleráka doporučoval, ačli ovšem nešlo o nějaký druh podvodu, např. že dopis starostovi napsal nějaký panský úředník, nebo dokonce si ho vyrobil Štalerák sám, zmocniv se nějakým způsobem hraběcího osobního dopisu s erbem a monogramem. Protože písmo hraběte ve vesnici nikdo neznal, byl by takový podvod snadno možný.

Vesničané sice nemuseli na přání hraběte teoreticky nijak dbát, ale od zrušení nevolnictví uplynulo teprve nějakých osmdesát let a od zrušení roboty jen něco přes deset, přičemž, jak známo, venkovské postoje jsou neobyčejně konservativní.

Ať tak či onak, výbor zvolil Štaleráka starostou a nyní za to pykal.

Proto též se většina vesnice přikláněla ke straně prokybernátovské, jejíž hlavou byl kmotr Galuška, přezděný Galena, podle přísloví: Často v galene chaterné bývají rozumy jaderné. Galuška, ač pouhý domkář, požíval ve vsi všeobecné úcty, neboť byl na slovo vzatým písmákem a také nejstarším člověkem z vesnice. Žil jako výměnkář u svého vnuka, v chalupě, do které se kdysi přivdala jeho dcera, jejíž

muž již zemřel, a bylo mu nyní již přes devadesát let. Narodil se ještě za nevolnictví, které bylo zrušeno, až když byl výrostkem, a když byla zrušena robota, byl Galuška už dávno na výměnku. Ačkoliv se již namáhavě belhal o holi, hlavu měl dosud kupodivu jasnou a jako pamětník byl pravou studnicí zkušeností. Pamatoval ještě i počátek Klimešových reforem, i způsob, jak byly vymáhány, ale snad právě proto lpěl vášnivě na čistotě podtuřínštiny a zastával názor, že prohřešky proti ní, které se nyní, vlivem školy, stále více stupňovaly, by měly být trestány metlou a lískovkou, tak jak to kdysi stanovil hrabě Jáchim. Také jiné svobody a úlevy selského lidu pokládal Galuška často za bezbožné výstřelky, jako např. též pití kávy.

V otázce dluhu stranil Kybernátovi, také proto, že mu byl sympatický svou spořivostí a příslovečnou selskou vychytralostí, a vůbec celkovým konservativně-rustikálním rázem.

Když se však Ríga Galušky přímo zeptal, mysli si, že jeho otec na smrtelné posteli lhal, popřel to oslovený kategoricky a rozvinul teorii, že šlo zřejmě o pouhý omyl: Duše umírajícího byla již upřena k věčnosti a světské záležitosti vnímala jen matně, uniklo jí, že dluh byl již zaplacen. Ríga se tím poněkud uklidnil. Přetřásaná záležitost však vedla obě strany k souhlasnému názoru, že se věc bude muset rozhodnout přísahou. Prokybernátovci to schvalovali jako průkaz Kybernátovy nevinu, avšak antikybernátovci pochybovali, že by se lakomý kmet pozastavil před křivou přísahou – čili že se nic nevyřeší.

Do toho však pravil pádně Ríga:

„Japa by se nevyřešilo! Dyž bude Kybernát krivě přísagat, spáchá těžkej grích proty Bogu a Bůg to tak určite nenechá! Poženu go na tu přísagu, jako že je Bůg nade mnou – dyby čert na prasety jezdyl! Šak von to Pánbůg tak nenechá a tým se ukáže, kdo mjel praudu – a taky, že tým Kybernát bude potrestanej, dyž se teda

vygnul světský spravedlenosti! – A to já mu udelám, i dyž budu mušet platyt advokáta a soudný výdaje, mordydy práce!“

Ale stařešina Galuška zavrtěl silně hlavou, jejíž mléčně bílá, dosud dosti hustá kštice vybíhala ve starosvětský copánek:

„Boj se Boga, Rígo,“ varoval. „Bůg neny žádnéj gej nebo počkej, absi na Nego grál gabadůry! Tým, co chceš udelat, si vlastne děláš z Boga takovýgo svýgo drába – a to Von bude mít nerad. Bylo by mnogem krestanštejší, dybys mu to všecko poručil a nechal Go, at si to rozhodne a vyřeší, jak Von sám chce. Ale ne! Ty chceš gnát Kybernáta na přísagu, aby, dyby byla krivá, go Bůg potom ešte víc potrestal. Ty tým chceš Boga vlastne komandýrovat! Ty vlastne pritaguješ Boga na Kybernáta za fousy – a aby Von te pres tu ruku ešte neugodyl! Protože to by ty z ný taky nemušelo nyc zbejt! Boj se Boga, Rígo, Bůg neny žádnéj tvůj golomek!“

Ale Ríga nedbal. Nechtěl se sice s Galuškou hádat – vzhledem k jeho všeobecně uznávané důstojnosti, ale v duchu si pomyslel, že jde o stařecké žvatlání. Protože ho v hospodě dosti sousedů v jeho názorech nepodporovalo, rozmrzel se, dopil své pivo, vzal čepici a vykročil domů.

Když zahýbal kolem laťkového plotu svého statku v chůzi směrem na hlavní vrata, obklopená obílenou cihlovou zdí, oddělil se od jednoho okna zadní strany jeho stavení neurčitý stín a zapadl za nějaké harampádí, které tam bylo naskládáno.

Ríga si ho nepovšiml.

Tento stín byl však starší Kybernátův syn Regor. Zanechal bratra Gonzu v Arménově kořalně na periferii Gavelovy Legoty, aby ho měl z cesty, a sám se přesunul rychlým pochodem do rodných Gavranc.

Hvězdy na temném nebi na něho důvěrně pomrkávaly a mladík se chvěl příjemným vzrušením. Šel totiž k okénku Rígův Gelenky,

což nebylo té noci poprvé, neboť se na ni soustředil již od jejího odhalení v potoce, jež ho silně namlsalo.

Podezřívával bratra Gonzu, že má analogické plány, a proto obratně odvedl jeho pozornost a energii k cikáncce Lóli.

Dnešního večera, či už vlastně noci, byl však silně slastně rozechvřen, neboť cítil, že jeho snahy se blíží splnění a vyvrcholení, a kochal se nadějí, že by to mohlo být už při této návštěvě.

Byl nov, noc byla temná, i když krásně hvězdnatá, souhvězdí jako diamantové spony na černém plyši. Jakési noční květy na louce bíle svítily a omamně voněly – všechno se zdálo jako naschvál připraveno k Regorovu vystoupení. Regor tzv. říjel. Jeho cit ke Geleně se však podstatně lišil od zamilovaného obluzení ševce Bakulíka vůči cikáncce Lóli. Regor byl typ tzv. zemitý a přímočarý a ne nadarmo synem chamtivého Kybernáta. Věděl, za čím jde a co chce, a romantické city nechápal. Jsou prý takoví lidé, musejí být, podle toho, co se tak ve světě děje.

Již přešel ze sadu plot, již se připlížil ke statku, již hodil Rígûc Lupíkovi kus slaniny, aby přerušil jeho štěkání, již zatukal na okno dívčí komůrky. Gelena otevřela téměř ihned. Voněla thymiánem, kterým podtuřínské vesničanky prokládají prádlo, a její ústa, která mu bez okolků nabídla, voněla puškvorcem. Bylo zřejmé, že se na milencovu návštěvu připravovala, že žvýkala puškvorec, aby měla dobrý dech, a vzala si čisté, provoněné prádlo. Regor k dívce vášnivě lnul, pokud mohl, neboť okno bylo úzké a byla v něm mříž – nebylo toho druhu, jakým by se mohl protáhnout i ten nejútlejší a nejelastičtější milenec.

Regorovi zuřivě tlouklo srdce a vlny rozkoše probíhaly jeho tělem. Také Gelena se oddávala polibkům a laskáním, neboť v mladíkově náručí zřetelně umdlěla s výrazem barokní světice v extázi, pokud ovšem bylo možno výraz v modravé tmě rozeznat.

Poznal, že železo je žhavé a připravené ke kutí, i zaprosil dušným šeptem: „Gelenko, dušičko, nedej se mi trápit, pust mne k sobě.“ – Ale Gelena si zachovala, přes dřívější erotickou umdlenost, chladný rozum a soudnost vypočítavé podtuřínské selky. „To nejde,“ řekla, „voknem se neprotágneš a dverma to nejde. Musel bysi skrz senci a tam spí máma. – A potom – to já nykomu nedám, leda po svatbě.“

Regor zaúpěl a zaklel: „Ty mne nemáš vůbec ráda,“ pravil, „to nemá tedy cenu sem chodyt – člověk se jenom rozdelá a pak nyc. Na faráře se vyser, ty stejně spěj s kucharkama – dyby mne mjela ráda...“

V této fázi projevila Gelena svou povahu, vypěstěnou dlouhými generacemi hrabivých a nutně sobeckých venkovanů, kteří museli nepříznivému osudu vyrvat, co se dalo, aby vůbec přežili, bez ohledu na nějaké panské ethické serepetičky.

Nedalo se říci, že by Regora neměla ráda, ač ovšem o nějaký hluboký cit u ní rovněž nešlo, tím méně, že by jí miliskování s mladým, silným a zdravým pacholkem bylo proti mysli, ale rozhodla se spojit příjemné s užitečným, a to ještě tak, aby nesnížila svou kupní hodnotu nevěsty znakem použitého zboží: „Dyž mi dáš dva šajny,“ šeptala, „mogla bych ty pomoct.“

Měštští změkčilci, kterým se tento způsob či vývoj děje nezdá, nechť si prostudují příslušný folklor, uložený např. v národních písních. Zde upozorňuji na moravskou píseň: „Já mám v Hodslavicích galánku, dal sem jí tolárek závdavku.“ V písni se ještě dále praví: „Ona mú závdavku nechce vzít, ani mú galánku nechce být“ – je však z kontextu jasné, že kdyby chtěla, vzala by i závdavku.

Regor, s klením, zalovil ve svých tč. značně těsných poctivicích a vytáhl právě ty dva šajny, které dostal od Arména a conto upytlačeného antilopího kozla. Lóli byla podstatně lacinější, napadlo ho. Gelena vzala mince, kousla do nich, někam je odložila a pak

zašeptala horce: „Vytágný se nagoru do vokna, do kleku a rozepny se.“ Jako omámený uposlechl Regor lákání selské sirény.

Než však měl možnost zjistit, jakou konkrétní metodou mu chce Gelena „pomoci“, zaslechl zase její důtklivý šepot: „Gonem dolů! De táta!“

Regorem škublo, sjel rychle z okna a zapadl za jakési klády, které tam byly naskládány. Teprve na zemi si zase zapnul padací most poctivic.

Vskutku, někdo krácel pomalým selským krokem kolem laťkového plotu sadu. Bylo slyšet na štěrku dřevěné klapání jeho podomácky vydlabané obuvi. Rukávy košile matně modravě svítily proti tmavému obrysu vesty. Podle postavy a pohybů bylo poznat, že je to Ríga, také podle toho, že Lupík jen jednou tlumeně vybafl a více už neštěkal.

Ale když Ríga otvíral vrzavé dveře do síňky svého statku, byl již Regor přes plot sadu a na cestě domů.

* * *

Jak známo, nemívaly děti českých sedláků žádné postele, protože ty měli jen hospodář a hospodyně („A hospodář s hospodyňou leží oba pod peřinou, hej, hej, koleda.“) Děti spávaly různě: na chlebové peci, na lavici, na půdě v seně či slámě atd. Podobně improvizovaně spávala i čeled', která měla někdy postel v chlívě, a dospělé děti mužského pohlaví („Doma líhaj na lavici, tam kde líhajú šohající.“) Jen dospělé dcery měly komůrky, jež je měly chránit před sexuálními nájezdy, než se vdají. A ovšem svou postel měli i výměnkáři.

V tomto ohledu se od celkového stavu nelišilo ani Podtuřínsko. Starý Kybernát spal v senci na manželské posteli, teď už ovšem léta sám, jako vdovec, kdežto Gonza a Regor, jak se dalo.

V létě na „gůře“ nad stájí, kde se schraňovala a odtud shazovala píce pro dobytek. Také oné noci, kdy mu Gelena byla ochotná „pomoci“, ale Ríga je vyrušil, vylezl Regor nahoru na „gůru“ a položil se tu na slámu. Po Gonzovi nebylo nikde ani stopy, asi se zdržel u Arména déle, než měl původně v úmyslu.

Regor na chvíli zadřímával, ale pak se probudil a nemohl již usnout. Jednak ho hnětlo, že přišel pro nic za nic o dva šajny – nesměl by být Kybernátem, kdyby to měl hodit za hlavu. Dále zde bylo jeho nedokončené dobrodružství dnešní noci, fakt, že Gonza je pryč a nejspíš ještě u Lóli – to vše ho plnilo plačtivou vilností a nedalo mu spát. Oplzlé představy nejrůznějšího druhu vyvstávaly před jeho vnitřním zrakem. Konečně pochopil, že takhle neusne a že si bude muset „pomoci“ sám, protože na cestu k Lóli už bylo pozdě a budít Gelenu si již netroufal, když byl sedlák doma.

A zde, milý čtenáři, váháme vypsát, co měl Regor v úmyslu, neboť se obáváme, že nám to budeš mít za zlé. Ale takový již je svět. Mohli bychom to ovšem ignorovat či vynechat, nebrat na vědomí, tak jak to dělá většina lidí, včetně spisovatelů, ale když nám to jaksi nedá...

Jde nicméně o věc, která je u venkovanů dosti častá, jak uznává i svatá církev. Kniha *Brevior Synopsis Theologiae Moralis et Pastoralis* od Adolpha Tanquereye, Parisiis-Tornaci-Paduae, 1940, dodává k odstavci *De bestialitate* doslova: „*Crimen hoc praesertim committitur a ruricolis...*“ (tj. „Tento zločin je páchán zejména od zemědělců.“).

Sprostě proklínáje, ač pouze v duchu, vyskočil Regor ze slámy a ubíral se k padacím dveřím, aby odtud slezl po žebříku do stáje. Jeho cílem, váháme prozradit, byla kamelidí kráva Malena, již starý Kybernát před časem koupil od hraběte, aby nezůstal pozadu za duchem doby, a používal ji do tahu.

Jak jsme již vysvětlili v kapitole II, podobal se kamelid, vzniklý křížením lam a velbloudů, bezhrbému velbloudu či lamě v mírně

nadživotní velikosti. Je dále známo, že indiáni v Andách lam zneužívají, a existuje i theorie, nevím, zda správná, že tímto způsobem se do Evropy dostala lues čili syfilis, totiž nakažením od lam.

Nedalo se ovšem tvrdit, že by kamelidka Regora sama o sobě nějak přitahovala. Takoví lidé jsou také, ale Regor k nim nepatřil. Pro něho šlo o záležitost ryze nouzovou či náhražkovou, vzhledem ke své povaze slastnější než obyčejná samohana, ať manuální, či pomocí chleba, melounu, špalku špeku a podobně.

Podobně jak četní jiní rurikolové objevil Regor tuto užitečnou stránku dobytka jako výrostek, ovšem nyní, jako již dospělý mladík, se k ní utíkal jen zřídka, za zvláštních okolností jako právě nyní.

Protože se obával prozrazení, šel úplně potmě. Jak jsme již poznamenali, nespítl oné noci měsíc a ve stáji nebylo vidět na krok. Regor však znal její topologii zpaměti, a proto postupoval plynule vpřed, tápaje před sebou vztaženými rukama.

Když se však blížil stání Maleny, náhle se překvapeně zarazil. K jeho sluchu dolehlo hekání, jakoby bolestné, a zároveň jakési rytmické mlaskavé a pšoukavé zvuky. Nebylo pochyb: U Maleny již někdo byl. S náhlým pocitem obrovitého studu, že nevěděl, nemá-li se na tom místě tak zvaně propadnout, obrátil se Regor čelem vzad a co nejtišeji se plížil směrem k žebříku a pak po něm zpět na slámu. Veškerá vlnost ho totálně přešla. Odhalení, jež učinil, ho drtilo svou enormitou: Jediní muži na statku byli toho času Gonza, on sám a starý Kybernát. Gonza byl dnes večer u Lóli. On sám k Maleně teprve šel. Kromě toho, ač si to nechtěl připustit, rozeznal hekající hlas. Je zvláštní, že individuální hlas se rozezná i při kašli a hekání. Regor měl pocit, že tíhu tohoto směšně strašného tajemství neunes. Nevěděl, má-li se smát, nebo plakat, až nakonec usnul, aniž by věděl kdy a jak.

IX

Čas pokročil a mezitím se nic zvláštního nedělo. Ríga Kybernáta s pomocí advokátovou zažaloval u okresního soudu v Golcově Gradci, ale úřední šiml žvýká pomalu, a nadto, ovšem, přišly do postupu ještě soudní prázdniny. Věc byla dána do pohybu, teprve když se již schyloval podzim, avšak zdržela se zase jazykovou hyperkorektností Ríгова advokáta, na niž jsme narazili v kapitole V. Jakkoliv jméno „Ríha“ nebylo vlastně též legálně správně, protože sedlák Ríga byl zanesen v matrice narozených v Gančí jako Jirí Ríga, manželský syn Jirígo Rígy, sedláka, a Barbory rozené Golouskové, atd., nenamítal Ríga nic proti tomu, říkali-li mu novější páni zase Říha a jeho ženě a dceři Háta a Helena.

Zde také nemohla nastat mýlka, neboť šlo o jedno jednoznačné zobrazení hlásek a písmen, i když striktně vzato bylo toto přejmenování nelegální, neboť neodpovídalo matrice.

Jinak tomu však bylo s advokátovým vylepšením Kybernátova jména na formu „Hibernát“. Jakkoliv poštačka Kybernátovi soudní obsílku přinesla správně, podle popisného čísla statku, odmítl ji starý lišák přijmout, s poukazem na to, že je adresována někomu jinému.

Nastaly tahačky a vysvětlovačky a mezitím se kalendář sudího naplnil jinými případy, a tak ke stání zatím nedošlo.

Mezitím selský kalendář proběhl dvěma znameními zvěrokruhu s odpovídajícími zemědělskými pracemi a do kraje vtáhl podzim, na hornatém Podtuřínsku poněkud dříve než dole v „kraji“.

Bylo již sklizeno, foukalo tzv. ze strnišť a gavranská mládež se chystala na tradiční oslavnou tancovačku, zvanou „sternyštata“

(tj. strnišťata, spisovně strniště). Původně se asi tančilo přímo na strništích – odtud název –, nyní ovšem již normálně v hospodě. „Sternyštata“ se odbývala jedné srpnové neděle večer a zúčastnili se jich všichni bez třídního rozdílu, sedláci, chalupníci, podruhoví i čeledi, neboť šlo tradičně o tak zvanou muziku „míchanou“ nebo, jak to nazýval starosta Štalerák, „demokratyckou“.

Jako při všech „míchaných“ muzikách, docházelo i při „sternyštatech“ tradičně ke rvačce, kdy si čeledíni a synové chalupníků mohli tzv. zchladit žáhu na třídně privilegovaných selských syncích, čehož nikdy, co paměť sahá, neopomněli využít. Naopak selští synkové, ačkoliv věděli, že budou biti, měli za věc cti se k muzice dostavit, protože jinak by byli pokládáni za zbabělce, v neposlední řadě od dívek, o jejichž přízeň se ucházeli.

Ale i kdyby odpadly tyto motivy a úvahy, šlo o tradiční podnik a venkované, jak známo, jsou velmi konservativní a tradiční.

Kolem sedmé hodiny večerní, když už zase, s počínajícím podzimem, se začínalo smrákat, naplnila se hospoda svátečně oděnými vesničany. Pestré barvy hořely ve světle zapadajícího slunce, se kterým zápolily nedomrlé petrolejky⁵, rozsvícené již nyní za účelem slavnostnosti.

Přerůzně zbarvené šátky a šerky, hedvábné zástěry, vyšívané košile chlapců, blýskavé knoflíky vest a přezky střevíců – tyto rozmanité barvy jásaly jako v plném létě záhony květů v selské zahrádce pro potěšení.

---

5 Petrolejové lampy vznikly roku 1858: jsme někde snad v šedesátých letech, tak to by snad už u nás mohly být, řekněme, zase zásluhou knížete novotáře Ferdinanda. Ovšem, lze použít i básnické licence. Např. Kunderův Goethe z *Nesmrtelnosti* si taky svítí petrolejkou, ačkoliv žil před jejím objevením (1749–1832), a nevádí to, i když to asi má dělat za účelem dobového koloritu, protože jinak by si mohl svítit třeba laserem.

Hostinský a členové jeho rodiny se otáčeli u výčepu, nalévající chvalně známé pivo z Lapicki-Booseovského pivovaru, kořalky a jakousi rosolku, o jejíž povaze, barvě, chuti atd. nemá autor ponětí, kromě toho, že se popíjí při všech slavnostech ve všech selských románech.

Asi o půl osmé se ozval radostný pokřik, neboť do hospody se dostavili muzikanti. Byla to tzv. malá selská muzika, sestávající z houslí, es klarinetu a podtuřínských dud, zvaných „fuja“. Těmto dudám, milý čtenáři či spanilomyslná čtenářko, chceme věnovati něco místa a času, neboť představují jedinečný rys Podtuřínska, a tím i všeobecné české lidové kultury. A jelikož Podtuřínsko v určitém smyslu vlastně není, je důležité, aby se popis těchto dud zachoval potomkům, protože by ho už nikdo jiný než já nemohl podat. Koho to nebaví, ať to klidně přeskočí, hlavně že to baví mne psát, a jak doufám, mezi čtenáři se najde dost lidí, které to bude bavit taky. Zdá se sice, že muzikologovi Nejedlému a jeho nástupcům se v reformovaném školství podařilo do značné míry ubít tradiční českou hudebnost, aspoň u mladších generací, ale ty gény tam snad ještě musejí být, přece najednou snad nenastala nějaká masová mutace? To se ví, jak taky jinak. Ale to znamená, či by mělo znamenat, že líčení fuji by mělo zajímat poměrně dost lidí, protože muzika poskytuje výraznou slast.

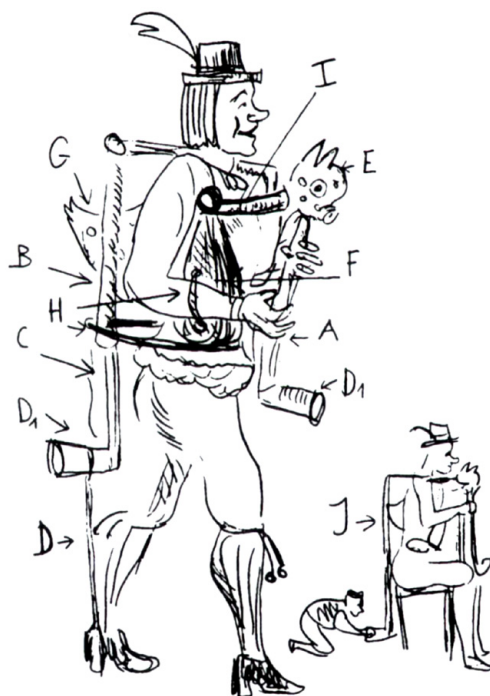
Vložka: *O podtuřínských dudách čili fuje*

Fuja, ve srovnání s dudami jiných národů či kultur, má nesporně některé rysy společné se standardními českými dudami, v některých směrech se však od nich výrazně liší, a to jak vzezřením, tak i zvukem, či lépe řečeno hudebními možnostmi.

Ve shodě s českými standardními dudami se reservoir vzduchu, tzn. pytel, nenadouvá ústy, ale měchem, podobně jako také u dudů

irských. Také má fuja podobně jako české dudy pouze jeden huk, na rozdíl např. od dud irských a skotských. Huk i přednice jsou podobně jako u českých dud zakončeny zvonek, avšak dřevěným a nasadajícím na vlastní tělo píšťaly v pravém úhlu. Tomuto zakončení se u podtuřínské fuji říká „fajfka“.

Co se týče dále celkového vzezření, bývá na předním konci, kde nasedá přednice na pytel, rovněž vyřezávaná hlava, ale ne standardní kozí, nýbrž někdy též psí, prasečí, kočičí, ba i lidská.

Podtuřínská fuja

- A – přednice čili kvik, B – guk čili mruk, C – výsuvná část guku,
 D – teremen, D₁ – fajfka, E – vepřová hlava, F – měch (mjech),
 G – pytel, H – vázání(ý), I – fukáč, J – fujár s gučkem

Někteří podtuřínští dudáci čili „fujáři“ (je zde snad nějaká etymologicko-historická souvislost se slovenskou fujarou?) si dávali na násadec přednice vyřezat vlastní hlavu. Tradovala se mezi nimi pověra, silně potíraná z církevních míst, že když takový fujár zemře, jeho duše se vtělí do dud a bude se zde dále zúčastňovat hudebních příležitostí, přičemž unikne posmrtné odplatě za své hříchy, alespoň do soudného dne.

Proto bylo vyřezávání hlav dudáků církevními autoritami pronásledováno, dokud tyto měly dostatečnou moc, tj. až do doby josefínské.

Co se týče stránky ryze hudební, tedy fuja je podobně jako české dudy laděna do tří bécěk, její mruk čili „guk“ v základní poloze – viz vysvětlení níže – vydává ostinátní tón Es.

Kdežto však přednice normálních českých dud vyluzuje dudáckou škálu: b, d', es', f', g', as', b', c', tj. je schopna hrát melodie v Es dur s určitým tónovým omezením, charakteristickým právě pro českou dudáckou píseň, je fuja ve svých možnostech mnohem obratnější:

Přednice čili „kvik“ má otvory v témže počtu a uspořádání jako např. zobcová flétna, tj. osm, sedm vpředu a osmý vzadu, a má tedy i stejné melodické možnosti. Někdy bývají první dvě či čtyři dolní díry dvojité, aby nebylo nutno otvory zakrývat do polovice, což může vést k nepřesné intonaci, ba v novější době bývala přednice vybavena i primitivním strojkem.

Co se týče „guku“ čili mruku, funguje tento na principu snižce:

Trubice je do poloviny dvojítá a obsahuje pérový mechanismus, který ji v klidu drží zcela zasunutou. V této poloze vydává mruk tón B. Ke konci pravoúhlého dřevěného zvonu mruku, k tzv. fajfce, je připoután tzv. „teremen“ (srovnej standardní „třmen“), jehož dolní konec se zaklesne za vysoký podpatek „fujáreckého trevice“

hráče. Délka teremenu se upravuje podle výšky a délky nohy individuálního dudáka tak, aby když dudák stojí oběma nohama na zemi, byl huk plně vysunut a dával základní basový tón Es.

Povolí-li fujár guk pozvednutím nohy až na doraz péra, dostává dominantní tón B, takže může písňe v základní tónině fuji snadno doprovázet tónikou a dominantou. Fujár se také snadno naučí posunovat huk méně než na doraz, aby dostal subdominantu As, čímž je zajištěn základní přirozený bas pro melodie v základní tónině fuji. Měnění basového tónu se ovšem děje glissandem, což dodává hře na fiju charakteristický ráz.

Dostatečně zběhlý, schopný fujár může však na fiju hrát na přednici theoreticky ve všech tóninách a pomocí snižce vyluzovat na huk všechny chromatické tóny v rozmezí kvinty Es–B.

Nejčastěji ovšem používá tóniny Es dur a z příbuzných B dur, do které může rovněž snadno tvořit základní bas (B, F, Es). Další dvě nejpríbuznější tóniny, totiž As dur a F dur, používají fujáři, hlavně když hrají ve „velké selské muzice“, která je rozšířena ještě o druhé housle a basu. Je to ovšem proto, že zde nemohou pomocí svého huku docílit v F dur dominantu C a v As dur subdominantu Des, které tak přebírá kontrabas, a huk fuji pouze vyplňuje jinými tóny.

Melancholická, hloubavá a vášnivá povaha podtuřínského lidu se však odráží v tom, že mnoho jejich písni je v molovém tónorodu. Takové písňe pak přednášívá fuja, je-li sama o sobě, obvykle v es moll, neboť musí zde sama hrát bas.

Ve velké selské muzice hraje fuja tyto písňe obvykle do g moll, snadnější pro smyčce, a předává tvoření basového partu strunnému nástroji. (Nemožnost guku hrát D a C!)

V malé selské muzice při molových písniích většinou umlká „goudek“ nebo se připojuje zpěvem, není-li opravdu na slovo vzatým

hráčem, a ponechává obtížnou tóninu o šesti b fuje a klarinetu, pro které má pouze jakoby tři. Někdy se goudek též připojuje jednoduchými příznávkami v podstatě na tónice a dominantě.

Nevýhodou fuji je, že při ní musí fujár neustále stát, což při dlouhých tancovačkách je značně namáhavé. Tomu se někdy snaží odpomoci tím, že za sedícího fujára posunuje huk druhá osoba, často malý chlapec, většinou fujárův syn, kterému se říká „guček“. Tuto situaci humorně popisuje podtuřinská píseň na známou melodii „Když jsi ty, sedláčku, pán“. (Pozorujme, že na běžných českých dudách by se zahrát nedala.)

Fujár po kviku sagá,
guček mu špatne tagá.
Neumí štemovat
rádne potagovat,
guk mu falešne graje
jako pri dudách z kraje.

Tímto humorným lidovým postřehem končíme toto krátké pojednání o podtuřinských dudách.

(Konec vsuvky, pokračování kapitoly)

Muzikanti se posadili na vyvýšené pódium. Fujár měl s sebou asi osmiletého chlapce, zřejmě svého syna, který měl fungovat jako jeho „guček“, neboť se ihned posadil na zem za dudáka a chopil se „teremenu“, kterým vytáhl „guk“ do základní tónické polohy. Sluší se snad podotknout, že fujár seděl na židli obrácen tváří k opěradlu, přičemž „prednyce“ mu přes ně visela. Mohl si tak opírat předloktí, a guček měl volnější přístup ke guku.

Dříve však, než se usadil, dal si fujár vestoje podpatek do tere-menu, zasunul guk na tón G, který též, ovšem o tři oktávy výše, vyhmátl na prednyci. Zadmychal měchem pod pravým ramenem, pytel se nadmul a fuja se ozvala. Goudek si podle ní naladil první strunu a pak, relativně k ní, další tři.

Poté se muzikanti posadili, pohlédli na sebe, nasadili nástroje a spustili úvodní mezihru.

Sotva skončili, vystoupil z houfu mladíků jeden synek, postavil se před ně s pozvednutou pravicí a zanotoval taneční píseň.

Muzikanti melodii ihned podchytili, a mladík tak dozpíval první strofu s doprovodem. Poté kývl do houfu děvčat na svou milou. Ta přiběhla, chytila se ho, muzikanti spustili předzpívanou píseň znova, dvojice se dala do tance a postupně se k ní přidávali další.

Když byla píseň odzpívána a odtančena a tanečníci odstoupili, spustili muzikanti opět svou mezihru. Jak skončili, vystoupil další chlapec se svou písni a situace se opakovala.

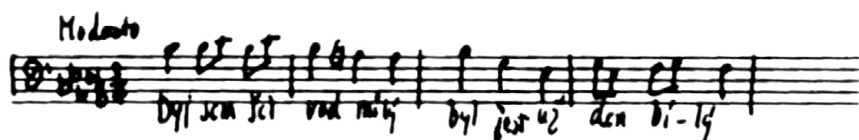
Bylo tradičním podtuřínským zvykem (a zvyk a tradice jsou na Podtuřínsku zákonem!), že když nikdo nevystoupil s písni, až by mezihra zazněla do třetice, muzikanti by sbalili své nástroje a odešli. To se ovšem stávalo až pozdě k ránu, kdy už měli všichni zábavy dost, alkoholem obluzené mozky odmítaly vydat další píseň a znavené nohy se pustit do dalšího tance.

Muzikanti totiž byli placeni předem od hostinského a peníze v okřínu měli navíc. Mohli si tudíž dovolit přestat třeba hned, ale ovšem to ve skutečnosti zřídka kdy udělali, také kvůli extra penězům, ale měli jakousi theoretickou uměleckou svobodu. Tímto zařízením byl zajištěn plynulý proud hudby a způsob, jak překonat ostych zpívajících chasníků.

Muzikanti potřebovali ovšem též svlažit hrdla nebo si odskočit, což se však dalo průběžně, že když jeden pil anebo vyšel z hospody, hráli chvíli jen dva.

Tak probíhala „sternyštata“ příjemně v barevných květech krojů a písní a vše se zdálo být v bodrém sousedském pořádku, ba nic nenasvědčovalo tomu, že by se zde měla či vůbec mohla strhnout obligátní rvačka.

Asi kolem desáté, když se nálada již rozproudila, vystoupil před muzikanty Kybernátův Regor, hodil do okřínu či „vokrínu“ celý šajn, postavil se před muzikanty a spustil svou píseň.

Dyž sem šel vod milý, byl jest už den bílý...

Jakkoliv Regor byl v podstatě surový primitiv, požívačný, popudlivý, hloupě vychytralý, malicherně hrabivý a zároveň furiantsky rozhazovačný, byl přitom kupodivu muzikální, což by v této důkladně přízemní bytosti nikdo nečekal a nehledal. To ovšem omylem, neboť Regor, jako syn podtuřínského lidu, byl také Čech, a něco jako národní duše či charakter určitě existuje. K tomuto poznání stačí emigrovat do ciziny, pozorovat nějaký čas nena-
vyklým okem hostitelský národ a s odstupem z ciziny i ten svůj vlastní – leč neodbočujme zase!

Regor zanotoval jednu z melancholických podtuřínských písní a trefil se hned krásně do es moll, aby umožnil fujárovi doprovod hukem, přičemž ovšem o existenci nějakého es moll neměl potu-

chy a odbornému výkladu by se vysmál jako nedůležité městské zpanštllosti.

Muzikanti se ihned chytili:

Handwritten musical score for a song. The score is written on three systems of staves. The first system includes a piano (Klavír) and a violin (Klárka) part, with lyrics "ne mog sem uvěřit co se sta- lo". The second system continues the melody with lyrics "Kukačka kukala, má milá plakala". The third system concludes the phrase with lyrics "myslel sem, že se mi to jen zdálo". The notation is in a simple, handwritten style with various musical symbols like notes, rests, and dynamic markings.

... nemog sem uvěřit, co se stalo.
Kukačka kukala, má milá plakala,
myslel sem, že se mi to jen zdálo.

Hospoda strnula v očekávání, na koho Regor kývne a kdo přiběhne: Nebylo známo, že by Regor měl ve vsi milou, ale píseň, kterou zanotoval, ukazovala na značný stupeň důvěrnosti.

Jelikož se s touhle písničkou postavil před muzikanty, dával tím najevo vážné úmysly před světem, a dívka, která by za ním vyběhla, by se tak sama k němu veřejně přihlásila a jaksi prohlásila, že k němu patří. Ostatní pak už bylo na rodičích a na celé obci, ale co se týče vlastního mladého páru, dávali tak najevo, že se chtějí, že se za to nestydí a že by se rádi vzali.

Nyní však záleželo na tom, bude-li mít i děvče dost kuráže se k chlapci znát. Kdyby to neudělala, smrtelně by ho urazila a byl by tak zvaně lásky konec. Nechtěla-li rozchod riskovat, byl-li jí dost drahý, musela tudíž veřejně vystoupit.

Někdy se ovšem stávalo, že dívka nevyběhla a situaci za ni zachránila jiná, která si na chlapce až dosud marně myslela. Ve většině případů to svým kurážným zákrokem vyhrála, protože se snad nikdy nestalo, aby ji hoch odmítl a ukázal tím, že o něj jeho pravá milá ve skutečnosti nestojí, a také že by zmeškal možnost udělat jí tzv. truc. Poté už byl vlečen logikou událostí většinou až ke svatbě: a obvykle nelitoval, protože s největší pravděpodobností dostal kurážnou a loajální ženu.

Regor tedy zazpíval tuto píseň, jednu z tzv. „priznávacích“, a všichni čekali, co se stane. A stala se věc vysoce pikantní, neboť z houfu děvčat vyběhla Gelena Rígûc, položila mladému Kybernátovi ruku na rameno a pravou se chytla jeho levice. Regor ji objal v pase, muzika spustila starou melancholickou píseň o jedné z nejběžnějších lidských zkušeností, která se ale stále obnovuje a je vždy nová a překvapivá jako čtvero ročních období, a mladý pár se pustil do tance tzv. plougavé, v pomalých valčíkových krocích.

Přesně řečeno, nebylo to zdaleka tak, jak naznačovala cudným způsobem píseň, Gelena neplakala, protože neměla proč, její anatomické panenství zatím přetrvávalo a případný ženich by při svatební noci – resp. před ní, po sepsání svatební smlouvy, jak zvykem na Podtuřínsku, nic nepoznal.

Hned druhé noci poté, co byli vyrušeni vracejícím se Rígou, došlo k tomu, k čemu Gelena Regora tehdy připravovala, a mladý Kybernát nevycházal z údivu nad nečekanou možností, o které ve svém selském prostředí nikdy neslyšel. Okolnost, že Gelena se chovala překvapivě znale, by ho měla upozornit na to, že asi není první, ale to Regora v jelimánkovské extázi nenapadlo.

Znalost těchto neselských modalit se dostala na Podtuřínsko též v době pověstných pánů Franců, kdy na zámku sloužil jako lokaj jakýsi Jean Charpentier, který, věren literárnímu typu Francouze ze selského románu, silně honil sukně a naučil venkovské dívky některým nekonvenčním způsobům, vhodným z hlediska kamufláže, jako je zachování hymenu, nemluvě ani o nepatřičném těhotenství. Tyto hermetické znalosti se pak po tajných cestách rozšířily, nicméně mladý Kybernát náhodou o nich nikdy neslyšel a nenarazil na ně. (Asi musíme ještě poznamenat, že služby, které poskytovala cikánka Lóli, byly zatím zcela základní.)

Nebylo to tedy tak, jak to naznačovala píseň, ale v podstatě vlastně ano, a Regor, dusící se majetnickou pýchou, se chtěl aspoň náznakově pochlubit světu.

Co se týče Geleny, nechtěla si Regora odradit, zejména, příznejme to, kvůli jeho pytláckým šajnům, a tak neviděla jinou možnost než na jeho pokyn přiběhnout, i když nerada.

Avšak neodtancovali ještě ani repetici druhé části písně (viz noty), když se strhla obrovská bouře.

Z vedlejší místnosti, kde seděli za stolem usedlí sousedé se svým pivem a dýmkami, vyšel, ba téměř vyběhl sedlák Ríga. Pádným krokem došel k tančícím, vytrhl Gelenu z Regorova náručí, smýkl jí a zařval: „Ty mercho! Cák si to troufáš za mejma zády se slejzat s Kybernátem?! Se synem podvodnýka?! No počkej, já te zvalchuju!“

„Ešte sem tady já, sousede, a já Gelene ubližovat nedám!“ pokročil proti němu Regor.

„Šak si poradým s tebou taky, ty usmerkanče!“ vztekal se Ríga.

Hudba umlkla a muzikanti, vidouce jasně, že se chystá řež, ale nějaká neobyčejná, rychle se dekovali zadními dveřmi z hospody i s nástroji, aby jim je někdo nerozbil.

„No tak pote, to bych rád videl,“ kasal se Regor. Než se Ríga zmohl na nějakou odpověď, vstoupil na scénu další protagonista v podobě starého Kybernáta. Suchý stařík přistoupil resolutně k synovi a přiškrceným, fistulovým hlasem zlobně kokrhal:

„Že se nestydíš, Regori, zagazovat se s takovou eulálíjí! Dyk její tatýk nemjel any na pár všivejch kamelidů. Chtel na ne vode mne penýze, kerý sem ale dávno splatyl, a dyž sem mu nasral, mušel si jít vypučit do sporitelny na svou golou perdel! A s takovou salakvardou ty se spouštíš, mameluku vogyzdnej! Ale to se ví, von ty nedá dobre delat ten osten tela tvého, jak píše svatej Pavel! A kerá ty dá, ta je u tebe svatá, i dyby to byla chudá vogyzda, jakož ta Gelena!“

Tato neslýchaná surová invektiva otrásla hospodou. Gelena vypískla, jako by ji čert bral na rohy, a rozplakala se a Ríga zrudl a pokročil ke Kybernátovi. Dříve však, než mohl něco udělat nebo říci, odsekl Regor otci zřetelným, silným hlasem, až to bylo slyšet přes celou hospodu:

„Ech, ajsi je jaká chce – a i dyby byla vopraudu chudá a vogyzdná, co ale nejny – furt by byla lepší než náký govado!“ Nad touto enigmatickou větou se starý Kybernát podivuhodně zarazil, zbledl,

zrudl, opět zbledl a zeptal se hlasem náhle jakoby roztřeseným: „Japa to myslíš?“

„Tak jak to říkám,“ jedovatě se uchechtl Regor, „a nechtejte, abych to tady vysvětloval.“

Starý Kybernát byl zcela zaskočen. Stud, vztek, lítost, strach, zoufalství, to všechno se v něm vzedmul jako sopečná láva a hledalo si průchod násilným výbuchem: „Mordydy, parchante!“ zařval stařec a zpod košile vytáhl býkovec, který si tam schoval pro případ, že by byl při nevyhnutelné rvačce, kterou zábava nutně vyvrcholí, náhodou též napaden, ač starý a úctyhodný.

Tímto býkovcem začal Regora bít zuřivě hlava nehlava, za ob-scénního spílání. Regor, křiče bolestí, ustupoval vrávoravě zpět a chránil si obličej a hlavu rukama, na které se sypaly rány. Přitom narazil na Rígova čeledína Tomše, který si myslel, že se svému hospodáři zavděčí, a přetáhl mladíka přes záda břinkovicí. Vtom někdo sfoukl a pak rozbil jednu a pak i druhou petrolejku a v nastalé tmě došlo ke všeobecné řeži, vydatnější než při jiných podobných příležitostech, takže když konečně zavládlo ticho a hostinský rozsvítil svíci, nebyla už nálada pokračovat v zábavě, ovšem hlavně proto, že muzikanti nebyli už nikde k nalezení.

Regora Kybernátůc odnesli v bezvědomí domů. Za ním šel v pláči starý Kybernát, oslovoval omdlelého něžnými jmény a trpce si vyčítal svou prchlivost. Jak tomu tak bývá, hlavně u venkovanů, ale i všeobecněji, družila se i u Kybernáta sprostá surovost s odpornou sentimentalitou.

Sedlák Ríga hledal Gelenu, aby ji odvedl, ale ta nikde nebyla. Původně jí chtěl nabít, za to, že se spustila s Regorem a vlastně se k tomu veřejně přiznala, i když ovšem nikoli způsobem, kdy by ji bylo možno vzít za slovo (selská etiketa oplývá takovými dvojakými náznaky, které lze vzápětí popřít), ale pak ho napadlo, nešla-li

se snad z hanby utopit, a dostal o ni strach. Rozhodl se, že napřed zjistí, je-li snad už doma, a odlehlo mu, když viděl, že již leží ve své komůrce zachumlána do peřin.

Co však nevěděl ani on, ani žena Gáta, ani nikdo jiný, že ji domů doprovodil mladší Kybernátův syn Gonza.

X

Nadešel den soudu!

Byla již druhá polovina listopadu, než úřední šiml doklusal k organisaci stání, a v podtuřínském kraji už prakticky zima.

Všude bylo bílo a od hor povíval ostrý „fukér“, vítr ženoucí vločky zmrzlého sněhu, které se jako jehličky vrývaly do tváře chodců. Na holých stromech, vroubících „graběcí“ cestu od Gavranyč k cestě „císařské“, vedoucí do Golcova Gradce, seděli ptáci, zimou načechraní do kuličkovitého tvaru, a čekali, projde-li tudy potah se sáněmi, aby se pak hladově vrhli na lejna koní a kamelidů a vyzobávali z této nechutné krmě nestrávená zrnka obroku.

Mezi ptáky bylo také dosti černých „gavranů“, kteří se zde snad takto v zimě shromažďovali odnepaměti, jak by naznačoval sám název obce Gavranyč.

Avšak gavranyčtí sousedé, směřující k okresnímu soudu v Gradci, šli pěšky, dle starého zvyku z doby roboty, byť by i většina z nich mohla zapřáhnout do saní vytrvalé a nenáročné kamelidy, vypěstěné pro ně lidumilnou snahou hraběte Ferdinanda von Lapicki-Booseho. V jejich žilách totiž kolovala krev nejen andských lam, ale i velblouda baktrického *Camelus bactrianus*, který dosahuje v zabajkalských stepích až 55. stupně severní šířky a stýká se zde se sobem, takže mrazivé počasí kamelidi výborně snášeli. Škodila jim naopak vlhká, deštivá léta a rozbahněné dvory a chlěvy. Co se týče sobů, snažil se je lidumilný hraběcí experimentátor rovněž do Podtuřínska zavést jako prostředek zimního transportu, ale nesnášeli poměrně teplá místní léta, takže je bylo v létě nutno chovat ve sklepech starého zámku a brzy podléhali různým chorobám.

Gavranyčtí sousedé kráčeli k soudu tedy pěšky. Odění byli ovšem svátečně, buď v dlouhé kabáty modré nebo zelené barvy, nebo též v ovčí kožichy s malebně vyšívanými hřbety. Na hlavě měli téměř všichni beranice s ušima, jen několik si posadilo tvrdé cylindřité klobouky s kohoutím ocasem, ti však si alespoň uvázali pod nimi kolem hlavy šátek. Na nohou měli všichni vysoké boty, pod kolena nebo do půl lýtek, z kůže nebo z plsti kůží prošíváné. Pod kabáty či kožichy měli svůj obvyklý oděv sestávající z košile, vesty a poctivic. Jen starý Kybernát si, kupodivu a proti tradici, oblékl k soudu „panské“ pantaloný ze světle šedého kostkovaného sukna, zastrčené ovšem do holínek.

Když si Ríga těchto kalhot povšiml, zajiskřilo mu v očích ironickým a škodolibým úsměškem, neboť věděl, kolik uhodilo.

Ríga i Kybernát nešli ovšem spolu, ale v oddělených hloučcích představujících jejich příznivce. Hlouček Kybernátův ale nebyl tak veliký, jak by napovídal počet jeho straníků. Bylo též záležitostí selské etikety předstírat nezájem o sousedovy spory, a jít tedy i toho dne normálně po práci. Jen několik zvláště zvědavých všetečků to nevydrželo a připojilo se k litigujícím stranám.

Kromě toho uškodilo Kybernátovi v očích některých sousedů, jak napadl býkovcem při „sternyštatech“ svého syna Regora.

Jiní to však naopak schvalovali jako projev starosvětské kázně a přísnosti, která kdyby všeobecně trvala dodnes, nebyl by svět zdaleka tak zkažený a zpustlý, jako nyní jest!

To, že Regor byl při tancovačce zbit do bezvědomí, nepokládali sousedé za vinu Kybernátovu, protože to se někdy stalo i jindy. Naopak pokládali za potěšitelný projev otcovské lásky a péče (spojené však s výchovnou přísností!), že Kybernát hned druhý den zavolal k Regorovi z Gančí lékaře, což se na vesnici, jak je známo, skoro nikdy nedělá a určitě tehdy nedělalo, leda že by nemocný

měl už tzv. duši na jazyku, takže mu doktor už stejně nepomohl. V případě Regora tomu tak však nebylo, i když byl domordován velmi zdatně a vydatně, ale jeho mládí a silná tělesná konstituce nakonec zvítězily.

Byl však dosud sláb, neschopen těžší práce (prudký Kybernát se tak připravil o sílu k podzimním pracím), a ani dnes neprovázel otce k soudu. Tato úloha morální podpory a svědka připadla mladšímu Gonzovi. Kráčel vedle otce v čele jeho hloučku, do kterého patřil také kovář Gamernýk a „mladý“, pouze padesátiletý Gonzl, syn zetě Galušкова, kterého gavranycký nestor vyslal na pozorování, protože sám byl již špatný na nohy a cestu by nezvládl. Dále zde byli asi tři další sousedé jako pouhá štafáž.

V Rígově partě, která šla napřed, byl jednak starosta Štalerák, který ovšem při tak důležité události týkající se jeho vesnice nesměl chybět, kromě toho, že byl Rígou též volán za svědka. Štalerák nebyl o Kybernátově vině přesvědčen a přínaležitost k Rígově partě mu byla nepříjemná, protože se ovšem snažil být zvolen starostou znovu, a tak potřeboval podporu veřejného mínění, které se však, jak se zdálo, přiklánělo spíše na stranu Kybernátovu. Stalo se však, že se dal jednoho večera v hospodě slyšet, že si pamatuje, jak o gradeckém jarmarku přeslechl hovor starého Rígy s Kybernátem, kdy se mluvilo o půjčce pěti set šajnů. „Mladý“ Ríga se toho chytil a požádal Štaleráka za svědka, což tento naopak nemohl odmítnout, takže nyní kráčel k městu v jeho partě.

Dalšího člena Rígovy suity tvořil soused Brunát, obecní výbor a Štalerákův sok na funkci starosty. Ten byl naopak přesvědčen o Kybernátově vině a těšil se, že Ríga dříve nebo později zvítězí a Štalerák se svým kompromisním, spíše prokybernátovským postojem znemožní natolik, že nebude v příštím období zvolen, takže bude mít možnost se stát starostou on, Brunát.

Kromě toho si Brunát snad jako jediný povšiml výroku Regora, jenž vyprovokoval Kybernáta k bití, totiž jeho smyslu, a uvažoval, že tady by se mohla naskýtat cesta znemožnit Kybernáta, a tím druhotně i Štaleráka. Nechával si však tyto postřehy pro sebe, také proto, aby Kybernáta nepoplašil.

Soudní jednání probíhalo zpočátku s obvyklou úřední nudností, již nehodláme přenášet na čtenáře:

Byl vyslechnut Štalerák, který pověděl, co věděl o půjčce pěti set šajnů před šesti roky od starého Rígy Kybernátovi. To však nebyla otázka sporu, protože to, že k půjčce došlo, nikdo nikdy nepopíral. Šlo jen o to, byla-li již splacena, nebo ne.

Kybernát tvrdil, že již před čtyřmi roky, když starý Ríga umřel, mu peníze plně zaplatil, a jako důkaz vytáhl z kapsy kožichu starý kalendář, kde u data 16. října stálo napsáno jeho těžkou rukou: „Zaplatyl Vavrinci Rígu dluh 500 šj.“

Zápis byl o to věrohodnější, že mu předcházely záznamy o prodeji obilí a čtyř vykrmených „graběčáků“, velkých žírných prasat též hraběcího chovu, která Kybernát pěstoval a vykrmoval na prodej.

Syn Gonza potvrdil, že otec tehdy zaplatil a že se radoval, jak konečně „porazil železnou krávu“, jak se na venkově říkalo dluhu. Podobně sousedé Ganzelka a Zygmát vypověděli, že v druhé půli října onoho roku před čtyřmi léty byl Kybernát v nezvykle dobré náladě, takže jim dokonce v hospodě zaplatil pivo, což jinak nikdy nedělal, z čehož je zřejmé, že se jeho finance musely nějak podstatně změnit k lepšímu.

To ovšem nebylo nijak jednoznačné, protože Kybernát se mohl radovat pouze z výhodného prodeje obilí a vepřů, přičemž nemusel zaplatit Rígovi nic, ale mohl se naopak radovat také proto, že nárok chřadnoucího Rígy pravděpodobně zanikne, jakmile ten umře, což se stávalo každým dnem pravděpodobnějším.

Do kalendáře si ovšem Kybernát mohl napsat, co chtěl. Celá záležitost zůstávala nejasná a pan sudí se v rozpacích škrábal na hlavě.

Proto přistoupil ochotně na návrh Ríгова advokáta, aby obžalovaný stvrdil své prohlášení o zaplacení přísahou.

A již zaplály svíce před krucifixem a Kybernát se před něj sebevědomě hrnul.

Jakkoliv nebyl atheistou, „neznabohem“, nebyl v nitru ani konformním katolíkem, měl o náboženských pravdách své pochyby a ponoukalo ho to vyzkoušet, bude-li mít křivá přísaha nějaký nepříznivý vliv na jeho život, protože se domníval, že podle všeho nejspíš ne. Kdyby však nakrásně měl tento panský a kněžský strašák nějakou skutečnou podstatu, věděl Kybernát, jak se mu bránit, a také se na to řádně připravil. Přistoupil tedy ke krucifixu s dobrou myslí.

Nyní se však stalo něco, co vzbudilo v soudní síni výrazné zahlučení přítomných:

Ríga postoupil též dopředu a vytáhl cosi z kapsy, což postavil vedle krucifixu. Byla to neumělá řezba znázorňující mužskou postavu s jeleními parohy.

„Elafour! Elafour!“ zaznělo to v posluchačstvu.

Zároveň dopadla Ríгова pravice těžce na Kybernátovo rameno.

„Tuto se podývej, Kybernáte,“ pravil Ríga zvučně slavnostním hlasem, „kerak te poslouchá Elafour! Jak zaverdlougáš, přide si do roka a do dne pro tebe!“

„E, však já vím,“ odbyl ho Kybernát mrzutě a setřásl s ramene jeho ruku.

„Pane Řího!“ vykřikl soudce podrážděně. „Okamžitě odstraňte toho pohanského maňáska! Nebo vám uložím trest pro potupu soudu! Co si to dovoluujete! Tady jsme v Holcově Hradci, a ne někde v Timbaktu! Už ať je to pryč!“

Soudce, ač sám z Podtuřínska nepocházel, věděl ovšem dobře, o co se jedná.

Soška byla hrubým znázorněním legendární postavy Elafoura, k níž se vázala pověst a k pověsti pověra spojená s přísaháním. Podle této pověsti byl Elafour, mimochodem postava historicky nedoložená, sedlákem na Podtuřínsku, a když bylo poddaným zrušeno právo lovu v podtuřínských hvozdech, tvrdošijně v honbě pokračoval, neboť pokládal zrušení práva za neplatné.

Byl konečně polapen a tehdejším hrabětem Lapickim odsouzen k tomu, aby byl řetězy připoután k parohům jelena, a tak splašeným zvířetem usmýkán a utlučen o stromy a skály. Dříve však, než byl ortel vykonán, vyzval Elafour hraběte na boží soud do roka a do dne, což se splnilo tím způsobem, že hrabě při lovu na kance spadl s koně vyplašeného útokem kňoura, ale noha mu zůstala ve třmeni, a tak zahynul podobnou smrtí usmýkáním jako Elafour.

Od té doby, je-li Elafour přivolán jako svědek přísahy, způsobí prý, že byla-li křivá, křivopřísežník do roka a do dne zemře.

Jinak je Elafour také pomocníkem či jakýmsi patronem podtuřínských pytláků, kteří vždy tvrdí, že jenom uplatňují prastaré právo honitby, udělené jejich předkům samotným králem a svévolně zrušené cizáckým panstvím v době pobělohorské. Elafour se prý někdy pytlákům i zjevuje, aby je varoval: Jeho přízrak má na znamení jeho smrti na hlavě parohy, ba někdy i jelení hlavu. Kdo nosí při sobě sošku Elafoura, nebude při pytlacení nikdy dopaden.

Skeptičtí ethnografové však pochybují nejen o historičnosti Elafoura, ale i o lidovém vzniku elafourovské legendy. Poukazují na to, že již samo jméno „Elafour“ je zkomolenina z řeckého ἔλαφος – jelen –, jakoby záměrně parodicky pitvorná, a že způsob

smrti prokletého hraběte je stejný jako u francouzského krále Filipa IV. v lesích u Fontainebleau dne 29. 11. 1314, kterého vyzval na boží soud poslední velmistr templářů Jacques de Molay, upálený v Paříži dne 18. března 1314.

Tato dvě fakta poukazují prý na to, že elafourovskou legendu vymyslel nějaký vzdělanec a v lidu ji sám rozšířil – nejspíš nějaký panský úředník, učitel nebo kněz.

Co se týče funkce Elafoura jakožto svědka přísahy, která tak při křivém vyřčení či porušení přinese smrt, poukazují učenci na obdobnou pověru u Chodů, u kterých má stejnou funkci svědka a mstitele Jan Sladký Kozina, jak známo oběšený 28. listopadu 1695 v Plzni pro vedení povstání proti vrchnosti, který rovněž vyzval „Lomikara“, tj. hraběte Wolfa Maxmiliána Lamingera z Albenreuthu do roka a do dne na boží soud, načež tento skutečně v listopadu roku 1696 náhle skončil na svém zámku v Trhanově.

Naopak jiní namítají, že elafourovský mythos spočívá na mnohem starším základě a poukazují na podobnost Elafoura s keltským bohem lovu Cernunem (1. pád Cernunus), jakož i na to, že u podtuřínské vsi Kapilova bylo vykopáno keltské oppidum.

Zajímavé je také to, že Kapilov je znám chovem vytrvalých podhorských koníků a že „kůň“ v keltských jazycích se řekne „kapil“. Je-li tomu však tak, dovozují zastánci starobylosti, lze přijmout i jméno „Elafour“ jako starobylé; z řeckého ἐλαφοφόρος – nositel, přinášeč, tj. dárce jelenů, což jest zřejmě možná epitheton boha Cernuna u zhelénisovaných Keltů.

Legenda o božím soudu jest ovšem pozdější a pravděpodobně ovlivněná legendou kozinovskou. Popravování pytláků přivázáním na jelena je historicky dovozeno. Smrt usmýkáním u hraběte se v daném kontextu sama nabízí a nemusí mít nic společného se smrtí Filipa IV. Potud učenci.

Soudcové na Podtuřínsku o Elafourovi ovšem věděli a jeho vzývání při přísahách obvykle tolerovali jako silnou motivaci k pravdivosti výpovědi. Nemohli ovšem snášet přítomnost jeho sošky vedle krucifixu, protože to mělo zřejmě nekřesťanský, pohanský příděch a soudní proces by to jaksi zprimitivisovaně degradovalo.

Ríga na rozkaz soudcův vstrčil Elafoura okamžitě zpět do kapsy. Na rtech mu však hrál vědoucí a triumfální úsměv:

„At tam stojí nebo ne, Kybernáte, Elafour te slyší pořád. Tak si to dobře pamatuj!“ pravil na adresu obžalovaného.

Kybernát se jen ušklíbl. Přistoupil ke krucifixu, pozvedl tři prsty pravice k přísaze, ale zároveň vsunul levici do kapsy kalhot.

Ríga sebou škulbl.

Potvrdilo si tím jeho podezření, které pojal ihned, když viděl, že Kybernát si k soudu nevzal těsné kožené poctivice, které jinak vždy nosil, ale panské látkové kalhoty. Bylo mu tudíž hned jasné, že Kybernát chce „zvrátit přísahu“.

Idea, že je možno vyslovit přísahu, tj. brátí Boha za svědka, ale zároveň tento akt zneplatnit, je v lidových vrstvách dosti běžná.

Podle Ivana Olbrachta mají podkarpatoruští orthodoxní židé za to, že přísaha neplatí, nejsou-li její slova pronesena hebrejsky, a tudíž přísahy u gójských soudů, kde se formule opakuje příslušným jednacím jazykem, jsou zcela neplatné a nezávazné.

Jinak je v lidových vrstvách po Evropě rozšířena představa či myšlenka, že je možno přísahu „zvrátit“ tak, že se při vyslovování formule tato neguje v duchu. Háček je však v tom, že tak jako normální přísaha má svou viditelnou, fysickou stránku, např. pozvednutí tří prstů pravice na znamení Trojjediného Boha nebo položení ruky na bibli apod., vyžaduje i přísaha „zvratná“ určité fysické znamení úmyslu anulování. To se děje různým způsobem, často tak, že zatímco tři prsty pravice směřují k nebi, směřuje

levice obdobným gestem k zemi či podzemí, tradičnímu to sídlu pekelníků.

Toto gesto je ovšem pro věci znalého pozorovatele snadno rozeznatelné, a proto byly někde vymyšleny pověrečné způsoby jiné, tajnější.

Na Podtuřínsku, které se zdá mít některé značně staré tradice, panuje víra, že při zvrácení přísahy se člověk musí levou rukou dotýkat svého přirození. Kořeny této ideje jsou celkem nasnadě: Genitál jest hlavním orgánem libida, principu zřejmě antagonistického jasněmu, vášní nezkalenému rozumu, nástrojem hříchu smilstva, odporného Bohu a andělům, orgánem, jehož prostřednictvím mají síly temna nejsnadnější přístup k duši člověka, věčným rebellem proti zákonům božím i lidským, dárce pronikavé, často nedovolené, ale vždy temné, jaksi hanebné a démonické slasti, magickým tvůrcem života, často nevhod a v rozporu s denními povinnostmi a zákony státu, obce, církve a vůbec institucí.

Tak nějak to asi cítil každý Podtuříňan, když přijímal za své zvrácení přísahy tajným neslušným dotekem, i když by to třeba neuměl vyjádřit ani tak nedokonale, jako jsme to zde udělali my, ale psychologický základ této metody „zvrácení“ se nám zdá jaksi intuitivně pochopitelný.

Ostatně magicky sakrální význam genitálu jako věci, na kterou se přísahá, je opět starý a předkřesťanský. U jednou již zmíněných židů prý, ačli mě můj informátor netahal za nohu, existuje přísaha na přirození otce, což je prý nejstrašnější forma přísahy, čemuž se eufemisticky říká „vložití ruku pod stehno otce svého“.

Mohli bychom ještě dále theoretisovat, zda snad toto dotýkání nebylo původním předkřesťanským způsobem přísahy, který byl pak po příchodu křesťanství vystřídán způsobem nyní běžným a pů-

vodní nabyt významu přísahy předkřesťanským bohům, tj. ďáblům, leč dosti již na tom.

Okolnost, že „zvrát“ vyžadoval položení ruky na nahý úd, byla však nevýhodná pro podtuřínské venkovany, kteří vesměs nosili těsné kožené poctivice, na kterých by byla tato činnost jednak zcela jasně patrná, jednak i téměř neproveditelná. Neboť poctivice neměly kapsy buď vůbec, anebo jednu či dvě mělké, s vodorovným otevřením, vysoko na břiše, a nadto ještě z kůže.

Proto zřejmě si vzal dnes Kybernát kalhoty „panské“ s obvyklými hlubokými šikmými postranními kapsami z látky, kterou bylo možno prostříhnout či protrhnout, a připravit tak pantaloný pro magický zvrát.

Kybernát, s levou rukou v kapse a pravou vystrkující tři prsty k nebi, stál před krucifixem a opakoval soustředěně po soudním písaři přísežnou formuli, přičemž v duchu předrážel před každé slovo negativní částici „ne“. Aby byl „zvrát“ platný, nesměla se žádná negace vynechat, ale nesmělo se to dělat mechanicky, neboť naopak nesmělo dojít k tzv. dvojí negaci, čímž by se negování zase zrušilo.

Kybernát s čelistí ztuhlou soustředěním zvolna skuhral, převáděje zároveň zcela automaticky spisovnou češtinu písařovu do svého původně uměle vzniklého nářečí: „(ne)Prísagám (ne)Bogu (ne)Všemogoucímu, že (ne)svědectví, které (ne)podám, bude (ne)pravda, celá (ne)pravda a nyc než (ne)pravda. K tomu mi dopomágej (ne)Bůg.“

Ríga se vrtěl, kýval na soudce a hlásil se jako ve škole, neodvažoval se však již vykřiknout, aby snad nedostal pokutu pro potupu soudu. Konečně si ho soudce všiml a pak i zpozoroval příčinu jeho neklidu.

„Pane Kybernáte, kde to máte levou ruku?“ vykřikl vztekle, neboť měl již dosti těchto horalů a jejich pověřených praktik. „Dejte ji pěkně na prsa a odříkejte formuli znova!“

Ale Kybernát se nezalekl ani toho. Odříkal formuli znova a ani nemrkl. V duchu si totiž říkal, že přísahu již zvrátil; již jednou opakoval tajně zmodifikovanou formuli až do konce, takže to, co se děje teď, už vlastně neplatí.

Poté na otázku soudcovu jasně znova prohlásil, že oněch pět set šajnů nebožtíku Vavřinci Rígovi již zaplatil o svatém „Gavlu“ před čtyřmi roky.

Tím byla záležitost skončena.

Soudce žalobu zamítl a rozpustil stání.

Všichni, včetně původních straníků Rígových, se shromáždili kolem zářícího Kybernáta, potřásali mu rukama a hlaholili.

Ríga stál stranou, sám, i jeho advokát ho již opustil.

Ale když se skupina hnula, aby oslavila Kybernátovo vítězství v hospodě, vystoupil Ríga ještě jednou před svého soka a vážně řekl:

„Tak íčko sem te Kybernáte dostal, kam sem chtel. Já to vědel, že nepovolíš, že budeš radši verdlougat pred samotným Bogem, než abys ty penýze vrátil, že sou ty šajny milejší než tvoje duše. – Že ten smertelnej grich spácháš! Ale to sem já právě chtel, a na to sem taky ten groš vynaložil.“

„Ty seš chytřej, ale mne neprechytračíš!“

„Dyž te teda nemůže doságnout lidská spravedlnost, tak te teda treří ta zezgora! Rougal ses Bogu a ten íčko dopustý, že si pro tebe do roka a do dne příde Elafour – a to je jistý jako smert! Ale sám sis to na sebe privolal svou krivou přísagou!“

„A vy tady všichny,“ obrátil se k ostatním, „uvidíte, kdo mjel praudu a že můj tatýk any neverdlougal, any nebláznyl. Už kvůli jeho památce!“

„Do roka a do dne, Kybernáte, do roka a do dne!“

Poté se Ríga obrátil na podpatku a důstojně odcházel.

XI

Nastala zima a byla ovšem tuhá, jako skoro vždy na Podtuřínsku. Mrzlo, až praštělo, a všude ležel hluboký sníh. Ve vesnicích včetně Gavranyc ustaly těžké zemědělské práce a pro obyvatele začala doba relativního odpočinku.

Kromě mláčení obilí, které někde ještě dobíhalo (pacholek na humně mlátí, až se celej zimou klátí, hej, hej, koleda), omezovala se činnost rurikolů hlavně jenom na základní obstarávání domácích živočichů, na různé správký a pak na lidové umění, jako např. vyřezávání betlémů a vůbec všelijakých svatých, včetně ovšem pohanských sošek Elafoura, po kterých byla u pytláčících Podgoranů zvláště čilá poptávka, či na malování na sklo, též na podomáckou výrobu dřeváků – k žalosti Bakulíka a jiných ševců, a jiné podobné, spíše zábavné činnosti.

Hlavně ovšem se rozvíjel společenský život. Byly tradiční přástky a draní peří, kde se též scházela mládež, protože nastal advent, ve kterém nelze pořádat taneční zábavy, a i jinak se sousedé a sousedky navštěvovali a chodili jedni ke druhým na besedu čili po podtuřínsku „na posedený“. Častým thematem debat byly nedávné události, soud mezi Rígon a Kybernátem a různé dohady a komentáře v tomto směru.

Většina sousedů se přikláněla k tomu, že Kybernát vskutku zaplatil a soused Ríga že přestřelil.

Někteří pokládali za důkaz Kybernátovy neviný, že se mu dosud nic nestalo, ale jiní je napomínali, že se uvidí, že boží mlýny melou, jak známo, sice jistě, ale pomalu, a že Ríga dal Kybernátovi tradiční lhůtu do roka a do dne.

Nicméně Ríga vítězstvím Kybernáta zřejmě ztratil na popularitě, a ačkoliv mu nikdo nic neřekl do očí, přece jen to vycítil z chování sousedů, a proto se držel raději doma.

Starý Kybernát nikdy příliš nevycházel, ale bylo nápadné, že se v poslední době lidí stranil i jeho starší syn Regor, a to v příkrém kontrastu s mladším Gonzou. Po scéně o „sternyštatech“, kdy se na něho vrhly obě strany, jak rígovská, tak jeho vlastní v podobě otce, a kdy byl z toho delší dobu nemocný, změnil se podstatně jeho pohled na svět. Otci se ovšem otevřeně neprotivil, bránila mu v tom silná patriarchální podtuřínská tradice, jednak v něm samém od malička vštípená, jednak udržovaná veřejným míněním. Nicméně, jak je zřejmé a pochopitelné, po incidentu v hospodě vůči otci značně ochladl, ba zatrpkl, i když si to nechtěl plně uvědomit či připustit.

K tomu ovšem značně přispělo i senzační odhalení ve stáji. Jakkoliv se tehdy sám chystal udělat totéž, měl pochopitelně na otce jiná měřítká. Někteří z vás, milí čtenáři, si dozajista pamatují, jak je šokovalo, když si prvně uvědomili, že jejich rodiče zřejmě souloží a že oni sami jsou produktem této jejich činnosti. V daném kontextu šlo o uvědomění ovšem patřičně šokujícímější.

Kromě toho, co se týkalo sporu s Rígou, věděl Regor jasně, že jeho otec určitě nic nezaplatil, protože to by bylo zcela v rozporu s jeho nejbytotnější povahou, a okolnost, že odpřisáhl, zřejmě falešně, mu v synových očích rovněž nepřidala, ačkoliv ten by za stejných okolností stěží jednal jinak.

Nejvíce však hnětl Regora vývoj jeho vztahu ke Geleně, a tím i k bratru Gonzovi: Když se už Regor vzpamatoval natolik, že mohl zase chodit, a zesílil do té míry, že se mu vrátil smilný chtíč, a když, dosud namáhavě, dokulhal pod Gelenino okénko, zažil silné zklamání. Dívka se k němu chovala neurčitě, ba skoro lze

řící odmítavě, a když ji požádal, aby mu zase „pomogla“, žádala svou obvyklou horentní taxu dvou šajnů. Regor ale pochopitelně během nemoci nemohl chodit pytláčit, co měl, to už dávno utratil, a neměl peníze žádné, neřkuli dva šajny. Gelena ho tedy odmítla a tehdy Regorovi svítilo, že nechce jen v rustikální hrabivosti spojovat užitečné s příjemným, ale že o něho už zřejmě nestojí, protože předtím mu někdy vyhověla i bez placení.

Uraženě odešel a tím jeho záležitost s Gelenou skončila. Jak však zjistil z různých podrobností, okolností, poznámek a narážek, vystřídal jej u Geleny jeho mladší bratr Gonza. To ovšem rovněž nepřispělo k upevnění rodinných vztahů.

Tím nastal též Regorovi kromě celkové protivnosti tzv. sexuální problém: S Gelenou byl konec, a co se týče náhražkové Maleny, zprotivilo mu ji vědomí, s kým by se o ni dělil. Toto vědomí bylo tak ostudně absurdní či absurdně ostudné, že mu bralo veškerou smilnou chuť.

Zbývala tedy Lóli v krčmě u Arména, ale Regor se dlouho necítil dosti zdatným, aby si mohl dovolit cestu závějemí až do Gavelovy Legoty, kromě toho neměl hotové peníze a kredit za antilopu už dávno vyčerpal. K pytláčení nebyl vhodný čas, protože ve vysokém sněhu zůstávaly stopy, které by hraběcí hajní byli schopni sledovat až do vesnice, takže doplnění financí obvyklým způsobem nebylo dobře možné. Regor mimochodem vyzoroval, že Gonza za Gelenou chodí, což logicky znamenalo, že mu poskytuje přízeň i bez peněz. Toto zjištění ovšem Regora hnětlo ještě více než pouhý fakt odstavení bratrem.

Regor byl mrzutý, špatně spal a jíst mu nechutnalo. Pociťoval téměř neustále smutek, úzkost a celkové zhnusení či mrzutost, což se stupňovalo hlavně k večeru. Když viděl, jak zapadá slunce a nechává po sobě žhoucí oharky červánků, jak bílý sníh na

zmrzlých polích siná, modrá a fialová, zmocňoval se ho zvláštní pocit neskutečnosti, který ho zároveň děsil, neboť nic podobného předtím nikdy nezažil. Nedovedl by ovšem tyto své stavy popsat ani tak, jak jsou popsány zde, neboť nebyl introvertním hloubalem, což ovšem neznamená, že by je neprožíval.

Jediný požitek, který vnímal a který mu byl jakž takž dostupný, byl tabák, který kradl z otcovy měchuřiny, když tento nedával pozor, protože peníze na něj už by neměl taky.

V době svého furiantského pytlacení si zvykl na popíjení piva a kořalky a to mu teď rovněž chybělo. Touha po alkoholu, dárci zapomnění a umělého štěstí, v něm stále vzrůstala, ale nevěděl, jakým způsobem ji ukojit.

Konečně ho cosi napadlo. Byl v té době už natolik zotaven, že se více nebál cesty do Arménovy krčmy, zbývala však otázka, za co si opatří rozkoše tam dostupné.

A tu ho napadla malovaná truhla, ve které měla jeho nebožka matka své šatstvo a která byla na půdě. Jakkoliv bývá zvykem, že svršky po nebožtíkovi či nebožce si rozebere příbuzenstvo, případně podle posledního pořízení umírající osoby, starý Kybernát toto nařízení zvykového práva lišácky obešel:

Dal tetičkám sešedším se na „pogreb“ nebožky jen nějaké všední hadry, kdežto truhlu s „božigodovými gáby“ své ženy uklidil na půdu. Dověděl se totiž, že „páni“ z města mají zájem o selské kroje, a rozhodl se, že „gáby“ po zesnulé výhodně zpeněží.

Skutečně zahájil jednání tohoto druhu s nějakými letními hosty z Gančí, známými či snad příbuznými místního faráře, ve své chamtivé touze však našrouboval cenu tak nehorázně, že se mu vlastenečtí sběratelé vysmáli a z prodeje sešlo.

Kybernát tehdy vztekle zamkl nebožčiny šaty do truhly na půdě a časem na ně zřejmě pozapomněl.

Jejich existence však svítla Regorovi, když uvažoval, kde vzít peníze na Lóli a na kořalku, a když otec ani Gonza nebyli ve stavění, ihned tzv. kul železo, dokud bylo žhavé.

Truhlu snadno otevřel pohrabáčem a vytáhl z ní krásnou krumplovanou plenu. Aniž by se zdržoval jejím prohlížením či snad obdivováním, vstrčil ji za košili a rychle se z půdy dekoval. Nezdržoval se ani zamykáním truhly, protože věděl, že její existence již vybledla v mysli starého Kybernáta i Gonzy.

Poté oblékl krátký, poněkud již rozedraný kožíšek po „pradedovi“, který mu dal otec kdysi na dotrhání, natáhl holínky, nasadil čepici ušatku a vyrazil do kořalny. Musíme ovšem dodat, že ještě předtím si přivázal na nohy tak zvané „tlápy“, podtuřínské to sněžnice, vzdáleně podobné kanadským, snad zavedené do kraje též vlivem osvětového hraběte, snad vzniklé nezávisle obdobným nápadem nějakého chytrého horala.

* * *

Vykročil směle, „tlápy“ mu dovolily používat různých zkratek, kde byly hluboké závěje, takže dorazil do Gavelovy Legoty, totiž na její okraj ke kořalně Na Vyhlídce, dříve, než sám myslel.

Arménova krčma byla toho dne, ještě dost brzo odpoledne, prakticky prázdná. Jen u kamen seděl jednonohý vysloužilý z francouzsko-italsko-rakouské války (1859) a hrál na tahací harmoniku. Činil tak pouze za jídlo, něco kořalky a v zimě za možnost vyspat se v šenkovně na lavici u kamen, zato však prakticky permanentně vyhrával a přestával jen tehdy, šlo-li to hostům příliš na nervy. Měl na sobě omšelý panský civil, na prsou nějakou medaili a na hlavě vojenskou rakouskou čepici (jako Švejk). Měl bambulatý, kořalečně červený nos a pod nosem nazrzlý knír. Jeho dřevěná noha

trčela do místnosti, na druhé měl botu, donedávna rozbitou, ale nyní spravenou laskavým příspěvím ševce Bakulíka. Potahoval za harmoniku a břeskně vyhrával jakousi, snad též podtuřínskou, leč v tom případě novější píseň přisprostlé melodie.

Regor ukázal Arménovi plenu, který ji pečlivě zkoumal, rozeštrěl ji proti oknu a pak ji od Regora koupil za šajn. Regor věděl, že prodává hluboko pod cenou, ale byl už tak chtivý kořalky, že nic nenamítal. Armén mu však hotové peníze nedal, nýbrž mu pouze zapsal sumu 1 šj do „kreditní knížky“, jak už jsme ho to viděli dělat v kapitole VII. Dal to zase Regorovi podepsat a ten to opět stupidně udělal.

Za půl šajnu si Regor koupil láhev světlušky, stáhl se s ní do rohu a začal se zvolna opíjet. Příjemné teplo mu začalo stoupat ze žaludku do hlavy a obluzovalo jeho smysly. Jeho situace, ač si ji stále jasně uvědomoval, mu náhle nepřipadala tak nesnesitelná, nýbrž jaksi zajímavě snesitelná, či masochisticky příjemná. Ačkoliv to vlastně všechno prohrál, připadal si náhle zcela nelogicky jako jakýsi hrdina vyznamenaný degradací a utrpením, obklopovala ho v jeho vlastních očích jakási černá gloriola bolesti a neúspěchu, mohli bychom skoro říci zavržení, ona zvláštní rozkoš negace, která už nějak esenciálně patří do kořalen.

Bylo evidentní, že podobné pocity s ním sdílejí i Bakulík a vysloužilce Blága, a to u nich vytvářelo jakousi solidaritu. Přitom ale zároveň se Regor jaksi litoval a bylo mu skoro do pláče. Náhle zatoužil po teplé náruči, nejlépe ženské, ani ne tak z vilnosti, jako z potřeby se k někomu přivinout, a vzpomněl si, proč také vlastně do kořalny přišel. Poněkud již vrávoravě přistoupil k pultu a zablábolil k Arménovi, je-li zde Lóli a že by k ní chtěl. Lóli tam přes časnou hodinu kupodivu byla – dříve, jak Regor pamatoval, přicházívала až večer – a Armén, když mu to potvrzoval, hodil

hlavou po Bakulíkovi, jako by naznačoval, že Lólina přítomnost nějak souvisí s jeho.

To však Regora nepřekvapilo, neboť byl na to už příliš opilý. Potřeboval však peníze jednak na Arménovo paušální vstupné, obnášející čtvrt šajnu, jednak na vlastní Lóli (viz vysvětlení v kapitole VII). Armén mu řekl, že si čtvrt šajnu strhne z jeho kreditu, ale nic nikam nezapisoval, z čehož se hloupý buran naopak radoval, jak zapomnětlivého Arména převezl. Na Lóli však musel mít hotové peníze a Armén mu tedy vyplatil jeho zbývající čtvrtšajn.

Když se však se čtvrtšajnem chystal odejít do zadní místnosti za chodbou, jak byl zvyklý, povstal náhle od stolu švec Bakulík a zastoupil mu cestu. Regor se překvapil, ale švec mu vysvětlil, že Lóliny peníze teď vybírá on sám, což mu Armén a Blága potvrdili. Na další Regorův dotaz oznámil Bakulík, že jedno číslo u Lóli stojí čtvrtšajn, a Regor mu ho tedy dal, čímž prošťustroval celou plenu. Bakulík si za něj ihned koupil další kořalku, z čehož chápeme, proč mu Armén dovoloval provozování soukromého mininevěstince na vlastní své půdě:

Dříve kromě vstupného z Lóli už nic přímo neměl, leda že mu přitahovala zákazníci, protože svůj výdělek odnášela k cikánům.

Nyní však se okolnosti utvářely tak, že se mu vrátila i většina peněz, které Lóli vydělala, minus skromné živení obou partnerů, plus něco kořalky pro ševce, již ovšem Armén prodával vysoko nad nákupní cenou, protože žádná cenová kontrola tehdy pocho-pitelně nebyla a alkoholici byli ochotni prodat i vlastní kalhoty, aby se dostali k životodárnému moku.

Regor se tedy odebral do zadní místnosti vyhřívané železnými kamínky, kde pod oknem, pokrytým bájnými ledovými květy, ležela pod dekou cikánka Lóli. Když spatřila Regora, beze slova ze sebe stáhla deku a objevila se v černé krajkové košilce bez rukávů

a v černých punčochách na kulaté podvazky, kterouž košilku si rovněž bez řečí srolovala až ke krku.

Regor položil na židli svůj kožich, který nesl s sebou, aby mu ho snad v nálevně někdo neukradl, rozepnul poctivice a obrátil je naruby přes holínky, aby si tyto nemusel zouvat a pak namáhavě obouvat. Nechal si také svou vestu, kterou pouze rozepnul, aby si mohl vyrolovat košili na břicho, a na hlavě beranici.

Poté sbydlil s cikánkou a téměř okamžitě se usedavě rozplakal. Za chvíli hlasitě brečel kombinací smilné rozkoše a zlosti a velké alkoholové slzy mu kapaly s tváří na ňadra cikánky, která ho hou-pala jakoby konejšivě.

XII

Okolnosti či sled událostí, za nichž se Bakulík stal profesionálním pasákem, lze vylíčit různým způsobem, takže např. by se jen z toho dala udělat povídka, nebo i delší novela, popřípadě i román. Existují romány, které nemají o nic víc děje, ale záleží vždycky na tom, jak se to napíše, resp. co o tom píší kritici a literární učenci. Po této stránce poskytuje literatura fascinující rozmanitost možností. Ale uděláme z toho jen jednu kapitolu, protože máme ještě mnoho dramatických událostí k líčení.

Banální fakt, že se švec do cikánky tzv. zamiloval, přičemž mu nevadil ani její tzv. rasový původ, ani zaměstnání, jsme uvedli či naznačili již v kapitole VI a VII. Prozradili jsme dále na Bakulíka též potupný fakt, že ho vlastně živila hlavně jeho žena Dodla a že peníze na kořalku a na Lóli jí kradl z keramické sošky Panny Marie Poskokovické pod skleněným poklopem.

Tento stav pokračoval po nějaký čas nezměněně, až nakonec záležitost s Panenkou Marií vybouchla.

Bylo to někdy asi v listopadu, kdy začalo na Podtuřínsku sněžit. Jakkoli v českých zemích přijíždí sv. Martin na bílém koni, tj. sněžit začíná 12. listopadu, na Podtuřínsku to bývá již od začátku, ba někdy dokonce v říjnu.

Lóli, jak jsme již řekli, docházela k Arménovi jen jakoby na částečný úvazek a bydlela s ostatními cikány ve vozech v lese, kde je lidumilný hrabě ponechal přes protesty lesního personálu.

A tu si jednou švec, kráčející za alkoholickými a sexuálními radovánkami, povšiml čerstvých stop v novém sněhu:

Byly to stopy malé, ženské nebo odrostlejšího dítěte, byly bosé a byly v nich skvrny krve. Bakulík tak zjistil, že Lóli nemá boty, a jeho srdce se sevřelo soucitnou láskou. Ihned se rozhodl, že této situaci odpomůže. Chtěl však Lóli překvapit, a proto si přeměřil stopy ve sněhu pomocí větvičky, kterou pak vstrčil do kapsy.

Poté si opatřil kůži, jsem v pokušení napsat, že kordofánskou, protože tu myslím používají literární ševci tradičně k důležitým, krajně krásným dílům, ale když nevím, co to ta kordofánská kůže je! Udělali jsme již některé smělé dohady, např. co se týče poctivíc a šajnů, ale na kordofánskou kůži si jaksi už netroufáme. Ono se sice dá často hádat dost přesně už podle zvuku slova, ale na to se stoprocentně nedá spoléhat. Např. jako dítě jsem se dlouho domníval, že strdí bude něco na způsob podmáslí nebo vůbec čehosi sýrovitého, nakyslého, nahořklého, slizce studeného a snad i poněkud páchnoucího, a ani ve snu by mě nenapadlo, že je to obyčejný plást s medem! Takže čert ví, co to je kordofánská kůže, i usnáváme se, že švec Bakulík si opatřil nějakou kůži blíže nespecifikovanou, zkrátka obyčejnou.

Opatřil si ji, dal si dohromady svoje ševcovské náčiní a počal s láskou šít botičky pro Lóli. Chyba byla v tom, že na kůži a jiné potřeby, dejme tomu na dratve a pop anebo co, spotřeboval Bakulík většinu obsahu Panenky Marie, takže se jeho činnost již nedala zatajit.

Dodla na to přišla.

Bakulík ji však po delší lamentaci a debatě uklidnil tím, že dostal nenadálou zakázku, a že si tudíž musel opatřit materiál a potřeby. To Dodla jaksi uznávala a přestala namítat, protože byla ráda, že muž zase něco kloudného dělá, na což byla ochotná přispět i svými mariánskými úsporami. Konečný průšvih nastal, když švec hotové boty odnesl, ale žádné peníze nepřinesl s výmluvou, že ho zákaznice požádala, aby jí s placením ještě počkal.

Dodla se tak začala o tajemnou zákaznici zajímat, slovo dalo slovo, snad se Dodla něco dozvěděla i při práci v plemenné stanici hraběte Ferdinanda – dejme tomu, že někteří pracovníci rovněž docházeli k Arménovi – zkrátka a dobře, věc s Lóli praskla.

Dodla, která ševce už znala, by proti normálnímu docházení za dorotou ani tolik nenamítala. To nebylo na něm to nejhorší. Bakulík byl totiž ve shodě se svým stereotypem vztekloun a tyran, děti, když byly ještě doma, surově řezal, a neušetřil někdy ani Dodlu. Snesla i to, že Bakulík se se svými politickými názory všeobecně znemožnil, přišel tak zvaně z chleba a musel se dát živit hlavně od ženy – to, že ji zanedbává a chodí do arménské krčmy, byla proti tomu vlastně maličkost. Nebyla příliš vášnivá, když ji nikdo nevyprovokoval, ani jí to nepřišlo, takže si mohla namlouvat, že je to tak i lepší.

Co ji však rozlítostnilo a rozlítilo, bylo to, že Bakulík se do cikánky zřejmě zamiloval a utrácel na ni čas, energii, svou řemeslnou dovednost a peníze, které nakonec ani nebyly jeho.

Okolnost, že dal cikánské prostitutce přednost před svou řádnou, těžce zkoušenou a loajální manželkou, která mu vychovala tři syny, snášela trpělivě jeho vzteklé výbuchy i ševcovsko-filosofické hloubavé kaprice a politické debaty, pro které nakonec ztratil všechny zákazníky a musel se dát od ní živit – tato okolnost, představující nejčernější nevděk, Dodlu patřičně rozlítla.

Došlo k veliké scéně a Dodla nakonec vykřikla na Bakulíka, aby se jí klidil s očí. Právně vzato ho z jeho chalupy vyhazovat nemohla, přivdala se do ní, ale Bakulík se nafoukl a vzal si to za záminku.

Ještě téhož večera stanul před Lóli s pinglem na zádech a oznámil jí, že s Dodlou skoncoval a že se stěhuje k ní. Lóli to pasivně přijala jako všechno, co jí osud postavil do cesty, což stará francouzská psychiatrická škola označuje jako „la belle indifférence“

hysterek. Snad byla ševci i vděčná za boty a jiné pozornosti, ale háček byl v tom, že Lóli vlastně nikde nebydlela.

Její klan sestával asi z deseti dospělých lidí a neurčitého počtu dětí, neboť ty se neustále rodily a umíraly.

Měli dva obytné vozy, do kterých se v noci smrdutě vecpali, a tč. tábořili v lese za Gavelovou Legotou, nepřlíš daleko od Arménovy krčmy (což umožnilo Lóli, že tam mohla bez bot sněhem docházet, aniž by jí umrzly nohy).

Objevení ševce v cikánském táboře se neobešlo bez třenic. Švec jednak nerozuměl, co si cikáni povídají, dívali se na něho úkosem, u ohně probíhala velká debata, mají-li ho tam nechat čili nic, nakonec snad ho přijali, ale to se švec ani pořádně nedověděl. Dále tam bylo zima, špína, a nadto měli cikáni např. taky vši, které od nich rychle dostal i Bakulík.

Všivost pokládají cikáni zřejmě za normální stav, jak plyne např. z toho, že „žena“ se cikánsky řekne „džuvli“ = zavšivená.

Nadto neměli cikáni pořádně co jíst, dělali, co mohli, žebrali, kradli, jedli mršiny a jediný stálý příjem jejich partě představovala Lóli se svou neslušnou činností.

Bakulík představoval krk navíc, a přitom do společné kasy nijak nepřispěl. Dal sice Lólinu otci, cikánu Jožovi, svoje hodinky, aby je prodal a koupil jídlo, ale víc už neměl.

Jeho situace byla tzv. prekérní, nicméně se vemlouval do jakéhosi melancholického štěstí.

Situace by byla dopadla asi nějak špatně, protože mladší muži v tlupě na Bakulíka zřejmě žárlili, ale osud mu přispěl jakoby na pomoc.

Hrabě Ferdinand von Lapicki-Boose sice nepořádal hony, protože byl proti masovému zabíjení, ale občas nechával zvěř střílet v menším množství. Buď na snížení jejího počtu, odstranění nějak

degenerovaných kusů, nebo prostě když se mu zachtělo zvěřiny na stůl. Občas také dovolil některému význačnému hostu, aby si zastřelil nějaký kus. Tento případ nastal právě po odstěhování ševce k cikánům, kdy panství lapicki-booseovské navštívil nějaký aristokrat s monoklem, řekněme třeba markýz von Stella-Paruca, a projevil přání zastřelit si jelena.

Na lapicki-booseovském panství byli sice normální jeleni, ale také všelijaké aklimatizační pokusy podnikavého šlechtice, a k těm patřili také malí jeleni sikové (*Pseudaxis sika*), kterým se v podtuřínských hvozdech znamenitě dařilo, takže se tam velice rozmnožili. Hrabě tedy nařídil vrchnímu lesmistru Gamouzovi, aby pro markýzího návštěvníka zařídil odstřel jednoho siky.

To se též stalo, ale návštěvník se pořádně netrefil a jelen uprchl. Nebyl to však případ na dohledávání, neboť jelen sice barvil a na místě zůstalo spousta srsti, ale hbitě utíkal, takže to vypadalo, že ho vznešený návštěvník pouze škrábl.

Zda si pak markýz s monoklem zastřelil jiného siku či jiného alternativního hraběcího sudokopytníka, či zda se další pokus už nekonal, je v našem kontextu irelevantní, ale poraněný sika od té doby chřadl.

Nyní je známo, že jeleni sikové chřadnoucího či vůbec poraněného druhu ubodají k smrti, a to se stalo také v případě kusu postřeleného markýzem von Stella-Paruca.

Mršinu však našli cikáni, odnesli si ji do tábora a snědli ji. To si vzali za záminku lesní zaměstnanci hraběte, kterým cikáni v lese už dávno vadili, a kteří nicméně nemohli lidumilného šlechtice pohnout, aby je vykázal. Teď měli příležitost, protože namluvili hraběti, že cikáni postřeleného jelena sami ubodali a tím se dopustili závažného lesního pychu.

Stařešina Jožo Zelenák alias Ďodus Predžalibkaskero ještě s jedním cikánem byli zatčeni a odsouzeni ke třem měsícům vězení, což jim v kruté podtuřínské zimě přišlo vlastně vhod (i zde se projevila lidumilná stránka povahy hraběte!), a zbytek tlupy byl z hraběcích pozemků vykázán.

Smutně zapřahali cikáni, oslabení o dva své vedoucí muže, kostnaté koníky do dvou svých obytných vozů čili maringotek a táhli pryč. Na tábořišti zůstalo jen studené ohniště, nějaké hadry a v nedalekém mlází jejich exkrementy.

To vše se však událo, když Lóli byla za prací u Arména, kam ji Bakulík galantně doprovodil, ačkoliv ho její způsob výdělečné činnosti hnětl a krušil. Byl však raději s ní a u Arména pod střechou než v cikánském táboře tzv. pod širákem a v nepřátelském prostředí.

Když Lóli skončila šichtu a když se i s Bakulíkem vrátila, podivila se, co se stalo. Zbytek noci strávili na tábořišti u ohně a druhý den, zjistivše na příslušných místech, co se stalo, smluvili si s Arménem, že nechá Lóli přespávat v její pracovní místnosti a Bakulíka různě – buď u ní, nebo u kamen v šenkovně, jak se mu to bude hodit a líbit. Armén jim to povolil, pokladnu měl železem pobitou a snad jim i věřil.

Byl tudíž na Arména dosti dobrosrdečný, zejména proto, že Bakulík začal víc pít, a tak se mu většina soukromého příjmu od Lóli zase vracela, stejně jako kdyby ji sám zaměstnával, protože ta též, místo cikánům, odevzdávala své výdělky ševci.

Po stránce reálií uveďme ještě, že Lóli i švec měli teď možnost se koupat v prádelní kádi, což jim Armén dovolil, protože to bylo důležité pro Lólin provoz. Tím také ztratili vši.

Nebylo lze říci, zda se tato situace Bakulíkovi zamlouvala a do jaké míry, ale jaksi oceňoval estetickou romantickou stránku své

degradace, která ho plnila jakoby zvláštním druhem negativního blaha. V očích svého věku – a to včetně pokrokářů z jeho knih a brožur – viz Marxův pojem „Lumpenproletariat“ – už hlouběji klesnout ani nemohl: Byl z něho pasák, ještě ke všemu bez domova, ještě ke všemu cikánky, ještě ke všemu do ní neúnosně zamilovaný, ještě ke všemu piják. Jedovatá slast degradace, která se v kořalně vznášela jaksi celkově, dostoupila u Bakulíka vrcholu, či lépe řečeno dna. Jednou z hlavních ingrediencí tohoto sladkobolného stavu bylo vědomí vyvázanosti ze společenského řádu, možnost na to na všechno kašlat, nemít žádné povinnosti, žádné starosti, žádné závazky, pociťovat jakýsi van oproštění.

Poslouchat Blágovu harmoniku, žárlit s bolestnou resignací na Lóliny zákazníky, vybírat od nich peníze, po pracovní době chodit sám k Lóli, meditovat o šílenosti světa a zvolna se upíjet, to byla teď Bakulíkova deviza.

Na svůj dřívější domov a na Dodlu téměř nemyslel. Pokládal svůj život s ní za krajně potupný, hlavně proto, že byl na ní existenčně závislý. Přitom mu vůbec nedocházelo, že se stejná situace vlastně opakuje, a to v mnohem mrzčejší podobě. Nevadilo mu to, neboť byl zamilován do Lóli.

XIII

1.

V Betlémje se svítý, copa to má býty?

/: Gvězda vlasatyce září tam velice,
musíme tam jítý! :/

2.

Gvězda velmi jasná, po ný Panna krásná

/: kolíbá detátko, malé nemluvnátko
přišlo z čista jasna. :/

3.

*Už to jináč nený: Boží narozený!
/: Podle Izajáše máme Mesiáše,
i naše spasený! :|*

4.

*Pajmámo to znejte, koledu chystejte!
/: Jablíčka, oríšky, tronýčky, cverklíšky:⁶
pro to Dýte dejte! :|*

Takto zpívala gavranycká mládež za doprovodu „fuji“ v improvizovaném, přirozeném čtyřhlase.

Jak je vidno, byli Gavranyčtí zřejmě nadprůměrně muzikální, jak to už tak v některých našich vesnicích bývá či bývalo (např. ve Velké na Moravě).

Kombinace muzikálnosti s povahou, jakou jsme ve vesnici mohli pozorovat až dosud, živě vyvrací názor uložený ve známém epigramu známého německého básníka Seumeho:

*Wo man singt da lass dich ruhig nieder,
denn böse Menschen haben keine Lieder.*

Což se ovšem vyvrací na příkladě samotných Němců, spolu s Taliány a s námi nejspíš nejmuzikálnějšího národa na světě. Sieg Heil!

Co se týče Taliánů, škoda mluvit: renesanční bestie bionde, nedávné camicie nere, mafie atd.

A co se týče nás, tak raději pomlčím!

---

6 Cverklíšky = podtuřínské křížaly.

Měl bych ovšem zmínit ještě jeden vysoce muzikální národ, též značně problematického národního charakteru: Nevzpomněl jsem si hned, protože až donedávna byl pokládán podle pravdy pouze za okolnostmi zaostálý kmen našeho národa.

Ale keď chcú byť extra – nech sa páči!

Čo sú to naozaj veľiké svine, hoci aj majú prekrásne ľudové piesne.

A ovšem, ještě ten nárudek kočovných kriminálních, se kterým si nás s oblibou na Západě pletou: Španělské slovo „gitano“, ze kterého asi vzniklo naše „cikán“, znamenalo v jejich řeči původně zpěvák, muzikant, i když dneska říkají „lavutáris“.

Takže pan Seume zřejmě velice nemá pravdu Q.E.D.

Avšak již k věci:

Jak vyplývá ze souvislosti, byl už Štědrý večer, měsíc toho roku jasně svítil a gavranycká mládež chodila s pytlem po koledě, doprovázena dudákem čili „fujárem“ Strigalem, jehož jsme potkali již při „sternyštatech“.

Fuja jednak držela melodii, jednak udávala „gukem“ základní harmonii, takže chytit se do čtyřhlasu bylo pro hudební vesnickou mládež snadné. Děvčata se rozdělila do tercií, někteří chlapci zpívali s gukem, přičemž jiní spolu s několika děvčaty vyplňovali harmonii zpěvem v sextách nebo držením dominanty, jak je uši právě nabádaly.

Zpívali ovšem ještě některé jiné koledy, částečně známé i odjinud z Čech, i když jejich texty vyslovovali svým svérázným způsobem.

Mládež se sešla, hned jak se navečeřela v rodinách tradičního „kuby“ a prošla štědrovečerními zvyky a pověrami, pokud šlo o takové, které byly vázány na jednotlivé domácnosti a rodiny, a začala obcházet stavení s koledou.

Dary sbírali do pytle, který jim nesl Brunátůc Tobiáš, rozložitý to chasník, známý svou neobyčejnou silou, kterou předčil i kováře Gamernýka a jeho syna Vaška. S tím se měl Tobiáš Brunátůc střídat v nesení pytle, ale k tomu nedošlo, protože Vašek si silně hleděl jednoho z děvčat, se kterým se pak v nestřežené chvíli někam vypařil.

Nálada byla veselá, slavnostní, až poněkud třeštivá; zmrzlý sníh jiskřil pod nohama, i z okolních vesnic zanášel občas vítr zvuk koled, a zdálo se, jako by na Podtuřínsko, ba i celé Čechy se opravdu snášel onen božský „pokoj lidem dobré vůle“.

Až obejdou celou vesnici, rozejdou se, aby si připnuli „tlápy“ a vypravili se na půlnoční do Gančí spolu se staršími vesničany. Zítra se sejdou u některého souseda, nejspíš asi u starosty Štalaráka, který má také dvě dosud svobodné dospělé děti, aby si rozdělili obsah koledového pytle, snad i pomocí nějakých her, kdo co vyhraje, a zatancovali si už zase při zvucích fuji. Tak se to dělo každým rokem generace po generaci, a v této tradici byl jakýsi příslib rovnováhy a jistoty, trvanlivosti.

Všechno probíhalo, jak mělo, až někoho napadlo, že by neměli vynechat statek souseda Kybernáta:

Gonza a Regor (který se už také účastnil, překonav svoje poškození, zklamání a žalost) se snažili jim to rozmluvit, protože znali lakomost svého otce, věděli, že nemá nic připraveno (pod záminkou, že jako vdovec na to nemá čas a pomyšlení) a že bude tento rok zase ostuda. Ale i tato „vostuda“, konfrontace starého Kybernáta s jeho lakotou, byla jaksi již tradičně součástí programu.

Nahrnuli se proto do Kybernátova dvora i s pytlem a dudákem a spustili právě tu koledu, kterou jsme toto líčení zahájili.

Kybernát dlouho nereagoval, ve statku bylo tma, starý lišák zřejmě zhasil světla, aby to vypadalo, že už šel spat (supinum, píše se s krátkým a), ale nakonec se přece jen vyhrabal.

V ruce držel divnou příbaňatělou láhev a plechový hrneček. Omlouval se mládeži, že nemá pro ně připravenou koledu. Do ořechů se mu prý dali nosatí brouci, takže sklizeň nebyla skoro žádná, jablka mu z neznámého důvodu začala hnít jedno po druhém, takže je musel zkrmit prasatům, aby z nich byl přece jen nějaký užitek, „cverklíšky“ nedělal, je to ženská práce, hospodyně jim umřela, takže oni jen to nejnutnější. O možnosti hodit do pytle pár drobných mincí se Kybernát vůbec nezmiňoval, protože tady by neměl žádnou výmluvu, leda že by nerealisticky tvrdil, že je zcela nemajetný.

Tento výklad uvítala mládež bujarým smíchem, protože se rok co rok opakoval. Jen Gonza a Regor se tiše styděli.

Nicméně letos byl ještě nekonvenční dodatek, jehož signálem byla zmíněná láhev a hrneček. Kybernát prohlásil, že vzdor tomu všemu a špatné hospodářské situaci obecně jim dá každému aspoň zavdat z této vzácné, jak řekl, „mexikánské“ láhve.

Mexikánská láhev se zřejmě dostala na lapické panství v souvislosti s lamami a pěstěním kamelidů. Jak přesně se dostala do majetku Kybernátova, těžko vystopovat, ale pochybuji, že by si ji koupil. Buď mu ji někdo dal jako odměnu za nějakou laskavost (?), anebo ji Kybernát tzv. otočil.

Jak víme, byl starý lišák vášnivý králíkář, a pokusy s pěstěním králíků za účelem docílení hospodářsky výhodnější rasy se rovněž v hraběcí stanici konaly. Některé druhy či rasy králíků, které chtěl aristokrat při křížení použít, měl od Kybernáta, a pochopitelně mu je Kybernát sám nosil.

Možná, že tam někde kolem lam viděl stát tu flašku, zalíbila se mu a osvobodil ji od jha feudalismu, jak by řekl švec Bakulík. Přesně ovšem nevíme, kromě toho, že sedlák flašku měl. Fascinovala ho svým tvarem připomínajícím torso nahé ženy, svým zeleným, jakoby fosforeskujícím obsahem a záhadným nápisem: *Aguardiente de Cactus*.

Schoval ji doma za trám a skoro na ni zapomněl, ale když na podzim vyhrál soud nad Rígon a když se v rozjařené náladě vrátil domů, vzpomněl si na mexikánskou flašku a rozhodl se, že si z ní na oslavu lokne.

Udělal to.

Chuť to mělo ostrou a jakoby z apatyky, nemohl by povědět co, ale určitě něco. Zde ho opět zachránila jeho lakota, neboť nechtěl vzácnou kořalici příliš brzo vypít, a tak tedy si už druhý lok nedal, nýbrž láhev zase uctivě zazátkoval a odnesl do skrýše za trám.

Vrátil se, posadil se ke stolu a měl pocit, že se něco děje, i když by nedovedl říci co: Prostory jeho „sence“ se náhle jakoby rozestupovaly, bylo tam najednou zbytečně mnoho místa, i když zároveň se jakoby nic nezměnilo. Náhle si povšiml, že dveře do sence mají obličej tvořený výplní a klikou, i potěšil se, neboť si pamatoval, že tímto způsobem vnímal kdysi věci v dětství. Poté se však dveře a všechno začalo vlnit a nastal šílený mumraj přeludů, který Kybernáta dílem bavil, dílem děsil. Líčení Kybernátových prožitků by samo o sobě zabralo nejméně celou kapitolu, ne-li samostatnou knížku – a máme ještě mnoho dějů před sebou – zkrátka, Kybernát nakonec z toho mumraje usnul, a když se druhý den probudil s dřevěně bolavou hlavou, byl rád, že jeho statek už zase vypadá normálně a že ho nezalidňují přízraky.

„Agá,“ pomyslel si (pochopitelně ve svém nářečí), „tak taková je to koralka!“

Už ji nepil, bál se jí, ale myslel si, že by někdy mohla přijít vhod a že by si mohl někdy pomoci „mexikánské“ láhve z někoho vystřelit, neboť měl zlostný, zlomyslný smysl pro humor.

„Mexikánská“ láhev obsahující Aguardiente de Cactus čili česky pálenku z kaktusů obsahovala extract z kaktusu peyotl, *Anhalonium lewini*, který indiáni nazývají čikulí, pokládají ho za vlastního bratra Boha Otce a smekají před ním. Obsahuje účinnou látku meskalin, což jest mocný halucinogén, který domorodci používají k věštění a magickým obřadům.

To ovšem všechno Kybernát nevěděl, ale poznal na sobě, co to dělá, a rozhodl se, že si pomoci cizokrajné kořalice z někoho vystřelí.

Příležitost se mu naskytla na Štědrý den, když zase přišli otravovat koledníci, i rozhodl se, že je vytrestá a navždy odnaučí ho obtěžovat. Měl poněkud mrzutě cynickou náladu, jako mívají osamělí lidé o Vánocích, a napadlo ho, že si ji zchladí na koledující mládeži. S kořalkou se nic jiného podniknout nedalo a okolnost, že jí Kybernát byl ochoten plýtvat na koledníky, ukazovala, že ji nejspíš získal zadarmo. Nabídl jim tedy za koledování každému lok, což se dělávalo obvykle ve spojení s jinou, hmatatelnější koledou. Ale tohle byla kořalka zvláště vzácná – mexikánská! –, jak už jsme sdělili.

Všechna mládež ve skupině, počtem asi 10 či 15 lidí včetně „fujára“, dostala loknout kořalky: Opět lakota Kybernáta ochránila, neboť kdyby jim dal napít víc, mohli by z toho mít vážné trvalé zdravotní potíže, třeba i umřít, přičemž by se asi souvislost s kořalicí neutajila, ale hrabivý Kybernát každému do hrníčku jen ucvrknul, takže následky nebyly drastické a meskalinové obluzení je též poměrně brzy pustilo. Kybernát ihned poté, co koledníky napojil, láhev zase uklidil, aby snad nechtěli víc nebo

mu ji snad, nedej bože!, nevytrhli z rukou, a potěšil se, když viděl, že je ještě plná skoro do poloviny.

Poté se vrátil na zápraží a bazilišším okem pozoroval, co se bude dít.

Děly se věci:

Netrvalo dlouho a organisovaná kolednická výprava se úplně rozpadla. Mládež se smála, křičela, strkala, ukazovali si vzájemně zajímavé neviditelné věci a potáčeli se pryč ze dvora, každý jinak, buď sami, nebo v hloučcích.

Kybernát ovšem nevěděl, co mládež vidí, ale dovedl si to představit na základě své vlastní zkušenosti. Fujár vyhrával zcela nesmyslné melodie na kvik i huk a poštile se chechtal. Někteří mládežníci metali kozelce a dělali hvězdu.

Zřejmě zde působil kombinovaný vliv alkoholu a meskalinu a možná i jiných látek peyotlu, obsaženého v kořalce.

Gonza a Regor Kybernátův byli též v peyotlovém obluzení. Starý Kybernát je sice varoval, aby nepili, ale oba se domnívali, že na nich chce buď šetřit, anebo uplatňovat před ostatními svou autoritu, a proto si svůj doušek vymohli. Kybernát jim ovšem nemohl před druhými vysvětlovat, proč nechce, aby oni, jeho synové, pili, a neodvážil se jim to ani dost jasně naznačit, aby ostatní nepoplašil. Dal jim sice, co nejmíň mohl, ale dal jim přece. Následky se rychle dostavily.

* * *

Tobiáš Brunátův měl tak zvaně silně nakoupeno.

Jednak mu Kybernát nalil trochu víc než druhým, vida jeho mohutnou vysokou postavu, jednak popíjel Tobiasův trochu už předtím z malé láhvičky, asi nějaké reklamní, kterou mu dal jakýsi hrabecí

host projíždějící koňmo vesnicí, když se mu pokulhal kůň a mladý Brunát mu půjčil kamelida, aby se dostal zpátky na zámek.

Tobiáš si zvláštní flaštičku nechal na Vánoce a posilňoval se z ní při svém zodpovědném úkolu nošení koledního pytle. Když přišli ke Kybernátům, začínal už mít tak akorát, a lok z plecháčku ho zblblnul nadobro.

Tupým okem pozoroval, jak se hvězdy na nebi zvětšují a nabývají různých barev jako ohňostroje a jak se jeho kamarádi a kamarádky mění střídavě v obry, trpaslíky a různé pitvorky, trochu jako odrazy v pokřivených zrcadlech na konci petřínského bludiště. Zároveň měl pocit, že se mění i sám.

Napřed se mu jen všelijak prodlužovaly nohy a ruce; chvíli měl pocit, že má proporce jako orangutan, dlouhé ruce a krátké nohy – potom zase, že je jako na chůdách s dlouhýma nohama a kratičkýma rukama. Pak zase měl chvíli zdánlivě velikou hlavu jako bečka – potom najednou jakoby rohatou.

To byl signál k dalším transformacím, či jak by řekli dnes učení páni, ilusím tělového smyslu. Tobiáš náhle cítil, že má jakoby ptačí nebo dračí hlavu, zároveň čtverhranné tělo a uprostřed jakousi díru. Potom byl celý čtvercový, placatý jako dveře, neměl už hlavu a krk, ale obličej jakoby přes celé tělo. Z této podoby se bez velkých transformací změnil v jakéhosi výra: Jen se mu horní rohy dveří protáhly do výšky jako výří uši, zvětšily a zakulatily se mu oči, z nosu se mu udělal zobák, z rukou vznikla křídla a z nohou, už stejně zkrácených, výří pařáty.

Tobiáš Brunátův se těmito změnám svého těla bujaře chechtal, vnější pozorovatel by vnímal ovšem jen toto chechtání a nabyl by dojmu, že Tobiáš zřejmě blázní, když se tak směje pro nic za nic a prohlíží si své nohy a ruce.

Pozoroval ho však pouze na zápraží starý Kybernát, kdežto ostatní hoši a dívky na dvoře měli co dělat sami se sebou. Jak Tobiáš i se svým pytlem couval, pohlížeje na své nohy, které se měnily v nejrůznější tlapy a drápy, opřel se o nezajištěné dveře do chléva – neměly zámek, jen provázek, který se ovazoval za takový kroužek – a propadl se dovnitř. Tomu se Kybernát na zápraží kokrhavě zasmál, ale jinak Tobiášův pád nikdo nepozoroval.

Tobiáš Brunátůc se v chlévě uvelebil na slámě a opřel se o svůj kolednický pytel.

Tělové iluze mu teď na chvíli přestaly, ale jeho otrávená mysl mu předváděla opět jiné pitvornosti.

Zřejmě kombinací Štědrého večera a chléva přišel jeho meskalinem otrávený mozek na to, že je vlastně Ježíšek.

Po jeho obou stranách, jak tak seděl ve slámě, byly dřevěné sloupy, opírající strop starobylého stavení, a Tobiáš náhle věděl, že to jsou Panna Maria a sv. Josef, i když vypadali pořád jako sloupy, protože se tak schovávali před Herodesem. Dveře do chléva zůstaly dokořán, jak jimi Tobiáš prolétl, a bylo jimi vidět kus temné noční oblohy a na ní hvězdu, což ovšem obluzený mladík ihned zpracoval, že jde o hvězdu betlémskou.

Ve dveřích se náhle začernaly tři hlavy a Tobiáš usoudil, že to jsou tři králové. Vzápětí však se mu výklad či kontext toho, co viděl, zcela změnil a chlapec měl pocit, že je betlémský vůl a osel, oba dohromady, jakýsi voloosel. Ježíšek a spol. jaksi zmizeli, ale Tobiášovi to nevadilo a nijak se nad tím nepozastavoval. Z jeho volsko-oselské hlavy teď vyrostly jakési výběžky, které byly zároveň rohy i oslí uši, a ihned na to se opět změnil ve výra. Vzpomněl si na slova žalmu „Učiněn jsem jako výr na poušti“ a radoval se, že nyní chápe tento verš, že poznal jeho vlastní, skrytý smysl.

Mezitím oni tři lidé vlezli dovnitř, ale Tobiáše neviděli, protože byl v hlubokém stínu. Naopak oni byli vidět ve světle měsíce, linoucím se oknem, dosti dobře.

Byli to Kybernátovi synové Regor a Gonza a Rígûc Gelena a byli všichni tři opilí meskalinovou kořalkou, takže jejich vyšší jáství byla uspána a projevovala se pouze jejich animální podstata. Strkali Gelenu k žebříku na hůru nad chlévem, aby tam s nimi vylezla. Kupodivu bratři Regor a Gonza se o Gelenu nijak nesvářeli, vypadalo to, že ji chtějí mít tzv. napolovic. Gelena se naopak bránila, že chce napřed ty čtyry šajny, a chlapci blábolili, že jí je dají, protože půjdou do graběcích gájů lovit velkodlaka, kterého prodají Arménovi, a ten jim dobře zaplatí.

Strkali se a smáli, až Gelena nějak škobrtla a chytila se žebříku tak, že jí mezi příčkami prošla hlava na druhou stranu. Regor tu zřejmě dostal nápad, neboť chytil Gelenu za copy visící jí zpod vlňáku na hlavě a protáhl ji skrze mezeru mezi příčkami skoro do půl těla. Choval se k ní negentlemansky a surově, ale jednak to byl vesnický buran, jednak v ní už neviděl Gelenu, nýbrž jakousi potvoru s ženskou hlavou na způsob snad sfingy apod., na niž se tedy šetrnost vůči dívkám nevztahovala. Gelena se držela postranic žebříku a visela skrz. Gonza, který stál za ní, nyní přistoupil blíže a vyhrnul jí všechny její zimní sukně; po starodávném v zemi české obyčeji pod nimi už nic neměla. Poté si rozepnul zimní be-
ranem podšívanou kazajku a spustil padací most poctivic. Totéž mutatis mutandis udělal na druhé straně i Regor.

„Poňoj, ně nam – ňagoju!“ mumlala Gelena plnými ústy.

„Neboj se, já ty to ušetřím,“ konejšivě bručel Gonza, „glavne že je kam...“

V této zajímavé chvíli však Tobiášovu mysl obestřela absolutní temnota a jinoch se propadl do bezvědomí ožraleckého spánku.

Již předtím si nebyl významu divadla tak zcela vědom, nýbrž ho pokládal za mumraj jakýchsi oblud, jehož ráz či význam sice vnímal, ale který ho nijak nevzrušoval, protože šlo o páření bytostí člověku zcela nepodobných.

Nyní však už nepozoroval trojici ani v této transformaci, ale jeho vědomí dočasně zcela zaniklo.

XIV

Když se Tobiáš Brunátůc probudil, viděl ještě chvíli na stropě chlěva jakýsi barevný oscilující ornament, ale jakmile se více probral, přelud zmizel. Hlava ho zvláštním, jakoby dřevěným způsobem tupě bolela a chvíli nevěděl, kde je a jak se tam dostal. Za chvíli si všechno vybavil, a jak se ještě více probral ze spánku, cítil, že je ztuhlý zimou. Hnůj ve chlěvě mu sice nedal zmrznout, ale teplo tam nijak zvláštní nebylo taky. Bylo ještě dosti tma, ale už šíralo:

Normálně by se vesnice už probouzela, ale včera se jednak oslavovalo, jednak prakticky všichni – kromě Kybernátem opilých mládežníků – byli v Gančí na půlnoční, takže přišli domů až někdy ve dvě, a tudíž vyspávali. Vesnice byla jakoby mrtvá, až na nevydatné zimní kokrhání kohoutů, které znělo žalostně jako naříkavě výčitky.

„Mordydy,“ pomyslel si Tobiáš, „to sem včera ale godne prebral! Takgle vožralej sem ešte nebyl v živote. Co nám to ten soused Kybernát nalejval za gnus?! Prej mexikánská koralka! At si ji pijou ty Mexikány!“

Zvedal se mu žaludek a bolavá hlava se točila.

„Grom aby do togo!“ zaklel teď nahlas, když zjistil, že se v opilém spánku pomočil. „Togle ešte scházelo – snad mi to vypere dývka (děvečka), aby máma nevěděla – ale ta vostuda se jí prosit!“

Uvědomil si, že má strašnou žízeň, a představa mrazivě trnoucí vody ze štoudve doma v předsíni ho naplnila chtivou touhou.

Již se hrabal, aby se dostal domů k vodě, když tu vrzly dveře do chliva a počal se tvořit světlejší obdélníkový otvor, jako by se

otáčely jakési svítivé modře sinavé dveře delší stranou k Tobíášovi, a do chléva zavanul svěží studený venkovní vzduch.

* * *

Soused Kybernát se budíval brzy, což je prý, podle výzkumů Hanse Eysencka, známka introverse, a vzbudil se tak i dnes, ačkoliv zalehl později, neboť byl ovšem také na půlnoční v městysi Gančí. Pěčí místního vlasteneckého faráře, učitele, doktora a lékárníka, kteří byli muzikanti a hráli spolu v amatérském kvartetu, se dávala i zde populární „Rybovka“, přičemž s učitelovým schválením se text zpíval v podtuřínském nářečí: Gej, mistre, vstan bystre, vyglédny na jasnost nebes na švarnost atd.

Kybernát se vzbudil brzy také starostmi: Vyčítal si, že otrávil koledníky mexikánskou kořalkou, ale ne z nějaké lidumilnosti nebo slušnosti. Bylo to proto, že aby si snad nezkazil zábavu s pozorováním mládeže s „indiánskou vopicí“, jak tomu říkal, dal loknout také svým synům Gonzovi a Regorovi, i když méně než ostatním.

Jak tak totiž stál včera v noci na zápraží a pozoroval s potěšením paseku, kterou způsobil, neušlo mu, jak se Regor a Gonza z obou stran zavěsili do Geleny Rígu a strkali ji do chlíva. Poháněn zvědavostí a obavou připlížil se Kybernát opatrně za nimi a postavil se na stoličku dojačku, která se tu povalovala blízko dveří zvenku, a nakukoval okénkem dovnitř. Ale mordydy! Ačkoliv v chlévě bylo šero, Kybernátovy oči na ně už přivykly, jak tak stál na zápraží a kochal se opilými peboňky podvedené mládeže, takže mohl dosti jasně rozeznat, co se v chlévě děje.

Spatřil Gelenu, prostrčenou žebříkem na hůru, a své dva syny, kterým poskytovala oba konce svého alimentárního traktu. Tento

pohled ho naplnil silnými smíšenými pocity: Jednak se jím ovšem smilně kochal, jednak mu však oplzlý špektákl dělal silné starosti:

Jakkoliv bylo jasné, že pro čas přítomný vyřešili jinoši problém své rivality, bylo krajně problematické, jak to bude dál, protože na vesnici nelze mít dobře permanentně milenku ze selského stavu (s nějakou děvečkou nebo podruhníní je to trochu jiné, ale taky problematické) a oženit se s Gelenou mohl případně jen jeden. Situace, kterou Kybernát pozoroval, byla zřejmě semenišťem obrovských konfliktů a ostud několika alternativních druhů, přičemž bylo právě zvláště protivné, že se do toho řítili jeho synové, nositelé jeho krve a jména, a že zdrojem těchto možných ostud byla dcera jeho nepřítele Rígy.

Dále, vzhledem ke špatnému osvětlení a vlastní povaze věci, nebylo Kybernátovi jasné, že Gelena nemůže s Gonzou otěhotnět. – Jakkoliv skutečný juniorův způsob, tzv. „amor graecus“, zavedený zde kdysi panskými zaměstnanci francouzského a italského původu, byl Kybernátovi znám theoreticky, nebyl mezi vesničany běžný, a tudíž ho jako možnost ani nenapadl. Nakonec panika a obavy překonaly oplzlickou stránku podívané a starý Kybernát raději sestoupil a utekl domů, dovnitř do obytného stavení, kde se vzpomatoval ze šokujícího odhalení. Kam se Gonza, Regor a Gelena potom poděli, ani už nesledoval.

Šel pak na půlnoční, protože to byla vlastně i jakási společenská povinnost, a v kostele se velmi vroucně modlil, aby mu Bůh pomohl vyřešit vzniklou ostudně nebezpečnou situaci.

Vysvětloval mu také, proč že musel Rígovi zapřít půjčku, a dovolával se boží vševědouce a spravedlnosti, neboť ani okamžik nepochyboval o tom, že jeho rozhodnutí bylo správné, a spravedlnost, ta vyšší, božská, na rozdíl od nedokonalé formální lidské, je na jeho straně. Ostatně, vykládal Bohu, vždyť přece přísahu

zvrátil předepsaným způsobem, takže se ničeho nedopustil, nijak Ho neurazil. – Napadlo ho sice, že mu soudce dal skládat přísahu ještě jednou, normálně, ale ujišťoval sebe i Boha, že to už přece neplatí, když přísaha byla jednou už „zvrácena“. Při svém lidovém primitivismu nerozlišoval Kybernát rozdíl mezi oficiálními obřady církve a pověřenými, nikým neautorisovanými dodatky a úpravami. Myslel, že „zvrácení přísahy“ má stejné církevněrituální postavení jako sama přísaha.

Nic Bohu neudělal, peníze zadržet měl přece při své těžké finanční situaci právo, a proto Ho prosil, aby mu teď pomohl v zapeklité situaci s mladíky a Rígovou dcerou.

Byl o své pravdě skálopevně přesvědčen – nebo alespoň byl přesvědčen, že je přesvědčen. Když však jeho pohled náhodou zabloudil k postrannímu oltáři sv. Huberta („Gubertusa“, jak říkali Podtuříňané), kde ovšem byl zobrazen též jelen, přece jen ho zamrazilo, když si vzpomněl na Elafoura. Tuto myšlenku však ihned potlačil.

Poněkud uklidněn se vrátil domů, přičemž po cestě rozšafně rozkládal se sousedy: Hovořilo se zejména o bezbožnosti dnešní mládeže a o tom, že prakticky nikdo z jejích řad nebyl na půlnoční – že se zřejmě při koledování všichni nějak opili – kam ten svět kráčí?! – atd. – přičemž někteří sousedé vzpomínali, jak Kybernát vzal na Regora býkovec, a chválili ho za to, že vede syny k bohabojnosti.

Kybernát prisvědčoval a v duchu se smál, neboť posledním projevem bezbožnosti mládeže byl vinen on; svědomí ho však nijak nehnětlo, naopak si myslel, jaký je chytrák a pašák, který stačí nejen na Rígu a na starostu Štaleráka, ale i na starého kmotra rozumce Galusku, kterého přivezl na mši muž jeho vnučky (dá se říci „pazet?“) v saních tažených nevalným chalupnickým kamelidem.

Jediná věc, která Kybernáta v této souvislosti mrzela, byl tauš jeho synů a co se mu v něm o nich odhalilo. Doufal však, že jeho modlitby budou účinné a že Bůh se záležitostí pojedná v jeho prospěch.

Tak, v poměrném míru ducha (pokoj lidem dobré vůle) doma ulehl, nicméně se velmi předčasně vzbudil a zase si vzpomněl na své odhalení. Opět přehazoval v mysli, co viděl v chlévě, a trdil se. Padla na něj z toho všeho úzkost a tato úzkost přešla ve vilnost. Vzpomínal na scénu v hovadinici, zejména na Geleninu mohutnou selskou zadnici matně opalizující v nočním šeru pod vyhrnutými sukněmi a na pumpujícího Gonzu – za chvíli vyskočil z postele, natáhl si kožich přes košili a spodky, na nohy nazul na zápraží dřeváky a vyšel do chléva.

* * *

Tobiáš Brunátů s překvapením pozoroval kmotra Kybernáta, jak v sinavém zimním rozbřesku vstupuje do chléva. Stařec držel v jedné ruce stoličku dojačku a Tobíaše napadlo, že snad už začíná ranní dojení, které snad taky dělá on sám, nebo spíš že se mu zachtělo čerstvého mléka a jde si je nadojit. Nicméně žádnou nádobu ho nést neviděl. Jeho údiv dostoupil vrcholu, když spatřil, jak Kybernát vchází do stání kamelidy Maleny, staví jí stoličku k zadku, vystupuje na ni, rozevírá si kožich, spouští spodky až ke kotníkům a vyrolovává košili.

Tobiáš byl ke scéně natočen poněkud z boku, takže do stání dobře viděl a mohl se též podívat Kybernátovu mužnému vybavení. – Nevěděl to ovšem, ale popravdě byl Kybernát obětí poměrů, a to anatomických.

Vlastnost, o které mnoho mužů sní jako o nedosažitelném ideálu, mu v míře, v jaké se mu jí dostalo, pohlavní život naopak znesnadňovala, ať nedím znemožňovala, a hnala ho logicky do objímání hovad.

Zplodil pouze dvě děti hlavně proto, že jeho žena se mu pokud možno vyhýbala, a nakonec už se k ní neodvažoval chodit ani sám, protože jí to vždycky velice bolelo a někdy i krvácela. Co se týče jiných žen, které nebyly k němu vázány manželskými sliby, odmítaly ho většinou důrazně, jakmile zjistily, co by je čekalo, leda že by svolily k nějaké neorthodoxní modalitě, která by jim zdraví neohrožovala.

Tak zbýval Kybernátovi jen dobytek, čímž řešil svůj problém již léta letoucí. Jediná zbývající obtíž byla v tom, že musel chodit s ostatními vesničany jednou za rok ke zpovědi a sv. přijímání, a to v čas velikonoční; to však řešil tak, že se zpovídal z „trápený zvířat“: Vesničtí kněží jsou zvyklí na surové rurikoly, kteří např. bijí zbytečně svůj tažný dobytek a pak se z toho třeba také zpovídají, takže kněz v Kybernátově případě nic podezřelého netušil a určitým způsobem selský kající vlastně nic nezamlčel.

Kupodivu mu na to celý život nikdo nepřišel, až teprve tehdy, když už Rígovi upřel dluh a vyjádřil rozhodnutí, že to odpřisáhne – ale to byl Regor ovšem ochoten smlčet – a pokud ve vzteku něco naznačil při „sternyštatech“, nikdo si toho nepovšiml, až na starého Brunáta, a ten si ovšem nemohl být jistý významem narážky.

Nyní však, když křivá přísaha byla již spáchána, pozoruje se Kybernát mnohem výrazněji cizímu člověku – a to ještě ke všemu Brunátovu synovi! Nevím, nevím, zda už v tom není počátek odplaty, že ano! Jak znám selské romány, vypadá to dost podezřele!

Tobiáš s němou fascinací pozoroval, jak soused sbydlil s hovědem, které indolentně pokračovalo ve žraní sena – jak to dělají prý i některé frigidní manželky na potupu svým mužům, že přitom třeba pojídají jablko – a naslouchal zvukům, jež vydával Kybernát jednak hubou, jednak vlastní sexuální činností.

V Tobiášově nitru se praly různé pocity.

Odhalení samo ho plnilo jednak škodolibou radostí, jednak studem, protože Kybernát byl vážený soused přísných mravů a ovšem už starší člověk. Nevěděl také, co má dělat; zda vyvstat a konfrontovat Kybernáta přímo na kamelidě, nebo se snažit svou přítomnost v chlévě zatajit a zachovat tajemství. Také ovšem ho zvědavost a snad i určitá smyslnost pobádaly, aby pozoroval akt až do konce.

Nakonec dospěl ke kompromisnímu řešení, totiž že se teď vytratí a o dalším postupu se rozhodne až později, po tzv. zralé úvaze.

Připravil si tedy k ruce svůj pytel s koledou, a když Kybernátovo hekání přešlo v úpění a jeho pohyby se zrychlily, čímž bylo jasné, že už najíždí na vyvrcholení a okolí nevnímá, vypadl Tobík Brunátův tiše a hbitě z chléva, neopomenuv za sebou opatrně zavřít dveře.

XV

Bylo asi o čtrnáct dní později a po silnici ke Golcově Gradci šla podivná dvojice. Byl to četník s puškou s nasazeným bodlem, které se blýskalo v zimním slunci, a vedl s sebou v poutech starého Kybernáta, který šel se svěšenou hlavou a plakal hanbou.

Gavranyce byly vzhůru a zuřivě debatovaly.

Někteří měli za to, že se už začíná projevovat Elafourova kletba, že to Elafour zmátl Kybernátovi hlavu, aby „to“ udělal; máť Elafour, jak známo, moc nad zvířaty, zejména kopytnatými, a tím, co s nimi souvisí.

Jiní však tomu nevěřili a měli za to, že se Ríga takto mstí za to, že prohrál soud, a že nějak na svou stranu strhl mladého Brunáta, že jde, jak říkali, o „zbuntovaný“.

Nebylo vyloučeno ani, že v tom měl prsty starý Brunát:

Bylo veřejným tajemstvím, že žárlí na Štaleráka a že by chtěl být sám starostou – a jelikož Štalerák stranil Kybernátovi, zničení reputace Kybernáta bude mít negativní účinek i na posici Štalerákovu. Byly ještě jiné názory, které však byly v podstatě pouze modifikacemi těchto dvou standardních.

Věc se dala do pohybu, když na Boží hod rodiče vyčítali mládeži, že se o koledě na Štědrý den opila pod obraz, takže nebyla schopna ani jít na půlnoční. Synkové a dcerky se bránili tím, že sami nic nepili, ale že je opil kmotr Kybernát, který jim každému nalil zelenou kořálku, prý mexikánskou, po které se všichni strašně opili a viděli různé věci; zcela jinak než při normální opici, tvrdili chlapci, kteří měli už nějakou zkušenost s obyčejným pivem a kořalkou.

Starý Brunát však Tobiášovi, který mu tutéž historku vykládal, nevěřil, ale řekl, že Kybernát je známý svým lakomstvím a že nikdy žádnou koledu nikomu nedal, co paměť sahá, od té doby, co ovdověl. Mladý namítal, že letos to bylo jinak, ale ke zmínce o ovdovění se rozpovídal o tom, co ráno viděl v Kybernátově chlévě.

Brunát se zaradoval a ihned poslal nejmladšího kluka, aby přivedl souseda Rígu.

Když se Ríga dověděl sexuální blahozvěst od Brunátů, zběsile se zaradoval. Nechal si to sice ještě asi dva dni projít hlavou, protože se v něm touha po pomstě a prosazení jeho pravdy prala s jakýmisi rudimenty křesťanství, ale nakonec zvítězila věcnější, animálnější stránka jeho duše, zvláště když si mohl namlouvat, že je i strážcem mravnosti.

Jednou takhle odpoledne, když se již smrákalo, došel si Ríga ke Kybernátovi. Situace tentokrát byla však zcela jiná než při návštěvě vyličené v kapitole IV. Odpadly všechny selské obřadnosti a zdvořilosti a jednání bylo mnohem přímočařejší.

Ríga zastal Kybernáta v síni, jak si dlabe nový dřevák, a když tento tázavě vzhlédl, co tu nepřítel chce, ihned mu to vysvětlil:

Přišel si pro těch pět set šajnů, co mu je Kybernát upřel a křivě kvůli nim přísahal. Když mu je Kybernát zaplatí, zruší se Elafourova kletba, která ho jinak bezpečně do roka a do dne postihne:

Nezaplatí-li, udá ho Ríga, že se „pojímal s govadem“, což je v rakouském mocnářství zločin, v jeho případě stupňovaný ještě tím, že se to stalo ráno na „Boží god“.

Viděl ho mladý Brunát – a ještě někdo – dodal Ríga lživě, aby zvýšil působivost hrozby.

Dává Kybernátovi čtrnáct dní na rozmyšlenou, jak mu do čtrnácti dnů nepřinese těch pět set šajnů, udá ho četníkům v Golcově Gradci.

Kybernát zbledl jako smrt a brada mu svisla. Nebyl zřejmě schopen odpovědi. Ríga se obrátil na podpatku a triumfálně odešel.

Čekal čtrnáct dní, avšak Kybernát se zřejmě nemohl s penězi rozloučit – a když se nic nestalo, Ríga svou hrozbu provedl. Přišel četník a odvedl Kybernáta do Golcova Gradce do šatlavy, aby byl vyšetřován a případně postaven před soud pro zločin smilstva se zvířetem.

Postoj k této záležitosti je v různých kulturách velice různý:

Pokud se nemýlím, zákoník Chammurapiho rozlišuje, o jaké zvíře jde. S některými to bylo beztrestné, s jinými naopak byl na to trest smrti. S kterými kterak si už nepamatuji, ani bych nevěděl, kde tu informaci hledat, ale dnešní mysl marně hledá nějaký záchytný bod pro toto rozlišování.

V Indii, tj. v hinduismu – islám bude v tomhle nejspíš zase imitovat židovsko-křesťanský model –, se v souloži se zvířetem nic zlého nevidí, ba pokládá se to i za druh askeze, souložit jenom s krávou, a ne se ženou, jako třeba jíst jenom chleba a pít vodu, místo pečeni a víno. Jógíni, jak se zdá, se asketicky odreagovávají na kravách, čímž se snad dokonce ještě také posvěcují, protože, jak známo, kráva je posvátná a i její lejno a moč má sakrální a léčivé účinky.

Tento postoj předislámských Indů ke zvířecím rozkoším, že je to totiž jakási forma nevýznamnější a slabší oproti příjemnějším slastem ženským, dobře ilustruje formule používaná při přijímání mnichů do buddhistického kláštera: Opat tu kandidátovi vypočítává jeho povinnosti a nařízení, co nesmí dělat.

Tyto zákazy mají obecnou formu: „Nesmíš (dělat to a to), a to ani (nevýznamnou instanci zakázané činnosti).“ Např.: „Nesmíš krást, a to ani zrnko hrachu.“ V případě mnišského celibátu má příkázání formu: „Nebudeš souložit, a to ani se zvířetem.“ Z toho

plyne, že souložit se zvířetem je v očích Indů asi tak nevýznamné, jako ukrást zrnko hrachu, něco, co se normálně ani nepočítá, pouze v přísné mnišské řeholi ano.

Naopak katolická církev se na věc dívá neobyčejně vážně a přísně:

Jednou již citovaná *Brevior Synopsis Theologiae Moralis et Pastoralis* praví v tomto ohledu doslova:

„*Bestialitas est per se gravissimum omnium luxuriae peccatorum cum per illud homo jumentas comparetur, et cum eis une caro fiat.*“

Tj.: „Bestialita (soulož se zvířetem) je sama o sobě nejtěžší ze všech hříchů smilstva, neboť tím se člověk přirovnává k hovědům a stává se s nimi jedním tělem.“

Jak vidíme, lze se na jednu věc dívat velmi různě. Ovšem církev argumentuje, že je to zakázáno přímo Bohem, neboť ve III. knize Mojžíšově zvané Leviticus se v kapitole 18, verši 23 praví doslova:

„A s žádným hovadem nebudeš obcovati, poškvřňuje se s ním; ani žena nepoddá se hovědu, aby s ním obývala; nebo mrzkost jest.“

Dříve se za to upalovalo.

Za novějšího Rakouska byla na to pěkná trestní paleta, nehledě na gigantickou, pyramidální ostudu:

Není divu, že starý Kybernát plakal, když ho četník odváděl.

XVI

Přes tuto dramatickou epizodu a čekání, jak se rozuzlí, pokračoval život ve vesnici Gavranycích více méně normálně, nebo se tak aspoň tvářil.

Kybernátovi synové Regor a Gonza se pokud možno neukazovali mezi lidmi, protože se pochopitelně též styděli a chtěli se vyhnout dotazům a poznámkám.

Měli ovšem o to více práce s hospodářstvím, protože starý Kybernát byl dosud velmi platná pracovní síla, hlava statku zatím nepomýšlející na výminek. Ačkoliv byla zima a ani příprava jarních prací nebyla dosud akutní, bylo kolem statku dost práce, například už jen s obstaráváním dobytka, přičemž ovšem též pomáhala děvečka Manda, která na statek pouze docházela a spala u svých rodičů chalupníků, neboť hospodářství sestávající ze dvou mladých svobodných mužských a dosud dosti zachovalého vdovce se jim nezdálo vhodné k přenocování mladé dívky.

Kromě drůbeže, krav a tažných kamelidů měl Kybernát své králíky, spíš pro potěchu než pro užitek, a pak mohutná prasata „graběčáky“, vypěstovaná na zvláštní živnost v hraběcí stanici. Ty prodával rezníkům, ale část si ponechával pro vlastní potřebu. Vzadu, směrem k potoku Bystrenyci, měl také udírnu, kde udil maso, které buď sám spotřebovával ve své domácnosti, ale také spíše rovněž prodával, v neposlední řadě na zámek, neboť paní hraběnka pokládala vepřové maso vyuzené Kybernátem za zvláště chutné. Kromě toho měl Kybernát spoustu drobné havěti, také spíš ze sportu, několik zakrslých koz od hraběte, které, milí čtenáři, ještě sehrají v tomto příběhu určitou úlohu.

Bylo tedy na statku stále co dělat i při relativním klidu zimy.

Kromě toho docházeli chlapci denně do Golcova Gradce přinášet uvězněnému otci do šatlavý potravu.

Tím, protože cesta byla dlouhá, se po dobu mise eliminovala jedna pracovní síla, takže by na společenský styk se sousedy mnoho času stejně nezbyvalo, i kdyby na to měli Kybernátovi chlapci chuť, což ovšem neměli. Ale práce kolem statku jim alespoň ubírala na duševním utrpení, protože je zaměstnávala. Důvodů pro utrpení měli ovšem dost – strašlivá ostuda s jejich otcem, která padala i na ně, nebyla jediným z nich. Protože věděli, že to byl Tobiáš Brunátůc, kdo jejich tatíka ve chlévě viděl, tušili, že tam musel být už v době, kdy oni tam zatáhli Gелenu, a trnuli, že se to na ně rovněž provalí. Dále ovšem zde byla klasická situace dvou milenců jedné dívky, a i když se dočasně vyřešila pitvorným způsobem, který jsme sledovali, bylo to v meskalinovém opojení, a ve střízlivém stavu to tak dobře pokračovat nemohlo. Bratří sice chodili oba – každý zvlášť – v noci ke Gelenině okénku a předstírali, že jeden o druhém nevědí, byť i stopy ve sněhu je poučovaly jinak, ale trvale to tak vydržet nemohlo. Nebyla však nyní situace, aby se škorpili, museli držet při sobě.

Zatčení Kybernátovo a další vývoj událostí měly však určitý kladný vliv na Regora: Že totiž přestal docházet k Arménovi na kořalku a na cikánku Lóli, neboť jednak neměl čas, jednak chuť po situaci s otcem, a jednak měl teď Gелenu, i když neklasicky a na polovic s bratrem.

Tak plynul život v Gavrancích dál, až se přiblížila středa, týden před středou Popeleční a s ní i masopustní veselice. Všude se peklo a smažilo maso, které bude po dobu sedmi neděl, šesti postních a v pašijovém týdnu, zakázáno jíst.⁷

---

7 Zrušení postu u katolíků nastalo až za druhé světové války a půst už nebyl obnoven.

Slavilo se rozloučení s masem, *carni vale*, tj. karneval, sbohem masu, což bylo též provázáno obecným popíjením a rozpustilostí.

Všeobecně se vyvádělo, kromě toho se konaly také nějaké asi dvě tři svatby, jejichž folkloristické provedení by bylo zajímavé podávat, kdybychom neměli ještě mnoho jiných věcí k líčení. Všeobecná rozpustilost vedla též ke zvýšení návštěvy Arménovy kořalny, který si mnul ruce stále vydatněji, neboť jeho pokladna se utěšeně plnila.

Radovat se mohl i švec Bakulík, ale většinou byl na to příliš opilý. Lóli byla doslova na roztrhání a musela se uchýlit k užívání másla, jak jí nezkušené poradil sám Armén.

Do kapes Bakulíkových proudily lesklé mince, které se však okamžitě lily do Arménových zásuvek za pestré jedy žbluňkající do hrda ševcova. Jeho zoufalé, pekelné blaho tak dostupovalo vrcholu.

Popíjelo se v hospodách všech podtuřínských vesnic a Gavranycy nebyly výjimkou. Všude se rozléhal zpěv, kvik a mruk fuji a zvuk smyčcových a dřevěných nástrojů, bylo cítit vůni všelijakého vaření, hlavně masa a zápach alkoholu. Tančilo se v hospodě i pod širým nebem.

Po Gavranycích chodily maškary: medvěd, čert, Armén s pytle, Turek na koni (tj. mladík namaskovaný za Turka a mající kolem sebe atrapu koníčka i s padělanými umělými nožičkami Turka), podobně udělaný jezdec na kohoutu, bába nesoucí dědka v nůši, tj. mladík přestrojen za dědka s bábou přidělanou zepředu k té nůši a k sukni, jako by dědka nesla, atd.

V průvodu šlo též několik tzv. „kliben“, tj. maškar s kobylií hlavou na bidle, ze které viselo prostěradlo, zakrývající osobu klacek nesoucí. Některé klibny byly jen dvounohé, některé vypadaly realističtěji koňsky, když pod prostěradlem byli dva: jeden nosič bidla a druhý, který ho držel v pase a sehnutě kráčel, děláje tak koňský hřbet a zadní nohy.

Hlaváč: Totiž člověk, který měl na hlavě nasazenou nůši s dírou ve dnu, aby ji tudy mohl prostrčit, přičemž na nůši pokryté pytlovinou se udělal obličej, atd.

V pondělí byl průvod maškar doplněn o další, jejíž objevení bylo uvítáno všeobecným smíchem a výskáním.

Byla to klibna na způsob kamelida, čtvernohá, pečlivě ušitá z látky, s hlavou a krkem vycpanými asi slámou, obsazená dvěma lidmi známým způsobem, jenomže u zadku měla přidělanou z látky ušitou vycpanou atrapu zhruba připomínající souseda Kybernáta. Atrapa měla jakoby spuštěné kalhoty, ukazovala zadnici z pytlůviny, a ačkoliv vepředu těsně přiléhala k zadku klibny, takže nebylo nic vidět, nemohlo být pochyb, jakou činností se zabývá.

Tato maškara se objevila takto pozdě hlavně proto, že trvalo několik dní ji vyrobit, asi také přemluvit děvčata, aby obscénní pitvoru ušila, při tradiční venkovské dělbě práce na mužskou a ženskou bylo ovšem šití doménou dívčí mládeže. Jak již řečeno, vesničané uvítali objevení této maškary velikým halasem a vý-

skáním a všeobecnou zvýšenou rozjařeností. Za maškarami se vytvořil průvod zvědavých vesničanů, neboť někdo navrhl, aby se s novou atrakcí táhlo kolem Kybernátova statku.

Sedlák Ríga to nevydržel: Ačkoliv se snažil tvářit neutrálně, okolnost, že Kybernát byl ve městě v šatlavě a že, jak zřejmo, veřejné mínění se začíná přiklánět na jeho, Rígovu stranu, ho naplnilo jásavým pocitem triumfu.

Po starodávném obyčeji rovněž slavil masopust, byť i jen sousedsky umírněně, ale i tak měl dnes v sobě již několik piv a jednu slivovici. To stačilo, aby se mu poněkud zkalila soudnost, i přidal se k průvodu, kráčel hned za obscénní maškarou a kochal se, jak boží mlýny krásně melou.

Měl pocit školáka, kterého pochválil pan učitel, a toto vědomí bylo balzámem na jeho duši bolavící ztrátou tisíce šajnu a pěti set šajnu upřených.

Když táhli kolem Kybernátův statku, posměšně provolávající a prozpěvující za zvuku fuji (fujár měl ovšem s sebou gučka, jinak by nemohl za pochodu měnit bas), nabyly události dalšího dramatického obratu: Regor a Gonza Kybernátův totiž prostrčili přes plot dlouhou tyč se železným hákem na konci asi speciálně k tomu účelu připravenou, zachytili potupnou atrapu svého otce a snažili se ji od kamelidí klibny odtrhnout.

Ríga přiskočil, chopil se tyče a chtěl ji Kybernátům vyrvat. Mladíkům se sice zatím, asi pro zásah Rígův, nepodařilo odtrhnout celou atrapu, ale hák jí rozerval zadnici, ze které vylezla sláma, takže se tím vtip dosti pokazil.

Na tyč se začali všet též další lidé, ale Regor a Gonza mezitím odtáhli tyč více dovnitř a používali ji jako páku, takže byl moment síly větší než moment břemene a oba mladíci poměrně snadno zvedali vzhůru hrozen vesničanů.

Někteří začali však po nich metat sněhem, ba i kamením a situace hrozila se vyvinout v jakýsi pogrom na Kybernáty.

Do toho však zazněl ostrý hlas:

„Tak copá se to tady deje? Pročpa nedáte tem mejm gochům pokoj? – A co to má bejt ten panák, co go má ta klibna u perdele?! – Mordsets-gadry patalijón – togle mi zaplatíte, a nejvíc ty, gloupej Rígo!“

Všichni strnuli a obrátili zraky směrem k mluvčímu.

Lidé visící na bidle se ho pustili, to se vymrštilo a na druhé straně plotu Gonza a Regor doslova padli na zadek.

„Mordsetsgadry, gimlgergot, krajcpatalijón – grom aby do vás!“ volal opět hněvivě mluvčí.

Byl to, to se ví, soused Kybernát, ale jaká se s ním stala změna! To už nebyl onen hanbou a neštěstím zkrušený stařec krácející shrbeně v poutech před četníkem!

Stál zde vzpřímeně, hrdě a bohatýrsky, jako by celý omládl, a jeho oči metaly blesky.

Stál na korbě saní tažených bílým kostnatým kamelidem, na jejichž kozlíku seděl v kožichu a beranici gradecký řezník Grabánek, jemuž Kybernát obvykle dodával „graběčáky“ a byl s ním na přátelské noze.

Jak zřejmo, poskytl Kybernátovi transport, aby se tento mohl vrátit do vesnice důstojným a triumfálním způsobem i jaksi fysicky.

„Abyste věděli,“ pokračoval Kybernát, „tak mne dneska pan prokurátor pustyl a rozhodnul, že proty mne není případ – že mne pred soud nepostaví! Tak tedy ale, Rígo – togle ty nedaruju! Gned jak mne pustyli, sem byl u advokáta, a ten na tebe podá za mne civilný žalobu za nactyutergáný a trestný oznámený za krivý obvinený ze zločinu! – Na to je kriminál, Rígo, abysi vědel!! A mne budeš platyt, až zčernáš!!“

„Ale japato, det te videl mladej Brunát?“ protestoval Ríga.

„Mladej Brunát byl pod vobraz vožralej, že se i pochcal,“ triumfálně odporoval Kybernát. „Dal jejich dývce jeden tlustej, aby mu to vyprala, protože se stydel mámy! Ta to pak taky na ourade vypověděla a vodpríságla.“

(Děvečku původně vyzpovídal a prokurátorovi dodal Gonza.)

„Mladej Brunát byl tak zlinýrovanej, že videl i jiný věci. Náký prej tri potvory, jak se pojímaj, dvě na tý tretý z vobouch koncůch – i fuj! – A depak ty sou, ty potvory? Byl tak vožralej, že mjel už preludy. – No a tak teda taky videl mne na tý kamelide, jenže to se mu jen tak zdálo, stejne jako ty potvory! A kdoví esli tegdy byl vůbec zgůru, esli nevidel ty věci jenom ve snu! – Takgle to prej poudal panu prokurátoroj a ten, jak to slyšel, gned zarazil žalobu a pustyl mne na svobodu.

A na togle, NA TOGGLE, Rígo, ty si mjel tu derzost mne jít udat a dát zavrít do šatlavy na pres tri tejdny s vandrákem a s cigánama a delat mi vostudu po kraji! No počkej, na tobě já si ted smelsnu!

A vy,“ obrátil se na maškary, „gned spalte tu sprostárnu, neb vás budu žalovat taky!“

Všichni zůstali, jako by je opařil.

Kybernát křepce vyskočil z korby saní a volal na syny, aby otevřeli vrata, že k nim „mister Grabánek“ přijde na skleničku, což se i stalo a saně vjely na poněkud rozbahněný, avšak opět do tvrda zmrzlý dvůr.

Zatímco Gonza zavíral zase vrata, objímal se starý Kybernát s Regorem:

„Pocem, ty potvoro,“ smál se mu šepem do ucha, „ty a Gonza a ta Gelena ste golt potvory, šak já sem vás dobre videl vokýnkem zvenku.“

„To já sem vás sice nevidel, ale slyšel taky dobře – ešte to bylo v podletý pred tým soudem, jak ste gekal u Maleny,“ odtušil rovněž šeptem Regor, kterého popudilo, že jeho záležitost v chlévě se neutajila.

Kybernát zbledl, zrudl a odstrčil Regora a koukal na něho zle. Pak se ale bohatýrsky rozesmál: „Nykomu nyc! Ruka ruku myje! Co se nedá dokázat, to neny! Pamatuj si to!“

Pak se šel přivítat s Gonzou, ale tomu už nic neříkal.

XVII

Smrdutá krčma Arménova byla prakticky prázdná.

Vysloužilec Blága, který obstarával v krčmě na harmoniku hudbu jen za kus žvance, trochu kořalky a střechu nad hlavou, seděl u kamen a melancholicky povrzával na svůj nástroj. Bakulíka nebylo nikde vidět: Buď vypával v zadní místnosti u Lóli, nebo snad šel někam na vzduch.

U stolu seděl Regor Kybernátův s trudně podepřenou hlavou a zíral do kořalní sklenice. Popíjel jednak ze zoufalství, jednak proto, že prodlouženě oslavoval svůj svátek, z čehož je vidno, že je už březem. Nicméně podle příslušného úsloví neoral, a byl tudíž šelma sedlák. To nechával na Gonzovi a na otci, stával se totiž stále lajdáctějším a desperátnějším. Starý Kybernát, který by to byl normálně nesnesl, ba snad se na syna i obořil fysicky, podobně jako jsme to viděli při „sternyštatech“, ho kupodivu nechával na pokoji, což Gonza nechápal a marně se snažil vhodným slovním pošťuchováním změnit. Důvodem pro tuto toleranci bylo ovšem odhalení, které mu Regor udělal hned při přivítání ze šatlavy, a obava, aby si syna nepopudil a aby se ten snad v této krajně choulostivé záležitosti nepostavil proti němu. Kdyby vypověděl, že zjistil totéž, co mladý Brunát, a kdyby snad navíc za cenu určité osobní ostudy ještě dosvědčil, že „potvory“, které viděl Brunát předtím, byl on, jeho bratr a Rígův Gelena, byl by Kybernát nejen zcela vyřízen se svou soudní pomstou, ale mohlo by to vést i k obnovení trestního řízení proti němu samému! Pravděpodobnost, že by se Regor zachoval takto svinsky vůči vlastnímu otci, byla sice mizivá, ale závažnost následků, kdyby to přece jen nastalo,

nabádala i tak k opatrnosti. Proto pokládal Kybernát za vhodnější Regora nijak neprovokovat a chovat se k němu se smířlivou opatrností, protože by případně stačil i nějaký neopatrný synův výrok vzteku – a mohlo to dát do pohybu lavinu nepříjemných událostí. Tolik k důvodu, proč přísný a pracovitý Kybernát nechával staršího syna bez povšimnutí pustnout.

Důvodem tohoto vlastního pustnutí byla však Gelena, která náhle s Regorem nechtěla nic mít, ačkoliv od události v chlévě, tj. od Vánoc, mu prokazovala intimní přízeň, ovšem způsobem, který na ní nebyl odhalitelný.

S tímto aspektem věci to však vlastně souviselo: Gelena vyhovovala oběma Kybernátovým synům, když za ní jednotlivě chodili, z obavy, že kdyby jednoho odmítla, mohl by ze zoufalého furiantství začít rozhlašovat, co bylo, zejména co se stalo v chlévě na Štědrý den.

To by jí ovšem zničilo veškeré vyhlídky na vdavky, nehledě ani na celkovou obrovitou ostudu.

Mohla by to ovšem rezolutně popřít a vyhlásit za chlubný anebo pomstychtivý úmysl, od této možnosti ji však zatím zrazovala určitá okolnost, již se tu pokusíme naznačit, jak nejdecentněji možno, aniž bychom však nechávali čtenáře na pochybách.

K tzv. trialismu v chlévě došlo ovšem v meskalinovém obluzení způsobeném lakomou zlomyslností starého Kybernáta, ale nicméně k němu došlo.

Nyní: Gonza Kybernátůc nebyl sice vybaven tak enormně jako jeho otec, ale nicméně i tak věc nešla hladce.

I když u Geleny nenastala formální ztráta panenství, zanechal přece Gonzův počín obdobné bolestivé následky o patro výše, a to, než se zahojilo, by mohlo sloužit jako vyvrácení Gelenina popření, kdyby ji k němu donutilo veřejné prohlášení toho či onoho odmítnutého milence:

V takových případech totiž bylo zvykem, že staré ženy dívku prohlédly a vyjádřily se ve prospěch toho či onoho tvrzení. Gelena však byla v delikátní situaci, a chtěla-li se jednoho přebytkého milence – podle vlastního rozhodnutí Regora – zbavit, musela počkat, až se jí neslušná evidence zase zahojí atd.

Jakmile však byl zřetelný důkaz pryč, poslala Gelena Regora bez útěchy domů a na jeho vyhrožování, že to všechno poví, ho upozornila na to, že to nemůže dokázat. Naopak mu připomněla zvykové právo pocházející ze středověku, že muž, který „by se pannou aneb ženou pochloubil“, má dostat veřejně pardus, a upozornila ho, že Podtuříňané dbají na tradici a udržují různá zvyková práva, i když nejsou zakotvena v zákoně. Tedy v tomto smyslu, i když ne těmito slovy.

Regor se tedy zatvrdil a soustředil se na kořalku a na Lóli. Na zemi dosud ležel sníh, pytláčit se proto dobře nedalo a kromě toho by přitom Regor potřeboval a byl též zvyklý na pomoc Gonzovu. S tím ale teď ze žárlivosti nemluvil.

Nicméně na kořalku a na Lóli potřeboval peníze, i navštěvoval opakovaně truhlu po nebožce matce a vybíral ji. Protože prodával hluboko pod cenou, peníze, resp. kredit mu dlouho nevydržel.

Nyní se Regor ocitl na konci provazu, jak zní rčení, neboť mu došla truhla a jiný zdroj příjmů tč. neměl.

Seděl zde před vypitou sklenicí a snažil se na Arménovi vytrvovat pití na dluh.

Dělal to tak již několik dní a onoho dne, který zde mentálním zrakem pozorujeme, Armén mu již odmítl dál nalévat. V kořalně tudíž panovalo dusné napětí.

Armén zpoza pultu pozoroval úkosem rozložitého selského synka. Taktika, kterou hodlal uplatnit, byla sice riskantní, protože se vystavoval nebezpečí možného fysického útoku. Na druhé straně však...

Ještě chvíli otálel, ale pak, přistoupiv zezadu k trudícímu se Regorovi, zahájil vyjednávání, přičemž dělal typická arménská gesta:

„Pane Kybernáte, to na mně nechtějí. Já už jim nalejt nemůžu, protože to bych přišel na mizinu: Člověk se musí nějak živit, že – to víte, že bych taky radši obdělával pole a žil z dobrý země, no ale – osud rozhodl jinak, a tak teda čepuju kořalku.

Vždyť já na tom všem skoro prodělávám, a eště tady krmím ty chudý lidi, pana Blágu a pana Bakulíka – a slečnu Lóli! Vždyť já na tom nic nemám, já na tom mám akorát jedno percento. Za jednu koupím, za dvě prodám, to maj akorát jedno percento!“ (Autor se zde omlouvá, ale přísný kánon tradičního selského románu tento druh humoru rigidně vyžaduje!) „A voni mi tady chtěj přivést pangrot, abych já jim nalejval kořalku zadarmo! Smilujou se, pane Kybernát, to já už nemůžu dělat, jako že je Bůh nade mnou – vždyť mám děti...“ Zde Armén obrátil oči k nebi a řekl též něco arménsky, což však zde nemůžeme reprodukovat, protože arménsky neumíme.

Poté se dramaticky odmlčel, načež pokračoval: „Ale když mi tady pódepíšou ten papírek, tak hned bude pití, co hrdlo ráčí... No tak! – Pane Kybernáte! – Voni sou přece rozumnej člověk...“ Atd., leč již mne ušetřte.

Papírek, který měl Regor Arménovi podepsat, bylo prohlášení v tom smyslu, že níže podepsaný Řehoř Kybernát, narozený, bytem, se zavazuje postoupit statek čp. to a to v Havranicích se všemi příslušnými pozemky, budovami a jejich obsahem panu Hovnanu Arumyanovi, majiteli občerstvovací stanice Na Vyhlídce čp. to a to v katastru Havlovy Lhoty, a to jakmile podepsaný pan Kybernát postoupí v majetnictví řečeného statku dědičným právem, jako prvorozený syn Jakuba Kybernáta, nynějšího majitele zmíněné usedlosti.

Oplátkou za to se níže podepsaný, svrchu zmíněný majitel podniku Na Vyhlídce Hovnan Arumyan, nar. ... zavazuje po dobu od podepsání této smlouvy až po postoupení statku poskytovat svrchu zmíněnému Řehoři Kybernátovi tolik kořalky, druhu, který si svrchu zmíněný Ř. K. určí, v množství, kolik jí vypije, při každé návštěvě Arumyanova podniku.

Datum: – Podpisy: – Svědkové: –

Poznamenáváme, že jméno „Hovnan“ u Arménů zaručeně existuje, ale zřejmě nic podobného neznamená, protože to by si ho asi nedávali.

Dále: V normálním, klasickém selském románě by dal Armén, resp. osoba mu na roveň postavená, prostopášnému selskému synkovi podepsat směnku na velkou částku, kterou by nemohl splatit jinak než postoupením statku, ale nám se to takhle hodí lépe. Ostatně, jak stále zjišťujeme, Podtuřínsko má zvláštní, specifické, originální rysy: např. už ten dialekt nebo všechna ta zvířata, zavedená či vypěstěná hrabětem Lapickim, zvláštní dudy „fuja“, Arméni atd., nelze se tedy divit, že i klasická selskorománová situace nabývá na Podtuřínsku poněkud zvláštního rázu.

Podepsat velkou směnku je sice věc poněkud méně okatá než přímo se zavázat postoupit statek, ale neinteligentní je obojí, takže o těch pár bodů tam nebo sem snad nebude tak zle.

Regor chvíli váhal, ale pak jeho morózní deprese a žízeň po kořalce zvítězila.

Vzal od Arména pero a podepsal se normálně česky, jak ho to ve škole učili: Řehoř Kybernát.

Arménovi zajiskřilo v očích: Vzal od Regora havraní péro, protože pochybuji, že tam měl ocelové, i kdyby ta už existovala, a udělal na druhé straně svůj klikyhák. Poté zavolal Blágu, aby se podepsal jako svědek, což tento s určitou námahou učinil. Armén pak odklapal

na svých pantoflích k zadní místnosti, zaklepal a strčil nos dovnitř. Bakulík ležel na úzké posteli vedle Lóli a spal. Armén ho vzbudil a dal mu dokument též podepsat.

Teprve potom si Regor vzpomněl, že by měl vlastně taky mít kopii, a Armén, chvále ho se skrytou ironií, jak je chytrý a opatrný, mu ji tedy napsal a zase to všichni podepsali. Poté Regor obodřen požádal o žejdlík žitné – mám dojem, tehdy byly také žejdlíky, že ano – a hbitě ho vyzunknul. Bakulík se chystal vrátit do zadní místnosti k Lóli, ale Regor ho zadržel, že tam chce jít sám. Bakulík však žádal vstupné a totéž chtěl i Armén.

Slámošlap se zachmuřil, neboť neměl u sebe peníze a smlouva o afrodiziakálních rozkoších nemluvila. Chtěl tedy Arménovi napřed zastavit svou čepici, ale ten to už nehodlal přehánět, nýbrž mu řekl, že dobře, že mu pan Řehoř jaksi prodal zpátky něco té kořalky z toho množství, které mohl dnes vypít, a Bakulíkovi nalil kořalici v obchodní ceně jednoho čtvrtšajnu, Regor s radostným vědomím, že bude mít teď kořalu i cikánku neomezeně dlouho zadarmo, cítil, že si dnes zaslouží něco trochu extra. Vzpomněl si na vánoční příhodu ve chlévě a na své noční výlety za Malenou, i požádal Lóli, aby se postavila u postele a přehnula přes pelest...

Aniž si to uvědomoval, podobala se jeho situace stavu muže, který zapsal svou duši ďáblu výměnou za sedm let rozkoší, s tím rozdílem, že rozkoše nabízené Arménem byly dosti skrovné, sprosté povahy a nešlo zde o duši, nýbrž pouze o majetek a vážnost. Též zde nebylo jasné, na jak dlouho byla smlouva uzavřena, ale podle všeho asi na kratší dobu než sedm let.

XVIII

Bylo kolem čtvrté hodiny ranní a už začínalo šírat, protože mezi tím se udělalo jaro.

Kohouti ve vesnici se různobarevné ozývali a bylo slyšet i jiné zoologické zvuky, zejména hlasy jiných ptáků.

Sedlák Ríga se probudil na své posteli po nevydatném spánku jakoby trhnutím. Něco bylo strašně v nepořádku, cítil, a pak, jak se víc probral, věděl také co! Jeho žena Gáta vedle něho spokojeně pochru pávala, neboť ženy mají obvykle lepší nervy a větší odvalu na snášení neštěstí než muži. Sice snadněji řvou, brečí a hysterkují, ale spíš se z toho dovedou vytáhnout a hned tak něco je nezlomí – asi proto, že po tisíciletí byl úděl ženy tvrdý, a přirozený výběr tudíž způsobil, že se ženy vypěstovaly statečnější než muži, nebo něco na ten způsob.

Gáta tedy spala, ale Ríga bděl a pociťoval zoufalství a hrůzu. Byl s ním konec, i s jeho rodinou – a když si pomyslel, že si to na sebe upletl vlastně sám!

Proč nepřijal prohru a neporučil to do rukou Božích, proč se chtěl mstít sám, proč bral pomstu do vlastních rukou, jako by nevěřil, že Bůh se ho zastane, že ztrestá křivou přísahu? Proč uvedl do hry ještě pověrečnou postavu Elafoura, o kterém věděl ze školy, z hodin náboženství, že je pohanská?

A když už to udělal, proč nepočkal, až co se stane, proč si popudil svou nedůvěrou i bájného Elafoura, temnoty hvozdů, stejně jako jas nebes?

A ještě ke všemu: Což ho starý Galuška nevaroval, že snahou dostat Kybernáta k přísaze, a tak na něj případně obrátit Boží hněv, si chce dělat z Boha drába?

Ted' to měl a ted' nevěděl, co má dělat! Znovu mu hlavou táhla procedura soudu jako protivný mentální film: Trestní oznámení Kybernátova advokáta pro křivé obvinění ze zločinu prokurátor vyhodil, neboť se dalo tvrdit, že Ríga jednal v dobré víře a opak se nedal dokázat.

Ale civilní proces pro nactiutrhání se uskutečnil, s onou častou formalistickou právní nekonsistencí či nesmyslností, neboť šlo jasně o stejnou tzv. skutkovou podstatu.

Kybernátův advokát argumentoval, že šlo ze strany Rígy nejméně o lehkověrnost a nesvědomitost a v nejhorším případě o záměrnou zlomyslnost. V každém případě však svým trestním oznámením poškodil těžce žalobcovu pověst a způsobil jemu i jeho rodině nepatřičné duševní utrpení, a to ať již jednal jen nerozvázně, nebo se záměrnou zlomyslnou pomstychtivostí.

Důvod Rígova udání byl ovšem na vodě:

Byl vyslechnut mladý Brunát, který sice znovu potvrdil, že viděl souseda Kybernáta, jak se dopouští smilstva s kamelidou, nepopíral však, že byl večer předtím značně opilý, takže právě usnul v Kybernátově chlévě, a na otázku, zda si je jist, že byl vzhůru, když to viděl, odpověděl, že není a neví.

Dotázán na to, zda vskutku předtím viděl pohlavní akt tří oblud, jak uvedl do prokurátorova protokolu při předběžném vyšetřování Kybernátova případu, toto rovněž potvrdil.

Když se ho pak soudce zeptal, co o tom soudí a jak si to vysvětluje, usoudil, že to musel být nějaký přelud, protože takové obludy jasně nikde nežijí, a to přelud způsobený pitím. Na další otázku, mohlo-li tedy jeho spatření pana Kybernáta při souloži s kamelidou být rovněž přeludem, tuto možnost připustil.

Tím to bylo jasné. Ani už nevolali děvečku, která prala Brunátovi zaneřádné kalhoty, ušetřili ho této potupy, vzali ho na slovo.

Tím se ale zhroutil důvod Rígova obvinění, Ríga byl shledán vinným a odsouzen k platbě odškodného, které Kybernátův advokát vzhledem k enormitě poškození na cti navrhl ve výši 50 000 šajnů!

Nyní musíme konstatovat, že soudcové jsou také jen lidé. Kybernát na sudího, který byl českým vlastencem, dělal velmi solidní dojem čackého, tvrdě pracujícího, jadrného českého sedláka z rázovitého Podtuříní, živitele národa a vlastně nositele jeho přežití v nejhorších dobách.

Uznával a viděl, že Kybernát je hrabivý, lakotný a vychytralý, ale takovým učinily českého zemědělce okolnosti, tvrdě naň doléhající – a kdyby takovým nebyl, nepřežil by a s ním by byl do dneška nepřežil ani český jazyk, a tedy národ!

Kybernáta, nebo lépe typ, který Kybernát představoval, obklopoval v mysli vlasteneckého sudího jakýsi nimbus hrdiny národního přežití. Proto se soudcova duše přičila připustit, že by se tento zhmotnělý ideál tvrdého selství mohl dopustit mrzkého smilstva se zvířetem!

To se samo o sobě jevilo romanticky naivnímu soudci jako něco tak hnusně absurdního, že pochyboval, zda to vůbec na světě existuje a zda si to jen nějaké zcestné mozky nevymyslely.

Naproti tomu Ríga mu byl protivný, že s tak hanebným obviněním mohl vůbec vůči někomu vylézt – že se dal svou zaslepenou, hrabivou záští ovládnout natolik, že se ani takového obvinění neštít! Soudce podezíral dokonce Rígu, že zaplatil mladému Brunátovi, aby křivě svědčil, ale že ten se v poslední chvíli zalekl, a tak sice Rígovi vyhověl, ale ulomil svědectví chytře hrot naznačováním, že byl opilý a kdoví, co viděl, což zvláště podtrhl zřejmě vymyšlenou historkou o třech souložících obludách.

Proto měl soudce také vztek, že ho s tím vůbec otravují, a z jakési pomstychtivé krutosti schválil návrh Kybernátova advokáta.

Padesát tisíc šajnů měl Ríga zaplatit Kybernátovi jako odškodné, a to do půl roku! Tím Rígu úplně zničil, neboť 50 tisíc šajnů byla asi tak cena jeho statku se vším všudy!

Ale nic – zatvrzoval se soudce: Aspoň je odnaučím, ty paličaté sudiče, škorpit a soudit se kvůli nesmyslům a vymýšlet si jeden na druhého absurdní žaloby!

* * *

Jak se Ríga tehdy dostal domů, ani nevěděl, a několik dní žil v jakémisi tupém obluzení.

Náрек a výčitky Gátiny, naznačované i hrubší posměšky sousedů, triumfální chlubení Kybernáta a jeho synů – to vše jako by nevnímal.

Avšak ponenáhlu přicházel k sobě a strašlivá tragičnost a nespravedlivost jeho osudu na něho dopadla plnou tíhou. Ríga věděl, že Kybernát jeho otci nezaplatil, a věděl též, že s kamelidou určité tzv. obcuje.

Vyplývalo to z logiky okolností a z mrzké Kybernátovy povahy: Byl vdovec, na svůj věk podivuhodně zachovalý, tvrdého šlachovitého typu, a známý lakomec, že ani nedal mládeži nic na koledu, ani nechodil do hospody na sousedský máz piva.

Bylo zcela vyloučeno, aby snad chodil za cikánkou do Arménovy krčmy či do podobného podniku v Golcově Gradci; byl též příliš chytrý na to, aby snad obtěžoval děvečku, a ženit se při svém věku a dvou dospělých synech, kteří se co nevidět budou chtít oženit sami a starší převezme statek – to Kybernát též dobře nemohl. Za těchto okolností se řešení s kamelidou zdálo logické, i když mrzké – a Ríga věděl, že tomu tak je, neboť znal Kybernátovu povahu.

Nemožnost dokázat svou pravdu a zřejmý řetězec důkazů, že nespravedlivost triumfuje a ničí spravedlivost, přiváděla Rígu k zoufalství a zatvrzovala ho též proti Bohu. Původně v něj Ríga pevně věřil a spoléhal, že Bůh prokáže jeho spravedlivý požadavek tím, že Kybernáta nějak zničí. Když se podle Ríгова názoru dlouho nic nedělo, rozhodl se, že věc popostrčí, a tu jako na zavolanou se naskytlo pozorování mladého Brunáta. Ale byl to pouhý klam a mam, a jak Bůh, tak i záhadný Elafour se zřejmě dali na stranu Kybernátovu a zničili naopak Rígu. Tato nespravedlivost ho zkrušila.

V Rígovi zrálo veliké rozhodnutí.

Pomalů vstal, natáhl si poctivice a vestu, na hlavu posadil beranici. Nohy naopak nechal bosé. Vyšel opatrně z domu, dáváje pozor, aby nevrzal dveřmi. Když kráčel kolem kuchyňských kamen, vstrčil do kapsy krabičku sirek. (Sirky už tehdy zřejmě byly, protože o nich píše Karel Havlíček, který zemřel r. 1858.) Zbytku jeho plánu měl posloužit opasek, který měl u kalhot.

Sedlák Ríga se rozhodl, že svůj statek zapálí. On a jeho rodina stejně přišli o všechno, ať se však z jeho majetku neraduje ani nikdo jiný! Zapálí svůj statek se vším všudy, ať tam všechno shoří, i dobytek a pro mne za mne i žena a dcera. Beztak by měly peklo na zemi! – Ríga uvažoval, nemá-li je napřed obě zabít, ale pak usoudil, že jejich vlastní osud ponechá náhodě či bohu či kdo to osudy řídí, jestli vůbec někdo. Ačkoliv dříve pevně věřil, zažitá dvojí nespravedlnost z něj udělala skeptika a cynika.

Po vykonaném žhářství se chtěl Ríga oběsit vlastním řemenem, a to na větvi ořešáku, který se nakláněl nad jeho dvorem, přímo nad hnojištěm. Na hnoji bylo možno k větvi rukama dosáhnout, ale stačilo pak z hnojiště seskočit směrem ke kmeni, aby se smyčka zatáhla.

Ale dříve, než to udělá, zapálí taky Kybernátovi statek. Aby se neradoval, že z Rígova majetku nic nezbylo, i když on sám z toho tolik nemá, jak původně myslel, aby Kybernát přišel na mizinu i sám. Aby s jeho statkem shořelo také těch pět set upřených šajnu, zastrčených nejspíš někde v nějakém pokryteckém nebesklíči, aby s tím vším shořela i jeho obludná zvířecí milenka, kamelida Malena!

Rígovo zoufalství, oslabující a paralyzující, nyní přecházelo v podobně zuřivý vztek, nerozumný a ničivý. Nicméně v rámci celkové nerozumnosti jednal Ríga naopak velmi chladně a rozumně. Usoudil, že do Kybernátova statku se dostane nejlépe zadem, přes sad, což zahrnovalo také brodění Bystrenycí, jak jsme to již jednou sledovali v kapitole III.

Ríga vyšel přes dvůr do svého sadu, překročil plot a vstoupil do potoka. Zimavě ho zatrnilo až do kolen, ale odhodlaně vykročil. Nad vesnicí panovalo dosud namodralé šírání. Východní obloha začínala blednout, ale dosud ani nerůžověla. Kohouti a různí ptáci se ozývali v této hodině sebevrahů, sborem jakoby necitelným k jejich zoufalství.

* * *

Na rozdíl od Rígy nemohl Kybernát dospat blahem. Na prsou měl teplo a jako by mu tam jakási skrytá bytost dělala poklonu. Ode dne soudu se téměř neustále budil slastně s vědomím výhry.

Zničil u soudu Rígu, a to již podruhé a tentokrát nadobro! A přitom, přitom měl Ríga vlastně svým způsobem pravdu! Nikoliv však pravdu celou, neviděl do Kybernátova nitra, neviděl, že přes zdánlivý opak má Kybernát na to všechno vlastně právo! Ne snad právo okaté, vnější, logicko-právní, ale právo vnitřní, plynoucí

z Kybernátovy základní dobroty, z jeho práce, strádání a utrpení – neboť hoden jest dělník své mzdy. A Bůh, který to všechno vidí a nahlíží lépe než pouhý člověk, mu to zřejmě schvaluje, neboť mu pomáhá, aby nad formální, pouze lidskou spravedlností vítězil. Bůh ví, že dobrý Jakub Kybernát potřebuje jak těch pět set šajnů, aby měl zásobu pro strýčka Příhodu, tak občas Malenu, protože to je pro něho tak nejrozumnější a nejjednodušší. A ačkoliv všeobecně Bůh takové věci neschvaluje, protože to se ví, to by byl na světě bordel, v jeho, Kybernátově, zvláštním případě dělá výjimku, jak nad slunce jasněji vyplývá z toho, že mu pomohl při obou soudech! Ani tu přísahu mu tedy nemá za zlé – ostatně, vždyť ji Kybernát přece zrušil, takže neplatí.

Kybernát ležel v posteli a radoval se. Všechno se obracelo v jeho prospěch; budoucnost vypadala růžově.

Za půl roku, až Ríga nebude moci zaplatit, statek se mu soudně zabaví a připadne Kybernátovi! Ten na něm usadí mladšího syna Honzu a všechno bude krásné – a Ríga se ženou a s dcerou odtáhnou s rancem někam jako podruhové – za to, že se opovažoval brát Kybernáta k soudu... hurá – juch!!!

Kybernáta posedla zpupnost: Bylo brzo z rána, doby, kdy i starší muži, kteří bývají večer už příliš unavení, pocítují vilný chtíč. Kromě toho dobrá triumfální nálada rovněž přispívá ke zvýšení celkové vitality, jako naopak deprese je snižuje.

Okolnost, že unikl z ostudné smyčky Rígovy, a to ještě způsobem, který Rígu samotného zničil, ho popouzela, aby pokoušel osud. Aby právě teď svůj triumf oslavil návštěvou Maleny!

Pomýšlel na to už předtím, ale pořád to nevycházelo.

První noc po vítězném procesu pil se sousedy až do rána, pak zase vyspával, pak byly další oslavy – lidé ho zvali atd.

Příležitost, kdy by mohl oslavit své vítězství cynicky právě oním aktem, pro který měl být zničen, ale který zničil jeho nepřítele, se naskýkala až nyní a vzhledem k celkové situaci byla neodolatelná!

Kybernát, skuhravě se chechtaje, vylezl z postele, přešel senci, našmátral na zápraží dřeváky a vyrazil směrem k chlévu.

* * *

Ríga se plížil sadem do Kybernátova statku: Věděl, že Kybernát nemá psa. Za předloňské kruté zimy mu v boudě zmrzl, ač byl velmi chlupatý, a lakomý stařec si zatím žádného nového neopatřil, neboť mu nikdo nenabídl štěně zdarma a vyhazovat peníze za pouhého hlídacího psa bylo proti jeho zásadám. Nebylo to ostatně ani nutné: Sousedé se dosud vyznačovali staročeskou poctivostí a prakticky nekradli, nebo se to tak aspoň všeobecně zdálo.

Ríga, v srdci bolavé temno, se plížil na Kybernátův majetek, aby mu ho zapálil, pak sobě a pak se oběsil na ořechu, jak již svrchu vylíčeno. Uvažoval, jak nejlépe oheň založit, a usoudil, že to udělá ze čtyř stran: chlévy, stodolu, obytné stavení. Všechny budovy byly kryty doškem, samy byly též aspoň částečně dřevěné, takže žhárství nepůsobilo žádné potíže.

Ríga se rozhodoval, má-li zapálit nenápadně jen slámu sirkou a nastrkat ji mezi škvíry prken či klád, což bylo spojeno s větší pravděpodobností, že oheň zhasne, nebo posadit hned na začátku červené kohouty na všechny doškové střechy, což ale způsobí rychlejší alarm a mohlo by ohrozit jeho další akce. Rozhodl se pro druhou, rychlou modalitu, ale k té potřeboval víchy slámy, i plížil se ke stodole.

Když se tak, opatrně našlapuje bosýma nohama, plížil kolem chléva, zaslechl z něho jakési zvláštní zvuky. Postavil se na špičky u okénka, nahlédl dovnitř (Ríga byl vyšší než Kybernát, stoličku nepotřeboval) a vzápětí se jeho zoufalá nálada změnila v jásavě vítěznou.

Jako by omládl o dvacet let, utíkal Ríga hbitě a tiše zpět do sadu a pak Bystrenycí do svého statku.

XIX

Kybernát radostně smilnil s kamelidou Malenou. Často v duchu dobrořečil hraběti Ferdinandovi von Lapicki-Boose, že tento znamenitý druh vypěstoval, aniž by tušil, k čemu všemu ho lze též s výhodou použít. Kamelidi byli sterilní jako většina mezidruhových kříženců, ale nadto v jejich případě byl u samic i nějak porušen jejich sexuální vývoj, takže jejich genitálie měly infantilní proporce, což lépe vyhovovalo i megalofalickému Kybernátovi než např. krávy nebo kobyly.

Nyní ovšem se takovými úvahami nezabýval, ale plně se oddával mrzké rozkoši. Stál zase na dojící stoličce se spuštěnými spodky, tentokrát však neměl na sobě kožich, aby ho aspoň částečně cudně zahaloval. Přidržoval se ocasu kamelidy, který si tím také zvedal z cesty, a konal soustředěně známé směšné pohyby. K tomu si v duchu zpíval některé neslušné podtuřínské písně, které zde však nemůžeme uvádět, neboť sprosté říkánky ve svých knihách mohou kriticky beztretně vypisovat jen kanonisovaní bolševičtí ex-disidenti a osoby jim naroveň postavené.

Kromě peprné a agresivní vilnosti zažíval Kybernát též pocit triumfu ve smyslu úvah, které jsme již uvedli.

Mezitím svítání už dosti pokročilo, takže bylo již dosti dobře vidět, ale Kybernát se tím nerozčiloval, protože ho nikdo vidět zatím nemohl. Děvečka Manda docházela až později a jeho synové, ač spali na hůře nad chlívem, obnovili teď zase svou pytláckou činnost a zalézali značně pozdě, takže nyní byli zajisté dosud v hlubokém spánku.

Propadal se stále více do smrdutých nebes animální rozkoše, když tu k jeho sluchu dolehlo ironické zvolání: „Pomágej Pámbů, sousede!“

Kybernát otočil hlavu a krve by se v něm nedořezal: Ve stáji či chlěvě stál Ríga, jeho žena Gáta a dcera Gelena. Kybernát si ihned natáhl spodky a seskočil z dojačky, ale to mu nebylo nic platné.

„Tak ty tak, Kybernáte,“ pravil Ríga s mlsným zadostiučiněním, „tak íčko sem te i já videl na vlastný voči, i moje žena a céra! Íčko se už těžko vytočíš, mordydy, poudám.“

„Na – na – na jednu věc nemogu bejt souzenej dvakrát,“ koktal Kybernát, jemuž se zřetelně klepala kolena.

„To nemůžeš, Kybernáte, to máš praudu, leda že by si to udelal podrugý – to samý, ale jinej případ. To potom neny to samý, ale vergá to určitý světlo i na to predtým!“

„Soud vám to neuvěří,“ křičel Kybernát už poněkud jistějším hlasem, jak si uvědomil další stránku věci, „ste všichny z jedný rodyny a všichny postyžený rozgodnutým soudu vo nactyuter-gáný! A potom! Takovágle věc! Reknou, že ste si to vymysleli, že neco takovýgo any neny!“

Ešte vás možná samotný zavrou pro zbuntovány aneb konšpirací!“

„Japa dyž já dosvědčím, že sem to videla taky?“ ozval se ode dveří ženský hlas. Byla to Kybernátovic „dývka“, ta děvečka Manda.

„Dyt si prišla až ted!“ křičel Kybernát. „Dyt si tady predtým nebyla!“

„Ale byla,“ odpověděla Manda drze, „však mne Rígůc videli, prauda?“

„Praudu, prauda, videli,“ vykřikli radostně Rígové, mile překvapení objevením nečekaného spojence či vlastně spojenkyně.

„Všichny verdlougáte!“ křičel Kybernát. „Dyt prišla až ted, predtým tu nebyla.“

„To sis jí, Kybernáte, jenom nevším, jak si byl vobracenej a zabranej – tverdýme to čtyry – čtyry svědkové na jednoho,“ triumfoval Ríga.

„Ale mordsetsgadry gimelgergot patalijón!“ klel Kybernát zoufale.

„Tak copa se to tu deje?“ ozval se vtom shůry hlas a otevřeným poklopem na hůru vystrčil hlavu Kybernátůc Regor, probuzený halasem.

Podíval se na skupinku pod sebou, všiml si dojící stoličky u zadních nohou Maleny a zoufale se tvářícího otce ve spodním prádle a ihned pochopil, o co se jedná.

„Ale kruciperdel!“ zaklel. „Cák už vás to dognalo, táto? Tak dlougo se golt chodý se džbánem pro vodu, až se ucho utergne – ale copa íčko my s tou ganbou?“

„Co se deje?“ objevila se v otvoru hlava jeho bratra.

„Ale...,“ odušil Regor s lítostným vztekem, „pantáta se zase pojímal na Malene a sousedy go natrapírovali. Máme pěknou polízanyci!“

„Bože Gospodyne!“ zvolal Gonza zoufale.

Chvíli bylo mrtvé, napjaté ticho.

Pak Gonza slezl po žebříku dolů do chlěva a postavil se stranou mezi otce a jeho pozorovatele, jako by byl nějakým soudcem či rozhodčím. Poté rozšafně prohovořil: „Dyt ešte nemuší bejt tak zle! Nykdo vám, sousede Rígo, váš statek zatým nebere a soudných tagáček už bylo dost – syna nemáte, čekáte, až se k vám nekdo na statek přižený – a potom ten statek bude stejne jeho a jeho detý – no tak – dyž soud rozgod, že máte tátoj zaplatyt padesát tysíc šajnú a vodvolací legůta už vám prošla – tak co dyby se to udelalo takle: Pantáta vás nebude ze statku vygánet, ale zůstanete tam i s tetou na vejminku. A Gelenu dáte mne, i jak byste predtým nechtel, že sem Kybernáta syn; ale my se chceme, tak to nebude tak vadyt vám.

Protože náky další soudný tagačky – doví, jak by to dopadlo, a stálo by to spoustu starání a peněz a vostudy. Tady táta na vás nebude nyc vymáhat, žádný peníze, za to, že budete deržet gubu, co ste dnes ráno videl, i teta a Gelena, a vy zase, že to tak dobře dopadlo, dáte mi Gelenu a zůstanete u nás jako výměnkár – tým se taky vysvětlí před lidma a před tým soudem, jak se to vodškodný zaplatylo – však byste šel na vejminek drýv nebo pozdejc stejně – a spíš drýv, dyž Gelena je na vdávání – protože dybyste tatýka i nakrásne udal znova, doví, jak by to dopadlo! Táta už nad váma vygrál dvakrát, mog by i potretý! A esli by to zarazilo tu vaši povinnost mu platyt vodškodný, to votázka! To by se mušel zase prizvat advokát a platyt go! – Ale zase by mog tatýk i prográt, neglede na tu vostudu – a tak udelá nejlíp sám, dyž se taky vogne a příme Gelenu jako svou snachu – to je to nejmoudřejší řešení – tak co vy dvě na to?“

Ríga váhal, koneckonců, Gonza měl pravdu: I kdyby udal Kybernáta znova, kdoví mělo-li by to odkladný nebo rušivý účinek na rozsudek zaplatit do půl roku 50 tisíc šajnů – panská logika byla často nepochopitelná. Nebyl si tím jistý a od soudů radši dál.

Řekl, že si to musí ještě rozmyslet, ale v zásadě proti tomu zřejmě nebyl.

Co se týče Kybernáta, viděl možnost takto vyklouznout z krajně trapně nebezpečné situace.

Řekl, že si to musí také rozmyslet, ale v duchu už věděl, že svolí – váhal jen, aby se neřeklo, což ovšem v jeho situaci byla bravura poněkud křečovitá.

Ale tu se ozvala Manda: „A co já? – Gospodári, esli chcete, abych taky melčela, budete si mne mušet vzít za ženu. Šak ženu stejně potřebujete, abyste prestal s tou ganbou – a kde byste ji jinak ve svém věku vzal? Já pro vás všechno udelám, to vám slibuju, ale chci se vdát a chtela bych na statek. To je jedno, že nemám pený-

ze – čest je důležitější než peníze – dybych rozglásila, co sem dnes videla – Rígů by to potom asi nepopreli – a tak si negrajte. Ale dyž si mne vemete, máte to jako nogu!“

Kybernát obrátil hlavu k poklopu, kde vyčuhovala hlava Regorova:

„Ale copak von? Jako Regor? Ten se bude chtít voženyt a prevzít statek...“

„Ale já mogu ešte počkat,“ ujišťoval ho Regor, neboť ho napadlo, že oddálením převzetí statku si prodlouží bezplatné pití a dorocení u Arména a odloží též na neurčito hanebný den, kdy se provalí jeho kontrakt s kořalečníkem.

Tím vzaly události zase další obrat a účastníci poslední scény se rozešli.

Rígovo zoufalství zmizelo: Ačkoliv záležitost měla některé nepříjemné rysy, jako nastávající vejminek, ale s tím Ríga už stejně počítal. Gelena byla dorostlá a bylo třeba ji vdát. Nepříjemné bylo též spříznění s Kybernátem, jehož nenáviděl a jímž nyní i odůvodněně hluboce pohrdal. Záležitost se ztrátou statku a živobytí se tím však řešila snadno a bez soudních tahaček, a to celkem snesitelným způsobem.

Kybernát byl rovněž rád, že byla zažehnána další ostuda. Co se týče sňatku s Mandou, měl k tomu ambivalentní postoj. Na jedné straně to bylo pozdě a nešikovné vůči Regorovi – a také, že Manda neměla peníze. Na druhé straně je ženská přece jen lepší než kamelida a dalo se i čekat, že Manda přes svou vypočítavou hrabivost se o něho může i jinak starat dobře. Měl pouze obavu, aby Manda, až si ji vezme, nechtěla děvečku, protože to by byl extra výdaj! – A tak to vidíte! Mrcha Kybernát se zase vytočil! To už ale vypadá, že žádná vyšší spravedlnost ani není! Je to ale svět!

XX

„Arméne, eslipa víte, co je novýgo?“ hlaholil Regor vítězně. Armén udělal arménský posuněk údivu a zvědavosti.

„Můj tatýk se bude ženyt! – Tým pádem se moje prevzetý statku ešte vodkládá na neurčito!“

Zdálo se, že Arménův nos se ještě prodloužil. – Potlačil však na rty se deroucí arménskou lamentaci a naopak panu Kybernátovi senioru prostřednictvím pana syna gratuloval. V mysli mu vystalo vědomí, že zřejmě nastal jeden z oněch vzácných případů, kdy sedlák vzal na hůl Arména.

Ihned ho také napadlo, že ženitba starého Kybernáta je naschvál jemu, Arménovi na potvoru, aby z něj jeho syn mohl ještě dlouho dojit kořalku. Ale stane-li se za těchto okolností z Regora kořala – na což již pod nenápadným vedením Arménovým najížděl –, může se i stát, že se předčasně uchlastá anebo mu starý statek nepředá – ajvaj!

Nicméně se ještě nevzdával: Naklonil se k Regorovi a oznamoval mu, že by potřeboval zase nějakou zvěřinu, tak do týdne – kdyby laskavě s panem bratrem...

Jakmile s nimi bude mít nějaké transakce, však ono se už něco najde, jak se jim dostat na kůži! A teď to byla pro Hovnana věc cti!

Regor přikývl a dal si nalít sklenici „koňáku“, jak ve svém dialektu říkal koňaku čili cognacu.

Armén uposlechl se skrytou lítostí a jedem v srdci, protože smlouva nespecifikovala druhy nápojů, jež může Regor na posezení vypít, takže dražší zřejmě nevylučovala.

Nedal mu ovšem „koňák“ nejlepší, ale i ten nejhorší byl pořád dražší než ostatní běžné kořalice. Hovnan Arumyan cítil nepřímý pocit prohry a rozhodoval se, že to tak nenechá.

* * *

Děvečka Manda stála na dvoře u necek a vehementně prala prádlo. Starý Kybernát ji pozoroval, žmoulaje vyhaslou fajfku. Manda nebyla už nejmladší, do třicítky jí v nejlepším případě nechybělo mnoho, což v oné době, kdy byla délka života všeobecně o nějakých deset patnáct let kratší než dnes, byl vlastně už střední věk, hlavně na vsi a hlavně pro ženskou, neboť ty často umíraly brzy předřením.

Měla nějakou nejasnou minulost – než přijala zaměstnání u Kybernátů, sloužila někde „v kraji“ a zlé jazyky tvrdily, že si tam „ugnala parchanta“.

Snad proto byla tak opatrná, a když nastoupila u Kybernátů, chodila spát domů k otci chalupníkovi.

Potřebovala se však vdát a nyní se jí povedl nečekaný zátah na starého Kybernáta. Nevěděla sice, jak to ve skutečnosti přijal, ale navenek nedával nic najevo a spíš se zdálo, že by mu to snad mohlo i vyhovovat. Větší potíží byla v tom, jak to přijmou jeho synové, ale to se kupodivu nezdálo vadit. Gonza byl v suchu s Rígůc Gelenou, problém mladšího selského syna se mu geniálně, jakoby sám od sebe vyřešil a Regor si z vývoje událostí kupodivu nic nedělal – zdálo se dokonce, jako by otcovu ženitbu uvítal. Tomu Manda nerozuměla, ale tušila, že má snad nějaký důvod: My ovšem, milý čtenáři, tento důvod známe, že ano?

Synové se tak zdáli v pořádku a v suchu, jen to Mandu hnětlo a znervózňovalo, že starý Kybernát se ke sňatku jaksi neměl.

Rozhodla se tedy, že se pokusí ho popostrčit: Slib od něho měla, dokonce před pěti svědky, a její hrozba ovšem dosud trvala: Kdyby to rozjela, Kybernát věděl, že by pak zviklala i Rígu, protože ten by stěží mohl dát svou dceru synovi vyhlášeného bestiáře, a tudíž by pak asi musel volit původní, obtížnější cestu s udáním, odvoláním či snad zmatečnými stížnostmi – atd., nehledě k tomu, že záští ho jistě ještě neopustilo a ke smírnému řešení sňatkem dal svolení vlastně ze strachu před ztrátou živobytí, neboť tak to bylo jistější. – Po této stránce se tedy zdál Kybernát jistý – bylo zapotřebí ho pouze vyburcovat ke konkrétní činnosti.

Manda věděla, že se Kybernát teď už nebude odvažovat chodit k Maleně, a tudíž bude po této stránce ovlivnitelnější. Manda byla velká, statná ženská, ne opravdu tlustá, ale mohutná. Kromě tzv. junonského poprsí měla zejména mohutnou zadnici připomínající kobyli, a kojila se tudíž nadějí, že na dobytčata navyklý Kybernát se na tuto návnadu nachytá. Jak se dříve, asi po svých zkušenostech z kraje, snažila chovat co nejnenápadněji a nijak se nevystavovat, nyní Kybernáta záměrně provokovala, jako i nyní, praním v předklonu u necek na dvoře, kde ji musel ze sence vidět, kdežto dříve by se s tím uklidila někam stranou. Děla takové věci již delší dobu a doufala, že nastane kumulativní efekt, který by se měl již co nejdříve projevit.

A v tom se také nemýlila.

Kybernát, když se již dosti napozoroval její vyšpulené zádi, jež se při každém drbnutí na valše vyzývavě zakývala, zároveň odhalujíc větší kus mohutných stehů, se vilně zachechtal, a křepce našlapuje na špičky a podivně mávaje rukama s fajfkou v hubě, kráčel k děvečce. Uchopil ji oběma rukama za hýždě a skuhral s fajfkou v hubě: „Mordydy, Mando, ty máš ale panymandu, jen což delej! A tak teda dyž se máme brát, mogla bys mi dát taky nákej

foršus.“ Manda se naoko bránila, ale nepřilíš vydatně. Kybernát, fajfku stále v hubě, ji strkal za příslušného ohmatávání nahoře i dole směrem ke stodole.

Manda byla skoro stejně vysoká jako starý sedlák a mnohem mohutnější. Jak ji tak suchý stařík strkal oplzle před sebou, dělala scéna vskutku dojem jakéhosi zhumanisovaného pokračování jeho bestiofilních exkursí.

Dostrkal ji do stodoly, kde byla stolice na dělání řezanky a kopeč slámy k témuž účelu, kdežto tráva, jetel atd. se dodávaly vždy čerstvé. Kybernát zasunul zvnitřku petlici a pak povalil Mandu na slámu. Vykasal jí halenku ke krku a pak zvedl sukni atd., načež si sám spustil poctivice.

„Mordydy, gospodári, vy ste jako gengšt!“ vydechla Manda s údivem, ale tu ji Kybernát již proklál.

Sluší se poznamenat, že Manda měla patřičné kobyčí proporce i všeobecně, a tudíž Kybernátovi vyhovovala lépe než všechny lidské samice, se kterými se dosud setkal. Také Manda dosud nic podobného nezažila a za okamžik již se neovladatelně zmítala a hekala blahem.

XXI

Oné noci pršelo, a tudíž v Arménově kořalně nebylo mnoho zákazníků, zejména také proto, že Lóli byla tč. mimo provoz. Proto Hovnan Arumyan brzy zavřel svůj podnik Na Vyglídce či Vyhlídce (dosud jsme se neusnesli, byl-li nápis na něm v podtuřínštině, či v normální češtině – obojí je možné a lze hájit) a odebral se do postele, když byl předtím vykonal příslušné arménské modlitby. Za chvíli všechno spalo, Armén i jeho rodina, včetně jeho rezidentních atrakcí: cikánky Lóli a jejího pastýře exševce Bakulíka v zadní místnosti za kořalnou a harmonikáře Blágy na lavici u kamen ve vlastní šenkovně. Do kontrapunktů dýchání, chrápání atd. se mísilo stálé šumění vytrvalého deště.

Všude bylo tma, jen svíce v lucerně na průčelí osvětlovala matně nápis „Na Vyglídce“ (či „Vyhlídce“?). Normálně sloužila k orientaci a lákání zákazníků, že je zde kořalna; této noci to sice nemělo účel, ale Armén buď zapomněl svíci zhasnout, anebo se mu nechtělo do deště.

Avšak nějaký čas po půlnoci se ozvaly rány na zavřené okenice Arménovy ložnice. Armén se vzbudil a okenici i okno pootevřel. Venku stál Regor Kybernátůc s pytlem na hlavě proti dešti: „Přinesli sme vám tu zverinu, Arméne.“

Hovnan Arumyan tedy opět zavřel, natáhl si přes noční košili svůj arménský chalát, vzal si též pantofle a charakteristickou arménskou čepičku. Ačkoliv okenice byla už zase zavřená, viděl při rudé záři matného věčného světla, které řeřavělo před ikonou. Byl to *Armén*, neračte zapomenout, tím pádem ačkoliv ho líčíme pořád jako specificky nesympatickou postavu, jakmile jsme zavedli tu

ikonu, už to najednou tak jako nevadí, jak jistě cítíte a pozorujete. Ale čert ví, čím to vlastně je! Kdyby mi to tak někdo dokázal vysvětlit, proč psát o Arménech najednou nevadí a není to žádný rasismus.

Arménova žena se pohnula a zvedla hlavu a Armén ji arménsky napomenul, aby jen spala dál, že se jí to netýká.

Krčmář vyšel do onoho spížího přístěnku jako v kapitole VII, rozsvítil svíčku a otevřel dveře.

Dovnitř vlezli zmoklí Regor a Gonza a táhli za sebou rovněž mokrý kus zvěřiny.

„Pánové, pánové,“ volal Armén, „pročpak nemáte dneska to zvíře v pytlí?! Takhle je hned vidět, co to je – taková neopatrnost!“

„Von se nám pytel rozterg,“ vysvětloval Regor mrzutě, „a stejně byl ten jelen do nej moc velkej. – A stejně je dnes v noci boží dopustný, že nykdo nechodý ven, a to se vi, taky velká tma; to se nyc nedeje!“

Ukořistěný kus byl jelen šesterák, s parohy již vyvinutými, ale dosud v lýčí. Chytil se do oka za paroh, a jak ho strom vymrštil do výše, zmítáním si zřejmě zlámal vaz.

Armén byl s kořistí spokojen a chtěl to mládencům napsat zase a conto, ale ti řekli, že potřebují hotové.

Zejména Regor se tvářil posupně. Podle kontraktu na statek měl právo na neomezený kredit při každém sezení v krčmě, a tudíž pro něj kredit za zvěřinu neměl vlastně smyslu.

Gonza, který by se s tím jindy spokojil, se chtěl Regorovi vyrovnat a chtěl svůj podíl rovněž na dlaň.

Došlo k hádce, k zastrašování, ale Armén nepovolil. Tvrdil, že tolik hotových peněz ani nemá, a když ho začal Regor tahat za vousy a napřahovat na něj ruku, spustil Hovnan kvičivý křik o pomoc.

Nato se začal jeho dům budit, bylo slyšet zejména chraptivý hlas Blágův a brumlavý bas ševce Bakulíka. Armén měl kromě toho také dva už dospívající syny – ale i kdyby nešlo o hrubou sílu, byli to všichni svědci a na podlaze ležel jelen! Armén mohl vždycky tvrdit, že s Kybernáty nic předem nesmlouval, že mu jelena přinesli o své vůli a obořili se na něho proto, že nechtěl upytlačenou zvěř koupit!

Minule byla situace jiná: Ani Blága, ani Bakulík ještě nepatřili přímo k osazenstvu a také kořalna byla plná nejrůznějších hostí, které nebylo záhodno na tento druh obchodu upozorňovat.

Hoši si uvědomili situaci a poznali, že jediná možnost je rychle se zdekovat! Chytili jelena a zmizeli v deštivé tmě.

Třesoucí se Armén se dopotácel do šenkovny, kde si dal na úlek některý ze svých jedů spolu s Bakulíkem, Blágou a oběma výrostky, přičemž zbytek své rodiny zahnal do postele, když jim byl vysvětlit, co se stalo, právě tím způsobem, kterého se Kybernáti báli: Přišli dva pytláci, nabízeli mu jelena, on bohabojně odmítl, atd.

* * *

Ráno před rozbřeskem přšlo ještě pořád. Starý Kybernát se probudil a měl starosti, jak to bude se senem. K senu, uvažoval, má být sucho, doufejme, že déšť dlouho nepotrvá.

Uvažoval ještě o tom i onom a pak dostal oplzlé choutky. Vstal tudíž, v síni si našel pytel, který si hodil přes hlavu, našmátral dřeváky a brodil se smrdutým, cachtajícím blátem do chléva. Do chléva?!?!?! To zase za Malenou?! Nikoli, indignovaný čtenáři, pouze za Mandou. Ta se totiž už odstěhovala od rodičů na Kybernátův statek a měla svou postel, po vzoru jiných děveček a čeledínů, u božího dobytečka v chlívě. (Kybernát mimochodem přestěhoval Regora a Gonzu z hůry nad chlívem na patro ve stodole.)

A zde ji tedy nyní navštěvoval jakožto svou nastávající, což sice není podle církve dovoleno, ale už se na to tak nekouká.

Kybernát odložil mokrý pytel, vyzul dřeváky a vlezl k Mandě, kterou probudil hrubým selským laskáním. Ta se souhlasně rozvalila a za chvíli se v chlévě ozývalo rytmické vrzání postele, postupně stále rychlejší a zuřivější, k němuž se pak připojilo též dvojhlasé hekání a úpění.

Když konvulse ustaly, bylo chvíli ticho a pak se začal Kybernát hrabat zpátky.

„Tu to je na govno,“ řekl své milce, „dy já nemogu vostat do konce. – Dochtori prej říkaj, že se tým nyčí zdraví a taky se zanerádý lajntuch.“

„Tak si mne už vemte, hospodári, však ste to slíbil,“ ozvala se Manda. – „No, budu mušet,“ meditoval Kybernát, „jak bude po senách, dojdú do Gančí na faru. Tu to je dobrý, ale stejne na govno. Dybys ty byla rozumná, posadyl bych te na tu Malenu a na koniec bych se premístyl...“

„I fuj, hospodári, to už nechte na pokoji. – Copa von je způsob, ale dyž s váma by nešel, vy byste mne potergal...“

„No, det to ríkám,“ opáčil Kybernát, „dyby si byla rozumná – ale to golt ty nejseš...“

Mávl rukou a odcházel z chléva zase do deště a do své postele, uspokojen, ale poněkud mrzut, leč spíše žertovně než vážně.

Náhle strnul: Z husté clony deště, která nyní opět nabyla na větší vydatnosti, se v ranním šeru vynořil přízračný stín. Byla to nadlidsky vysoká, olbřímí postava, vzpřímená, zhruba lidského tvaru, kráčející po dvou nohou, ale se zřetelnou jelení hlavou a rozložitým paroží!

Elafour!

Úděs, který projel Kybernátem, byl obrovitý:

Až do té chvíle na Elafoura nevěřil vůbec, a co se týče křivé přísahy, byl přesvědčen, že ji řádným způsobem anuloval.

Bůh byl zřejmě na jeho straně, což bylo evidentní též a hlavně z toho, jak mu pomáhal v záležitosti smilstva se zvířetem. Ani poslední epizoda, kterou na sebe přivolal sám svou zpupností, nedopadla ještě nejhůř!

Ale tu se posmíváný, zdánlivě neexistující Elafour objevil! Kybernát se zhroutil hrůzou jakoby zasažen bleskem. Padl na kolena, vztáhl ruce před sebe, neartikulovaně vykřikl a zřítíl se v bezvědomí tváří do bahna.

„Táto, det to sem já,“ zvolal Regor nesoucí na ramenou jelena (střídali se po cestě s Gonzou a nyní byla řada na něm), ale otec již nevnímal.

Regor shodil upytlačenou zvěř na zem a spěchal spolu s bratrem k ležícímu.

Ve dveřích chléva se objevila Manda v košili, přilákaná hlu-
kem.

„Co se stalo?“ vykřikla úzkostně a běžela bosá čvachtajícím blátem k mladíkům klečícím nad bezvládnou postavou otce.

XXII

Sklizeň sena byla v plném proudu, ale starý Kybernát se jí nemohl zúčastnit.

Seděl jen bezmocně na zápraží ve starém křesle, které mu Gonza sehnal u vetešníka v Golcově Gradci, jemuž na radu jiného pytláka prodal kůži a parohy z fatálního jelena.

Maso Kybernáti zkonsumovali dílem rovnou, dílem je vyudili v udírně v sadu a schovali ve sklepě. (Byl to takový ten vykopaný v zemi a vyzděný, až na břehu Bystrenyce, jejíž proud také přispíval k chladícím vlastnostem sklepení.)

Ať tak či onak, onen jelen za to zřetelně nestál, neboť měl za následek zmrzačení souseda Kybernáta: Ten totiž byl ochrnutý na ruku a nohu na pravé straně, a ze začátku, když se probral ze mdloby, nemohl ani dobře mluvit. Zadrhával, tápal po slovech, někdy říkal jiná slova než ta, co chtěl vyjádřit. Doktor, zavolaný z Gančí, ho sice utěšoval, že se to časem může všechno spravit, a skutečně, řeč se mu spravila a nyní už i mohl trochu pravou rukou pohybovat, i když na nohu stoupnout zatím nemohl.

Byl ovšem ještě pořád neschopen jak práce, tak dozírání na hospodářství, a byla otázka, kdy se zmátoří natolik, aby mohl fungovat normálně, což bylo všem krajně mrzuté.

Vedení statku se tedy zcela přirozeně ujal Regor jako jeho určený dědic; za pomoci bratra Gonzy, děvečky Mandy a podruha Vavřince, kterého najali na dobu kosení a sklizně sena.

Regor se také zeptal doktora, jak to s tatíkem vlastně vypadá, a obdržel zvěst, že se z nynějšího stavu nejspíš dříve či později zotaví, že však je vždy nebezpečí, že se záchvat mrtvice bude opa-

kovat, slabší či silnější – a že by doporučil, aby soused Kybernát pomýšlel na výminek a předal otěže vlády nad statkem synovi.

Regor se ulekl: Jakmile by otec odstoupil a statek mu předal, vstoupila by v platnost smlouva s Arménem, kterou neprozřetelně v zoufalé náladě podepsal – a všichni by byli na mizině!

Na druhé straně otec už zřejmě hospodářství spravovat nemohl: Regor přemýšlel a uvažoval, až nakonec do věci zasáhl sám Kybernát, který si jednou v neděli Regora zavolal a oznámil mu, že bude muset na výminek, že se mu sice ještě nechce, ale že vidí, že není jiného zbytí, a že se tak Regor musí statku ujmout.

Že ale věc má háček s Mandou: Ta ho, jak Regor ví, uhnala, ale za výměnkáře by se vdávat nechtěla, to je jasné. Kdo to taky jakživ slyšel, aby se ženíl výměnkář?!

Kybernát prý o tom s Mandou už mluvil a jediné řešení, jak odvrátit pohromu od statku a Kybernátova rodu, teď je, aby si Mandu, stárnoucí dceru chalupníka, vzal Regor. Jinak Manda rozhlásí, co viděla tehdy v chlívě – i když to už přímo neviděla sama, mrcha, ale jen na to usoudila ze situace – a všechno předchozí bude k ničemu!

Regor kupodivu nic nenamítal proti Mandě, ale tvářil se čím dál rozpačtější.

Nakonec s mnohým kuktáním, pocením, červenáním a opakováním „mordydy“ ze sebe vysoukal svou ostudnou smlouvu s Arménem. Starého Kybernáta div netrefil šlak znova: V rozčilení chtěl vyskočit z křesla a málem by se zhroutil na zem, kdyby ho provinile koukající Regor nebyl zachytil.

Spílal, proklínal a nadával drahnou chvíli, ale tím se nic nevyřešilo! Konečně se uklidnil natolik, že byl schopen zas rozumně a věcně uvažovat a plánovat, kady z konopí.

Ale sotva se takto trochu uklidnil, cítil jakési mrazení kosmické hrůzy, jak mu přebíhá po hřbetě, a v duši mu vyvstalo nejasné, důmyslně plně neuvědomované poznání, že nadpřirozené osudové síly nepřechytračí:

Všechno přece vypadalo spořádaně a vyřešeně: Kybernát úspěšně upřel Rígovi půjčku, úspěšně se vytočil z pravdivé veleostudné obžaloby, naopak úspěšně dvojnásobného žalobce pokořil, takže musel být ještě rád, že ho existenčně nezničí, a musí se ke Kybernátovi naopak chovat přátelsky a jakoby nic, takže Kybernátům postupuje svou dceru a svůj statek výměnou za pouhý výminek! – Ani ta ženitba s Mandou nebyla pro stárnoucího vdovce tak nevýhodná – a teď najednou bác!

Všechno se to zase pomotalo a znebezpečnilo, a co víc! – prsty v tom měl zřetelně bájný Elafour, i když to zařídil tak, aby to vypadalo, že jde o přirozené příčiny a souhru náhod! Zařídil to tak, ale přece jen si neodpustil, aby Kybernátovi nenaznačil, že on, Elafour, je za tím! – Jak to teď ale skončí?

„Proty Bogu nyc nezmogu,“ pomyslel si Kybernát známé přísloví přetvořené rodným nářečím – a znovu ho zamrazilo. Ale již opět zvedl vzdorovitě hlavu:

„Govno,“ pomyslel si, „to se mi jen tak neco plete – nyc zágadnýgo za tým neny, stalo se to všechno nágodou – a tak jako sme se dostali z tech predešlejch šlamastyk, dostaneme se i z týgle, jako že se Kybernát menuju! Jen neztráčet hlavu!“

Poté poslal Regora, aby sehnal Gonzu, neboť mu chtěl sdělit svůj další nápad.

* * *

Nakonec se v Kybernátův senci sešli všichni, kterých se to týkalo, až na Rígovu ženu Gátu, které šla z toho všeho hlava kolem, a tak to nechávala na mužovi: Regor, Manda, Ríga, Gelena, Gonza a ovšem starý Kybernát, ochromený, ale nezlomený mistr v přežití.

Po delších tahačkách, kdy bylo hlavně nutno krotit Rígu poukazem na to, že půlroční lhůta, po kterou může Kybernát žádat svých 50 tisíc, dosud nepropadla, bylo usneseno toto:

Do Rígův statku se nepřijetí Gonza, ale Regor, protože Arménova svinská smlouva, jejíž kopii musel Regor ukázat, mluví pouze o postoupení statku Jakuba Kybernáta.

Statek po otci převezme naopak mladší Gonza, který si bohužel bude muset vzít Mandu, aby zachovala tajemství o Kybernátových choutkách. Toto nové scénáριο nebylo už tak utěšené jako první, ale pořád ještě snesitelné, když se to tak vezme kolem a kolem.

Gelena kupodivu vůbec nic nenamítala, pouze vystrčila pysk a pokrčila rameny, jako že je jí to jedno, mužský jako mužský, Kybernát jako Kybernát: Ostatně, jak jsme viděli, měla sklon k tomuto postoji už dříve a rozhodla se pro Gonzu spíš z rozumu než z citových důvodů:

Původně, kdyby z toho mělo něco být, měl by se někdo přijet na Rígův statek bez mužského dědice – a to by za normálních okolností musel být mladší syn Gonza. Tak se to aspoň jevílo na povrchu.

Ale když chtěl Gonza protestovat, hlavně proti tomu, že ho ženili s Mandou, šlápla mu Gelena pod stolem na nohu: Nic si z toho nedělej – jsem s tebou.

Situace tedy byla vyřešena k jakž takž všeobecné spokojenosti, i poslali Mandu, jež byla dosud děvečkou, do hospody pro láhev – řekněme té rosolky, ať už je to, co chce – nebo možná pro „malaku“ (viz píseň: Nalejte malaku, poslužte měšťáci sedláku), aby novou dohodu oslavili.

XXIII

Svatby proběhly narychlo ještě před obilnými žněmi – řekněme, že v Podtuříní, pohorském to kraji, začínaly žně až v srpnu a že vzhledem k okolnostem (svatby ještě před žněmi) shodil pan farář oba páry z kazatelny „jednou za třikrát“. Svatby proběhly s patřičnými folkloristickými obyčeji, které však vynecháme, protože jsme podtuřínský svéráz dostatečně vylíčili u příležitosti „sternyštat“.

Pochopitelně že sousedé se divili tomuto náhlému obratu, a zejména starý Galuška vrtěl hlavou a prorokoval, že to nebude s dobrým, že Ríga svolil ke sňatku Regora s Gelenou jen proto, aby nemusel na žebráckou hůl, a že skrytá kyselost a zášť mezi oběma rodinami se ještě provalí tím či oním způsobem.

Také vrtal sousedům hlavou nečekaný sňatek Gonzy s Mandou, chudou děvečkou, a ne už nejmladší. Hádali, že Gonza Mandu nejspíš obtěžkal, ale nebylo jim jasné, proč se raději nevyplatil třemi sty šajnů, jak bylo zvykem a jak také paušálně nařizoval soud, došlo-li až k němu. Okolnost, že starého Kybernáta trefil šlak, nutila k tomu, aby se buď jeden, nebo druhý syn ujmul hospodářství, ale bylo záhadné, proč to tedy nebyl starší Regor, jak stanovilo zvykové právo.

Usoudili, že asi dlouho nechtěli hledat Regorovi nevěstu, která by mohla přijít na statek, k provozu potřebná ženská, ovšem spojená s Gonzou, na statku už jako byla – a vlastně neoficiální člen rodiny – vzal si ji tedy Gonza a k Rígům se přiženil Regor – tak nějak si to ve svých debatách vysvětlovali, nicméně se jim to pořád nezdálo a tušili za tím něco nepatřičného.

Ríga a Gáta se stáhli na výminek, nikdo jim však neubližoval, jak se často ve vesnických románech výměnkářům ubližuje, protože jednak na to Gelena dohlížela a kromě toho Ríga ještě zdaleka nebyl nemohoucí, nýbrž naopak; kdyby nebydlel ve výměnkářské ubikaci, mohlo by se soudit, že statkem dosud vládne sám, protože Regor, zvyklý poslouchat otce, a nadto celkově nanicovatý (viz jeho kořalečnictví atd.), se mu vlastně podroboval. Tak mohl být Ríga spokojen, že to tak dopadlo, i když zeť byl Kybernátem, tj. z Kybernátova rodu:

Ačkoliv byl odsouzen k odškodnému, které by ho přivedlo na mizinu, nemusel je platit, vyvdal dceru, ne sice přepychově, ale celkem slušně, svým statkem vládl de facto dál a Regor se zdál být téměř vzorným mladým sedlákem.

Ani výlety do Arménovy krčmy již nehyzdily jeho charakter, neboť jich zanechal:

Jednak už nepotřeboval chodit k Lóli, jednak byl teď s Arménem na špatné noze, už od záležitosti s jelenem a pak vůbec.

Nedlouho po svém sňatku se v kořálně triumfálně objevil, oznámil Hovnanovi, že je ženat, ale že se přiznal na Rígův statek, takže po otci jeho statek nepřevzme, a že tudíž podle smlouvy má až do smrti právo vypít u Arména každý den tolik kořalky, co unese.

Armén se ovšem bránil: Poukazoval na to, že smlouva pozbyla platnosti, protože jedna smluvní strana, totiž Regor, není schopná smluvnímu závazku dostát – jeho závazek se jaksi dostal mimo jeho dosah, jako kdyby slíbil, že třeba poletí na Měsíc atd. Regorovi odmítl nalít, leda za peníze, protože smlouva je teď neplatná, lituji, pane Kybernáte.

Ale když už mluvíme o závazcích: Tu vytáhl Armén svůj sešit a ukazoval Regorovi, že on a pan bratr jsou mu dlužní – že to stvrdili svými podpisy – že to sečetl – a do pěti set šajnů mnoho nechybí.

„A det, sakramente, det to je kredit za dodanou zverinu!“ vybuchl Regor neopatrně na celou šenkovnu. „A za mámino gáby!“

Armén udělal velice arménský posunek: „Ale jak to? Jakou zvěřinu? Chce snad pan Řehoř tvrdit, že on, Hovnan Arumyan, od něho a od pana bratra kupoval nějakou zvěřinu?! Snad dokonce upytlačenou?! Ale Bůh uchovej!“ – A šaty po nebožce? – To by přece Armén nepodporoval, takovou neúctu! – A potom, copak? Kdyby to bylo k dobru, copak by to pánové stvrzovali svými podpisy? – Ale podpisy tam jsou – černé na bílém – a Armén je připraven svou pohledávku případně vymáhat soudně...

Jsou to dluhy za kořalku, ovšem – co jiného? Když mu pan Řehoř podepsal tu smlouvu – po tom datu, které ve smlouvě je, zápisy tady v tom sešitě alespoň pro pana Řehoře přece končí! No co jiného to teda je?!?!...

Teprve nyní poznal Regor svou blbost a blbost svého bratra. No ovšem! Proč to podepisovali? Armén jim říkal, že to je jako na potvrzení, na dohodu, že mají u něho k dobru tolik a tolik šajnů – ale vždyť to byl nesmysl!

„Ó, ty gloupá selská glavo,“ nadával si v duchu, „ty si naletel!“

Otočil se a indignovaně odcházel, čímž přestalo jeho docházení do Arménovy krčmy.

Doufal, že tím to končí, že Armén ho jenom chtěl zastrašit, aby na něm nevymáhal kořalku zadarmo, ale to se mylil.

Zanedlouho poté se Armén objevil v Kybernátův statku a ptal se po hospodáři, tj. po Gonzovi. Můžeme si představit, že byl oblečen městsky dobovým způsobem, ale třeba jako trochu starobyle a ošuměle: Řekněme, že měl dlouhý hnědý kabát, ze kterého mu dole čouhaly kostkované pantalonky, a na hlavě cylindr.

Gonza byl pod kůlnou a připravoval kosy na obilnou žeň, příchod Arménův ho překvapil. Armén uctivě smekl a omlouval

se, že přichází – ale má bohužel určité starosti: Potřebuje nutně peníze a tu – pan Kybernát i pan bratr mu dluží.

„Jak to!?“ vyjevil se Gonza a tu mu Armén říkal zase to, co předtím Regorovi, a jejich pohovor proběhl obdobně jako tehdy s Gonzovým bratrem v krčmě. – Zase se nedohodli, ovšem, a Armén odešel s pohrůžkou, že když se pan Kybernát jinak nerozmyslí, bude muset vymáhat peníze soudně.

Byla by to ovšem chabá pomsta za to, že Hovnanovi utekl Kybernátův statek, protože aby Kybernáti v nejhorším nesehnali hotové a museli si dát statek zfindovat, nepřicházelo vůbec v úvahu – ale věc pro ně nepříjemná to byla stejně.

Gonza se chvíli škrábal na hlavě, pohlížeje na shrbená záda mizejícího Arména, a pak se vypravil za výměnkářem.

Starý Kybernát se spravoval – mráz kopřivu nespálí – a už pocházel o holi. – Gonza se trochu bál, že by ho mohla Arménova podvodná drzost a hloupost synů rozčítit tak, že by ho trefil šlak podruhé, ale nic takového se nestalo:

Starý Kybernát se odbelhal s Gonzou do budovy výměnku a dlouho tam s ním konferoval...

XXIV

Švec Bakulík se probudil zimou. Bylo asi pět hodin ráno, už světlo, ale šedivě, a to bývá v lese pěkně chladno. Ozývali se ptáci, odkudsi bylo slyšet holuba hřivnáče, jinak nějaké snad lindušky nebo co, a tak vůbec.

Oheň už vyhasl a smradlavě kouřil. Deky natažené kolem ohniště od stromu ke stromu zakrývaly výhled. Měli je takto zatažené po cikánském způsobu, právě proti zimě.

Ohradí-li se totiž ohniště nějakými dekami apod. ze strany, je za chvíli v tomto prostoru i za krutého mrazu tak teplo, že tam člověk nevydrží v saku. To je zajímavé tím, že toto ohrazení je nahoru otevřené, nemá jaksi strop, takže by člověk čekal, že teplo vysálá nahoru. Ale není tomu tak, a v tomto prostoru je člověku pěkně teplo „sár Kristušeske pal o kolin“, jako Kristu za řádry, říkají cikáni.

Ted' ale už oheň vyhasl a teplo přestalo, takže se švec vzbudil. Otočil se a zjistil, že Lóli vedle něho neleží. To ho nepřekvapilo, protože se dalo čekat, že po probuzení vyšla do lesního mlází.

Bakulík tedy tiše ležel a přemýšlel o své situaci. Tato situace je, jak vidíme, nová a ke způsobu, jak se do ní dostal, se Bakulík nyní v duchu vracel:

Nastala před nedávným časem, kdy náhle vyhořela Arménova krčma se vším všudy, avšak naštěstí nikdo neuhořel. Pouze dřevěná noha vysloužilce Blágy se poněkud očadila, ale ne tak, aby ztratila pevnost (Blága si ji na noc odkládal), a ani jejímu majiteli, ani jeho harmonice se nestalo nic. Mohl tudíž opět započít svou peripetickou existenci, jakou vedl předtím, než se stal parasitem a lacinou pracovní silou Hovnana Arumyana.

Ani nikdo další naštěstí neuhořel, a navíc zachránil Hovnan i svou železem pobitou pokladnu. Naneštěstí příjem za poslední den, který byl pouze v uzamčené zásuvce stolu, do značné míry uhořel, a s ním i Hovnanovy dlužní záznamy, včetně oněch falešných na Regora a Gonzu, což, jak podezříváme, byl vlastní účel ohně, i když není žádný důkaz, kdo ho založil.

Proč neměl Hovnan tyto úpisy také v pokladně, neumíme vysvětlit, ale neměl.

Škodu měl Armén i tak značnou, i lamentoval profusně. Šel podat také oznámení na neznámého pachatele do Golcova Gradce, ale četníci se k tomu chovali velice vlažně, vzhledem k rozšířenému antiarmenismu, kterým pohříchu jest podtuřínský lid nakažen. Kromě tohoto obecně lidového postoje dostávali totiž četníci opakované stížnosti od občanů Gavelovy Legoty na Arménovu kořalnu jako zdroj zkázy mravů, hluku atd., ale nemohli proti tomu dobře nic dělat. Okolnost, že Armén vyhořel, byla jim tudíž skrytě po chuti.

Armén tedy nakonec sebral, co zbylo z jeho majetku (včetně plné pokladny), naložil to na vůz tažený nerovným párem koníka a kamelida, a odjel i se svou rodinou sestávající z manželky a pěti dětí, z nichž dvě byli již dospělí výrostci, někam do kraje k příbuzným.

Exit Armenius.

Tím však se octli bez přístřeší i Bakulík a Lóli: Domů k Dodle se švec vrátit nemohl, všeobecně a kvůli Lóli zvláště, cikáni byli hraběcími zaměstnanci vystěhováni, kdoví kde jim byl konec, Ďodus Zeleňák, jejich „čhibálo“ čili předák a jeho zástupce byli už dávno propuštěni z vězení a asi se připojili kdoví kde ke svému klanu...

Bakulík a Lóli neměli teď kde bydlet. Naštěstí zadní místnost, kde měla Lóli u Arména svůj hlavní stan, neshořela, pouze jí prohořel krov, a tam měli všelijaké deky a tak.

Nějaké další deky a plátna Lóli vyžebrała či otočila ve vesnici a dvojice se usídlila v lese způsobem, který jsme právě popsali. Proti dešti měli jakousi boudičku z roští přikrytou dekami a plátnem: Je-li látka napjatá a nedotýká-li se jí člověk z vnitřku, chrání před deštěm i taková, která není nepromokavá, protože voda klouže po jejím povrchu – něco s povrchovým napětím asi nebo co.

Hraběcí hajní je nechávali na pokoji za nájemné v naturáliích (naturalia non sunt turpia), tj. za bezplatné služby poskytované cikánkou.

Co se týče živobytí, byli tu zatím lesní dělníci, a ti se jim stali zdrojem příjmů.

Docházeli s dekou na jejich pracoviště, v nějakém mlází se Lóli položila na deku a Bakulík před mlázím vybíral. Pro dělníky však byl standardní čtvrtšajn příliš vysoká cena, ale s cenou dolů se dobře jít též nedalo. Jakkoliv Lóli, přírodní dítě lesa, poskytovala až dosud pouze klasické služby, nouze ji donutila k většímu profesionalismu:

Naučila se uspokojovat dva zákazníky najednou za poloviční cenu, jak v USA dnes, každého po osmině šajnu čili zaokrouhleno nahoru, třinácti tlustých, ba dokonce i tři, po devíti tlustácích, čímž cena celkově stoupla vlastně o dva tlusté.

Lóli vše trpělivě snášela s již zmíněnou „belle indifférence“, ale poznenáhlu se jí to protivilo pořád víc a víc a začala uvažovat o tom, že Bakulíkovi uteče. Popohnala ji k tomu zejména příhoda, kterou si zde můžeme poněkud vylíčit:

Ačkoliv hlavními Lólinými zákazníky, jak jsme již vylíčili, byli tč. lesní dělníci, navštěvovali její utěšené lesní pracoviště i jiní, u normálních žen neúspěšní smilníci z širého okolí, neboť vstupné bylo lidové a fakt, že šlo o les a cikánku, dodával záležitosti jakýsi romantický nimbus. Tyto postavy sexuálních desperádů byly často samy o sobě značně malebné a kuriózní.

Tak např. se do lesního minilupanarku jednoho dne dostavil mladý studentík doprovázený jakýmsi měšťákem mladšího středního věku:

Byl to Hans Pawlitscheck, přezdřený Hanserle, syn známé intelektuálky, hlavní redaktorky učeně feministického časopisu Der Blaustrumpf Aurory Pawlitscheckové. Ta pěstovala neodvislost na způsob George Sand, nosila cvikr a kravatu a kouřila doutníky apod. ve styku s četnými literáty a intelektuály. Vzhledem k její dominantní povaze a nesoustavné výchově, zároveň přísné a rozmazlovací, se stal mladý Hans Pawlitscheck neurotickým, a zejména neobyčejně plachým a stydlivým vůči ženám. Když dosáhl puberty, počal se oddávat excesivní masturbaci podle devizy svého vrstevníka, básníka Joachima von Pappelbaum: „onanieren und immer schreiben“, aniž by byl schopen i později tento zlovyk překonat a postoupit k normálnějším modalitám.

Tento způsob matčina miláčka, který brzy odhalila, neboť měla s muži značné zkušenosti, Auroru velice hnětl, jelikož podle dobového názoru šlo o činnost nesmírně škodlivou, ba zhoubnou, která vede k vysychání míchy a scvrkání mozku, takže když pak masturbant utíká, je slyšet, jak mu mozek klechtá v hlavě. (To učí I. Kant, to není můj výmysl – minulé století pak v těchto nesmyslech pokračovalo.)

Poradila se tedy s některými svými často i lékařsky vzdělanými důvěrníky a výsledek byl ten, že poslala Hanserleho na jakousi prázdninovou túru po Čechách, spolu s jedním z nich, aby zde hocha zasvětil do mystéria ženy a odvedl ho od zhoubné neřesti.

Po několika marných pokusech dostřkal společník Hanserleho k Lóli, avšak zdálo se, že ten neuspěje ani zde.

Lóli však, aniž by jí kdo co řekl, vyhmátla svou intuicí ženy a přírodního člověka podstatu duše Hanserleho Pawlitschecka

a řekla mu, že když se bude zdráhat te kurel, poví to matince, a ta ho zajistě pro neposlušnost ztrestá metlou.

Tato hrozba měla na Hanserleho kýžený účinek, takže se svého úkolu slušně zhostil a cikánku, resp. Bakulíka též hojně odměnil. Zda se zhostil též své mrzké neřesti, není známo, ale sexuální úspěch mu pozvedl sebevědomí do té míry, že se stal naopak neobyčejně drzým a zpupným, takže nectil ani ctihodných šedin.

Jiným Lóliným přespolečným zákazníkem byl potulný loutkář Sedenius Gerzmann, který trpěl sklony k malým dětem, jichž se však snažil zbavit navštěvováním dospělých prostitutek všude na svých cestách, leč vždy bezúspěšně.

U Lóli byl vítán, neboť sice zaplatil, ale pak nic neudělal. Tak bychom mohli pokračovat ještě dlouho, ale jest nám vylíčit onu kruciální příhodu, po které se Lóli rozhodla, že jak bude moci, Bakulíka opustí.

Po kraji obcházel zpustlý vandrák Pavel Mantis, bývalý lokaj hraběte Ferdinanda vyhnáný pro nepoctivost a opakované nemírné upíjení alkoholických nápojů z hraběcích zásob.

Jest však rysem dokreslujícím lidumilnou povahu dobrého hraběte, že když ho Mantis s pláčem prosil, aby ho nevyháněl, že neví, jak by se jinak živil, sice mu nevyhověl, ale přece jen se o něho jaksi postaral.

Učinil tak opět způsobem originálním, typicky lapicki-booseovským.

Daroval mu totiž plemenného kozla vlastního chovu, odvozeného od vlnodárné kozy angorské, s tím rozdílem, že tato hraběcí koza snášela drsné podtuřínské podnebí a byla též vynikající dojnící – tedy šlo o jakousi kozí obdobu hraběcího ovibova, uvedeného zde již v kapitole II.

S tímto kozlem měl Mantis obcházet po vesnicích Podtuřínska i vlastního Tuřínska, aby k němu vesničané připouštěli své kozy, a tak vylepšovali svůj kozí chov.

Nedostatek tohoto plánu spočíval ovšem v tom, že kozy se páří pouze v říjnu a v listopadu: Po tu dobu mohl si snad Mantis připouštěním kozla něco vydělat, těžko však tolik, aby mu to vydrželo pro zbytek roku.

Tomu čelil tím, že kozla naučil různým kouskům, se kterými se pak předváděl na tržištích měst a návsích vesnic.

I tak se živil dosti nuzně a zlořečil hraběti. S komediantským kozlem ovšem musel cestovat daleko do kraje, avšak koncem léta se stahoval do Podtuříní, aby zde poskytoval základní připouštěcí služby, neboť jinde lid nevěděl o výhodách kozí rasy hraběte Lapickiho.

Stálým soužitím s kozlem však Mantis načichl kozlovinou, takže byl silně společensky a tím i sexuálně handicapován, odhlédneme-li již od toho, že byl vlastně chudým vandrákem. Jeho osud ho učinil neobyčejně neužilým a zakyslým, takže téměř neustále nadával na všechno, co mu přišlo do cesty. Když se po návratu na Podtuřínsko dověděl o Lóli, ihned se dostavil a nabízel Bakulíkovi podstatnou část svých úspor, které měl ukryty v podešvi boty. Bakulík se ulakomil a chtěl Mantisovi vyhovět, ale Lóli se vzpěchovala, odpuzována jeho smradem.

Nakonec ji Bakulík donutil pod hrozbou výprasku ševcovským potěhem, aby se kozelníkovi oddala, nicméně ji to vůči ševci skrytě zatvrdilo a začala uvažovat o tom, že se odpoutá. K tomu by bývala měla dosti příležitosti, protože Bakulík, zmítaný konfliktem mezi žárlivostí a nutností přežít, chodil často pít do Legoty do hospody a nechával Lóli bez dozoru, protože tam ji s sebou nebral. Nemohla se však stále rozhoupat pro svou pasivní povahu

a neznalost krajiny. Avšak osud či náhoda aneb nějaká plivnící zde opět zasáhli.

Na lapické panství totiž znovu zavítal markýz von Stella-Paruca, kterého hnětl jeho loňský debákl s jelenem sikou. Po celou dobu, co byl pryč, se markýz cvičil ve střelbě a studoval mysliveckou literaturu, a nyní se opět pozval na podtuřínské panství ke svému příteli Ferdinandu von Lapicki-Boose, aby odčinil svou potupu v jeho očích a zejména v očích vrchního lesmistra Gamouze, jehož ironická zdvořilost při minulé příležitosti markýze pokořovala, že by byl tak zvaně raději facku držel.

Pečlivě se tedy připravil a věděl teď o jelenech všechno včetně příslušné myslivecké mluvy: Místo kopyta říkal *spáry*, místo oči *světla*, místo hlava *palice*, místo huba *svírák* atd. (ovšem vlastně v německých ekvivalentech), a naučil se i všech 75 znaků na obeznávání jelena.

Takto vzdělán a vybaven drahou kulovnicí vycházel markýz von Stella-Paruca na šoulačku, o níž se dočetl, že jest to nejušlechtlejší odnož při provozování myslivosti.

Pamětliv toho, že šoulání daří se nejlépe, když se zdá nejméně příjemným, za ranního úsvitu, za počasí vlhkého, ano i za přepřek, vycházel na lov právě za těchto podmínek, neboť ho poháněla aristokratická ctižádost.

Zanedbal totiž v mládí tuto část své výchovy, neboť byl určen na dráhu kněžskou – nicméně nějaká úmrtí v rodině způsobila, že mu připadl titul a majetek vonstella-parucovský, což ovšem vyžadovalo i určitý životní styl. Aby však nebyl pro posměch svým vlastním lidem, rozhodl se konat svůj výcvik v myslivosti u přítele Ferdinanda.

Byl již srpen, a tudíž v českých zemích až do ledna lovecká sezóna na většinu zvěře včetně jelenů.

Markýz von Stella-Paruca doufal, že se bude moci zdržet až do září, kdy na svatého Jiljí jdou jeleni k říji, tj. hned od prvního, a že bude moci šoulat v té době, neboť, jak pravila jeho příručka:

„Šoulačka na jeleny v době říje poskytuje lovcovi nejkrásnější příležitost k úlovkům touženým. Žárlivost jelenů působí, že jelen dává se přivolati zvukem řevnice, která napodobuje řev domnělého soka jelena... Král lesů našich neodolá řevu klamnému a řítí se v tu stranu, kde domnělý sok opovažuje se vyzývati jej... Ale dříve, než postihne léčku, bývá mu těžké olovo odpovědí – a když sražený jelen sténá, tu lovec radostný jásoť pronáší: ‚Halalli, položen jest!‘ Ale ne vždy Děvana daří lovce takto svým úsměvem... Někdy ozve se jelen, aniž táhne na domnělého soka. Nejčastěji přišoulá se, obezřetně na vše strany pátraje, někdy též náhle dostaví se, aniž se jakým šelestem byl prozradil...“

Von Stella-Paruca doufal, že též zažije příhody, o nichž vypráví příručka, a zatím se cvičil, chodil na šoulačku jen tak.

A při jedné takové výpravě se markýz setkal s cikánkou Lóli. Markýz von Stella-Paruca jednou šoulal za jelenem, když mrholilo a byla mlha, jak příručka doporučovala, a přitom též podle jejího návodu kráčel:

„Za šoulání postupuj co možná pomalu, postávej občas na místě, abys okolí dokonale propátral, použij každého možného úkrytu, pečlivě dbej větru a hled, abys byl vždy přímo proti němu, nebo alespoň z polovice proti němu, kráčeť tiše, našlapuje na celé chodidlo: chození po špičkách není platno a brzy unaví.“

V křoví cosi prasklo a markýz tam natočil nataženou pušku od boku.

Nežli však mohl stisknout spoušť, vystoupila z roští Lóli jako krásná divoženka.

„Potzapperment,“ pravil von Stella-Paruca po způsobu mnohých knižních aristokratů hlavně z první republiky (za Rakouska,

hlavně počátkem minulého století, byli naopak ušlechtilí a mluvili dobrou češtinou), „potzzapperment óna möla štésty, népo móchla pejt erschossen worden.“

Nevím, co Lóli odpověděla, ale zanedlouho ji markýz von Stella-Paruca tak zvaně schvátil do náručí: „Chéski chólka, chúpičku!“

Lóli, která se poskytováním přízně pánům živila, se nebránila, nicméně ženská intuice jí poradila, že se nesmí hned napoprvé úplně dát, a markýz si s ní smluvil schůzku na druhý den ve stejnou dobu na stejném místě – vzhledem k Bakulíkovi to bylo výhodné a bezpečné, protože ten večer vždy propíjel ve vesnici většinu toho, co Lóli přes den vydělala, a ráno pak déle vyspával.

Sešli se tedy ještě dvakrát a potřetí Lóli už markýzi vyhověla na romantickém mechovém loži za ranního chorálu ptactva. Markýz tím byl zcela přiveden z míry: Vzhledem ke své původní přípravě na kněžství byl poněkud retardován, nejen co se týče lovu na lesní zvěř, ale také na ženské, a toto pro něho byla jedinečná zkušenost. Trval na tom, aby se Lóli přestěhovala k němu. Ta mu to slíbila na příští den, kterýžto den nastal právě, když se nynější kapitola otevřela, a tak vzdor cikánskému přísloví: „La ľubňa ani o benga na lena“, tj. kurvu ani čerti neseberou, sebral si ji dokonce veliký pán: O báro raj la iľas. Daj Devleske!

Bakulík čekal, pak procházel mlázím a okolními lesy, jestli se jí snad něco nestalo, pak se vrátil do tábořiště a teprve teď si všiml, že zmizel všechen Lólin skromný majetek, a poznal, kolik tak zvaně uhodilo!

Zdrceně usedl vedle vyhaslého ohniště, neboť byl tímto vývojem událostí zcela namydlen.

XXV

Mráz kopřivu nespálí, což je prý vlastní smysl onoho cikánského přísloví o kurvě a čertech, jež jsme ve smyslu doslovném citovali v minulé kapitole. Také jiní národové mají přísloví obdobného významu, např. „wild weed grows apaced“, tj. divoký plevel roste co krok, tedy rychle. Je to asi obecná zkušenost, že darebáci vydrží spíš než slušní lidé. (Zde by se jaksí hodil poukaz na nezničitelnost soudruhů, z nichž někteří byli dokonce ještě i Genossen, a pořád jim to jde tak dobře, že tento poukaz si vlastně už ani netroufám udělat, protože by na mě zase štěkali v novinách – ovšem zdánlivě kvůli jiným věcem.)

Avšak pravdivost pozorování, jež vedlo k vytvoření těchto lidových moudrosloví, se nám opět potvrzuje na starém Kybernátovi: Hojil se jako čolek, už chodil skoro normálně, o hůl se opíral spíš z opatrnosti či ze zvyku. Pravou rukou už také vládl, ještě v ní sice neměl původní šikovnost, ale např. fajfku už v ní udržel. Být to někdo slušnější, možná, že by se už nesebral. Ale starý Kybernát se mátořil a okříval, a tak když tak o tom uvažoval, měl pocit, že se s předáním statku přenáhnil; kdyby počkali, mohlo dokonce zůstat i při původním, přirozenějším uspořádání, protože mezitím taky vyhořel Armén a s jeho domem zřejmě shořel i nesmyslný kontrakt hloupého Regora!

Ten mohl s ženitbou ještě počkat, na Rígův statek se mohl přivenit Gonza a on sám, Kybernát, mohl ještě vládnout statku a mít ženu, i když to byla jen vypočítavá Manda. (Ostatně Gelena, jak jsme ji poznali, nebyla o nic lepší, to jen na okraj.)

Všechno to zkomplikovala Kybernátova mrtvice a její vlastní strůjce – záhadný Elafour!

Kybenáta opět zamrazilo – že by snad přece?!?

Ale pak v něm opět zvítězil spontánní selský materialismus, tzv. vulgární, neboť čtyři rysy dialektiky dosud nepronikly do širších vrstev:

„Jakejpak Elafour,“ pomyslně si vzpurně, „det ten prece žádněj neny. Co nevidým, co nemůžu temagle rukama vogmatat – to sou jen vejmysly a babský nebo panský pogádky! Pámbů snad je, ale esli je, tak je jinej, než jak to kážou farári, to je videt jasne už z toho světa, jak je zaráženej.

A to vostatný, to sou jen takový řeči. Bodejt! I dyž se člověk muší stavět, že na ne derží, aby nenarazil!

A co se týče tebe, Elafoure,“ oslovoval náhle entitu, kterou právě prohlásil za neexistující, „govno na tebe dbám! Delej mi co chceš, stejně nejseš. A strach mi nagnat nemůžeš!“ Po této vzpurné samomluvě se Kybernát vzchopil a šel se podívat na králíky.

Ale na cestě k nim bylo mu jítí kolem dřevěné šupny, kterou používali jako kozí chlívek a kde měli zakrslé kozy kamerunské, ovšem rovněž zavedené hrabětem Lapickim, spíše jen tak ze záliby než pro užitek. Starý Kybernát je kdysi získal výměnou za nějaké králíky z hraběcí stanice a nyní je choval i s kozlem, neboť jak známo, kozel kamerunské kozy zakrslé nezapáchá. Původně, v dobové neznalosti věci, uvažoval Kybernát, že zakrslé kozy zkrříží s králíky, a dostane tak jedinečnou rohatou králičí rasu, ale brzy zjistil, že tento nápad je nesmysl. Kozy se rozmohly, takže některé Kybernát prodával či vyměňoval a z kůzlat měli pečínku – ale jinak byly zakrslé kozy víceméně k ničemu, protože málo dojily a kromě toho měli u Kybernátů dost mléka od krav.

Byly-li ponechány samy na pastvě, měly sklon lézt po stromech a žrát listí a ovoce, což bylo sice zajímavé, ale hospodářsky poněkud nevýhodné, podobně jako to, že v neklidu ozývaly se kozy tyto svéráznými zvuky, které znázorňuje Janasch slovy „kululu purc, purc, kululu purc, purc, purc, purc“ a kteréžto zvuky nikdy u žádných koz nepozoroval.⁸

Nicméně Manda, jakmile získala část vlády nad statkem, tj. též nad dojným dobyt看kem, usmyslila si, že to tak nenechá a z koz aspoň vydojí, co se dá.

Když tedy nyní Kybernát kráčet kolem kozího chlívků ke králíkům, spatřil Mandu, nyní svou snachu, jak sedí na dojačce pod jednou zakrslou kamerunskou kozou, vlastně před ní, a vyluzuje z ní mléko. Kybernáta cosi pošouchlo, i záměrně upustil fajfku, aby se mohl shýbnout a získat na Mandu pohled ze zajímavějšího úhlu. Jakmile však toto nastalo, ztratil vilný stařec zcela hlavu a hbitě kulhal o holi k chlívků.

Manda k němu tázavě vzhlédla, ale když Kybernát za sebou zavřel a zastrčil dveře do chléva, pochopila a kupodivu se nijak nebránila. Zůstala jako sedět na dojačce, pouze se překloupila dozadu, takže její hlava a ramena spočívaly na podestýlce, kdežto Kybernát k ní přiklekl a položil si její nohy na ramena. Kozy, poděšené či vyburcované nezvyklým divadlem, pobíhaly a vydávaly sborově své kululu purc purc purc purc, což jako by Kybernáta pobízelo k soustředěnějšímu úsilí.

„Mordydy, gospodári,“ pochvalovala si Manda po vykonaném aktu, „togle už sem dlougo potrebovala. Von Gonza, von po vás neny, togo člověk v sobě any necejtý – a potom... Esli chcete, mogli bysme častejc – a taky si můžete udelat pogodlí, dyž sem ted vdaná.“

---

8 Viz opět *Brehmův život zvířat*, J. Otto, 1928, Savci, 4. svazek, str. 288.

„A copa Gonza?“ staral se Kybernát. „Dyby na to prišiel, bude boží dopuštený a ganba ganboucí.“

Manda jen vyšpulila pysk: „Gonza nedbá, protože chodý v noci za Gelenou. Myslí si, že spím, ale já to vím dobre. Kde se slejaz, nevím, ale asi nekde venku, aby Regor nevěděl. Už taky proto von vo mne moc nestojí – Gonza, ten nevadý.“

„Ale mordydy,“ zaštkal Kybernát, „to se to ale pěkne pomotalo. To už s dobrým nebude, to nák špatne skončí!“

Ztratil na všechno chuť a náladu a morózně se odbelhal do výměnku.

* * *

Dodla Bakulíková se velice překvapila, když jednoho dne na lávce přes Bystrenyci vedoucí k její chalupě se objevil zpustlý vandrák. Bylo však zvláštní, že pes Vorech, který obvykle na vandráky silně štěkal a zmítal se jako pomínutý, vyštěkl pouze několikrát, jako aby se neřeklo, a pak očekával příchod vagabundův s ušima přílišnými k hlavě, silně mávajícím ocasem, kňučením a poskoky, zřejmě vyjadřujícími servilní potěšení. To ponouklo Dodlu, aby si vandráka lépe prohlédla, a zjistila, že je to sám Bakulík, ovšem silně pohublý, zvalený, špinavý a s rozcuchaným, nepěstěným vousem.

Bakulík stál uprostřed mostku a dál se neodvažoval: „Zdar Bůg, Dodlo, tak já sem zase prišiel.“

Pronesl to jaksi zároveň samozřejmě a prosebně, takže to v Dodle soucitně zakvedlalo, vzápětí si to ale zase zkazil tím, že dodal bojovně: „Nakonec to je moje chalupa a patří mne a ty ses do ný jenom privdala.“

To Dodlu popudilo, i odušila zlobně:

„Gerež, ted by ty byla chalupa dobrá, že jó, gdá si šecko prošustroval, ga ta tvoje cigánka se na tebe vygovnyla ga vodešla s tým grabětem Rarukú.“

Dodla, jak vidíme, pocházela s Golovúd a dodnes si zachovala místní poddialekt (viz kap. I), zvláště byla-li rozčilená. „Gdá byla s tebú, živila te zase vona, i dyž né tak počestne jako já, gale ičko ty zmeglo, a tak chceš zase votravovat. Kdyby já vědela, že toho dovopravdy lituješ, ale tobě de jenom vo strechu nad glavú ga vo penýze, ga ináč sem pro tebe porád stejný govno – gdá si na mne gned vod začátku tak vyjíždýš! – Tak tera zase dy, Bakulíku, gdá ty vo mne nestojíš a seš zase jenom vypočítavej. Stejne už by bylo pozde, že já už sem se zarádyla ináč.“

„Ale já tu mám bydlet právo,“ křičel Bakulík, „ta chalupa je moje, po tátoj!“

„Tak si teda dy na gúrad, aby ty ji vymogli,“ řekla Dodla, „gale dej si dobrej pozor, gaby te tam samotnýgo nezavreli pro potulku a pro obtežováný vobčanůch ga pro deláný pasáka. Za to sú paragrafy. – Já te tady nechci, ga guž sem rekla!“

Bakulík se rozčílil a pokročil zlobně vpřed: „Ty mi nemáš co poroučet, ta chalupa je moje!“

„Porúčet možná ne,“ odsekla Dodla, „gale stejne te do chalupy nepustým!“

Gadame, Gadame!“ zavolala. Na ta slova se ve dveřích objevil rozložitý, ještě dosti mladý muž v ševcovské zástěře. „Co se to tady děje?“ otázal se normální češtinou.

„Tuto je můj muž, Bakulík, jak sem ty vo nom vykládala,“ vysvětlovala Dodla. „Ta jeho garapanna guž go nechala ga vodtágla s nákým grabětem k nemu na grád – tak by chtel zpátky ke mne. Gagdy sem mu rekla, že go nepustým, začal bejt derzej ga vygrožovat.“

„Kdo je ten člověk?“ tázal se Bakulík s bolestným vztekem.

„To je Gadam, ševcovskej vyndrovný tovaryš, kerej to tady vede za tebe. Ga musím říct, že guž ted dost vydelá, protože je pilnej a zdvorilej k zákaznýkom – no co sem mjela delat, gda ty si gutek? Ženská sama těžko vobstojí...“

„A to vy taky?“ tázal se Bakulík zbytečně.

„Co je ty do toho!“ začervenala se Dodla. „Sám sis mne nevšiml, jak byl rok dlúgej, a pak si vodprejsk nadobro – ztratyl si právo.“

„Na to bysme se podývali, esli sem ztratyl právo, jakým právem to říkáš?“ vztekal se Bakulík.

„Helejte se,“ zasáhl Adam, „děte pryč a nevotravujte – Dodla vás nechce, to vám přece řekla jasně a já nemám čas se s váma dlouho bavit, protože musím dokončit holínky pro pana nadlesmistra. – Ale esli nepudete dobrovolně – tak vám teda budu muset pomoct. Když ste si nevážil, co ste měl, tak teď už je pozdě. Dodla už vo vás nestojí a já vám taky neustoupím. – Jestli chcete, děte si na úřad, ale jak řekla Dodla, aby vás tam eště nezavřeli samotnýho.“

Bakulík nahlédl marnost svého počínání a nemožnost svého postavení, otočil se a zvolna odcházel.

Když ušel asi sto kroků, slyšel, jak za ním Dodla volá. Zastavil se a čekal. Dodla mu podávala šátek a v něm nějaké buchty nebo placky: „Tu máš, Bakulíku, gaspon neco do guby.“

Ale Bakulík ukázal uraženou hrdost a hodil ranec do Bystrenyce. Poté se otočil, beze slova přidal do kroku a brzy zmizel v lese. Dodla se rozplakala a vracela se do chalupy, protože jí bylo najednou všeho líto a měla na všechno vztek.

Ženské mají tu výhodu, že se mohou z různých silných a složitých emocí vybrečet, kdežto muži musí roztloukat věci, upíjet se a psát nesmysly na úřad i do časopisů apod.

XXVI

„Víš, Mando, tak si kolikrát myslím, že to bylo dobře, jaks mne začala vydýrat s tou kamelidou. Páč dybys to neudelala, nebyli bysme se dali dogromady.“

„No tak vidíte, gospodári, že nejsem tak zlá,“ odpovídala Manda.

Po starém zvyku mu stále vykala a říkala „gospodári“, i když hospodářem byl teď její muž, kterému naopak normálně tykala a říkala „Gonzo“. Ono na to vlastně vůbec nepříjde. Kolika lidem jsme do nedávné doby tykali, a přitom se jich báli a nenáviděli je, a naopak jiným, kterým jsme důvěřovali, jsme naopak uctivě vykali. V některých jazycích, jako třeba v angličtině, se tykat ani nemůže, kromě v yorckshirském dialektu, dneska už pomalu ani tomu Bohu a ani u těch quakerů. A nějaká francouzská duchaplnice z galantního věku, snad madame de Pompadour nebo de Staël nebo která, prý prohlásila, že je snadnější se s někým vyspat než mu začít tykat. Aristokratičtí manželé si prý vykají, a znal jsem jeden manželský pár z normální střední třídy, který to dělal taky, k pobavení celého příbuzenstva. Naopak ve Švédsku prý zase celkem nedávno zrušili vykání a všichni si tam musí tykat, protože vykat by bylo nezdvořile starobylé a nedemokratické. Na toto thema by bylo možno dělat celou přednášku, leč raději zpět k našemu příběhu.

Byli ve výminku, Manda za starým Kybernátem docházela, jakmile Gonza v noci vypadl ze sence, a to často, skoro každou noc, že už to starého Kybernáta přece jen zmáhalo. Sice se ještě držel, ale jen tak tak.

Jak vidíme, situace mezi Rígů a Kybernátů statkem se jaksi zestabilisovala, a to pitvorně: Gonza chodil ke Geleně a Manda

ke starému Kybernátovi – zbývá Regor, ale ten se asi zatím dělí, nevěda, o Gelenu s bratrem.

Právě nyní byl Gonza zase pryč a Manda toho využívala k návštěvě hypersexuálně zachovalého tchána. Jak naznačeno v kapitole XXV, Gonza nejen že o ni nedbal, ale nebyl zdaleka tak dobrý milenec jako jeho letitý otec. Naopak i Manda vyhovovala Kybernátovi lépe než jeho nebožka žena a případné ženštiny vedlejší.

„Už budu mušet jít,“ řekla Manda, „tougles dobou se Gonza vracívá.“

Vtom se ozval jakýsi zmatený hluk, jako by huhlaly mužské hlasy, do toho ženské ječení, pak také jako by tlouklo a praskalo dřevo o dřevo.

Zatímco hluk ještě trval, Manda se zvedla a utíkala přes dvůr do statku. Ještě ani pořádně neulehla, když tu zavrzaly dveře a vstoupil zřejmě Gonza. Zdál se jaksi dušný, sípavě dýchal a mumlal si pro sebe. Manda ležela tiše, předstírala, že spí. K sluchu jí zvenku dolehlo jakési knučení, které postupně sláblo a zanikalo. Gonza se odstrojil a lehl si vedle Mandy. Dlouho se převaloval, škrábal, funěl, až nakonec jako vzbudil Mandu a žádal svého manželského práva. Poté se odvalil a usnul a nakonec usnula i jeho žena.

Ráno byl Gonza zamračený, nemluvný a měl na čele bouli. Na otázky, co se mu stalo a kde včera v noci byl, vykládal, že musel v noci „na gnůj“ a že slyšel nějaké štrachání směrem do sadu. Bylo to směrem od udírny a sklepa a Gonzu napadlo, že se tam chce někdo vloupat na uzené maso. Běžel tam tedy a taky že ano. Byl tam nějaký chlap. Chytili se do křížku, pak se prali latěmi z plotu a zloděj uhodil Gonzu do hlavy a uprchl.

„Pantáto, budeme si mušet toho psa vopatřit, to už jinak nebude.“

„Ale co to ječení a knučení, jako ženské?“

„Ale mjel ten zlodej u sebe ešte nekogo, počítám, že asi malýgo kluka, a toho dyž sem pretág latý, tak ječel a knučel, jako to dety delají.“ Starý Kybernát se tvářil, že mu věří, dokonce se pustil do úvah, kdy, kde a jak získat psího hlídače, ale myslel si své:

Regor zřejmě nachytral Gonzu s Gelenou, poprali se, ať vyhrál ten, nebo ten – a skučení znamenalo, že si to pak Regor vyřídil ještě se ženou.

V dobách, kdy nebylo rozvodů, anebo v komunitách či kulturách, kde se rozvody neprováděly, i když byly už theoreticky možné, to byl jediný a uznávaný způsob, jak pojednat s manželskou nevěrou, a muž, který přemohl, ba případně i zabil milence a potom seřezal svou ženu, načež se dál už nic nedělo, byl chválen a vyvyšován jako představitel mužných ctností, popřípadě i příslušného národního, krajového, kmenového atd. charakteru.

Tato metoda nebyla ovšem zdaleka omezena na naše země:

Existuje například velmi hnusná povídka od Johna Steinbecka, líčící přesně tuto situaci a zřejmě ji kladně hodnotící. Je hnusná nejen pro tuto apotheosu sadismu a mužského šovinismu, ale, alespoň pro mne, také proto, že ukazuje, jaksi jen vedle a mimochodem, anglosaský (zde severoamerický) komplex nadřazenosti nad ostatními národy či rasami, a to ještě způsobem, který zároveň bezděky vypichuje právě jednu ze specifických anglosaských parciálních debilit, v tomto případě debilitu jazykovou. Mužný hrdina je totiž kalifornský rančer Jim Moore, jak jinak, avšak proradná žena je dcera jugoslávského přivandrovalce. Již na začátku varuje Jima jeho vlastní tchán před proradností slovan-ských žen:

„Don't be big fool, now,“ pravil, „Jelka is Slav girl. He's not like American girl. If he is bad, beat him. If he's good too long beat him too... atd.“

„I won't beat Jelka,“ praví rytířský Američan, leč později pozdě bycha honí a musí se zařídit podle tchánovy rady. Čímž je vše vyřešeno a Jim si též získá veliký respekt u všech sousedů.

Totéž líčení je nasírací nejen pro svůj ohyzdný věcný obsah, se kterým autor zřejmě souhlasí a aplauduje mu, ale také proto, jak je zde znázorněna, filologicky stupidním povýšeneckým způsobem, špatná angličtina *Jugoslávčova*. Jak u nás každý ví, a tudíž bych to snad nemusel vykládat, má srbochorvatština velmi složitou jmennou flexi a ovšem morfologické gramatické rody nejen u třetí osoby singuláru osobního zájmena a u několika substantiv jako angličtina, ale u všeho možného, včetně některých tvarů slovesa, což by se běžnému anglofonnímu vzdělanci, který by nebyl zrovna filologem, nedalo ani vysvětlit – takže pochopitelně pro Jugoslávce, podobně jako pro Čecha by rozdíl mezi *he* a *she* nebyl problém. Snad byl tedy Steinbeckovi modelem k postavě tchána nějaký Maďar, třeba taky jugoslávský, jenže Maďar by zase naopak nevynechával členy...!

Ale tchán je prostě exotický foreigner, a tak mu složitost vznesené angličtiny zůstane nadosmrti uzavřenou komnatou. Je to nad jeho chápání, you see.

Posral by se z nich člověk! A to mi je nedávno nějaký zápecní kritický budulínek dával za vzor – to se ví, sovětskij čelavěk už není v módě... atd.

Ale ta trága, soudruzi, že se mezi nimi žije pořád ještě mnohem líp než mezi vámi, hyeny, nyní již opatrně zástromní. Podobně jako kapitalismus, ač ovšem ohyzdný, je bohužel pořád sto a tisíckrát lepší než to, co jste tady po čtyřicet let páchali – ale darmo mluvit a zpět k našemu příběhu.

Gonza a Gelena se setkali jako vždycky vzadu na sadě u udírny, sušárny a sklepa, a jako vždycky přišla Gelena vodou, korytem

Bystrenyce, jak jsme ji prvně sledovali už v kapitole III, ale protože té noci pršelo a tráva byla mokrá, uskutečnilo se jejich milostné spojení tak, že Gelena objala kmen jablůňky v patřičném předklonu a Gonza k ní vstoupil na způsob Pěvce Máje u okna na stolicích, jak to líčí ve svém šifrovaném deníku. Neuběhli však ještě ani čtvrt cesty k cíli, když tu něco silně praštilo Gonzu přes záda a na jeho duši dopadly surové nadávky. Gonza se odpoutal, otočil a čelil rozzuřenému bratru, který na něho dotíral tyčí, zřejmě vytrženou z plotu ohrazujícímu sad proti Bystrenyci. Gonza byl v nevýhodě jednak proto, že byl překvapen ve zcela nestřeženém okamžiku, jednak též proto, že mu spuštěné poctivice bránily v pohybu, a vytáhnout si je nemohl, neboť obě ruce potřeboval na obranu proti laťce.

Konečně se mu podařilo Regora odstrčit právě pomocí laťky, kterou předtím oba drželi vodorovně před Regorovým hrudníkem – Regor klopýtl a padl – a zatímco se sbíral, podařilo se Gonzovi natáhnout kalhoty a zapnout je nahoře.

Skočil k plotu, vylomil si též tyčku a očekával další útok. Mlátili divoce jeden druhému do laťky, ale dlouho se nedařilo jednomu ani druhému soka zasáhnout. Konečně sekl Gonza a Regor zařval a chytil se za tvář. Na Gonzově laťce byl hřebík, a jak se rozehnal, rozškrábl ošklivě bratrovu tvář. Ten se za ni chytil a sklonil laťku.

Chvilí to vypadalo, že tento incident ukončí boj; Gonza, náhle nebojovný, v obavě o bratra přistoupil blíže k Regorovi. Ale v tom okamžiku Regor zvedl klacek a praštil Gonzu do hlavy tak, že ten si sedl na mokrou travu.

Poté se obořil laťkou na Gelenu, která zde stála zkamenělá hrůzou, a hnal ji před sebou domů přes sad a korytem Bystrenyce. Gelena tlumila pokud možno své výkřiky, aby nevzbudila sousedy a rodiče na výminku, takže do Kybernátův statku zaléhalo jen slabé jakési kňučení.

Když ji však dohnal do sence svého obydlí, omotal jí Regor sukni kolem hlavy, aby ztlumil křik, a vysázel jí tradičních pětadvacet pomocí karabáče na srnčí nožce, který visel u dveří a kterého na Gelenu používal donedávna starý Ríga.

Program pak vyvrcholil koitem, jemuž sadomasochistická příprava dodala na síle a vydatnosti a jímž Regor zdůraznil své majetnictví a manželské právo.

Tak Regor ovládl po mezinárodním tradičním způsobu pole a jaksi opět odstrčil Gonzu ze hry, protože jeho vlastní ženu obhospodařoval hlavně starý Kybernát.

Tím ovšem se na rozdíl od Kalifornie situace zdaleka nevyřešila, ba právě naopak.

XXVII

Důvody, proč se situace nevyřešila, jsou ovšem nabíledni, ale některé k nim ještě předstoupily.

Už jak manželé Regorovi usínali po divokém vyřízení účtů, rodily se v nich obou povážlivé myšlenky.

Gelena, i když jí surové zacházení Regorovo dělalo vlastně určitým způsobem dobře (dle Friedricha Nietzscheho, který ovšem možná neoprávněně generalisoval na základě vlastní masochistické homosexuality – ale dejme tomu, že Gelena to trochu mohla mít nezávisle na něm...), se teď cítila nepříjemně, jakmile smyslnost opadla a nepodbarvovala slastně bolest z nyní natékajících švihanců, po kterých si opatrně jezdila prstem. Uvědomila si, že je vlastně otrokyní svého muže, a rozhodla se, vztekle brečíc, že to tak nenechá.

Že mu zahne, nejen zase s Gonzou, jakmile to půjde, ale s kdekým, s kým, kdo se nachomýtně, protože si to Regor zaslouží za to, jak s ní zachází.

Rovněž Regor, uspokojený svým triumfem nad bratrem a nad ženou, usínal s určitými plány. Dupal či snil, že by bylo výborné nasadit situaci korunu tím, že by Gonzovi na oplátku svedl zase Mandu. Před vnitřním zrakem mu vyvstaly její hypertroické vnady, i usnesl se, že to určitě blbému Gonzovi na vztek udělá.

* * *

Od oné památné noci uplynulo už asi čtrnáct dní. Čas kvapil vpřed na svých průhledných perutích a v jeho útrobách dozrávaly Geleny i Regorovy cizoložné plány.

Gelena pásla po příležitosti k pomstě a bylo jí jedno, kdo se stane jejím nástrojem.

Regor ji teď hlídal, aby nechodila ani blízko ke Kybernátův statku, a ovšem její noční exkurse potokem do sadu byly zcela vyloučeny, už proto, že Regor si večer přivazoval šňůrou svou ruku k její a uzel měl šikovně na svém zápěstí, takže by bylo velice riskantní se pokoušet ho rozvázat a pak snad zase přivázat. Kromě toho zamykal Regor dveře na klíč a ten si dával pod polštář.

Nicméně náhoda či osud Geleně nečekaně přihrály: Jedna její kamarádka, vyvdaná do sousední vesnice, porodila dceru a požádala Gelenu za kmotru.

Tuto poctu nebylo lze odmítnout a Regora snad ani nenapadlo, aby v této souvislosti ženu hlídal. Měl ostatně spoustu práce a tak daleko nemyslel. Hlídal pouze bratra Gonzu, a ten náhodou právě v té době spravoval střechu u stodoly, takže byl z Ríгова statku krásně na očích, jeho lokalisace pod kontrolou.

O rozhodnutí Geleny zahrnout mu, vzteky, s kým se namane, ovšem nevěděl.

Obřad v kostele v Gančí proběhl jak náleží a poté se všichni odebrali do kamarádčina stavení, aby zde pokvasili.

Když se Gelena vracela domů, bylo už kvečeru, západ začínal řeřavět a na krajinu padala jakási zvláštní odtažitá melancholie. Ve vzduchu tančili jacísi drobní bílí hmyzové a začínalo být poněkud chladno.

Gelena byla mírně opilá a měla náladu v podstatě veselou, odbržděnou, nicméně vlivem posledních událostí také poněkud cynickou a agresivní. Z nějakého důvodu se rozhodla, že si nade-

jde přes kopec Gůrku, který, jak víme z kapitoly III, se naklání nad údolím Bystrenyce a na který vyhánějí Gavranyčané zvečera svůj dobytek na pastvu.

Na straně odvrácené od Gavranc byla Gůrka zarostlá nevelkým listnatým hájem. Když Gelena přešla po pěšině tento hájek, viděla, že na jeho horním konci někdo sedí.

Byl to starý Kybernát: Doktor mu nařídil, že má cvičit chůzi a chodit na procházky, a starý lišák to poslušně dělal. Chodil sice pořád ještě o holi, ale to už byla skoro formalita. Pohyboval se už skoro normálně a pohyblivost se mu každým dnem více navracela.

Nyní, zřejmě unaven, se posadil na kraji hájku a pozoroval pasoucí se dobytek.

Starý Kybernát byl tč. ve stavu tzv. sexuální frustrace. Protože Gonza teď přerušil noční exkurse na rendez-vous s Gelenou, neměl vilný stařík možnost se dostat k Mandě. Chodit k Maleně si zakázal, protože za daných okolností by to bylo příliš zřejmé provokování osudu – potření už by mu to asi neprošlo. Popravdě řečeno chodil na procházky také proto, aby se unavil a přišel na jiné myšlenky, protože v hospodářství už, či snad jenom zatím, žádnou těžkou unavující práci dělat nemohl.

Nyní se usadil na kraji hájku a pozoroval pasoucí se hovada. Jak víme z kapitoly XIV, byl Kybernát vzhledem ke svým anatomicky anomálním rozměrům víceméně nucen se celý život věnovat zejména dobytku – objevení Mandy mu teď situaci ještě ztížilo, protože si na ni zvykl, namlsal se, a teď najednou nic, protože se k ní teď nemohl dostat.

Pravděpodobně pouze na základě podmíněných reflexů, ačli ovšem nešlo přece jen o vrozenou perversi podobně jako u adresa věnování této knihy, pana N., krávy, kobyly a kamelidy

Kybernáta poněkud vzrušovaly, zejména ovšem, pozoroval-li je zezadu.

Tč. vál vítr směrem ke Kybernátovi a pasoucí se dobytek se, jako vždy, postavil hlavami proti větru, jak mu to kázal instinkt, zděděný po divokých předcích, které žádný člověk ještě nechránil před útoky šelem. Tím se naskytl Kybernátovi pohled, který byl pro něho tzv. pikantní.

Začal si představovat, jak by to bylo, kdyby – za chvíli už se nemohl ovládnout, aby se nechtěl řídit dříve zde uvedenou devizou básníka von Pappelbauma, ovšem bez toho stálého psaní. Právě v té chvíli se však na scéně objevila přiopilá Gelena: Její oči se rozšířily jako u kočky pozorující ptáka na větvi a okamžitě se zlomila v kříži a ochabla v kolenou.

Kybernát se polekal a snažil se ukrýt doličný předmět, ale nový pohled na Gelenin výraz zkušeného starce přesvědčil, že toho není třeba.

Křepce vyskočil, zatáhl Gelenu dovnitř do dubiny a poté šly události svým přírodním chodem. Kybernát, poučený dřívějšími zkušenostmi, jednal opatrně a nedal se unést vášní natolik, aby Gelenu poranil. Zanořoval se jen částečně a zbytek nastavoval dlaní: Nicméně, vědom si toho, že Gelena je vdaná, udělal si v závěrečné fázi pohodlí.

Když vystřízlivěl, bylo mu však úžasně trapně: „Nykomu nyc, Gelenko, any muk! Vo čom se neví, to neny. Budem delat, že se nyc nestalo; už kvůli tobě.“

„To budete jistej, pantáto! – Nyc se nestalo, vo nyčom nevím – a nyc se taky stát nemůže. Tak s pánem bogem.“ Vstala a na nohách dosud ještě poněkud nejistých sestupovala se stráně k Bystrenyci.

Když si sedala na jejím břehu, aby si sundala punčochy a pantofle a přebrodila se přes potok, nemohla se zdržet a hystericky se rozesmála.

„Podvedla sem te, Regori belbej,“ radovala se v duchu. „A ešte ke všemu s tvým vlastným tátou! Napred s bratrem a íčko s tátou! Íčko už máš parogy väčší než ten Elafour! Budeš ty mne glídat a rezat a privazovat a zamykat! Tebe já muším prevízt dycky, te belbečku! Dobre ty tak!“

Netušila ovšem, že Regor si udělal analogické předsevzetí, byť specifictější, a že od jejího církevněprávního incestu s tchánem neuplyne ani týden a její muž je splní.

Gonzu bylo ještě pořád vidět na střeše stodoly – muselo jít buď o větší opravu, anebo Gonza dělal mezitím i jiné nutné věci, když se Regor přebrodl Bystrenycí k rodnému statku a blížil se k němu přes sad. Šel za starým Kybenátem, kterého se chtěl zeptat na něco kolem králíků – řekněme, že měl jednu ramlici, která se zdála sterilní, a chtěl se dotázat, co s ní.

Ale v sadu měli Kybernátův záhon zeleniny a u něho stála v hlubokém předklonu Manda a plela.

Regor, aniž by očekával nějaký definitivnější výsledek, pouze v rámci předběžných, přípravných prací, jí bezostyšně zajel pod sukni.

„Au!“ vyjekla Manda. „Gospodári, dejte si pozor! Gonza je támgle na streše. Dyby se vobrátyl.“

V té chvíli to Regorovi došlo: Aniž by ztrácel čas nějakým divením nad tímto dalším senačním, byť bezděčným odhalením, zachechtal se a řekl se lživou věrohodností:

„To já mogu Gonzovi říct sám, že se slejzáš s pantátou – však sem vás už víckrát videl.“

Manda se otočila, vytřeštila oči, zbledla a zrudla.

„Ale dybys mi ted dala, nyc bych neprozradyl,“ vydíral Regor hlasem již dušným, neboť náhlý vývoj situace ho závrativě smilně rozčiloval.

Manda viděla, že není zbytlí: I kdyby Regor nic konkrétního nevěděl a jen usoudil z jejího výroku, už pouhé nařčení by stačilo vyvolat na statku peklo.

„Tak pod tady do sušírny,“ svolovala.

Vlezli do boudy, kde byla tma jako v pytli a vůně křížal. Regor hmatal po Mandiných tzv. vnaďách a smilně ji líbal. Manda se opřela o prkennou stěnu, zvedla si sukni a uvázala cípy kolem krku. Regor po tmě mačkal a hladil její mohutné formy, takto obnažené.

Jeho koženky náhle zapraskaly, jak si je přehrnl naruby u kolen. Manda natáhla ruku a zjistila, že ani Regor se nevyrovná svému otci, nicméně ho navedla na bránu slasti.

Rozkývali se, až sušárna praskala.

„Tak už je znám všechny tři,“ myslela si Manda.

* * *

Striktně matematická symetrie by nyní vyžadovala výlet Gonzův do stáje či chléva za Malenou, ale v životě taková přesná symetrie událostí existuje jen zřídkakdy, a tak tuto možnost necháváme otevřenou, tajemstvím zahalenou.

Nicméně vidíme, že situace se zase zkomplikovala, a máme dojem, že by zde přece jen mohla být při práci nějaká neúprosná fatalita či co a že třeba zdánlivý přízrak Elafourův nakonec nebyl něco jenom tak.

Protože:

Kdyby nebyla Kybernáta ranila mrtvice, nebyl by si Regor musel vzít Gelenu, která měla ale raději Gonzu: Nedošlo by tak ke schůzkám Geleny s Gonzou v sadě atd. atd., jedno k druhému – a tím ani k dalšímu mrzkému a nebezpečnému vývoji.

Leč: „Uvidíme záhy, co bude dál,“ jak řekl Ěda Beneš při své abdikační řeči, prchaje před Hitlerem.⁹ Nemohu však se ztotožnit s jeho tehdejší další větou v současném kontextu této knihy, totiž s výrokem: „Dívám se na ten vývoj klidně a nebojácně.“

To tedy já ne.

---

9 Redakční poznámka: Zde se jinak znalý autor J. K. mýlí. Nebylo to v Benešově abdikační řeči, nýbrž v projevu ze dne 22. září 1938. O jednu větu dále následuje slavné tvrzení: „Mám svůj plán pro všechny případy a nedám se ničím mýlit.“ Beneš odstoupil až 5. října a větu tam neopakoval.

XXVIII

Čas opět pokročil a v Golcově Gradci se odbývala tradiční pouť ke svatému Pafnucovi, patronu farního chrámu, která připadá na 11. září.

Na náměstí před kostelem bylo vidět různé stánky a atrakce, mezi nimiž procházeli svátečně oděni Podtuříňané ve svých rázovitých krojích. Tu a tam se mihl i některý horal z vlastního tuřínského masívu, jehož přítomnost dávala najevo, že osvícené devatenácté století má zmírňující vliv i na názory a mravy samotných Horských blouznivců, kteří by se správně pouti zúčastňovat neměli, neboť pokládají kult světců a vše, co s ním souvisí, za modloslužbu. Jejich černé vysoké klobouky a černý kroj zhruba ve stylu 17. století, jakož i dlouhé vlající vlasy a plnovousy vzbuzovaly všeobecnou pozornost.

Mezi kolujícími vesničany a gradeckými měšťany se motala zludračelá postava ševce Bakulíka. Nouze ho dohnala do města, neboť neměl čím se živit, a kdyby chtěl začít ševcovat, neměl nástroje a materiál, které by si mohl opatřit jen za peníze, nemluvě ani o střeše nad hlavou, ač theoreticky by v teplém období mohl snad ševcovat i pod širým nebem. To však stejně nepřicházelo v úvahu. Bakulík se octl ve městě ze dvou důvodů.

Jednak zde byl klášter mnichů bosáků, kteří vařili polévku pro chudšasy a rozdělovali jim ji spolu se skývami chleba, což byl toho času pro Bakulíka jediný dostupný zdroj potravy.

Dále se Bakulík dověděl, že cizák Jan Novák rozšiřuje svůj podnik a potřebuje ševcovské dělníky. Jeho duše se však dosud zmítala, má-li se vůbec o takové místo ucházet:

Potřeba zaměstnání se v něm prala s hrdostí, neboť s emigran-tem a nyní opět imigran-tem Janem Novákem živě nesouhlasil, jak jsme již viděli v kapitole VI.

Kroužil kolem Novákova módního obchodu s vyzývavou žen-skou holínkou a s kaligrafickými nápisy FOOTWEAR, CHAUS-SURE, SCHUHZEUG, CALZADO, OBUV a nemohl se rozhodnout, má-li vstoupit a pokořovat se před zrádcem vlasti a přivandro-valcem.

Jeho chřípí dráždila vůně kůže, laku a ševcovského popu, a když kráčel kolem zadního traktu, doléhal k němu z dílny bodrý hlahol ševcovských písní, jež vyluzovali Novákovi dělníci, svlažující hr-dla z korbelů, neboť pobírali na místní poměry nestydatě vysoké mzdy.

Bakulíkova řemeslnická ševcovská duše ho k Novákovi táhla, avšak jeho duše vlastenecko-revoluční se nechtěla pokořovat.

Tak obcházel Bakulík odrodilcův závod, nemoha se rozhodnout, až pak se dopálil a odešel si prohlížet pouťové atrakce, byť i si jich nemohl dopřát.

Jeho pozornost upoutala tlupa či trupa klasických komediantů v pruhovaných trikotech atd., kteří se předváděli na volném pro-stranství jakous takous přízemní akrobacií a s cvičenými psy a pra-sátky. Podívaná ho upoutala jednak sama o sobě, jednak proto, že cviky akrobatů byly provázeny hrou na harmoniku, přičemž hráčem na ni nebyl nikdo jiný než jeho starý druh, vysloužilce Blága!

Pokynul mu, Blága ho poznal a opětoval pozdrav pohybem hlavy a úsměvem.

Zanedlouho poté odbily věžní hodiny na kostele sv. Pafnuce poledne a principál oznámil ctěnému publiku, že se nyní před-stavení přerušují za účelem polední přestávky. Bakulík se ponořil do davu, aby nemohl být obtěžován komediantkou v přiléhavém

trikotu s kraťoučkými varhánkovými sukýnkami, která obcházela s talířem, avšak Blága mu kynul, a když Bakulík přišel k němu, zval ho do hospody na jídlo, popití a pohovoření.

Blága mu vykládal, jak se po vyhoření Arménovy kořalny protloukal a co zažil, až se pak chytil této komediantské tlupy, která potřebovala hudební doprovod ke svým atrakcím. I s touto tlupou ovšem neměl na různých ustláno, přiznával.

„Ale nyní,“ pravil Blága, „nyní se všechno zmjený a bude se nám darit dobře, protože cestujeme smjerem k panství markýze von Stella-Paruca. Ten totyž žije s bývalou komediantkou, prý snad cikánkou, a ta zmjenyla jeho názor na chudé pocestné, takže ty se nyní na jeho panství goufne stagujou a on jim poskytuje obživu za jejich predstavený. – Tam smjerujeme, a protože markýz von Stella-Paruca je velmi bogatý, nebudeme se už nykdy muset bát nouze!“

Bakulík zůstal, jako by jím projel blesk.

Během pátrání po Lóli na lapicki-booseovském panství pochopitelně brzy zjistil, co se stalo, neboť zpráva o tom, že hraběcí host si našel v lese cikánku, kterou si přivedl do svých hostinných komnat na zámek, se rychle rozšířila, zejména poté, co manželka hraběte Ferdinanda opustila z protestu podtuřínský zámek a odjela i s dětmi na jiné hraběcí latifundie, kdežto hrabě sám to bral s tolerantním humorem.

Bakulík se pokusil několikrát k Lóli proniknout, ale vždy ho lokajové vyhodili, nicméně se nevzdával a odpadl teprve tehdy, když se dověděl, že Lóli s markýzem odjela na jeho panství do ciziny.

Nyní se mu zdálo, že mu osud poskytuje příležitost, aby ji přece jen našel, neboť komediantská tlupa i s muzikantem Blágou směřovala vlastně za ní.

Neřekl však Blágovi, že je mu známa totožnost oné „komediantky“, která obměkčila markýzovo srdce vůči pocestným lidem. – Jednak se styděl přiznat, že si Lóli neudržel, jednak se chtěl mezi komedianty vetřít, aby s nimi mohl cestovat za Lóli, a obával se, že kdyby věděli o jeho vztahu k markýzí milence, nemuseli by ho vzít s sebou, protože by se obávali, že by tam mohl ztropit nějakou scénu a všechno jim to pokazit.

Na Blágovu otázku, kde je Lóli, co se s ní stalo, odpověděl lživě, že přitáhla její rodina a otec si ji odvedl, doufaje, že Blága a ovšem nikdo z komediantů neví, kdo je vlastně markýzova milenka, o které se zřejmě pouze doslechli od jiných pocestných. Poté se otázel Blágy, nemohl-li by se snad k tlupě připojit.

Není sice akrobat, ale kdysi hrával slušně na trubku, a mohl by tedy hrát s Blágou, kdyby mu opatřili nástroj. Jinak je též ochoten konat všechny pomocné práce, které se mu uloží, a spravovat bezplatně členům trupy obuv, jakož i konat jiné řemeslné práce s kůží.

Blága řekl, že se zeptá principála, a objednal další pivo.

XXIX

Na pafnucovskou pouť se dostavili také Regor a Gonza se svými ženami.

Pomáhali tam starému Kybernátovi dopravit klece s různými exotickými, chlupatými a ušatými králíky rozličných ras, které stařec jako přebytné a snad i ne zcela exteriérově dokonalé hodlal prodat. Když mu pomohli instalovat jeho stánek, totiž dřevěnou lavici, na kterou klece postavil, rozprchli se po poutových atrakcích, kupodivu každý sám.

Příčinou tohoto kolektivního individualismu, jak by to bylo lze nazvat, byl hlavně fakt, že vůz s králíky na trh táhla právě ona fatální kamelida Malena, jež tak podstatně zasáhla do vývoje událostí. Nebylo lze se tomu vyhnout, neboť to byl jediný k tomu vhodný tahoun ve statku.

Jak tak jeli, Regor a starý Kybernát na kozlíku, Gonza a obě ženy na korbě na králíčích klecích, nemohli si nikdo pomoci, aby na to nemysleli, pozorující tažné zvíře právě zezadu, což samo o sobě vzbuzovalo ostudné asociace představ.

Kybernát se styděl před všemi čtyřmi, ale kupodivu bylo i každému zbývajícimu trapně za všechny ostatní, neboť všichni sdíleli hanebné a nediskutovatelné tajemství starcovo, k čemuž se u Regora ještě připojovala i příchut osobního pocitu viny (viz kap. VIII).

Regor držel oště a řídil: Jak tak pošvihával bičem nad zadkem kamelidy, vzpomínal maně též na nedávné události vyličené zde v předpředminulé kapitole a do jeho pocitů se mísila i slabá nádivka oplzlosti, neboť mu v mysli jaksi splývala Malena s Gelenou, což ho zahanbovalo ještě více.

Záležitost s kamelidou nebyla ovšem jediná, která mezi posádkou vozu visela, neboť vše dodatečně komplikoval nedávno vzniklý rodinný promiskuitní kurník.

A pozorujme, že pocit viny vztahující se na kamelidu byl jaksi náhle jakoby nejslabší a nejnevinnější, čímž se psychologicky ozřejmuje jednou již zmíněný postoj buddhistů na rozdíl od postoje křesťanského: Hovado nemá složitý duševní život, a tak ho psychické následky intimních událostí jaksi neovlivňují a nehnětou.

Po celou cestu téměř nemluvili, vypadalo to skoro, jako by jeli někomu na pohřeb, a jakmile pomohli Kybernátovi rozmístit klece, rozprchli se každý sám po pouti.

Regor, ač Gelenu zvládl, alespoň jaksi formálně, přece k ní teď neměl takový vztah jako před odhalením její nevěry, a proto mu byla nepříjemná idea, že by s ní chodil po pouti. Nicméně ji zpovzdálí opatrně sledoval, aby se na pouti snad nesešla zase s Gonzou.

Pokořený Gonza se styděl obou ženských, své ženy i švagrové.

Co se týče samotných ženštin, měly každá vůči svým příslušným mužům pocit másla na hlavě a i jedna na druhou jako by žárlily, i když přitom měly i pocit jakéhosi triumfu nad mužským pokolením, jež úspěšně převážely.

Mezi oběma bratry pak visela tak zvaně sekera v luftě. Okolnost, že všichni přijeli svorně na pouť spolu, je jednou z četných absurdit rodinného soužití a v jiných, snad trochu mírnějších podobách je to jev velmi běžný.

Dobrá:

Gonza, jak již předem řečeno a jak to vyplývá ze souvislosti, měl náladu melancholickou, protivnou a vzteklou, kterou ze sebe nemohl setřást, neboť jak víme, neměl ani žádnou tajnou kompensaci, na rozdíl od ostatních.

Procházel poutí, až se dostal na její okraj, kde, jak s překvapením zjistil, zastal Hovnana Arumyana.

Armén seděl na nějaké stoličce a měl před sebou obrácenou nůši, na jejímž vzhůru čnicím dně vystavoval různé nejapné zboží, jako jakási cukrátky, svíčky a sirky. Bylo jasné, že toto zboží je pouze záminkou a že Armén ve skutečnosti prodává ilegální kořalku, na kterou byl v Rakousku snad nějaký státní monopol nebo co, kterou má pod nůší, jak jest to odnepaměti zvykem Arménů či osob jim naroveň postavených a jak to popisuje též národní klasik, ba jak to měl i zde přítomný auktor příležitost poznat jako student v Krakově, ještě či už za vlády klassu robotnickiego.

Armén se s Gonzou radostně pozdravil a nedal vůbec najevo, že ho důvodně podezřívá z účasti na vypálení svého domu. Jevil v tomto směru jakéhosi sportovního ducha a byl pamětliv toho, že bylo-li tomu tak, upletl si to na sebe sám, neboť využiv hlouposti selských synků, zároveň podcenil jejich primitivní vychytralost a surovost.

Po výměně několika zdvořilostních frází a dotazů zakoupil však Gonza flašku kořalice, kterou vstrčil do šosu svého kabátu (v září bývá v Podtuříní již dosti zima), a odešel prohlížet další stánky a atrakce. Je zcela možné, že kořalka obsahovala jedovatý tzv. „dřevák“ čili methyalkohol a že se takto Armén chtěl pomstít – ale to, jak uvidíme, se nakonec nemohlo jasně projevit.

Gonzovu pozornost upoutal přístroj označený jako siloměr a vyvolávání jeho majitele, vyzývajícího pány, aby zkusili, jakou mají sílu. Dole bylo držadlo, za které měl člověk měřící svou sílu vzít a táhnout, jak nejvíc mohl: Na škále se pak ukazovala jeho síla, dejme tomu v librách, ačli ne už v kilogramech. Metrický systém, jak známo, byl ve Francii zaveden r. 1791 a legalisován 1801 – ale kdy se dostal do Rakouska, neřkuli do bájného Podtuříní, auktor neví.

Gonza, jehož duše dosud bolavěla prohrou s bratrem, se rozhodl, že zkusí svou sílu, a táhl, až zrudl v obličejí.

Škála ukazovala sílu dosti značnou a majitel atrakce mladého pána vychvaloval. Gonza potěšeně odstoupil u vědomí jakéhosi malého triumfu. Avšak tento pocit byl vzápětí vystřídán pocitem nepříjemným, sestávajícím ze vzteku, hořkosti a pokoření, neboť z řad pozorovatelů kolem siloměřiče vystoupil Regor. Ten totiž Gonzu nenápadně sledoval, aby se snad nějak nesešel s Gelenou, protože Gelenu v davu ztratil. Starší Kybernátovic hodil furiant-sky na miskou požadovaný jeden tlusták a chopil se držadla, zatáhl a vytáhl ukazatel výše než Gonza.

„Gagagaga,“ zasmál se posupně. „Kam se na mne grabeš, golo-brádku, tebe já muším preskočit vo všem, at je to, co chce!“

„Ale mordydy,“ rozkatil se Gonza, „to bysme se na to podývali!“ Hodil na miskou další tlusták: „Ešte jednou!“

Poté si svlékl plášť, dal jej podržet bratrovi, vykasal si rukávy a vzal zase za rukověť. Čumilové se zájmem přihlíželi. Vztek a zoufalství, tak zvaná frustrace, dodaly však Gonzovi sílu a tentokrát vytáhl závaží do stejné výšky jako Regor: Sice mu to trvalo déle a vykazoval přitom větší námahu než jeho bratr, ale dokázal to. Pustil držadlo a vítězoslavně se podíval na Regora: „Jak je videt, tak to neny tak grozný, Regůrku. Na tebe já ešte stačím!“

Nyní opět Regor zamordydydoval, dal zase Gonzovi podržet jeho plášť i ted' svůj vlastní, hodil na miskou další minci, vykasal si rukávy, rozkročil se a začal tahat. Vytáhl závaží do stejné výšky jako předtím poměrně snadno, a pak s hekáním, velice zvolna a třaslavě ještě o dílek – o dva – o tři!

S úlevou pustil držadlo a podíval se na Gonzu:

„Vidýš, vo tri dýlky vejš!“

„Cák sou to tri dýlky?“ ušklíbl se Gonza a předával pláště zase zpátky Regorovi: „Pane silomjerič, ešte jednou!“ pravil, házeje mu další peníz.

Poté se chopil držadla a táhl ze všech sil, jak nejvydatněji mohl. Již dostoupil opět předešlé společné výše a nyní se pokoušel je vytáhnout ještě nad tuto úroveň jako předtím jeho bratr. Posunul závaží nahoru ještě o dílek, ale dál už to při nejlepší vůli nedokázal. Jak se namáhal, unikl mu dosti hlasitý pšouk a hlouček čumilů zahlaholil smíchem.

Gonza, zahanben, pustil držadlo.

„Gagagaga,“ smál se mu Regor, „dyv ses neposral a eštes to nedokázal! – Na mne si krátkej, bratříčku, jak říkám, na tebe já stačím dycky a ve všem!“

Gonza div nebrečel vztekem a pokořením. Vytrhl vztekle plášť z bratrových rukou, navlékl si ho a beze slova odcházel, za smíchu a posměšků shromážděného hloučku. Regor se nadýmal jako holub bublák.

Napadlo ho několik peprných věcí, které by ještě mohl Gonzovi říci, i vydal se za ním, aby si na něm dodatečně smlsnul. Věděl, kterým směrem bratr vyrazil, ale ztratil ho z očí, a než ho zase rozpoznal, byl Gonza už daleko a jeho dohonění vadil zástup, kterým se musel Regor prodírat.

Gonza však cítil potřebu se rychle opít, a tak spláchnout rmut ze své bolavé duše.

Uprostřed náměstí byla pozdně barokní socha sv. Pafnuce v biskupském rouše, s jedním okem zavřeným a o holi, aby se tak znázornilo, že při pronásledování křesťanů za císaře Maximina byl na jedno oko oslepen a ochromen na jednu nohu.

Na podstavci se stkvěl pozlacený nápis:

*PaphnVCII, DoMInI pastor bone Victor athLeta CIVes devotos
tVtamIne tege benIgno,*

což česky značí: „Pafnuci, dobrý pastýři Páně, vítězný závodníku, kryj zbožné občany laskavou záštitou“, a velká písmena, kromě ovšem počátečního P, udávají v římských číslicích letopočet 1778, tj. ještě za Marie Terezie.

Ale ani nevím, proč jsem se s tím tady vymýšlel, protože dovednost, kterou takové latinské dvojverší s letopočtem vyžaduje, dneska asi už těžko kdo ocení, a určitě ne kritikové; příznivě naladění to přejdou a nepříznivé to popudí k ještě většímu hysterickému ňafání.

Asi jsem si chtěl hlavně vyzkoušet, jestli bych to taky trefil, vždycky jsem to na barokních sochách obdivoval. Není to jistě nejlepší výkon svého druhu, ale myslím, že jsem obstál slušně a se ctí – a dobré dílo je tvůrci samo odměnou.

Kolem patronovy sochy byl trávníček ohrazený nízkou ozdobnou mřížkou. Gonza mřížku přeskočil a usadil se u nohou světcových, přičemž se zády opřel o podstavec.

Ze šosu vytáhl láhev, nožem opatrně povytáhl a pak dovytáhl zátku, a chystal se opít na vztek a pokoření.

„Mordydy, Gonzo, copa to piješ?“ ozvalo se nad ním.

U mřížky stál Regor a šklebil se ironicky.

„Íčko už se posilnovat nemušíš, íčko snad tu jednu golku zvládneš i bez toho.“

„Jen aby ty si zvlád tu svou!“ odsekl Gonza.

„Gogogó, chlapečku,“ renomíroval Regor furiantsky, „tu já zvládnou klidne a ešte mi zbyde na jinou, abysi vědel!“ naznačoval tajemně a měl sto chutí se Gonzovi přímo pochlubit s Mandou, ale zatím se ještě ovládal.

„To jako myslíš tu graběcí bestii, co se vo ný delíte s pantátou?“ sekl znenadání Gonza.

Regor zbledl a pak se zlostně zapálil: „Co to kecáš, chomoute?“

Gonza se posupně zasmál: „Jen se nedelej, Regori. Myslíš, že sem te nevidel poklopem? A kolikrát! – Budeš mi neco povídat.“

Gonza si odplivl.

„Já sem to, abysi vědel, ešte nykomu nerek – protože sem se za tebe stydel – protože ta ganba by padla i na mne, že sem tvůj bratr – ale esli mne ešte víc nasereš, tak to povím... A povím to hlavne Gelene!“

„Ta ty to nebude věřit!“ vykřikl Regor.

„No to nevíš,“ uchechtl se Gonza. „Dyž jí to povím já? – Šak víš, že na mne derží. Každou noc se za mnou brodyla vodou.“

V té chvíli ztratil Regor rozvahu. Na následky teď nemyslel, chtěl jenom bratra překonat, zranit a pokořit.

„Tak ty říkáš, Gonzo, že se s pantátou delím vo Malenu!“ nadouval se. „Ale ty, Gonzo, ty se taky delíš, abysi vědel! Vo Mandu!! – Taky s pantátou! – A se mnou taky, abysi vědel, ty vozem-bouchu!“

Gonza div vzteky nevyskočil, ale ovládl se. Věděl, že vztekáním se nic nepořídí.

Místo toho se jeho zášť obrátila dovnitř a počala snovat Regorovi smrtelnou pavoučí síť.

„No copa – možný je to taky,“ řekl na povrch klidně a jako bez velkého zájmu, „ženský sou merchy, jen což delej. Však ta tvoje taky – ale – co se budeme kvůli kravám škorpit?“ Mávl rukou, jako by dosavadní předmět debaty nestál za to. Úkosem, zlým, prasečím pohledem se teď podíval na staršího sourozence: „A esli pa by si, Regori, dokázal vypít tuto celou lágev ex, dyž si takovej pašák?“

„Dopa by to dokázal?“ tázal se Regor skepticky.

Jeho pozornost byla úspěšně odvrácena od žárlivosti k otázkám pití.

„Vávra Negoráznejch prej se jednou vo to sadyl a vygrál – Vávra Negoráznejch by to dokázal zase.“

Vymyšlená zmínka o Vávrovi byla dobře vypočtena: Gelena, jako dcera ze statku bez mužského dědice, měla mnoho nápadníků, mezi nimiž vynikal bohatýrský Vávra.

„Gelena mi to poudala,“ dodal Gonza ještě lstivě a lživě. Věděl, že tímto apelem na bratrovo selské furiantství ho dostane, kam chce, že neodolá, necouvne a výzvu přijme.

Regor skutečně přeskočil mřížku a postavil se vedle Gonzy. „Dej sem, ty sralbotko,“ řekl vyzývavě, „já ty ukážu, kdo je to Regor Kybernát!“

„Radši si na to ale sedny,“ poštíval Gonza, „páč až to dopiješ, na nogouch se neuderžíš!“

„To se mi nemůže stát,“ přeháněl už Regor, ale pak si to přece jen rozmyslel: „No ale, proč ne? Pro pogodlí.“

Svezl se po podstavci sochy hornothébského biskupa a usadil se vedle bratra. Pošoupl si furiantsky čepici do týla a napřáhl ruku: „Dej sem! – Já vám všem vokážu Vávru Negoráznejch!“

„Ale musí to bejt vopraudu ex!“ poštíval dále Gonza. „Nasadyt a vypít, žádný vodpočíváný. To by potom neplatilo.“

„Nestarej se,“ zasmál se Regor a nasadil láhev.

Gonza ho pozoroval s prasečí, hyení a hadí rozkoší: Na okamžik se v něm zvedlo nutkání, aby bratra zarazil, nedal mu vypít do dna, ale toto dobré vnuknutí ihned potlačila zášť. Což mu Regor jako starší od malička neubližoval, netloukl ho, nevytahoval se na něho? A hlavně, což mu nakonec souhrou okolností nepřebíral Gelenu, když on, Gonza, svou chytrostí zabránil strašlivému skandálu a sám si ji na starém Rígovi vyargumentoval?

Což se to nestalo vlastně pro Regorovu blbost, že podepsal Ar-
ménovi stupidní a sebevražedný kontrakt?

A což ho nakonec nesrazil lafkou a neseřezal surově Gelenu, tak
surově, jak to starý Ríga nikdy neudělal?

A což mu, jak aspoň tvrdí, nezprznil na oplátku Mandu?

A dnes tomu všemu nasadil korunu veřejným pokořením a ze-
směšněním Gonzy: Protože o tom, jak táhl za držadlo siloměru, až
zaprděl, o tom si budou lidé dlouho vypravovat a smát se Gonzovi,
prstem si budou na Gonzu ukazovat, snad mu i dají nějakou směš-
ně sprostou přezdívku.

A kdo za to za všechno může?

Regor!!!!

A je-li ještě ke všemu tak hloupý, že přijal Gonzovu výzvu (tak
ať si teda umře), není pro něho více místa na světě, svět je příliš
malý pro Gonzu a Regora zároveň!

A ostatně: Pít ho nikdo nenutí, dělá to o své újmě a z vlastní
svobodné vůle.

Baziliščíím okem pozoroval Gonza bratra, jak pije svou smrt.
Věděl dobře, že vypít celou láhev tvrdého alkoholu ex je sebevraž-
da – divil se jenom, že to neví Regor!

Zkusil ho do toho ze začátku nahecovat, spíš jen tak z legrace
zkoumal, jak dalece se dá hloupý Regor zaslepit furiantstvím –
chtěl ho původně zarazit. Ale když se stalo proti jeho očekávání,
nechal po krátkém váhání věci volný průběh. Dokonce se svou
poslední úvahou ještě více zatvrdil a utvrdil v nenávisti.

Regor lopal zdatně, protože alkohol mu dosud v dostatečném
množství nepřešel do krve. Asi v polovině se zarazil, bylo možno
pozorovat, že se mu zvedá žaludek – tělo se bránilo – ale furiantská
vůle zvítězila.

Ještě lok, ještě lok – ještě – a ještě jeden – a láhev byla prázdná!

Regor odsadil, pohlédl triumfálně na bratra, ale oči už měl mrtvé: Gonza ho pozoroval s podivnou fascinací.

Regor s blbým úsměvem obrátil láhev dnem vzhůru, aby ukázal, že vypil vše do poslední kapky, a pak zahodil láhev do davu, který se motal kolem zeleného ostrůvku, na němž se tyčila socha světce. Nikoho však našťěstí nezasáhla a roztránila se beze škody na dlažbě za ječení žen a spílání mužů.

Bylo vidět, že Regor je už opilý, že ztrácí soudnost a neovládá už své impulsy.

Obrátil se ke Gonzovi: „Tak vidíš, ty plaš-muš-ko,“ mumlal rozmazaně zdřevěnělými mluvidly, „tak vidíš, že sem stejně dobřej jako Vávra Ne-zá Ne-ro-gá - ráz - Negoráznej! - Až to po-ví-me Ge-le-ne.“

Nedořekl, neboť se náhle zhroutil, jako by ho podťal. Padl hlavou na podstavec sochy, uhodil se dunivě do týla a pak se svážel po podstavci do polohy vleže jako hadrový panák.

Začal chraptivě a nepravidelně dýchat. Jeho tvář zbledla a zmodraly mu rty, oční důlky a chrípí. Nos se mu podivně zašpičatěl.

Gonza ho pozoroval se zlou, jedovatou rozkoší: „Máš dost, gajzle,“ syčel mezi zuby. „Nebudeš už nykogo bít any pokorovat a ponyžovat! Seš kaput, mordydy, kaput!“

Poté se zvedl, aby oznámil otci, že Regor se opil do němoty a leží na trávníku pod sochou svatého Pafnuce. Počítal s tím, že starce ani nenapadne se tam jít podívat, jednak aby nepřišel o těch pár grošů z prodeje králíků, kdyby se zrovna objevil zákazník, nehledě na to, že musel své zboží hlídat, jednak také proto, že mu ovšem neřekne, že Regor už vlastně umírá.

Ale oznámí to včas - nebude to na něm!

Ale u stánku s králíky Kybernáta nezastal: Hlídala ho Manda, pantáta si prý odskočil.

Gonza musel potlačit impuls, aby se do ní nepustil kvůli tomu, co mu Regor vzhledem k ní prozradil o pantátovi a o sobě. Ale ihned to vytlumil:

Předně mohl Regor jenom renomérovat, aby Gonzu zdánlivě trumfnul a ranil – a potom, i kdyby to tak bylo, s Regorem si to Gonza přece právě teď vyřídil: A aby se Mandě prozradil, že se to dověděl – to by mohl na sebe obrátit přece jen podezření. I když by mu před zákonem nemohli nic dokázat, protože kořalku vypil Regor z vlastní vůle, a na Gonzovo popichování, stěží trestné, ani nebyli svědkové, přece jen bude lepší s tím jako nic nemít. Bude lepší to tak nechat.

A co se týče pantáty...

Manda mu to přece sama řekla, že když si ji měl starý Kybernát brát – na tom vlastně nic není...

A kromě toho Gonza o Mandu zase tak nestál, a když teď bude Gelena volná – tak jestli pantáta snad ještě – inu s pánem bohem!

Řekl tedy Mandě jenom to, že Regor se zřejmě opil do němoty a leží pod svatým Pafnucem a aby to řekla pantátovi – a odešel zase pryč, aby se sám, ovšem mírně, napil na oslavu a pokud možno se setkal s Gelenou.

Ale bizarní a cynická skutečnost, ať již spontánně, ať již přičiněním nějakého snad Elafoura, chystala scénáři zbytečně ještě podtrhující ohyzdnost celé záležitosti.

Když Kybernát hlídal své koše s králíky, pocítil náhle tzv. přirozenou potřebu, a to tzv. velkou.

Nevím, jak se tyto záležitosti řešily v minulém století u návštěvníků meškajících pouze na ulicích na malých městech, kde zřejmě nebyly žádné veřejné záchodky, ale usuzuji, že potřebou postižený občan prostě zalezl někam do ústraní a vyřídil záležitost tím způsobem jako do dnešní doby psi, jak také jinak.

To však Kybernát nemohl teď udělat, protože musel hlídat své králiky, a začínal se už pomalu svíjet.

Naštěstí se z davu vynořila Manda a Kybernát ji přivolal a vyrazil za příslušným improvisovaným ústraním.

Poblíž poutního kostela svatého Pafnuce byla ruina. Byl tam totiž původně také klášter, ale ten byl zrušen za Josefa II.

Budova snad vyhořela, nebo možná že si stavivo rozebrali sousedé na vlastní chlívky a jiné výstavné budovy – zkrátka teď už z kláštera zbývalo jen něco zdí a věž bývalé zvonice, jejímž zvonom se kdysi svolávali mniši a asi i věřící k bohoslužbám.

Uvnitř bývalého tzv. rajského dvora rostla bujná vegetace, stromy, všelijaké lopuchy a tak.

Do tohoto ústraní zamířil Kybernát, aby si ulevil, a přihrčil se mezi lopuchy, jejichž listy zde jako na zavolanou pyšně čněly, připraveny jako vhodné nástroje konečné očisty. Jak však takto dřepěl, ulevuje svým útrobám, zaslechl šustění podrostu:

Někdo se blížil. – A co čert nechtěl!

Gelena chodila po pouti a hledala Gonzu, protože si usmyslila, že žárlivého surovce Regora dnes opět podvede, i kdyby čert na praseti jezdil!

Konečně milence lokalisovala u siloměru a hodlala se k němu radostně rozběhnout, když tu si všimla, že se k němu hrne Regor.

Pozorovala však zpovzdálí, občas se skrývající za lidi a bouď, průběh jejich siloměrného souboje, a pak zpovzdálí Gonzu, a byla svědkem i jejich další konverzace pod sochou svatého Pafnuce.

I toho, jak po rozkládání Gonza podal Regorovi flašku a ten si ji nasadil k ústům.

Když vývoj událostí dospěl do tohoto stadia, otrávil se však Gelena a odcházela: Jak to tak vypadalo, nebude s Gonzou nic, neboť

ten zbabělecky a kompromisnický popíjí se svým bratrem, který ho přece teď právě zase pokořil u siloměru, nehledě na to, že ho nedávno ztloukl a odřízl od milenky!

Gelena dostala na Gonzu vztek, co to má za povahu, a indigovaně se odpoutala.

Nějak na ni ale také přišlo nutkání, byť méně vydatného druhu než na Kybernáta, i zabočila rovněž do zříceniny kláštera.

Dřepící, lopuchami zakrytý Kybernát měl tak možnost pozorovat mrzké a ostudné divadlo, které nicméně zapůsobilo silně na animální stránku jeho i všeobecně ohyzdné duše. Vzpomněl si na dobrodružství v háji na hůrce a dostal chuť si to zopakovat:

Použil tedy lopuchu a pak se vzpřímil, ale tak jak byl, neboť si byl jist dojmem, jímž na Gelenu opět zapůsobí.

Také zapůsobil, ale snad ještě více v ní zapracovalo rozhodnutí dnešního dne, že Regorovi opět zahne, ať už to je s Petrem, nebo s Pavlem.

Jak se církevněprávní, byť nebiologičtí incestníci dohadovali, nebudeme reprodukovat. Mluvili ovšem lidově jadrně, a to bych si nemohl dovolit zachytit písmem.

Quod licet Iovi... a já jsem u nich přece nikdy nebyl, ani můj tatínek nebo podobně.

Nakonec ale Kybernát řekl: „Tuto je porád špatný – je sem moc videt a můžou sem taky přijít lidi, jako sme přišli my – pod rači dovnyter do ty věže, esli by to tam bylo lepší.“

Ve věži však bylo dole nakáleno – nicméně nahoru vedly schody, kamenné, takže zatím vydržely, a prospektivní smilníci se vydali po nich.

Horní místnost věže, světlá a vzdušná s velikými prázdnými okny, měla ale zase krabatou, špinavou podlahu z nějakých snad cihel, a proto se Gelena vyklonila z jednoho okna. Anatomicky ne-

vhodný Kybernát zkusil stejnou metodu jako na Gürce, ale v této posici vadily hýždě při manuálním nastavování tunelu.

Proto zvolil metodu, k jaké se někdy utíkal i s jinými ženami a která je v oblibě u nesadistických pedofilů: že totiž se otíral jenom zvenku a mezi sraženými stehny. I tak to bylo zezadu dobré a Kybernát brzy chrochtal blahem.

Gelena pohlížela s věže a pozorovala roztržitě pestrý dav kolotající poutí, vnímala hluk hlasů, vyvolávání, muziky, různých frkaček, vůně prodávaných potravin atd.

Tyto vjemy stupňovaly její vlnou rozkoš.

Téměř přímo pod ní se tyčila socha svatého Pafnuce a na trávníku, jenž ji obklopoval, bylo vidět ležet Regora.

Zřetelně přebíral při popíjení s Gonzou a teď tu ležel zmožen. Tento pohled Gelenu škodolibě potěšil: „Geč, Regori, geč, neuglídá si mne,“ říkala si v duchu, „ležiš tam dole jako gadrovej panák, vožralej jako govado, a zatím já tady s tvým pantátou – geč – geč – geč – geč –!“

Já ty dám rezat, já ty dám uvazovat, já ty dám zamykat – Regori belbej, bel-bej-bel-bej-bel-bej!“

Nevydržela to a dělila své pozorování s Kybernátem: „Pantáto, támgle leží Regor, je vožralej!“

Kybernát se nahnul dopředu a stranou. Namoutě, byl to Regor!

„Ale nyc,“ pomyslel si i jeho otec, nechť se si kazit počitek, „dyž je vožralej, nebude aspon nyc tušit any vědet. – Regor je belbej. Je po mámje, a ne po mne, to Gonza je chytřejší. Na co se třeba íčko mušel za bílýgo dne vožrat do nemoty? Nebo na co mušel tenkrát podepisovat Arménoj ten belbej kontrakt? Potom si teda mušel vzít Gelenu – a jedno k druhýmu – a íčko teda musí nosit parogy – a ešte ale vod starýgo dedka! Gegegege! – A já te, Regori, ešte preskočím! Nemáš bejt belbej!“

Tak pozorovala církevněprávně incestuósní dvojice škodolibě umírajícího Regora a smilně se radovala, aniž věděla, že je v posledním tažení.

Z výšky nebylo vidět, že Regor už modrá kolem úst a očních důlků, ani slyšet, jak jeho chraptivý dech je stále nepravidelnější.

Jakýsi motýl, poněkud opožděný, se zatřepal nad jeho ústy, přilákán asi vůní kořalky, jako by to byla Regorova duše opouštějící tělo a loučící se s ním. To však nebylo z věže rovněž vidět.

Kdyby jevíli víc péče, kdyby k Regorovi sešli, zjistili by jeho stav a možná, že by mu ještě pomohli.

Sehnali by nějakého lékaře, nebo aspoň felčara, který by mu vypumpoval žaludek a Regor by možná přežil.

Také kdyby Kybernát jenom ulevil útrobám ve zřícenině, s Gelenu si nic nezačínal, ihned se vrátil, vyslechl Mandinu zprávu a šel zkontrolovat Regora atd.

Jenže byli oba obluzeni smilným chtíčem a určitou škodolibostí vůči Regorovi – tou ovšem hlavně Gelena –, a tak nedbali; a nešli se k němu podívat ani potom, co skončili, protože místo toho Kybernát, ač normálně notoricky lakomý, šel se selskou galantností koupit Geleně za odměnu marcipán a pak se musel vrátit ke králíkům.

Až zjistí, co se stalo, že na to koukali a jak, budou mít strašný pocit viny – ale to už bude pozdě.

XXX

Čas opět pokročil a byl zase listopad.

Na Podtuřínsku už delší dobu zase sněžilo, ale ve vesnici Rupperthalu o nějakých bratru pět rovnoběžek jižněji v údolí bylo dosud slušně teplo, i když horší velikáni na obzoru, částečně ztápějící se v mračnec, byli pokryti sněžnými příkrovy.

Mezi domky typického, tzv. staroněmeckého stylu se zdívkem prokládaným malebnými trámy, se ozýval zvuk harmoniky, trubky a bubínku.

Obyvatelé, zejména děti, všichni odění v kroje rovněž malebné, muži, počítám, v krátkých koženkách, se sbíhali za pokřiku: „Komedci, komedci!“, neboť vskutku hlavní rupperthalskou ulicí táhla skupina komediantů. V pestrých trikotech, doprovázená též skupinou cvičených psů a prasátek, kteří během pochodu kráčeli tu po zadních, tu po předních nohách, tančili, ba občas i metali kozelce. Principál chraptivým hlasem vykřikoval znamenitosti programu v německém jazyce a zval vážené publikum na odpolední i večerní představení na prostranství před kostelem.

Pozornost a obdiv však vzbuzovala chlupatá gorila, kterou vedla na řetěze jedna komediantka a která spolu s bubeníkem a jednonohým harmonikářem právě vyhrávala na trubku.

Diatonická tahací harmonika je laděna do C, takže gorila musela na dvou B trubku hrát pořád jako do dvou křížků, čímž vzbuzovala u odborníků tím větší podiv.

I jímá nás oprávněně podezření, že je to přestrojený švec Baku-lík, přičemž soudruh hurvínek okamžitě bystrozrace rozeznává, že jsem zde vlastně zplagoval samotnou Prodanou nevěstu, monu-

ment to národní kultury, a tak se dopustil mrzké blasfémie. Aby nás Pánbíček při zdravém rozumu zachovati ráčil!

A v tom se, milý čtenáři, zajisté nemýlíme!

Bakulík, kterého jsme opustili na pouti v Golcově Gradci, a to v hospodě s vysloužilcem Blágou, skutečně s jeho pomocí přemluvil principála, aby ho vzal s sebou k markýzovi von Stella-Paruca čili vlastně za Lóli.

Vůdce komediantů svolil, ale pouze pod podmínkou, že švec bude dělat gorilu:

Vyhrál totiž před nedávnem gorilí převlek v kartách na jiném itinerantním artistovi, avšak nemohl přimět nikoho ze své trupy, aby si ho vzal na sebe.

Když se švec bránil, řka, že by raději pomáhal Blágovi s muzikou jako trumpeták, pojal principál ideu hrající gorily, kterou nakonec Bakulíkovi vnutil.

Nyní jsou dvě možná řešení, vedoucí k přítomné situaci: Možná, že je jich víc, ale žádné další, dostatečně přehledné a přímočaré mne osobně nenapadlo.

Buď dali příbuzní markýze von Stella-Paruca vsadit do blázince za to, že si přivedl domů cikánku, za kterou se pak začali na panství houfně stahovat vandráci, komedianti, cikáni a vůbec podezřelá individua.

Tudíž když dorazila skupina se ševcem, bylo už po všem a museli pokračovat ve své dosavadní marginální existenci.

Lóli se, řekněme, přidala zase k nějakým cikánům, kteří byli na panství, nebo možná, že se tam setkala i se svým klanem Zeleňáků.

Také by bylo možné, že Lóli se nevděčně připojila k jiné skupině či jednotlivci, ale tato poslední modalita by se hodila spíš, kdyby příběh Bakulíkův tvořil páteř samostatné knihy, protože jeho rozpracování by zabralo hodně místa.

Alternativně:

Principálova trupa sice táhla na zahraniční turné, ale ne za markýzem, protože ten žádné vandráky neživil, nýbrž celá fabule, kterou Blága Bakulíkovi naservíroval v hospodě, byla vylhaná a sloužila pouze k tomu, aby ho z nedostatku jiných kandidátů přiměli dělat jim gorilu, protože věděli, že markýzova konkubína je Lóli, atd.

Ať tak či onak, Bakulík byl v pěkné bryndě:

Jelikož ho přes den vodili na řetěze a v noci zavírali, aby nikdo nepřišel na to, že gorila je převlečený člověk, nevěděl ani pořádně, kde je. (Zde je třeba dodat, že lidé na vesnicích i ve městech tehdy živou gorilu nikdy neviděli, leda na obrázcích, často nepovedených, fotografie byla v začátcích, film, televize, video neexistovaly, a tudíž od pohledu na falešnost gorily nemohli přijít, protože nemohli srovnávat.)

Mluvil se tady německy, a to dialektem, kterému Bakulík přes zkušenosti z tovaryšského vandru nerozuměl, ale bylo-li to v Rakousku, nebo ve Švýcarech, nebo v některém německém knížectví na jihu (Německo se spojilo až r. 1871), o tom neměl ponětí.

Mohl by snad utéct nebo se vzepřít, násilím ho dobře držet nemohli, ale Bakulík trpěl patologickým strachem z ciziny. Tudíž se raději držel trupy, kde se alespoň mluvil česky.

A tak ho komedianti vlekli nehostinnou cizinou, daleko od vlasti a rodného Podtuříní:

To má z toho, že v kapitole VI nadával na navrátilivší se emigranty a chtěl je vyhodit ze země!

Odříkaného chleba největší kus – já ti dám, Bakulíku!

* * *

Ona ale, bohužel, takováhle literární řešení jsou jenom fiktivní a nemají na skutečný život vliv:

Jako byl za onoho času jeden stalinský slavík, velmi slavný a prominentní, a toho opustila holka.

Ihned svou situaci fiktivně vyřešil tím, že napsal filmový scénář, jak jednoho prominentního pokrokového básníka opustila dívka, ale on ji dostal zpátky tím, že napsal překrásnou budovatelskou píseň, a dívka, překonána jeho géniem, se k němu vrátila.

Slavík pak zaparkoval své na tehdejší Československo přepychové zahraniční auto před pracovištěm onoho lékaře, aby se tak dívce jednak připomínal, jednak jí taktně naznačoval, o co přichází, když dává přednost doktůrkovi, který sám auto, ani nějaké obyčejné, nemá a musí své milenky dávat vozit taxíkem. Auto tam stálo ve dne v noci, asi měl slavík ještě jedno, či možná i dvě.

Chodili jsme kolem toho auta na své pracoviště a z něho a nemohli jsme potlačit určitou škodolibou radost a rozkoš. A mezitím se všude dával ten film, kde to všechno dopadlo úplně jinak.

Z toho je vidět marnost literárního řešení.

Nicméně švec Bakulík, který není totožný s žádnou žijící ani mrtvou osobou a jakákoliv, byť vzdálená podobnost s ní je čistě náhodná, bloudí stejně v převleku gorily mezi nehostinnými cizáky a nepřestane, dokud tato kniha bude knihou.

XXXI

Zatímco tedy v oné jižní, německy mluvící části Evropy bylo dosud teplo, na Podtuřínsku už zase padal sníh. Od hor fučel lezavý vítr, který hnal zmrzlý sníh do tváří chodců, a naříkal a hučel v komínech jako sbor nějakých zlých duchových bytostí.

Bylo tma, hluboká noc, ale starý Kybernát na výminku nemohl spát.

Smrt jeho staršího syna Regora ho uvrhla do hluboké deprese; čemuž se ovšem nelze divit.

Vyčítal si, že za ním nešel, když ho viděl ležet pod sochou, ale místo toho se mrzce prasečil a nedbal.

Teprve večer, když skládal krámek a nakládal prázdné klece i několik neprodaných králíků zpět na vůz, příběhli Gonza, Gelena a Manda a vyděšeně mu oznamovali, že šli sebrat Regora, ale že už je studený.

Podrobnosti toho, co následovalo, není třeba líčit – bylo by to příliš drastické.

Mladý sedlák byl mrtev, a přitom nad ním viselo obecné ódium, že se upil – zahynul smrtí hloupou a nedůstojnou.

Kybernát si marně lámal hlavu, proč by to byl udělal, proč by se tak najednou zničehonic zpil, že to až nepřežil. Napadlo ho, že snad přišel na to, co se stalo na Gúrce mezi ním, Kybernátem, a Gelenou, a ačkoliv si to snažil v duchu rozmluvit, cítil se přímo smrtí syna vinen.

Okolnost, že tatáž věc se vlastně opakovala, zatímco Regor před jeho očima umíral, tuto možnost či tento pocit ještě podtrhávala.

Pohřeb Regorův proběhl důstojně, za účasti celé vesnice, ale nad celou záležitostí viselo jakési chmurné očekávání. Blížil se totiž výroční den Kybernátovy přísahy a vesničané začínali mít dojem, že boží pomsta a kletba Elafourova už začínají působit.

Podivuhodně, ovšem logicky, sedlák Ríga se z Kybernátova neštěstí nijak neradoval a nečekal další s radostným napětím a příjemnou zvědavostí: Okolnosti se tak zamotaly, že jeho vlastní osud byl teď s osudem Kybernátů podivně spojen, a cokoliv by je postihlo, postihlo by jaksi odrazem či zprostředkovaně také Rígu a jeho rodinu.

Proto se sousedé před Rígou o Kybernátovi a jeho přísaze vůbec nebavili, ba cítili, že by ani dobře nemohli.

Někteří měli za to, že divnou, náhlou a hanebnou smrtí Regorovou se pomsta už vyčerpala, ale stařešina Galuška s tím nesouhlasil.

Pozvedl varovně ukazovák své upracované, arthritické pravice a vážně promlouval:

„Tuto ešte neny konec. Uvidíte, že neny. Jak vám to tady íčko poudám. Muší přijít ešte gorší věci, jako že se Galuška menuju. Kri-vá přísaga je težší grích, než aby se to spravilo jednou smertý!“

Nad Rígů i Kybernátů hospodářstvím visel jako těžká, studená clona smutek a jakési úzkostné očekávání.

U Rígů se vedení statku ujal opět otec – předčasný výměnkář, kterému pomáhal věrný čeledín Tomeš, děvečka Gana, žena Gáta a Gelena; ta však už brzy nebude příliš vydatnou pracovní silou, neboť je těhotná: Nosí, alespoň oficiálně, Regorova pohrobka.

Ve skutečnosti je jisté pouze to, že je to Kybernát, ale jakého přesně původu, neví ani matka sama.

U Kybernátů zůstává vše víceméně při starém, pouze Vavřinec častěji vypomáhá – ale situace zde se zdá jaksi normalisovat.

Obyvatelé tu začínají, jak se zdá, dbát více na tradiční morální hodnoty – vyvanulo vyzývané furiantství, veřejné i skryté, začíná strach z nadpřirozené odplaty.

Starý Kybernát přerušil své noční styky s Mandou; jednak se začínal bát dalšího trestu nebes, jednak Gonza už od rvačky s Regorem se přestal scházet s Gelenou a býval celou noc doma, a nyní jistě nebyla vhodná doba či nálada, aby zase začal, i když mu bratrský sok již nestál v cestě.

Ale hlavně, starý Kybernát byl hluboce depresivní, a tudíž na tyto věci neměl teď pomyslení.

Začínal kromě toho též tak zvaně lézt ke křížku:

Byl se vyzpovídat u bosáků v Golcově Gradci, neboť věděl, že jeden z mnichů, páter Hyacint nebo, jak mu všichni říkali, „Gyacint“, je hluchý – a tomu se zkroutěně vyznal jak ze své křivé přísahy, tak z incestního poměru s oběma snachami – a prvně v životě i to o Maleně a i o svých dřívějších zástojích toho druhu.

„Vyznal jsem se rádne zřízenému knezi,“ uvažoval Kybernát, „a udelal jsem všechno, jak má bejt. Nykde prece neny řečeno, že knez nesmí bejt gluchej, nebo esli, tak já vo tom nevím, protože to nás v katechismu nykdy neučili, any ve škole, any dyž sem si mjel brát nebožku ženu. Dyž chtěj flandáci, aby se lidy správne zpovídali, tak je snad musej sami poučit, protože nekerý sou moc belbí i na to, aby je napadlo, že se maj zeptat. To potom si za to mohou flandáci sami, že jo.“

Tím se uspokojil, ale přece jen ne úplně, protože k přijímání přece jen nešel, vysvětlil si to tak, že to už není součást odpuštění hříchů, v čemž měl snad theoreticky pravdu.

Uvažoval pak dále, co má udělat s upřenými penězi, ale vrátit je Rígovi se přece jen neodvažoval, protože se bál, že ten by je třeba už ani nepřijal, ale naopak rozhlásil, co a jak bylo. Teď, když byl

Regor mrtev, nemusil by se už tak ohlížet na Kybernáta pro klid v rodině.

Přemýšlel o tom, že dá těch pět set šajnů do záduší v Gančí, kam Gavranycy patřily farností (ale ke zpovědi šel až do Gradce!), aby se z úroků sloužily zádušní mše za Regora a všechny Kybernáty, co už zemřeli a ještě zemřou, a uvažoval, na kolik mší za rok by to asi tak vyšlo.

Ale ačkoliv se dosud nerozhoupal k tomu, aby věc zařídil, měl pocit, že už tím pouhým rozhodnutím to už jaksi vyřešil a Boha usmířil.

Byl zde ovšem ještě Elafour, ale Kybernát si namlouval, že když se vyzpovídal, ruší se tím i Elafourova kletba, protože tím se jaksi anulovala, tentokrát oficiálně, i celá křivá přísaha, na kterou se kletba vázala...

Celkově měl Kybernát pocit, že vše vyřešil, ale pořád se mu jaksi neulevovalo.

Pochopitelně, želel ztráty syna, ale nadto nad ním pořád jako by něco viselo.

Měl často pocit, že ho někdo jakoby pozoruje, jakési nehnuté, neviditelné, přísné oko, před kterým se nemůže skrýt. Tento pocit míval hlavně v noci, a to spíš k ránu, kdy se obvykle předčasně budíval ve stavu hluboké duševní mizerie. Nakonec Kybernáta napadlo, že by mohl prodat kamelidu Malenu, aby mu jaksi nepřipomínala jeho hřích, a to také zařídil. Prodal ji hluboko pod cenou řezníku Grabánkovi, ačkoliv byla ještě v dobrém stavu a mladá.

Právě zítra si měl řezník pro ni přijít a zaplatit.

S tímto vědomím se Kybernát po přerušovaném spánku probudil, jakoby trhnutím.

Napadlo ho, že chce připravit o život zvíře, které za nic nemůže, že je vlastně obětuje za své hříchy, jako, jak se mu jaksí smotalo, to snad dělali Židé v biblických dobách – a přišlo mu kamelidy najednou velice líto.

Nechceme spekulovat – pro Kybernáta byla Malena jen východiskem z nouze, ke zvířatům snad žádné takové pocity primárně neměl – ale přece jenom!

Člověk přilne ke zvířeti, i ke kanárkovi, i ke zlaté rybičce – a zde ovšem byla určitá velmi specifická zkušenost! Málo platné.

Náhle se Kybernátovi zachtělo se se zvířetem rozloučit – protože ve dne, před druhými lidmi, nebo snad dokonce před řezníkem, by dobře nemohl.

Vstal, navlékl si zase svůj starý kožich, na hlavu beranici, a jinak jen v košili a spodcích, nicméně ve vlněných punčochách vklouzl do dřeváků a kráčel přes dvůr do chléva.

V kapse kožichu měl oharek svíce a sirky, aby si na Malenu rozsvítil a ještě naposledy ji viděl.

Neměl nic nepatřičného v úmyslu, leda snad obejmout zvíře kolem krku a dát si od něho funět do obličeje.

Ve stavu lítostného smutku vstoupil Kybernát do chléva, škrtl sirkou o zeď a rozsvítil oharek svíčky.

Vzápětí strnul:

U kamelidy stál Gonza a zřejmě dělal totéž co Kybernát, když ho tehdy natrápíroval Ríga a přivedl na něho celou svou rodinu...

„Mordydy, ty gajzle!“ vykřikl Kybernát zoufale. „Cák to děláš, det máš ženu!?“

Gonza, aniž by přerušil svou činnost, se naklonil dozadu a trochu stranou a díval se s úsměškem na otce.

Páchla z něho silně kořalka.

Byl zcela opilý.

„Ta má tydle dny krámy,“ odpovídal, „a za Gelenou nemogu – ta už mne nechce... A dy vy mne Mandu, tak já vám Malenu!“

„Gimelgergot, pamatuj se, copa nemáš kouska studu v tele?!“ – vztekal se a hořekoval Kybernát. „Co bylo, to je pryč – to už any neny! Ale gned at si dole!“

Postavil svíčku na hořejšek brlení u stání, přiskočil a odtrhl Gonzu od trpělivého zvířete.

Gonza se jen hloupě opile šklebil.

Kybernát mu s odporem natáhl spuštěné poctivice a zapnul: „I fuj, govado pitomý!“

Gonza se opile kýval dopředu dozadu.

„To já za Regora, dyž von ted nemůže – von k Malene taky chodyl, dyž byl živej, abyste vědel – chodyl k ný, dyž já sem chodyl ke Gelene – ale íčko mne Gelena nechce – ačkoliv sem to udelal glavne kvůli ný – kráva belbá...! Tak já nemogu za Regora s Gelenou, jak by von chtel – tak teda s Mandou, a dyž to nejde, tak s Malenou – gegegege... My spolu s Regorem pijeme,“ řekl Gonza jakýmsi důvěrným tónem, „my sme ted zase bratry kamarády – von mi vodpustyl – von rád pil, a íčko any to nemůže, tak já piju za nej... Von mne chodý navštěvovat, Regor... už začínal gnýt... ale íčko je zase zemje zmerzlá, tak ted se derží... Až zase na jare – to bude Regor smerdet... i fuj! – ale... co je to platný... je to brater...! Muším mu vygovět – muším... pít za nej a taky ty krávy – lický i tu kamelskou... mordydý práce!“

Kybernát naslouchal jako omámený a hrůza jím otrásala.

„Si vopilej, Gonzo,“ konejšil syna, „nevíš, co poudáš, any co deláš...! Dy se do sence vyspat a ráno si any nevzpomeneš, jak si belbnul... Pot, já te dovedu!“

„Ale počkejte,“ blekotal Gonza, „já si to za nej muším ešte udelat... dyž my nemůžem ke Gelene a s Mandou to nejde – vona se mne Gelena štýtý, co jsem jí povědel, jak to bylo na pouty...”

„Co jak bylo na pouty?“ tázal se Kybernát roztřeseným hlasem.

„Já sem se s ným vsadyl, že nevypije flašku koralky ex,“ blábolil Gonza. „A já sem mu rek, že Vávra Negorážnejch to dokázal – tak von se toho chytyl – z furie. Ale to sem si vymyslel... já sem vědel, že to nykdo nedokáže, že kdo by to udelal, každej muší umrít... nekdo to říkal v koralne u Arména... já sem go do toho nagecoval, kvůli Gelene – a von to z furie udelal... a taky že umrel...! Já sem go vlastne zabil, i dyž sem se go netknul – a vypil to z vlastný vůle... žádněj soud by mne za to nemog vodsoudyt, ale... zabil sem go stejne...! Zabil sem go... a ted muším s kamelidou!“

Gonza se šíleně rozchechtal.

Strašlivá, zoufalá zuřivost zachvátila starého Kybernáta. V očích se mu zatmělo a ani nevěděl, jak se to stalo: V koutě stály podávky na kydání hnoje dobytku.

Kybernát skočil, uchopil ty podávky a strašlivou silou je vrazil do hrudi šíleně se smějícího mladíka:

„Vragu!“ vykřikl. „Ty si zabil svýgo bratra!“

Gonza se zhroutil na zem.

„A vy svýgo syna...,“ promluvil ještě přiškrceným hlasem.

Pak mu vyhrkla z úst krev a obrátil oči v sloup ve smrtelné křeči.

Kybernát stál jako omámený.

Nelidsky zavyl a klesl na kolena k synovi.

Dobytek, cítící krev, se začal ve stáních plašit, kopat a ozývat se.

Pak Kybernát vstal.

Vzal z prázdného stání řetěz na kus dobytka, který tam nebyl, vylezl na brlení, hodil řetěz přes podpurný trám krovu a oběsil se na něm.

Jak se zmítal a kopal, srazil oharek svíce, od kterého se vznítla sláma podestýlky.

Manda se začala budit hlukem ve chlévě, a když se konečně probrala natolik, aby vyhlédla ven, planula již okna a dveře chléva plápolavým žářem.

Manda vyletěla ven, jak byla, prostovlasá, bosá a jen v košili. Když pohlédla do chléva a viděla šílící dobytek a Kybernáta visícího z trámu, podlomily se jí nohy, takže klesla na kolena. Nicméně se ihned vzpamatovala a začala odvažovat a vyhánět dobytek.

Jak se zvířata hnala ven, narážela na Kybernátovo tělo a rozkývávala ho v divoký tanec.

Manda našla mrtvého Gonzu a padla na zem podruhé... Vyrazila ven z chléva a volala o pomoc.

Sousedé se začali sbíhat a snažili se zabránit šíření požáru.

Epilog

Na pahorku Gúrce, který se tyčí na druhém břehu Bystreny nad vsí Gavrancemi (viz kapitolu III a XXVII) stáli dva muži a pohlíželi na požár Kybemátůc statku a na hemžení drobných postavíček v záři ohně.

Tito muži byli zřejmě jednovaječná dvojčata, protože vypadali úplně stejně, až na oblečení a chování. Nebudeme zde popisovat, jak vypadali, neboť to ponecháme fantasii čtenáře.

Zastánci jungovské hlubinné psychologie by se však zaradovali, neboť by mohli tuto dvojici pokládat za Personu a její stín – ale přitom by se mohli dohadovat, kdo je kdo, respektive se na to dívat ze dvou hledisek jako na reversibilní obrazy v učebnici psychologie.

„Proč píšeš furt takový hnusný knihy?“ tázal se jeden muž druhého.

„Ale ani ti nevím,“ odušil jeho dvojník, „vono se to ve mně nák vždycky udělá samo nebo co – já kolikrát ani přesně nevím, co z toho vyleze – vono je to trochu jako sen, víš? Tam taky vlastně nevíš, co se ti bude zdát nebo jak ten sen vlastně vzniká.“

„No hlavně, když nám to lidi čtou,“ řekl zase ten první.

„Všichni taky ne,“ řekl druhý, „některý navopak soptěj – čtenáři i kritici. To je na tom právě ta sranda, jak se neshodují.“

„Ale proč myslíš, že píšeš tak, jak píšeš?“ tázal se zase první.

„Já nevím – já myslím, že snad proto, že mám víc různých zkušeností než většina lidí. Podívej, například my jsme spolu prošli vlastně všema sociálníma třídama, kromě těch úplnejch extrémů – ale ani vod těch sme nebyli daleko... Copak si nepamatuješ, jak jsi byl malej parchant, předškolní dítě, a šofér ti říkal ‚mladý pane‘...? Ne-

pamatuješ, jak jsi ve sněhu a mrazu tábořil v lese pod širým nebem, a nebejt těch cikánů, tak jsme tam vobá a všichni kolem zmrzli na rampouch? To a všechno mezi tím. A i toho různýho ponižování vod všelijakejch blbečků, kterejm se člověk nemohl a nesměl postavit – třeba ty ádékářský ševci a krejčí, který ti přednášeli marxismus, nebo ty negramotný skripta z řecký filosofie, ze kterejch ses musel učit... nebo ty tvoji různí šéfové, kterejm si dával fištrón za pár šestáků... a potom v tý emigraci: Tam jsi měl najednou pěkněj domek se zahradou a auto – dvě auta – a byl jsi svůj pán, šéf oddělení, ale přitom: „Hallo, doctor, how is your president Tito?“ ... To v člověku utkví, tyhle všechny zkušenosti, všechny ty ups and downs. Potom: I to tvoje občanský povolání, že, to člověka zbaví ilusí. – A pak jsme spolu viděli i kus světa: Nebo se taky říká, že kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem – no – a tak vůbec. Taky jsme toho dost přečetli, že?“

„To jiný lidi taky, copak.“

„No, jenže my jsme si toho možná víc zapamatovali než většina, ne? Však nám u některých lidí nedělá dobře, že do všeho moc vidíme.“

„Nojo, když to potom z ničeho ani nic nezbyde, jak se do toho moc vidí – to je pak těžký.“

„Ale já myslím, že to tím není,“ řeklo zase první dvojče. „Já myslím, že je to tou tvou povahou: Prostě jsi zažil moc vošklivejch věcí a zůstalo to v tobě, tak teď, jak začneš psát, tak už tam ty vošklivosti za chvíli naskáčou.“

„No jó,“ řekl druhý, „von jak člověk stárne, tak jeho tělo voškliví, že jó... A to samý bych řek, že ta duše... Čím je starší a čím víc toho prožila, tak tím víc tak jako zvohyzdní... Já myslím, že to bude nejspíš tím.“

„Ale poslyš,“ řekl zase první, „ať už je to, čím chce – měl bys příště zkusit napsat něco jako příjemnějšího.“

„Prosím tě, to je pitomost!“ vztekal se druhý muž. „Znáš *Sedmihláska*, ne? – No a! – Po tom ani pes neštěkne, akorát pár holkám se to líbí – ale co sou ty kritici – ani ty přízniví vo něj nedbaj. Dneska se musí psát hnusně, milej zlatej, nebo nevobstojíš! Kdybych psal příjemně, tak se přece zakopu, to už je takovej svět... A kromě toho, podívej: Tvůrčí umělec odráží jaksi svou dobu. Můžu já za to, že ta doba je hnusná? To říkal taky Petr Eben na SVU v Rudolfinu. No a literatura, to máš to samý.“

„No dobrá, ale přece určitý příjemný věci jsou i v tomhle světě, ne?“

„No to se ví,“ řekl druhý muž, „ale vo těch já přece taky píšu. Podívej, třeba hlava X v *Mrchopěvcích*, jak tam zpívaj toho Palestrinu. Nebo třeba ty přírodní líčení ve *Fuze*, třeba kapitola 14, to jaro na Sibiři. Nebo třeba i to malý rekviem ve *Vara guru*. Já vím, že to není nic geniálního, ale docela dobře se to poslouchá a vohyzdný to není vůbec. Anebo v *Antikuru* ty německý básně jako vod toho Wolfganga Werwolda i s překladem – vono by se toho našlo...! Ale ta trága je, že ty lidi si nák pamatujou jen ty sprostárny a surovosti.“ Druhý muž se na chvíli odmlčel a pak pokračoval: „No, ale ty sou přece na světě taky – Voni říkaj, že jsem prej postmodernista – teda ty příznivější, jeden navopak tvrdí, že nejsem vůbec ani spisovatel... Ale já jsem si pro ten svůj styl nebo způsob vymyslel, vlastně přejal jiný označení: *Integrální realismus*. – Všechno, co je, odshora až dolů, od Boha až do hnoje... Jenže na některý lidi je to moc komplexní a to, co viděj, nebo co si pamatujou, jsou právě hlavně ty nižší vrstvy.“

„Vono je taky eště hodně bolševiků,“ řekl první muž, „no a ty, to se ví, nemaj rádi, jak vo nich píšeš, tak ti chtěj nasadit psí hlavu. To je stará taktika, vo tom psal už Čapek: *Caput Canis* aneb figura třetí.“

„Austrokatolíci taky,“ poznamenal druhý, „vůbec všichni zastánci totalitních názorů – jsem na ně moc individuální – to voni nejsou.“

„Ale hele,“ řekl zase první, „tak už toho necháme, que será será, jak zpíval nebožtík Elvis – a raději mi pověz, jak to všechno dopadne.“

„No, to podstatný tam všechno už je, že ano; celá Kybernátovic rodina hyne, jakoby kletbou, ale vlastně vlastními nezřízenými vášněmi. Ona je ta knížka vlastně mravoučná, i když na to vůbec nevypadá – to je na tom právě ta legrace.“

„A co se stane s Gelenou?“

„No, nejspíš si vezme Tomše... Protože je těhotná s Kybernátem a s tím si ji žádný mladší selský synek nechce vzít, i kdyby tak vyženil svůj nový statek... A tak se k majetku dostane čeledín. Ale ani sama neví, kterej Kybernát to byl, se kterým to má.“

„A co Kybernátův statek?“

„No, ten vyhoří, ale dobytek se řekněme zachrání, a připadá to vdově po Gonzovi, Mandě. K té se pak někdo přižení, postaví stavení znova a je to. Jenom Kybernátův rod jako takový hyne.“

„Počkej, nehyne! Je tady přece to Gelenino dítě. Když to dobře dopadne a kdyby to byl chlapec, tak bude právě Kybernátův rod pokračovat na majetku Rígu!“

„No, to snad měl na mysli starý Galuška, když v kapitole VIII varoval Rígu, že si dělá z Boga drába a že se tak vystavuje trestu. Tak tohle je řekněme jeho trest. Taky, že je osud jeho rodiny a tím i jeho spojen s osudem Kybernátů... Ovšem, je to trest poměrně mírněj.“

„A co ten Bakulík?“

„No, ten bloudí světem přestrojen za gorilu – za to, že chtěl vyhazovat emigranty – to už jsme přece vyřešili.“

„A jseš si jistej, že ho Dodla nevezme zpátky?“

„Ale víš – nejsem! Jak na to tak koukám, skoro bych řek, že asi jó, že ho nakonec vezme, jestli už to neudělala. Je to hodná ženská, rozumná – už jsem si teď skoro jistej, že jó, počítám, že určitě.“

„Prostě: Komedianti se vrátí na Podtuřínsko a Bakulík se smíří s Dodlou. Ten tovaryš už tam žádný nebude, to by se dalo vymyslet všelijak, to by nebyl problém. – Ale už nikdy nebude chtít Bakulík vyhazovat emigranty, protože to všechno poznal na vlastní kůži.“

„Tak dobře. Tak ale teď snad už

DEFINITIVNÍ KONEC“

Colchester

8. 8. – 6. 9. 1992

Ediční poznámka

Děkujeme panu Václavu Z. J. Pinkavovi, autorovu synovi, za poskytnutí dalších Křesadlových ilustrací k dílu, které jsou tak obohacením e-knihy oproti knižnímu vydání v nakladatelství Jan Jandourek – Tartaros, z něhož jsme převzali znění textu.

Na čtenáři ponecháváme ověření jakýchkoliv autorových tvrzení, založených na širokých znalostech z mnoha oborů. Není vyloučen omyl podobný tomu, na který upozornil jeho syn a který se týká Chammurapiho zákoníku, v knize zaměněného pravděpodobně se zákoníkem chetitským (viz XV. kapitola).

Redakce MKP

Jan Křesadlo
Rusticalia
Variace na cizí themata

Ilustrace Jan Křesadlo
Ilustrace na obálce busta od Jana Pinkavy
Korektura Martina Němcová
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 11. 9. 2026

ISBN 978-80-274-3209-7 (epub)
ISBN 978-80-274-3210-3 (pdf)
ISBN 978-80-274-3211-0 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z e-knihovna.cz, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihu, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

**Městská
knihovna
v Praze**

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na mlp.cz/vr.